I.- SITUAREA PROBLEMELOR...

Aparţinînd unuia dintre cele mai complexe domenii de activitate, problemele urbanismului (începînd cu densitatea de utilizare a solului, pînă la fenomenele sociale şi psihice care influenţează viaţa urbană) sînt astăzi în discuţia unui număr tot mai mare de oameni, specialişti sau nu, cu toţii însă preocupaţi de răspunderile ce le revin, privind construcţia urbană prezentă şi de viitor. In cadrul transformărilor care caracterizează evoluţia societăţii umane, unul dintre mijloacele prin care acest proces se manifestă, este şi schimbarea cantitativă şi calitativă a mediului de viaţă şi, implicit, a modului de viaţă. Oraşul, aparţine ambelor domenii de manifestare.

....IN CONTEXT GENERAL :

DE LA CANTITATE SPRE CALITATE

Ca preocupare a studiului urbanistic, oraşul rezultă din necesitatea satisfacerii nevoilor materiale şi a cerinţelor spirituale ale societăţii, în cadrul diferitelor trepte ale dezvoltării sale istorice. Fiecare epocă istorică a elaborat metode de amenajare urbanistică şi sisteme care să răspundă cît mai deplin desfăşurării vieţii biologice, economice şi sociale.

In evoluţia activităţii urbanistice, principiile cuprinse în Carta de la Athena au constituit punctul de plecare pentru

BIBLIOTECA I.A.I.M. Bucuresti
R17787084

căutări ulterioare "moderne", generînd realizări urbanistice importante, care se înscriu în efortul de reconstrucţie a localităţilor şi a echipamentului de dotare, în reconstrucţia numeroaselor centre de oraşe, adaptîndu-le condiţiilor vieţii contemporane, toate acestea rezultînd din necesitatea de a face faţă expansiunii demografice şi concentrării urbane a populaţiei (fenomen care îndeosebi prin aspectul său necontrolat generează astăzi o îngrijorare crescîndă pentru viitorul oraşelor). Extinderea necontrolată a oraşului duce la un dezechilibru urban, generînd dificultăţi funcţionale şi mari deosebiri calitative dintr-o parte în alta a teritoriului. Se impune, deci, înlăturarea acestor dificultăţi prin coordonarea procesului de dezvoltare a oraşului, prin abordarea complexă a problematicii urbane în vederea determinării unui cadru de viaţă urbană capabil să cuprindă în condiţii optime totalitatea proceselor de trai şi de producţie ale colectivităţii urbane. Este necesar să se constituie o concepţie unitară şi obiectivă a oraşului ca formă de aşezare în teritoriu a populaţiei.

In acest sens, CUM PUTEM DEFINI ORAŞUL ÎN CONTEMPORANEITATE ? Îşi păstrează el un rol determinant ca mediu de existenţă a societăţii umane ? Care sînt principalele probleme pe care le pune prezenţa sa în teritoriu ? Lucrarea de faţă îşi propune să sintetizeze un răspuns privind această problemă.

Urmînd progresului general al societăţii, oraşul în totalitatea sa apare ca o decantare a rezultatelor materiale şi spirituale ale existenţei, utilizînd prin aceasta viaţa locuitorilor în întreaga sa complexitate, într-o întreagă succesiune de generaţii. Modernizarea urbană ca mijloc de supravieţuire a oraşului, rezultă astfel ca un proces necesar şi continuu de readaptare la cerinţe noi, ca un proces căruia fenomenul urban i se supune firesc revelînd o formă urbană în continuă modificare. Deşi în existenţa oraşului, se acuză ideea unui nou stil internaţional în arhitectură - ca şi în urbanism - (Paul Rudolph încearcă chiar o definire a acestuia) nu sînt puţini acei care, pornind de la om şi mediu (scop şi condiţie), constată o angajare spre personalitatea locală şi ierarhică a construcţiei urbane. Fami-

lia, locuitorii unui cartier sau oraş, ai unei regiuni sau ai unei ţări constituie colectivităţi diferite, nu numai numeric, ci şi prin proprietăţile lor variabile, supuse unor legi proprii; sînt unităţi care pretind o interpretare arhitectural-urbanistică diferită, o interpretare în care tradiţia nu poate fi neglijată. Considerînd tradiţia şi creaţia drept polii uneia din contradicţiile lumii moderne, Kenzo Tange declara încă în 1950: "numai aceia care privesc spre viitor pot fi conştienţi că tradiţia există şi că este vie (...) sarcina cea mai importantă astăzi este creaţia, avînd drept ţel o valorificare a trecutului în favoarea viitorului". Incluzînd concomitent tradiţia şi inovaţia, evoluţia urbană pune în atenţia noastră, astăzi mai mult ca oricînd, problema formei urbane.

Dar problema formei urbane nu poate fi surprinsă în sine, astfel încît analiza manifestărilor fenomenului urban nu poate să neglijeze CARACTERUL DIALECTIC AL FORMEI URBANE ŞI DIFERENŢIEREA SPAŢIALA, ajungîndu-se la întrebarea: există o criză a formei urbane ? Pe această linie, lucrarea de faţă tinde spre o analiză precisă, în adîncime, a existentei urbane.

După 1945, realizările arhitecturii şi urbanismului mondial sînt determinate în primul rînd cantitativ. In Europa devastată trebuia să se rezolve repede necesităţile rezultate din distrugerile războiului. Astfel, cerinţele, exprimate ca număr, timp şi cost au constituit criteriul real şi primordial impus efortului constructiv. Problemele cantitative, rezultate din necesităţi actuale, nu sînt nici astăzi pe deplin rezolvate, procesul dezvoltării cantitative şi calitative rapide a omenirii influenţînd în primul rînd asupra acestora. Totuşi, trecînd 30 de ani de la evenimentele tragice ale războiului, situaţia este alta. Criteriul calitativ se impune treptat, trecînd de la aprecierea rezolvării funcţionale la aprecierea imaginii obţinute, tinzînd apoi spre o apreciere integrată a cadrului de viaţă artificial şi natural.

In majoritatea cazurilor, urbanismul prezentului este un produs al spiritului raţionalist care tinde a instaura oriunde o simplă ordine raţională. Raţionalismul, datînd ca tendinţă din perioada antebelică, continuă astfel să-şi impună

"sensul creativ pe care-l prezintă această tendinţă, s-a transformat în formulă, în academism". Tocmai acesta este motivul pentru care obiectivele principale ale arhitecturii şi urbanismului se orientează astăzi pe un drum care nu admite raţionalismul exclusiv, dar nici eclectismul (teoretic sau practic), solicitînd o înţelegere mai profundă a valorilor umane de bază. In primul rînd, trebuie cunoscute în adîncime necesităţile esenţiale ale existenţei umane, omul fiind principala noastră unitate de măsură.

"Daţi albinelor din ideile oamenilor şi acesta va fi sfîrşitul cetăţilor milenare". Comparînd cetatea albinelor cu cetatea oamenilor, Jean Fourastié a cuprins în aceste cuvinte mai mult decît o simplă relevare a calităţilor şi defectelor umane; a cuprins însăşi esenţa evoluţiei modului de viaţă uman şi, implicit, a evoluţiei oraşului ca mediu de viaţă. Omul, prin cunoştinţele sale în continuu progres, este într-o continuă căutare a mediului de viaţă care-i convine. Oraşul nu este numai un simplu cadru determinat fizic, el rezultă dintr-o întreagă complexitate de elemente materiale şi imateriale, toate înlănţuite într-o structură ce devine din ce în ce mai complicată, o structură a cărei evoluţie în sensul transformării ei coerente, este la ordinea zilei.

In condiţiile în care ne străduim a stăpîni o astfel de structură, se impunea cunoaşterea ei profundă. Se impune, în primul rînd, A ÎNŢELEGE CE ESTE ACEEA O STRUCTURA URBANA, care sînt determinantele ei ca stare de coeziune a oraşului şi cum este ea implicată în dezvoltarea urbană. Lucrarea de faţă încearcă un demers în acest sens.

"Acţiunea progresului generalizat - spunea cu cîţiva ani în urmă arhitectul francez G.Candilis, a ridicării materiale a nivelului de trai provoacă relaţii în lanţ în compartimentul necesităţilor umane". Este de necontestat astăzi faptul că necesităţile omului contemporan devin mereu mai numeroase, diversitatea funcţiunilor societăţii sporind şi determinînd apariţia unor programe şi comenzi sociale nemaiîntîlnite. Sînt necesare din ce în ce mai multe industrii şi locuinţe, centre de organizare, locuri de odihnă şi recreaţie, instituţii pentru învăţămînt, cultură şi sănătate; trebuie realizate oraşe noi şi remodelate cele existente. Dominantă este construcţia cu caracter de masă. Omenirea este din ce în ce mai mult con-

frantată cu necesitatea realizării unui uriaș program de construcții într-un timp relativ scurt, acest fapt determinînd antrenarea unor considerabile mijloace materiale, și alături de acestea a unui însemnat potențial uman. Sigur că acuitatea acestor aspecte, condițiile și posibilitățile de rezolvare variază de la o țară la alta și depind de condițiile social-economice în care se dezvoltă societatea respectivă.

In acest cadru de preocupare pentru cele mai diferite probleme ce apar în construcția urbană și în raport cu noua poziție profesională a arhitectului (poziție pe care i-o dă implicarea sa în profunzimea activității de sistematizare și, totodată, extinderea sferei problemelor pe care trebuie să le cunoască și a mijloacelor pe care urmează a le utiliza) cunoașterea sa tinde a se constitui treptat într-o concepție unitară și profundă privind mediul construit; o concepție capabilă a orienta capacitatea creatoare a arhitectului nu spre atît de obișnuitul "așa dă bine", ci spre mai fermul "așa trebuie și așa este bine". O concepție care să ajute pe cel ce se ocupă de problemele dezvoltării urbane în a judeca fiecare problemă nu în sine, ci în complexitatea în care ea se situează, pătrunzînd în această complexitate oricît de mult este posibil; o concepție care să asigure valabilitatea în timp și spațiu a deciziei. Desigur că o atare concepție, nu poate fi decît rezultatul acumulării treptate și a prelucrării treptate a experienței.

Se dovedește a fi necesar pentru formarea unei atari concepții O ÎNȚELEGERE LOGICA DIALECTICA A EXISTENTEI ORAȘULUI ȘI A MANIFESTARII FORMEI URBANE, IN RAPORT CU CARE CONCEPTUL DE STRUCTURA URBANA ESTE DETERMINANT. Deschizînd pe această linie o abordare materialist-dialectică complexă a orașului, lucrarea de față își propune să aducă o contribuție în descifrarea relațiilor dintre componentele unor planuri diferite ale constituției și existenței organismului urban și, de asemenea, în precizarea sensului unora dintre categoriile urbane utilizate în teoria și practica urbanistică.

Fesc 1

II. ORASUL CA SISTEM

II.1 ORASUL

II.1.1 NOTIUNE

Intreaga dezvoltare, transformare calitativă a societăţii la nivelul mero- şi microstructurilor, este totdeauna rezultatul luptei contrariilor, deoarece în mod dialectic nu se poate concepe o stare ideală a realităţii lipsită de contradicţii. In cadrul existenţei umane în teritoriu, unul dintre principalele conflicte este cel ce situează oraşul de o parte şi satul de cealaltă parte, conflict care impune totodată pe planul ideilor diviziarea oamenilor în raport cu atracţia spre urban sau spre rural, fapt care a dus în primul rînd la o luptă a concepţiilor (nelipsind aspiraţii utopice şi teorii conservatoare) şi mult mai tîrziu la afirmări concrete de o parte şi de alta.

Sînt tot mai mulţi cei care trăind din obişnuinţă sau voluntar în mediul rural vor să beneficieze şi de avantajele civilizaţiei urbane, după cum sînt tot mai mulţi şi cei care trăind de mult timp în mediul urban vor să dezvolte un contact mai strîns cu zone de valoare ale mediului rural. Dar în acelaşi timp, şi mediul urban şi cel rural se modifică, evoluînd, aşa cum dovedeşte realitatea, către o apropiere. In ce sens însă ?

Cele mai interesante încercări de definire a statutului oraşului privesc această problemă în raport cu modul de ocupare în producţie al localnicilor, acest mod de ocupare în producţie fiind de cele mai multe ori analizat unilateral. Apar trei puncte de vedere :

(1) In raport cu t i p u l d e o c u p a ţ i e p r o f e s i o n a l ă cu referire la cele două ocupaţii fundamentale şi anume : profesiuni agrare sau profesiuni industriale apreciindu-se în acest fel că o localitate poate fi considerată

oraş atunci cînd cea mai mare parte a populaţiei respective este ocupată în industrie. In acest sens unii dau chiar nişte procente, maximum admis pentru populaţia ocupată în agricultură situîndu-se
1. între 15-25%. Luînd în consideraţie un asemenea mod de definire a oraşului, se poate pune întrebarea cum pot fi considerate acele localităţi care, prezentînd calităţi orăşeneşti, au totuşi o populaţie care în mare parte este ocupată în agricultură ? Mai mult, cum poate fi considerat, spre exemplu, aşa-numitul "agro-oraş" pe care îl întîlnim în teoria cercetătorului sovietic Gradov, teorie care se sprijină pe ideea constituirii în teritoriu a unei reţele de localităţi cu caracter industrial sau agrar ? Trebuie însă aici precizat faptul că, în concepţia lui Gradov nu este de fapt vorba de un oraş avînd acelaşi sistem de activitate ca într-un sat din timpul nostru, ci de un oraş pe care el îl concepe ca sprijinindu-se pe un mod de producţie avansat, cu caracter industrial chiar, numai că acest mod de producţie se desfăşoară nu în uzină, nu pe şantier, ci în teritoriul agricol.

(2) In raport cu l o c u l î n c a r e s e d e s f ă ş o a r ă a c t i v i t a t e a p r i n c i p a l ă a locuitorilor, de data aceasta existînd tendinţa de a defini o localitate ca oraş numai în cazul în care activitatea locuitorilor se desfăşoară în interiorul localităţii respective. Astfel, J.Burnes şi P.Deffontaines reţin în acest sens un singur element
2. în definirea oraşului şi anume : "Oraşul există ori de cîte ori majoritatea locuitorilor îşi utilizează cea mai mare parte a timpului în interiorul aglomeraţiei". Dar este de observat faptul că o asemenea definiţie, deşi ar putea să pară interesantă printr-un aspect pe care ea îl precizează ca mod de existenţă umană, nu poate fi suficientă, deoarece s-ar putea pune atunci întrebarea : ce se întîmplă cu acele oraşe-satelit din care o mare parte a populaţiei migrează zilnic spre locurile de muncă situate în afară ; şi aceasta nu este o situaţie întîmplătoare ?. Inseamnă că nu avem de a face cu oraşe ?

(3) în raport cu d i v e r s i t a t e a o c u p a ţ i i l o r, implicînd aici profesiuni legate de o producţie industrială sau meşteşugărească, de o producţie de bază sau auxiliară, de o muncă manuală sau intelectuală. Este însă posibil, în acest sens, să considerăm oraş, o localitate a cărei populaţie activă cuprinde o gamă mai largă de ocupaţii, situaţie rezultată din caracterul socio-profesional mixt agrar-industrial al

familiilor, localitatea fiind vecină cu un oraş important în zonă?

3. Cercetătorul german Ratzel, ocupîndu-se încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea de o interpretare, din punct de vedere geografic, teritorial, a oraşului, defineşte oraşul (încercînd o grupare a acestor trei considerente la un loc) prin trei trăsături : 1) o a n u m i t ă f o r m ă d e a c t i v i t a t e profesională, opunînd aici activitatea administrativă şi comercială în deosebi cu cea industrială pentrucă în acea perioadă, de fapt, dezvoltarea industriei de abia era iniţiată şi nu devenise un factor atît de evident, opunea deci această activitate activităţii agrare ; 2) o c o n c e n t r a r e a l o c u i t o r i l o r, opunînd în felul acesta deci aglomerarea mai multor indivizi pe o suprafaţă de teren, rezultînd de aici o densitate mai mare în teritoriul oraşului în comparaţie cu teritoriul înconjurător ; 3) u n n u m ă r m i n i m d e l o c u i t o r i pe care el îl preciza la cifra de 2.000. Sigur că este vorba aici de o definiţie ceva mai completă decît cele pe care le prezentam pînă acum, deşi şi această definiţie e insuficientă, datorită faptului că nu surprinde întreaga complexitate a faptului urban şi pentrucă nu putea fi o generalizare absolută a situaţiei existente. Astfel, ca un contraexemplu se citează localitatea Barletta din Italia care are o populaţie de 64.000 de locuitori, dintre care mai mult de 40.000 sînt lucrători agricoli, ţărani, deşi este totuşi o localitate urbană, dotată corespunzător unei colectivităţi umane de o asemenea proporţie. Conform definiţiei lui Ratzel, o asemenea localitate nu ar fi putut să fie cuprinsă în interiorul categoriei de oraş. Acest exemplu care nu reflectă o simplă excepţie, subliniază necesitatea unor căutări suplimentare privind obţinerea unei definiţii mai complete a oraşului.

Este însă de reţinut aici faptul că o definire posibilă a oraşului este necesar să pornească de la caracteristicile lui interioare, chiar dacă astăzi nu mai putem concepe un oraş decît numai prin prisma existenţei sale într-un teritoriu mult mai larg ; că este necesar să se ţină seama de o anumită diferenţiere internă a lui. Deşi nu clarifică noţiunea de oraş, definiţiile care încearcă acest lucru, urmînd unul dintre cele trei puncte de vedere, prezintă un interes deosebit prin faptul că noţiunea de oraş este legată, nu categoric, dar totuşi într-un fel suficient de clar, de modul de existenţă al locuitorilor din

inteficrul orașului, ori modul de existență este într-o continuă transformare, el caracterizînd o colectivitate umană în fiecare din etapele ei de dezvoltare, astfel că, militînd pentru o definire mai completă a noțiunii de oraș, trebuie să pornim, în primul rînd, de la considerarea orașului ca PRODUS ISTORIC în cursul existenței societății omenești. Dacă Marx și Engels îl defineau
4. ca "loc al istoriei" în sensul că istoria nu poate fi imaginată în afara colectivităților urbane, deci a orașelor, astăzi este unanim recunoscut faptul că orașul s-a constituit în cursul istoriei, răspunzînd în felul acesta unor necesități, în primul rînd, obiective ale societății omenești.

Intr-un articol în care încearcă să prezinte o anumită logică a aglomerației, Marc Emery consideră că "orașul nu este
5. fapt al hazardului, ci este cuprins în inteligența grupului și din motivarea constantă a evoluției sale trebuie să căutăm o definiție operațională valabilă. Orașul apare astfel ca un fenomen organic reglementat de către una sau mai multe logici". De fapt, această constatare a lui Marc Emery nu este singulară. O întîlnim și în lucrări mai vechi, cele ale lui Gaston Bardet sau ale lui Marcel Poët. Ar fi interesant de atașat la o asemenea constatare, ca un element care vine să o întărească, afirmația lui Le Corbusier precum că orașele sînt un fenomen biologic. Am putea înțelege printr-o asemenea afirmare fie constatarea că orașul se aseamănă foarte mult cu un organism biologic în existența și alcătuirea sa, fie că orașele depind de fapt și reflectă de fapt existența unor ființe, deci o existență biologică. Nu se poate, însă, să nu se insiste asupra l e g ă t u r i i c a r e e x i s t ă î n t r e d e z v o l t a r e a g e n e r a l ă a o r a ș u l u i ș i d e z v o l t a r e a e c o n o m i c ă a s o c i e t ă ț i i, adică faptul că orașul, înainte de toate, este o existență economică, el fiind dependent de un anumit mod de producție. O asemenea constatare se situează pe o poziție opusă unei serii întregi de teorii care, privind formarea și dezvoltarea orașelor, se opresc asupra unor factori de ordin geografic, juridic, administrativ, neglijînd factorul economic. In tradiția orală latină se spune că "Romulus împinse în pămînt cuțitul unui plug și trase o brazdă în cîmpul pe care se adunaseră trupele sale. Cînd termină o linie întreruptă numai la locul viitoarelor porți desenă pe sol conturul a ceea ce trebuia să fie orașul celor șapte coline". E foarte greu să spunem dacă, într-adevăr, aceasta a fost actul

de întemeiere a Romei, sau altul. In orice caz, chiar dacă aşa ar fi stat lucrurile trebuie specificat faptul că nu întîmplător Romulus a tras brazda aceea marcînd primul zid de apărare a cetăţii, în acel loc. Probabil că locul a fost ales după anumite considerente (de apărare sau dimpotrivă de statornicire în locul respectiv) rezultînd dintr-un unic factor - factorul economic : condiţii prielnice de dezvoltare a unei anumite activităţi economice, specifice pentru perioada respectivă, într-un loc propriu desfăşurării acestor activităţi.

In completarea acestor încercări de definire a noţiunii de "oraş" o părere deosebită este exprimată în introducerea la volumul "Civilia" şi anume : "Un oraş nu este caracterizat prin mărime, istorie, arhitectură sâu îndeletniciri, ci prin energia lui interioară, un anumit fel de energie. O calitate specială a oraşului este autonomia lui, a vieţii care înseamnă ceva mai mult decît suma naşterilor, căsătoriilor sau deceselor petrecute în el. Este astfel opusul aşezării suburbane care înseamnă exact asta".

6.

De ce merită a ne opri asupra acestei păreri ? De oarece a o reţine întocmai, putem ajunge la o gravă eroare, în sensul că atunci cînd se spune că un oraş nu este caracterizat prin mărime, prin istorie, arhitectură sau îndeletniciri, observaţia se referă la noţiunea de "oraş" ; pentru că, în mod normal, dimpotrivă, un anume oraş se defineşte tocmai prin arhitectură, prin istorie, ş.a.m.d. Elementul care pare însă deosebit de interesant de sesizat în această afirmaţie este acela privind definirea organismului urban prin aşa-numita în lucrare "energie interioară" şi faptul că această energie interioară nu se exprimă numai cantitativ ci este, mai mult decît atît, o calitate. Ne apropiem astfel de o definire a oraşului prin intermediul unei totalităţi cantitativ-calitative.

In aceste condiţii, se poate afirma că

- oraşul, ca formaţie teritorială de aşezare a populaţiei, se defineşte printr-un mod propriu de existenţă, adică prin MOD DE VIATA URBANA ca trăsătură specifică r e z u l t a t ă din diversitatea activităţilor productive (care reflectă un anumit mod de producţie), din nivelul de dotare şi diversitatea serviciilor şi

e x p r i m a t ă printr-o anumită modalitate de utilizare a timpului şi într-o anumită modalitate de organizare a spaţiului, g e n e r î n d trăsături specifice în constituirea unei anumite colectivităţi (colectivitatea urbană) şi din comportamentul oamenilor.

Toate acestea conferă oraşului caracterul unei deosebite complexităţi a existenţei umane în oraş, complexitate din care se relevă modul de viaţă urbană, faţă de care interesul economic se constituie în prim factor determinant :

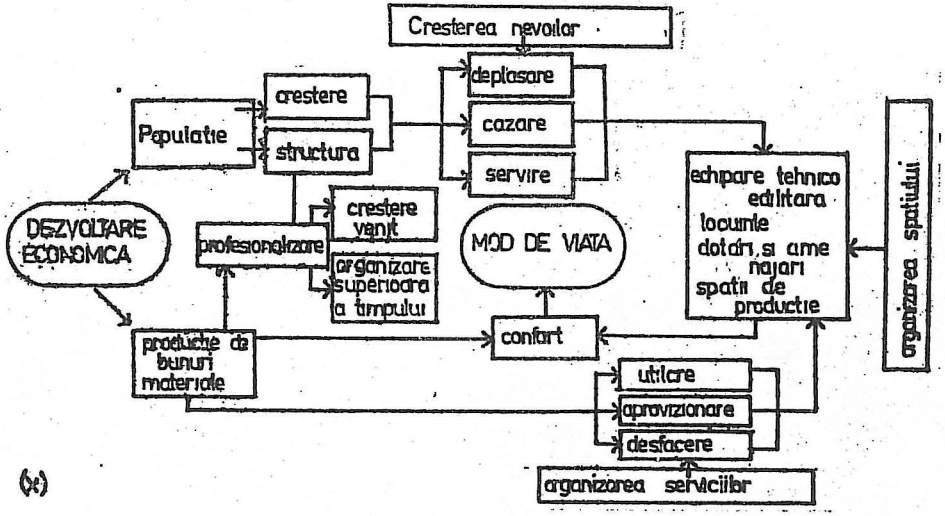

(x)

Chiar dacă, aşa după cum prea bine spune profesorul Mircea Maliţa, "Oraşul în sensul actual al cuvîntului, are cel
7. mult vîrsta veacului nostru ; el e un fenomen relativ recent, impus de evoluţia modului de viaţă şi de categoriile critice ale lui Taine"-este interesant de sezizat faptul că această complexitate a existenţei umane în oraş - c o m p l e x i t a t e a f a p t u l u i s o c i a l - e c o n o m i c u r b a n, nu este o descoperire recentă. Marx şi Engels s-au referit de foarte multe ori la această problemă, dar pare foarte curios faptul că, deşi foarte mulţi din cercetătorii oraşului, după Marx şi Engels, au apelat de multe ori la lucrările acestora, nu au înţeles importanţa pe care o are această complexitate a faptului social-

economic. Françoise Choay, cunoscătoare a unui număr impresionant de lucrări de cercetare în domeniul fenomenului urban, face următoarea apreciere referitoare la înţelegerea în acest sens a oraşului : "Noţiunea de reducere a diferenţei (se referă la diferenţa între oraş şi sat - n.n.) nu poate la Engels şi la Marx să se rezume la o proiecţie spaţială, ea trebuie să fie în mod esenţial extinsă din punctul de vedere al dezechilibrului demografic şi al inegalităţilor economice sau culturale care separă oamenii oraşului de cei de la ţară. Ea corespunde momentului realizării omului total şi posedă deasupra tuturor o valoare simbolică".

Fără a se enunţa ca pretenţie de a defini noţiunea de "oraş", de foarte multe ori aprecierea oraşului ca fapt social deosebit de complex apare într-o serie de poziţii critice la adresa fenomenului urban contemporan. Criticul Jane Jacobs consideră astfel, că oraşul încarnează "viaţa sub forma sa cea mai complexă şi cea mai intensă". In acelaşi sens, deşi într-un mod mult mai ascuţit, imprimat de reflectarea contradicţiilor metropolei contemporane, scriitorul francez Le Clezio, referindu-se la romanul său "Războiul", afirmă în cadrul unui interviu : "Pentru mine oraşul este o stare de război. De ce stare de război ? Pur şi simplu pentru că este o aglomerare de persoane, trăind împreună, adică multiplicînd toate dezbaterile, toate ideile ; aceasta este alăturarea şi multiplicarea a tot ce se află în fiecare individ de la agresiune şi pînă la dorinţa de dominaţie, pînă la necesitatea de a poseda" (întrebare : "Războiul" este deci o mărturisire împotriva oraşului ?) "De loc. Eu sînt fascinat de oraşe" (întrebare : "Viitorul înseamnă un oraş peste tot ?) "... acum, efectiv, oraşul poate fi conceput ca acoperind lumea".

Adîncirea elementelor de definiţie referitoare la noţiunea de "oraş" este posibilă numai prin înţelegerea corectă a procesului de urbanizare ca proces care caracterizează în mod deosebit fenomenul urban în epoca contemporană, proces care se distinge însă prin aspecte diferite de la o zonă la alta a pămîntului, dar care se caracterizează totodată printr-o serie de aspecte cu caracter general. Înţelegerea e s e n ţ e i şi în acelaşi timp a s e n s u l u i de evoluţie urbană ca PROCES DE URBANIZARE contribuie la înţelegerea însăşi a noţiunii de oraş, adică la înţelegerea de fapt a oraşului în epoca contemporană. De fapt

VĂ LEGAŢI DE TONCA
I CÂND NU ÎNŢELEGEŢI
CIBLINIAŢI DOAR SUBIEC-
PREDICATUL ŞI TRE-
AI DEPARTE
Radu

- esența procesului de urbanizare constă în dezvoltarea continuă a modului de viață urbană, această dezvoltare urmînd concomitent sau independent două direcții de creștere și anume (îmi pare necesar a sesiza această diferențiere chiar dacă / și cu atît mai mult, cu cît în general cele două aspecte se suprapun) : este vorba de o d e z v o l t a r e e x t e n s i v ă a modului de viață urbană în teritoriu și de o d e z v o l t a r e i n t e n s i v ă, ca nivel al acestui mod de viață urbană în același teritoriu.

Pentru configurația procesului de urbanizare într-un anumit teritoriu o importanță deosebită o are raportul între aceste două direcții de dezvoltare în sensul că, în cele din urmă, acest raport este de fapt o RELAȚIE INTRE CANTITATIV SI CALITATIV (cantitatea fiind exprimată aici, pe de o parte, prin întinderea teritorială a procesului de urbanizare, iar pe de altă parte, prin creșterea densității populației, a densității de procese, a densității de evenimente prin care el se caracterizează, iar calitatea fiind exprimată de fapt prin valoarea serviciilor - le putem spune beneficii, pe care procesul de urbanizare le aduce conviețuirii oamenilor). Ce diferență apare între cele două direcții de creștere, considerate luate independent ? In prima variantă asistăm la o extindere în teritoriu și în același timp la o ridicare a nivelului în teritoriul inițial, astfel încît între teritoriul inițial și teritoriul adiacent rămîn diferențe de nivel al modului de viață (urbană sau nu) după cum se poate să existe și cealaltă variantă în care în teritoriul inițial nu avem de-a face cu o ridicare însemnată a nivelului, în schimb, modul de viață urbană se extinde în teritoriul înconjurător, ajungînd în absurd la o situație în care avem de-a face cu extinderea la același nivel a modului de viață urbană într-un teritoriu mult mai larg. La o situație în absurd, deoarece practica demonstrează că acest fapt nu este încă posibil, că într-adevăr, pot exista apropieri de dezvoltare din punct de vedere urban a teritoriului adiacent și a teritoriului inițial, dar că niciodată procesul de urbanizare nu se produce printr-o dezvoltare echivalentă a teritoriului adiacent. Rezultă de aici o anumită interpretare a relației între cantitativ și calitativ în cadrul procesului de urbanizare și anume, faptul că:

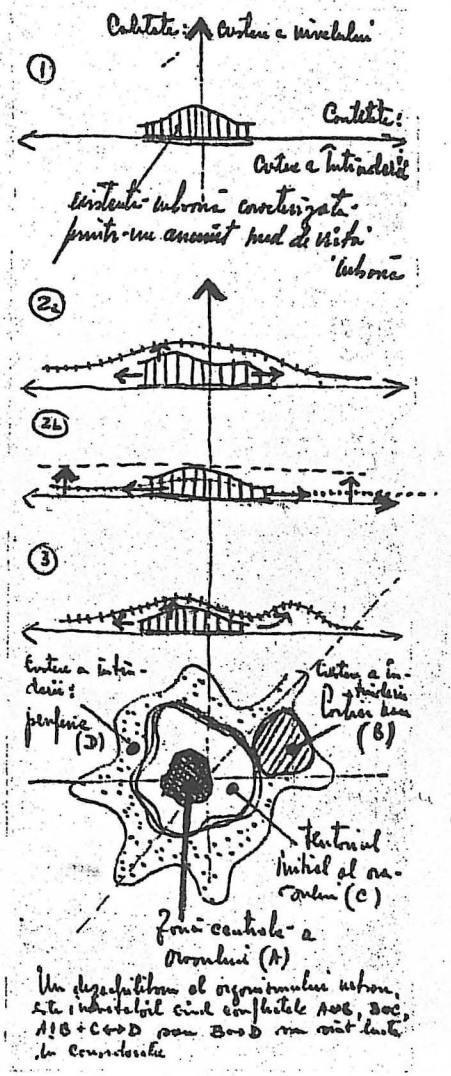

- neglijarea unuia dintre aceste două aspecte, cantitativ sau calitativ, poate să ducă pe o linie negativă evoluţia procesului de urbanizare din teritoriul respectiv.

Astfel, neglijarea aspectului cantitativ, spre exemplu a întinderii în teritoriu a formelor de manifestare a procesului de urbanizare, implică un dezechilibru în dezvoltarea teritoriului, fenomenele de aglomerare excesivă cât şi cele de dispersare excesivă provocînd fie o dotare care nu poate face faţă cerinţelor, fie o dotare care depăşeşte cu mult cerinţele : şi într-un caz şi în celălalt, l i p s i t ă d e c i d e e f i c i e n ţ ă . In unele cazuri, cînd acest aspect nu a fost controlat spre exemplu în cazul oraşelor-satelit, ele nu au contribuit la descentralizarea metropolelor, ci, dimpotrivă, au îngreunat rezolvarea problemelor urbane în teritoriul respectiv - şi experienţa Londrei demonstrează o astfel de situaţie.

Relaţia între cantitativ şi calitativ în cadrul procesului de urbanizare, este deci o problemă de r e l a ţ i e î n t r e c o n s u m u l d e s p a ţ i u ş i c a l i t a t e a s p a ţ i u l u i ; şi dacă consumul de spaţiu este inevitabil legat de venitul individual (fapt pus în evidenţă de cercetările suedezului Godlund), realizînd astfel o dependenţă între "bugetul de spaţiu" şi "bugetul de timp", putem considera ca fiind firească o creştere continuă a cererii de spaţii odată cu dezvoltarea procesului de urbanizare (o serie de studii constată că acest consum de spaţiu se înscrie în mediul european între 200-400 mp/individ urban). Cum însă cei doi termeni ai relaţiei trebuiesc priviţi în mod prospectiv, avînd în vedere problema consumului de spaţiu la nivel naţional (pentru locuit, pentru producţie industrială şi agricolă, pentru recreaţie şi pentru regenerarea mediului) pare firească în acelaşi timp grija pentru ocuparea spaţiului şi importanţa ce trebuie acordată mediului de utilizarea acestuia - o utilizare intensivă, de calitate. Numai o p o l i t i c ă g l o b a l a a s p a ţ i u l u i , poate constitui baza unei atari promovări a relaţiei cantitate-calitate în procesul de urbanizare. Numai în contextul unei atari politici globale a spaţiului poate fi considerată şi p r o b l e m a d e n s i t ă ţ i i de ocupare a teritoriului, asigurîndu-se astfel o abordare deschisă dar coordonată în raport cu celelalte probleme ale teritoriului şi dezvoltării. Ne putem gîndi astfel la o serie de oraşe (Iaşul este un caz repre-

TREI TIPURI DE ZONARE A TERITORIULUI URBAN REFLECTÎND UN ANUMIT MOD DE CRESTERE URBANA IN RAPORT CU CONDITIILE SOCIALE SI ECONOMICE SPECIFICE : A-CONCENTRICA (formulată de E.W.Burgess, 1929) B-SECTORIZATA (formulată de H.Hoyt , 1939) şi C-MULTICENTRICA (formulaţi de C.D.Harris şi E.L.Ullman , 1950) ——(1 cartier central, 2 industrii mici, 3 locuinţe ale populaţiei cu venituri mici, 4 locuinţe ale populaţiei cu venituri medii, 5 locuinţe ale populaţiei cu venituri mari, 6 industrie grea, 7 cartier secundar de afaceri, 8 locuinţe suburbane, 9 industrie suburbană, 10 zona migraţiilor)

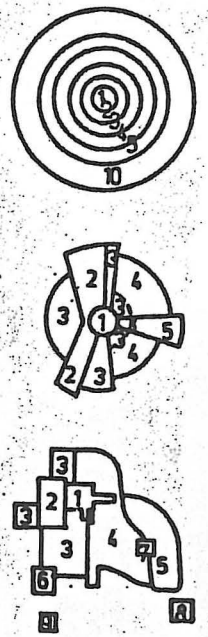

zentativ în acest sens) prezentînd o mare valoare de patrimoniu şi care supusă creşterii în ritm rapid a populaţiei impune o atenţie deosebită în evaluarea problemei densităţii. Urmărind eficienţa construcţiei urbane în asemenea situaţii, densitatea nu poate fi considerată uniform repartizată, ci numai local, raportată la caracterul uneia sau alteia dintre zonele oraşului. Ea poate fi judecată numai în sensul unui echilibru de valori compensatoare, coordonate global la nivelul întregului teritoriu urban în conformitate cu reglementările limitative respective.

Procesul de urbanizare impune în acest sens PROBLEMA PERIFERIEI oraşului, care deşi a intrat de mult în istoria oraşului, deşi crează dificultăţi tot mai mari comunităţilor urbane, se situează încă într-o poziţie fără statut, între sat şi oraş, reţinînd, în general, atît răul rural cît şi răul urban. Acest fenomen de creştere vertiginoasă a periferiei oraşului este de multe ori numit în literatura de specialitate "fenomen de suburbanizare", denumire rezultînd din caracterul localizării lui. Pare nepotrivită această denumire datorită faptului că în felul acesta ea tinde să ateste de fapt, fără posibilităţi de intervenţie, o situaţie care, aşa după cum arătam înainte, este în cele mai multe cazuri o situaţie negativă. Indiferent însă de acceptarea sau neacceptarea acestei denumiri, este de sezizat faptul că fenomenul periferiei nu are aceeaşi pondere pentru toate aglomeraţiile urbane şi că el este influenţat în mare parte de stadiul procesului de urbanizare, fiind diferit în condiţiile unui proces de urbanizare avansat sau în condiţiile unui proces de urbanizare incipient, acest lucru fiind la rîndul său influenţat desigur de starea economică a teritoriului respectiv.

In aceste condiţii se pot distinge două tipuri de evoluţie a "fenomenului de suburbanizare".

(1) In condiţiile unui grad mare de urbanizare, deci în ţările în care o mare parte a populaţiei locuieşte în mediul urban, acest fenomen se constituie prin creşterea periferiei în jurul oraşului ca rezultat al migraţiei d i n i n t e r i o r s p r e z o n a p e r i f e r i c ă, în acelaşi timp existînd şi o migraţie din exterior către oraş, migraţie în care însă o mică parte rămîne în zona periferică, restul ajungînd să se stabilească în nucleu. Este o migraţie deci a unei populaţii care a trăit în mediul rural sau într-un alt mediu urban, renunţă la acest mediu venind la oraş / într-un oraş mai mare, dar în acelaşi timp o populaţie

BOSTON - REPARTIZIA POPULAŢIEI DUPĂ VENIT, ÎN ULTIMA PERIOADA A CREŞTERII AGLOMERAŢIEI, ESTE ÎNVERSA FAZA DE CONCENTRAREA ACTIVITĂŢILOR (centrul rămîne comercial şi industrial, ocupat în cea mai mare parte de o populaţie cu venituri mici şi mijlocii)

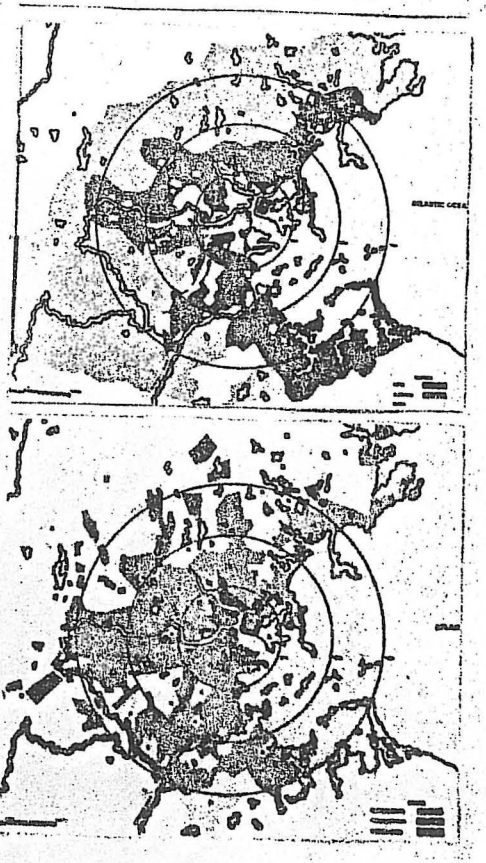

care a trăit în mediul urban existent, saturată de viaţa în oraş, sprijinită în acelaşi timp pe un venit convenabil, migrează în zona periferică. In cazul unor mari oraşe americane se constată stabilizarea şi chiar regresul dinamicii populaţiei. In aceste condiţii, caracterizînd cele două teritorii - teritoriul urban şi teritoriul suburban - se constată un proces în care condiţiile de viaţă, deci de mediu, scad în nucleul oraşului, crescînd în zona periferică (aceasta fiind, în general, situaţia oraşelor din ţările capitaliste dezvoltate din punct de vedere economic). Cel de-al doilea tip al evoluţiei acestui fenomen se întîlneşte

(2) în teritoriile în curs de desfăşurare a procesului de urbanizare, aici constituindu-se, de asemenea, o periferie în jurul nucleului orăşenesc, o periferie însă care rezultă numai din m i g r a r e a d i n e x t e r i o r c ă t r e o r a ş a unei populaţii care renunţă la mediul rural şi care în cea mai mare parte, fie din motivul că nu are posibilităţile de a pătrunde în oraş - mă refer la posibilităţile de a se stabili în centru - fie datorită faptului că îi convine mai bine această situaţie, fiind mai aproape de starea din care a plecat, rămîne în acest teritoriu periferic.

Dar urmărind această situaţie în cazul oraşelor mari, a oraşelor mijlocii şi uneori chiar a oraşelor mici situate în condiţiile unui proces de urbanizare de mare anvergură, deci cu ritm foarte mare, constatăm că, faţă de nucleul central al unui oraş existent se constituie prin aglomerare o periferie, care apare în cea mai mare parte a cazurilor prin migrarea populaţiei din localităţile înconjurătoare. Se constată în această situaţie că, în timp ce în nucleul central al oraşului asistăm la o ridicare a nivelului de viaţă, în timp ce în comunele încojurătoare asistăm, de asemenea, la o ridicare a nivelului de viaţă, în aceste periferii nivelul de viaţă rămîne scăzut, acest lucru reflectîndu-se atît în modul de ocupare şi dotare al teritoriului cît şi în aspectul spaţial. Kitch-ul în mediul construit, ca v e r i t a b i l f e n o m e n d e p o l u a r e a m e d i u l u i se constată cu predilecţie în interiorul acestor zone periferice, acest fapt rezultînd din tendinţa populaţiei stabilite aici care părăsind, de cele mai multe ori localităţi cu tradiţie culturală recunoscută urmăreşte în felul acesta o apropiere de modul de viaţă urbană încercînd o copiere a acestuia. Fără a contesta că şi aceasta este un chip de asimilare treptată a modului de viaţă urbană, trebuie subliniat faptul că prin aspectele sale negative prezintă riscul unor pierderi însemnate pentru mediu şi cultu-

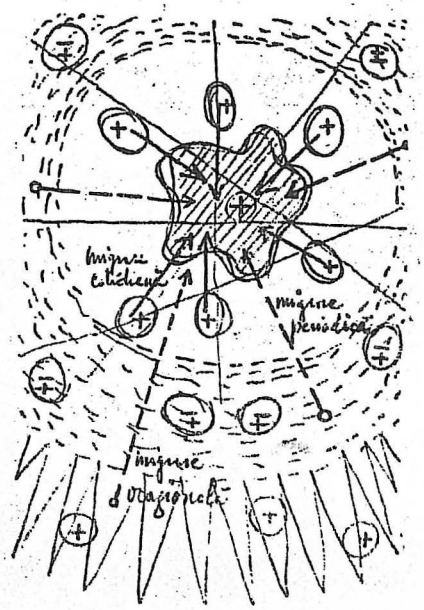

11.

ră, pentru colectivitatea socială (urbană şi rurală). Este numai un exemplu, pentrucă datorită creşterii continue necontrolate a aglomeraţiei de oameni/interese, "unde este oraşul în care să poţi locui fără primejdia uniformizării şi a poluării elementelor vitale ?" (cum se întreabă profesorul Mircea Maliţa). Deci rezultă de aici că,

- în cadrul procesului de urbanizare, existenţa şi dezvoltarea oraşului nu pot fi lăsate la voia întîmplării, deoarece, deşi procesul de urbanizare este un proces cu caracter progresist, ~~pozitiv~~, atunci cînd se desfăşoară necontrolat poate să ducă la o serie de situaţii negative.

Sigur că acest r i s c n e g a t i v trebuie interpretat într-un mod cît mai corect în raport cu condiţiile oferite de teritoriul respectiv deoarece absolutizat în mod nejustificat, el constituie punctul de plecare al unor teorii care propagînd "întoarcerea la natură" propun locuirea izolată în teritoriu. Asemenea puncte de vedere se sprijină teoretic pe condiţiile nefavorabile de locuit care apar în marile aglomeraţii urbane ; dar se sprijină în acelaşi timp, practic, pe posibilităţile pe care o anumită pătură a societăţii le are în a-şi crea cea de a doua locuinţă în exteriorul oraşului sau chiar în a se stabili la anumită distanţă de oraş, în felul acesta putînd să beneficieze în acelaşi timp de avantajele locuirii dispersate în natură. Aceste teorii, denumite de "ruralizare", nu sînt de altfel, în fapt, decît nişte noi căutări spre descentralizarea urbană, decît un mijloc de a fugi de cauzalitatea reală a fenomenului. Ori cunoaşterea profundă a acestei cauzalităţi conduce la recunoaşterea contribuţiei unui larg evantai de probleme în determinarea ponderii aspectelor pozitive-negative în procesul de dezvoltare urbană. Intre acestea prioritar, se situează îndrumarea creşterii urbane în limite controlabile şi închiderea acestei creşteri într-un proces larg de dezvoltare social-economică şi culturală a societăţii, organizarea în reţea de localităţi a teritoriului, ridicarea calitativă a serviciilor pe care oraşul le oferă locuitorilor săi, acordînd însemnătatea cuvenită necesităţilor populaţiei nou sosite în mediul urban, sporirea preocupării pentru calitatea populaţiei care se stabileşte în mediul urban, sporirea valorii oraşului ca mediu complex, favorabil material şi spiritual pentru

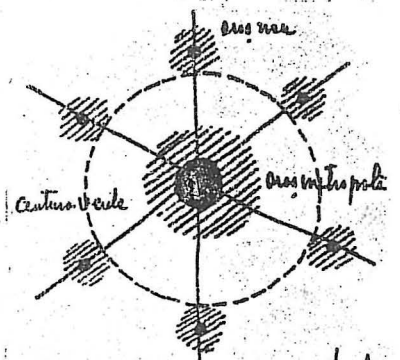

Menţinerea echilibrului în teritoriu este pusă în "ideea oraşelor ideale" a lui Ebenezer Howard (1899)

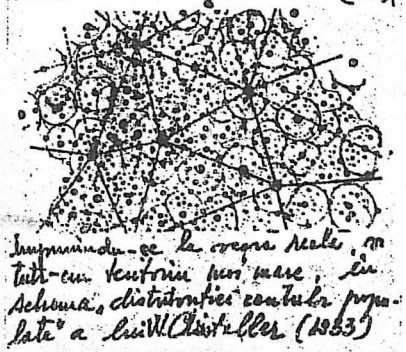

Impunându-se la scara reală, în toată complexitatea sa, în schema "distribuţiei centrelor populate" a lui W. Christaller (1933)

existenţa umană, şi în legătură cu toate acestea, dar punînd probleme specifice, definirea poziţiei coherente a ruralului în sistemul mediului construit de viaţă.

II.1.2 URBAN - RURAL

In mod deosebit trebuie să avem în vedere un anumit aspect al procesului de urbanizare deoarece de acest lucru depind în mare parte posibilităţile lui de reală coordonare. Este vorba de a lua în considerare desfăşurarea procesului de urbanizare în favoarea ştergerii diferenţei dintre oraş şi sat, idee care tocmai datorită sensului istoric, nu trebuie privită în sine, simplist. In raport cu condiţiile social-economice şi politice din teritoriul respectiv acest concept poate să prezinte aspecte diferite, relevînd în acelaşi timp modalităţi diferite, prin care el poate fi pus în practică.

12. Se afirmă tot mai mult temerea că "urbanizarea riscă să distrugă societatea ; ea riscă de asemenea â nu instala la ţară altceva decît o copie omorîtă şi sărăcită a oraşului". Urbanizarea poate să se afirme şi distructiv atunci cînd nu este supravegheată în toate laturile sale. Pentru aceasta, trebuie insistat asupra faptului că ştergerea diferenţei dintre sat şi oraş nu poate fi concepută ca un proces rapid, ci, dimpotrivă, ca un proces de foarte lungă durată, cu o desfăşurare nu întîmplătoare ci conştientă, creeptată, în etapele impunîndu-se anumite priorităţi. Este greşit a se considera că dispare diferenţa între o localitate rurală şi o localitate urbană, presupunînd că putem impune în localitatea rurală modul de viaţă urbană. Experienţa demonstrează că acest lucru nu este posibil, şi că tocmai o asemenea concepţie favorizează acele aspecte negative de care vorbeam în cadrul procesului de urbanizare. Experienţa demonstrează că

ştergerea diferenţei între sat şi oraş porneşte de la îmbunătăţirea modului de viaţă rurală şi abia după aceea poate trece prin transformarea acestui mod de viaţă rurală în mod de viaţă urbană (pentru localităţi azi rurale, dar în viitor urbane) tinzînd către un mod de viaţă în esenţă unitar pe întregul teritoriu.

14
30
44.

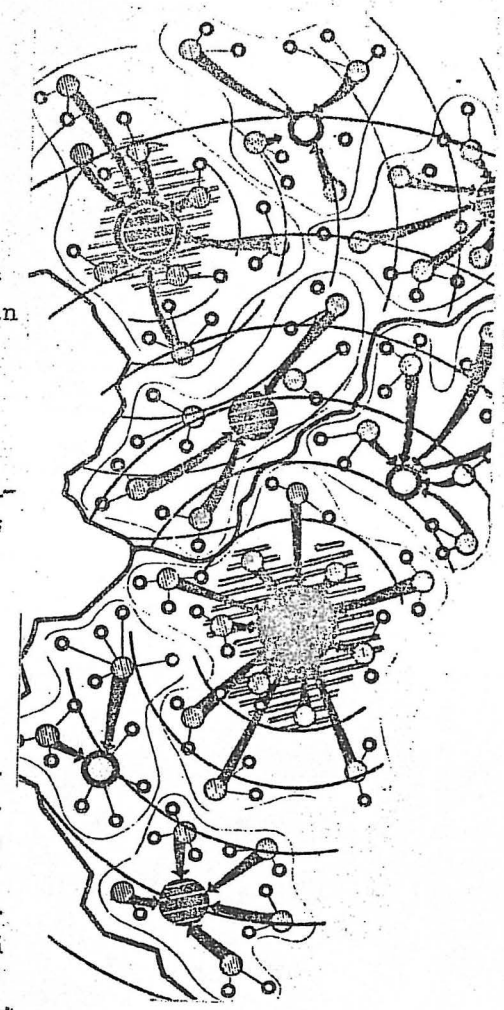

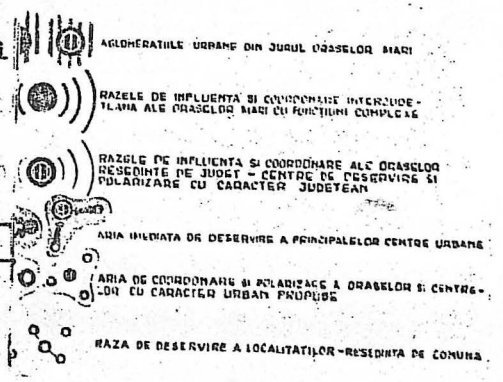

Această consideraţie este motivată, aşa cum ne arată situaţia din ţara noastră, (1) în primul rînd de faptul că procesul de urbanizare privind acest aspect, adică al ştergerii diferenţei între sat şi oraş, este un proces impulsionat (comandat) de dezvoltarea economică a teritoriului respectiv, or dezvoltarea economică, implicînd un efort uman şi financiar deosebit, nu se poate realiza deodată. Nivelul de viaţă este o consecinţă a productivităţii, iar aceasta rezultă între altele din felul şi calitatea muncii depuse de populaţia activă. De aici o relaţie de determinare spre modul de viaţă, relevînd importanţa felului de desfăşurare şi a conţinutului muncii în ridicarea calităţii sale.

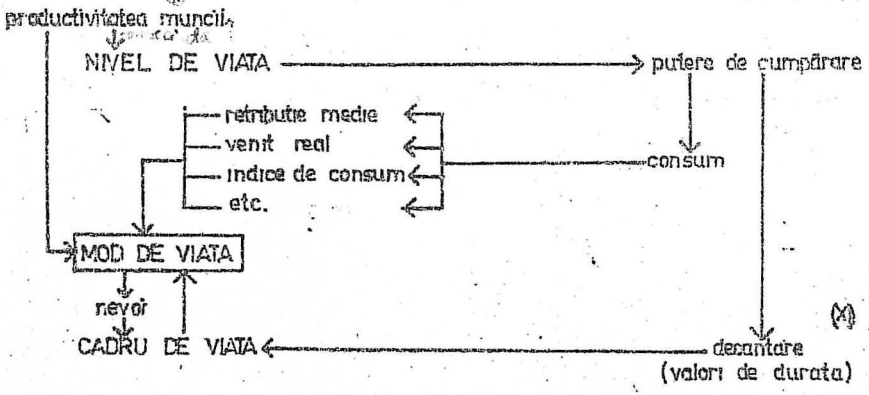

Pentru o localitate rurală - şi deci pentru teritoriul afectat ei ca vatră sau ca bază productivă - este important tipul activităţilor productive şi gradul de implicare al populaţiei în aceste activităţi. Dacă în cadrul fenomenului de migrare de la sat spre oraş, mult timp s-a constatat o migrare tinzînd spre activităţi necalificate sau subcalificate în mediul urban, (fapt cu impact defavorabil, important îndeosebi pentru oraş, privind creşterea sa vertiginoasă în paralel cu slăbirea coeziunii sale de comunitate), sesizăm astăzi o migrare însemnată, în special din rîndul tineretului spre activităţi calificate, şcoala avînd în acest sens un rol covîrşitor. Spre deosebire de primul, acest aspect pare a avea o mare importanţă, mai ales pentru sat, privind problema utilizării în profil socio-economic local a forţei de muncă, fapt ce impune, pe de o parte, modernizarea în continuare a agriculturii, iar pe de altă parte pătrunderea treptată a producţiei industriale în teritoriul rural, asigurînd astfel extinderea unei anumite diversificări şi asupra ocupaţiei locuitorilor din mediul

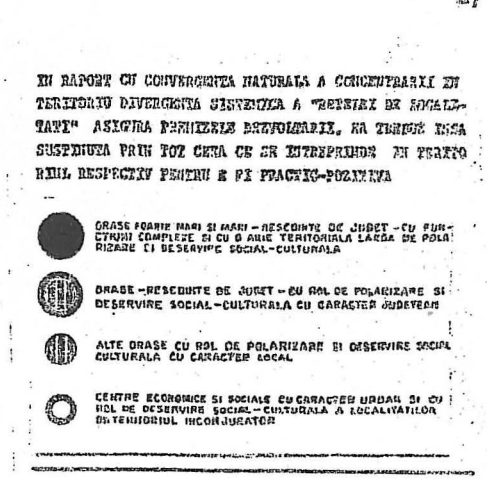

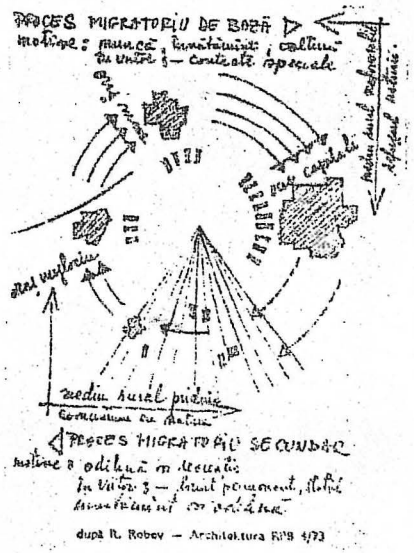

rural. Amplasarea aici a unor "obiective industriale şi industrial agrare, secţii ale unor întreprinderi industriale din oraşele apropiate, unităţi ale industriei locale, cooperaţiei meşteşugăreşti şi de consum, ale cooperativelor de producţie" (aşa cum, rezultînd dintr-o apreciere realistă a situaţiei, se stipulează în proiectul de lege privind sistematizarea teritoriului şi localităţilor urbane şi rurale - art.16) va duce cu siguranţă la o valorificare superioară a resurselor materiale şi umane locale, furnizînd o bază solidă pentru ridicarea calitativă a modului de viaţă. In perioada 1970-1975 numai industria republicană se instalează în aproape 100 localităţi rurale. Se poate vorbi astfel despre o exprimare efectivă a relaţiei între "descentralizarea industriei" şi promovarea industrializării rurale (concept dezbătut în cadrul unei reuniuni ONU desfăşurată în septembrie 1973 în România). In condiţiile unei sistematizări teritoriale care urmăreşte stabilirea cît mai justă a ariilor de convergenţă a diferitelor interese în cadrul unui anumit teritoriu, o asemenea direcţie privind dezvoltarea economică treptată a localităţilor rurale, apare ca o contribuţie substanţială în organizarea superioară a structurii reţelei de localităţi, cu influenţe favorabile asupra structurii localităţilor.

(2) în al doilea rînd, de faptul că desfăşurarea procesului de urbanizare, în sensul ştergerii diferenţei între sat şi oraş, implică t r a n s f o r m a r e a m e n t a l i t ă ţ i i d e e x i s t e n ţ ă a omului, această transformare fiind mult mai greoaie, mult mai dificilă de realizat în mediul rural (astăzi mai stabil), decît în mediul urban (astăzi mult mai mobil), înţelegînd prin acest mediu urban teritoriul oraşului propriu-zis şi nu acea periferie care se constituie de fapt prin migrarea tot a unor oameni din mediul rural. Această dificultate de transformare a mentalităţii provine, în primul rînd, din specificul economic al activităţilor umane atît de diferite de la sat la oraş. Faptul că în mediul rural omul este încă legat în mare parte de munca pămîntului, constituie un element determinant al acestei mentalităţi, element determinant care face ca acei oameni din mediul rural care tind către oraş să fie mult mai mulţumiţi să se stabilească într-o zonă periferică decît în interiorul oraşului propriu-zis. Ideea după care această modificare a mentalităţii omului şi implicit a modului său de existenţă este mai uşoară, mai simplă în localităţile apropiate de oraş decît în localităţile rurale mai depărtate de oraş, cel puţin

într-o anumită privinţă, îmi pare greşită. Aceasta deoarece, în cadrul celor două categorii de localităţi există diferenţieri mari din punctul de vedere al aspectelor pe care procesul de urbanizare, care se desfăşoară într-un teritoriu mult mai larg (spre exemplu în ţara noastră în întreg teritoriul naţional), le prezintă. De ce ? Deoarece cu cît localitatea este mai apropiată de oraş cu atît asistăm la o migrare provizorie pentru muncă mai accentuată şi la o migrare definitivă mai restrînsă. Omul, capul de familie, preferă să-şi menţină familia în localitatea de origine, numai o parte a acesteia urmînd să meargă la oraş, să lucreze (cca 40% din veniturile familiilor ţărăneşti provin astfel) pentru că în felul acesta pe lîngă un venit lunar asigurat ca salariat, se menţine în acelaşi timp avantajul unei gospodării rurale care-i furnizează, de asemenea, o serie de beneficii. (Un studiu asupra comunei Gîrbou, relevă raportul de 194:195, ca
13. raport între numărul familiilor agrare şi cel al familiilor semiagrare sau neagrare - şi încă nu este vorba de o comună situată în raza de influenţă directă a unui oraş). Acest fapt conferă localităţilor respective un caracter cu totul deosebit de celelalte localităţi rurale. Paralel cu întărirea însemnelor orăşeneşti această situaţie permite denaturarea elementelor tradiţionale din punctul de vedere al modului de viaţă şi implicit a modului de alcătuire a cadrului de viaţă, dar în acelaşi timp şi menţinerea insistentă a unor trăsături specifice modului de viaţă rural.

In asemenea localităţi procesul de transformare a modului de viaţă este net mai brutal, contradicţiile fiind mai puternice, fără ca acest aspect să ducă cu certitudine la atingerea unor parametri calitativi superiori, înaintea altor localităţi (privind fenomenul în întreaga sa complexitate definită prin conceptul de calitate a vieţii) întrucît este vorba de un proces de mădernizare prin înlocuire care se cere asimilat, reţinînd treptat valorile de netăgăduit ale civilizaţiei urbane. Indiferent de natura sa (ca rută socială sau geografică, ca frecvenţă şi intensitate) în ţara noastră migraţia populaţiei rurale spre oraş este un "fenomen major, caracteristică a vieţii
14. rurale contemporane, prinsă în vîltoarea unor mutaţii de ordin social-economic legate de industrializarea socialistă". Considerînd astfel migraţia drept aspect caracteristic al procesului de urbanizare, cred că aprecierea ei ca factor al urbanizării populaţiei rurale trebuie însuşită cu mare grijă :

- deoarece (a) nu poate fi vorba aici decît de posibila urbanizare

a populaţiei care migrează definitiv, şi doar de o fundamentală modificare a modului de viaţă al populaţiei care rămîne stabilă în mediul rural şi

- deoarece (b) asimilarea valorilor civilizaţiei urbane de către această populaţie se face şi trebuie să se facă în contextul unei civilizaţii specifice care este mai mult decît o reînsumare a formelor de viaţă citadină. Îmbunătăţirea calităţii de viaţă într-o localitate rurală nu trebuie să piardă nimic din beneficiile confortului urban, dar este evident că nu se poate lipsi de trăsături proprii.

Procesul de urbanizare cuprinde întregul teritoriu avînd implicaţii în dezvoltarea tuturor localităţilor, fiind imposibil însă ca toate aceste localităţi să se constituie cîndva localităţi urbane (presupunînd că în viitor întreaga populaţie va fi cuprinsă în localităţi urbane, acest fapt ar duce implicit la dispariţia a cel puţin 60% din actualele localităţi rurale). Departe de a înţelege această idee în sensul promovării unui tip de localitate semi-urbană şi, în acelaşi timp, departe de a putea accepta ca avînd sens o exprimare ca "proces de urbanizare rurală", exprimare pe care o întîlnim din nefericire tot mai des. Nu pare suficient de mulţumitoare, în acelaşi sens, nici denumirea de "viitor centrul social-economic cu caracter urban", pentru că în principiu şi comuna şi oraşul şi municipiul sînt la nivelele diferite ale unui sistem social-economic-administrativ centre social-economice şi pentru că oraşul ca şi municipiul au caracter urban. De ce să nu vorbim, mai bine, de "viitoare oraşe" sau "viitoare centre urbane" ?!

(3) în al treilea rînd, de faptul că coordonarea procesului de urbanizare în sensul ştergerii diferenţei între oraş şi sat este un proces care p r i v e ş t e u n e f o r t f i n a n c i a r ş i e c o n o m i c d e o s e b i t pe care o asemenea transformare o implică, acest aspect intervenind într-o considerare mai complexă a termenului de "eficienţă". Redactarea schiţei de sistematizare a unei localităţi rurale, cu atît mai mult în cazul în care localitatea respectivă este prevăzută a deveni centru urban, prezintă în aceste condiţii unele aspecte care, nedirijate, pot duce la anularea ei practică. A face o schiţă de sistematizare în care nu ţii seama de faptul că desfiinţarea unor lotrui, demolarea unor clădiri sau renunţarea la unele drumuri (chiar dacă sînt din pămînt) este o treabă dificilă, de durată, nu are şanse de a putea fi aplicată, neputîndu-se impune ca un document de bază, efectiv în ridicarea

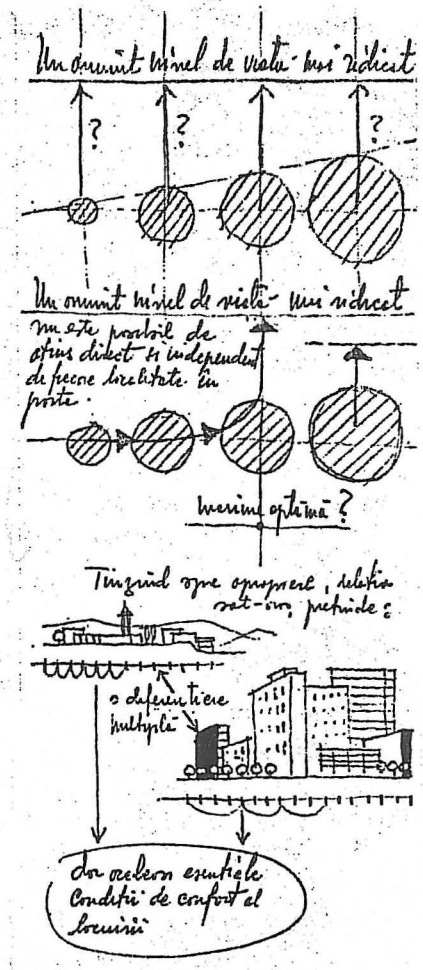

ca un document de bază, efectiv în ridicarea modului de viaţă în localitatea respectivă. Datorită neglijării sau neînţelegerii unei strategii specifice a sistematizării rurale (sistematizarea nu se constituie ca latură a urbanismului aşa cum se afirmă uneori şi nu se poate rezuma numai la organizarea teritoriului agricol - aşa cum se înţelege uneori) se confundă în concepţia multor schiţe de sistematizare ideea de dezafectare cu aceea de demolare, nelegîndu-se fiecare dintre ele de anumite servituţi pe care le impun distinct fiecare. A amplasa un centru de producţie, un spaţiu recreativ sau o altă dotare în teritoriu ce se propune dezafectării înseamnă ori renunţarea la realizarea obiectivului propus - sau amplasarea lui întîmplător, altundeva, ori demolarea deodată a ceea ce există pe amplasamentul propus (deci nefiind de fapt vorbă doar de o dezafectare). Dezafectarea este o operaţie ce se desfăşoară treptat în timp, restrîngerea vetrei satului nefiind numai o măsură administrativă ci o acţiune care, pornind de la temeinicia măsurii administrative, trebuie să se sprijine pe cointeresarea populaţiei de strămutat. Dezafectarea unui teritoriu ocupat ineficient este condiţionată - ca realizare practică - tocmai de eficienţa (ocupare, dotare, grupare) cu care este utilizat teritoriul ce rămîne afectat vetrei satului. Dezafectarea în sine, ca măsură prevăzută de schiţa de sistematizare, nu este sistematizare, pentru că, aşa cum de precizează în cadrul legii nr.58/1974 privind sistematizarea teritoriului şi localităţilor urbane şi rurale "Clădirile de locuit se vor amplasa cu precădere, începînd cu centrul civic, către zonele marginale în vederea realizării unei structuri compacte a localităţilor, prin utilizarea intensivă a terenurilor, creîndu-se astfel posibilitatea pentru introducerea în condiţii eficiente a alimentării cu apă, a energiei electrice şi a canalizării" (art.17).

Relevîndu-se cu pregnanţă în contextul procesului de urbanizare conflictul sat-oraş, implică, de asemenea, o serie de alte conflicte (cum sînt: natural-artificial, individual-colectiv, periferic-central), de la a căror soluţionare îşi trage propriul său echilibru, un echilibru care se sprijină pe înţelegerea raportului între necesitate şi posibilitate, între previziune şi reali-

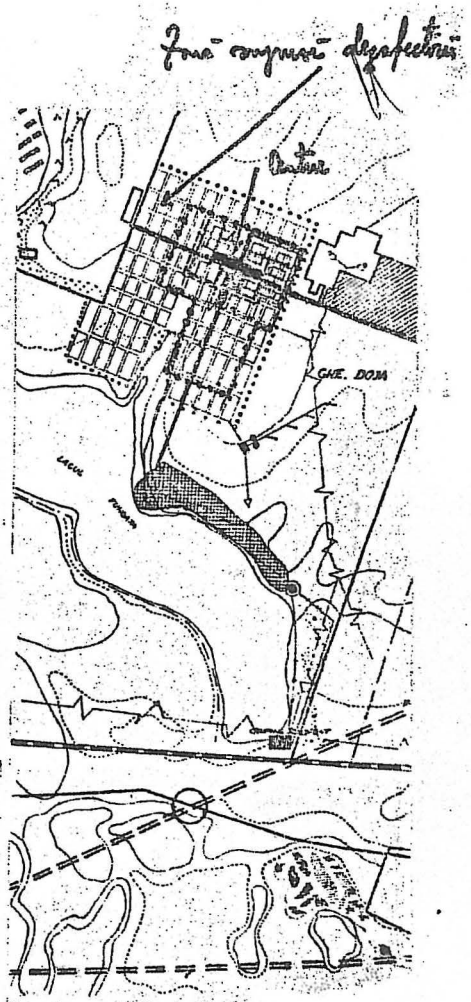

Sistematizare comuna Gheorghe Doja

zare, între stabilitate şi mobilitate; un echilibru la care se poate ajunge, aşa după cum demonstrează realitatea din ţara noastră, fiind conştienţi că: (1) în perspectiva dezvoltării materiale şi spirituale a societăţii, modul de viaţă rurală (şi, implicit, spaţiul rural) nu trebuie considerat ca produs rezidual al acestei dezvoltări; (2) spaţiul rural (şi, implicit, modul de viaţă rurală) poate fi considerat ca o formă de organizare socio-economică adaptabilă viitorului, fiind susceptibil de a primi funcţiuni noi în condiţiile reorganizării sale conştiente şi colective; (3) oraşul este necesar pentru modul de viaţă rurală (fapt unanim acceptat astăzi) dar, în acelaşi timp şi în aceeaşi măsură, satul este necesar pentru modul de viaţă urbană; (4) în existenţa satului, transformarea modului de viaţă se produce prin dislocarea unui echilibru stabilit uneori în cursul a sute de ani, stările conflictuale (rezultînd avantaje sau dezavantaje) variind în raport cu caracterul şi mijloacele procesului de urbanizare;

(5) o dezvoltare avantajoasă a modului de viaţă rurală nu înseamnă implicit urbanizarea spaţiului rural şi, în nici un caz, un transfer al "totalităţii" de azi a oraşului către satul de mîine; (6) cunoaşterea componentelor, percepţiei şi mijloacelor de transformare ale peisajului devine o latură a cunoaşterii umane la care va trebuie să se refere toţi aceia care sînt implicaţi în transformarea spaţiului rural, o transformare necesară posibil de realizat în mod fericit, atunci cînd nu ne propunem nici ideea de "rezervaţie" dar nici ideea de "suprimare".

Aprofundareaîn acest sens, a unor cercetări privind viitorul comunităţii rurale şi relaţiile sale cu comunitatea urbană în teritoriul ţării noastre, poate contribui la definirea metodologiei de lucru şi a strategiei concrete privind păstrarea, promovarea şi dezvoltarea condiţiilor ce duc la ridicare calităţii vieţii în interiorul localităţilor.

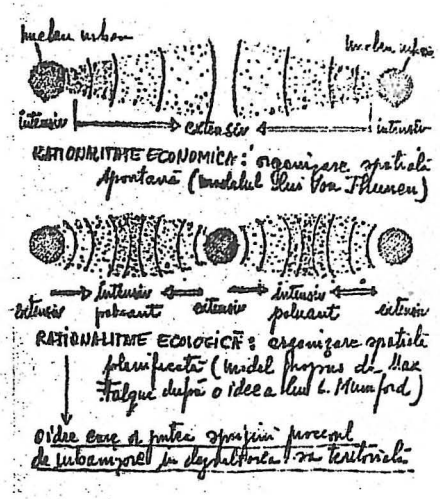

II.2 AGLOMERAŢIA URBANĂ

In ultimele decenii asistăm la constituirea în jurul oraşului, urmînd una dintre cele două direcţii semnalate mai înainte, a unei aglomeraţii de oameni care doresc în felul acesta, prin stabilirea domiciliului şi a locului de muncă, a-şi asigura un mod de viaţă urbană. In aceste condiţii, se afirmă tendinţa utilizării

tot mai dese a noţiunii de "aglomeraţie urbană", înlocuind în felul acesta noţiunea de "oraş". Centrul de cercetări urbane al Universităţii din California, încearcă, referindu-se la "metropolitan area", prin care autorii americani definesc aglomeraţia urbană, să dea un sens foarte precis acestei noţiuni de aglomeraţie urbană precizînd că ea "este o grupare de minimum 1oo ooo de locuitori, cuprinzînd cel puţin un oraş (adică o arie urbană continuă) de minimum 5o ooo de locuitori la care se adaugă instituţiile administrative (corespunzătoare unui comitat) şi mai ales unde peste 6% din populaţie exercită activităţi neagricole". Jacqueline Beaujeu-Garnier şi Georges Chabeau consideră "că însăşi noţiunea de oraş pare depăşită" şi apreciază că apare "un alt concept mai larg, înglobînd în afară de oraş, localităţile vecine care trăiesc prin viaţa oraşului propriu-zis chiar dacă ele nu sînt pe deplin alăturate; este cazul comunelor-dormitor care depind de centrele industriale". Neputînd fi de acord cu această constatare precum că noţiunea de oraş este depăşită, putem însă considera că încercările de definire a agloemraţiei urbane, deşi nu ajunge la nişte precizări cantitative (care nici nu par atît de necesare), aşa cum le întîlnim în cealaltă definiţie, exprimă mai clar caracteristica acestei formaţiuni teritoriale de aşezare a populaţiei. Faptul că este vorba aici de un teritoriu mai larg decît cel ocupat de oraş, un teritoriu în care există o populaţie care trăieşte prin viaţa oraşului propriu-zis, se pare a fi de fapt esenţa unei definiri a aglomeraţiei urbane. Aceasta, deoarece o serie de definiţii care s-au constituit în timp privind aglomeraţia urbană, inclusiv definiţiile cuprinse într-o serie de dicţionare, nu ajung să precizeze ub asemenea eventual considerent. Iată, spre exemplu, definiţia conţinută în Dicţionarul multilin al O.N.U., dicţionar publicat, este adevărat, în anul 1958, dar încă în utilizare: "cuvîntul "aglomeraţie" se poate aplica oricărui ansamblu compact de locuinţe, indiferent de mărimea lor (...) se numeşte oraş o comună în viaţa căreia activităţile agricole nu joacă un rol esenţial". Acest criteriu aplicat nu numai comunelor dar şi aglomeraţiilor permite să se stabilească o distincţie între aglomeraţiile rurale şi aglomeraţiile urbane". Fără discuţie, aceasta este o definţie destul de confuză.

O definire, totuşi, a aglomeraţiei urbane este necesară, datorită faptului că în foarte multe teorii se afirmă existenţa în

LE CORBUSIER: IDEEA DE AGLOMERAŢIE URBANĂ ÎN "ORAŞUL CONTEMPORAN", 1922 (1 nucleu, 2 satelit liniar)

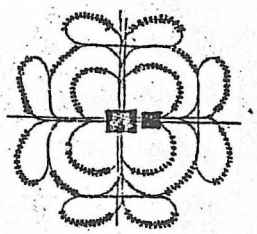

continuare a oraşului ca organism de sine stătător, în timp ce ca noţiune este pus sub semnul întrebării. Pentru a defini aglomeraţia urbană ca formaţiune de aşezare a populaţiei în teritoriu, este necesar să pornim de la faptul că, aşa cum se vede în realitatea urbană mondială, aglomerarea depăşeşte cadrul oraşului. Ea este ceva mai mult decît oraşul. În acest sens o primă observaţie se referă la suprafaţă, deci la mărimea teritoriului ocupat, aglomeraţia constituindu-se în jurul oraşului, depăşind scara acestuia şi de cele mai multe ori, dacă nu în totalitatea cazurilor, apărînd premergător sistemului administrativ teritorial care o oficializează.

Nu trebuie înţeles acest lucru în sensul că o aglomeraţie urbană este un rezultat absolut al perioadei postindustriale în evoluţia oraşului, deci n u t r e b u i e c o n s i d e r a t ă a g l o m e r a ţ i a u r b a n ă c a u n p r o d u s e x c l u s i v a l u l t i m e l o r d e c e n i i, deoarece, aşa după cum demonstrează o serie de existenţe urbane, încă de foarte mult timp au existat aglomeraţii urbane. Două exemple în acest sens: oraşele Varşovia şi Timişoara. Varşovia s-a constituit iniţial cu mai multe sute de ani în urmă din contopirea a două localităţi principale aşezate vis-à-vis pe malul Vistulei, în jurul acestor localităţi principale gravitînd o serie de alte mici localităţi care depindeau ca funcţie de cele două principale (în cea mai mare parte aceste localităţi mici avînd fiecare un anumit specific în raport cu profesiunea exercitată de majoritatea locuitorilor lor). Timişoara de astăzi este constituită ca rezultat al contopirii mai multor localităţi care s-au format în cursul timpului, fiecare cu un anumit specific în jurul cetăţii.

VARŞOVIA - AGLOMERAŢIA CONTEMPORANĂ (1 zona centrală şi centrele locale, 2 zone rezidenţiale, 3 industrii)

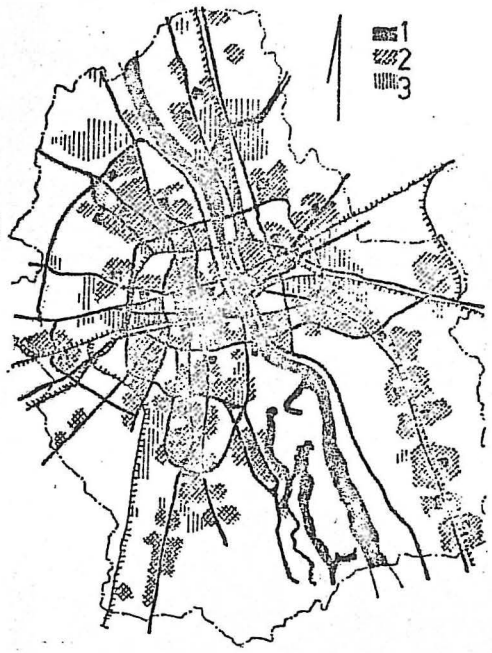

TIMIŞOARA, SCHEMA STRADALĂ CU ÎNDICAREA CARTIERELOR ACTUALE (1 Cetate, 2 Circumvalaţiunii, 3 Tipografi, 4 Fabric, 5 Stadion, 6 Calea Buziaşului, 7 Timişoara Sud, 8 Iehovary, 9 Calea Sagului, 10 Josefin, 11 Freidorf, 12 Romat-Mehala) şi SCHEMA NUCLEELOR ISTORICE

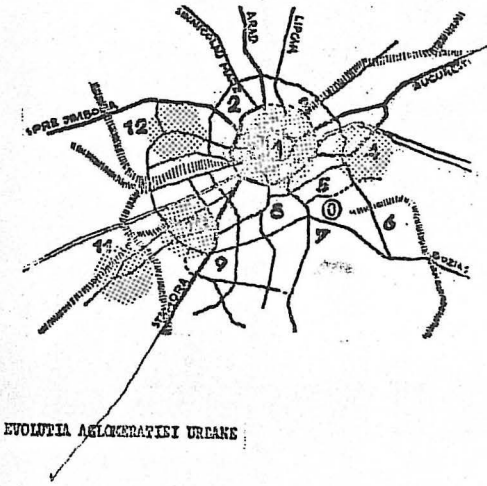

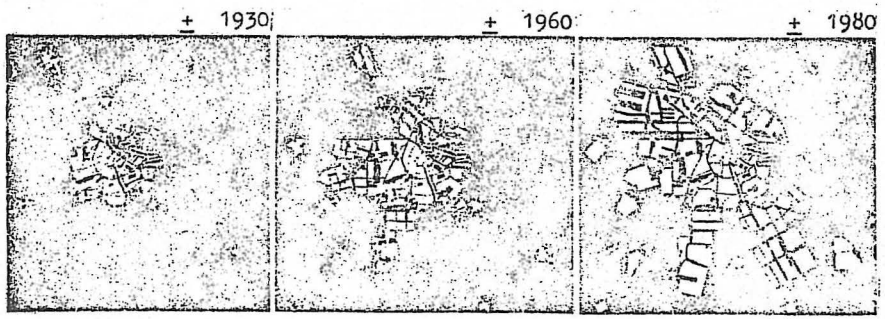

AMSTERDAM - EVOLUŢIA AGLOMERAŢIEI URBANE

Acest lucru este evident,exprimat în mod categoric şi astăzi, Timişoara fiind poate singurul oraş din ţara noastră şi unul din puţinele oraşe din lume care păstrează caracteristicile vechii configuraţii pe diferitele sale cartiere. Spre deosebire de Varşovia, unde localităţile iniţiale care constituiau aglomeraţia urbană erau caracterizate prin profesiunea locuitorilor, la Timişoara întîlnim un specific etnic (nu foarte străin şi de o diferenţiere de profesii) al acestor foste localităţi componente. Este interesant de sesizat faptul că dispariţia ca prezenţă volumetrică caracteristică a cetăţii, de fapt a zidurilor împrejmuitoare ale cetăţii, nu a dus la ştergerea acestor caracteristici între diferitele părţi ale oraşului de astăzi, dar este de arătat faptul că aceste localităţi diferite,la un moment dat au fost sprijinite în asocierea lor de organizarea coerentă a nucleului central (a cartierului astăzi cunoscut Cetate, cartier care este singurul exemplu în ţara noastră de organizare cartesiană de tip vienez a spaţiului urban. O multitudine de alte exemple sînt oferite pe întreg teritoriul Europei, cele mai vechi exemple în acest sens de aglomeraţii urbane constituindu-se de fapt în Anglia, în acele teritorii manufacturiere (în special cu caracter de prelucrare a textilelor), cînd în jurul unui oraş principal gravitau o multitudine de localităţi mici în care se realiza în fapt producţia manufacturieră respectivă.

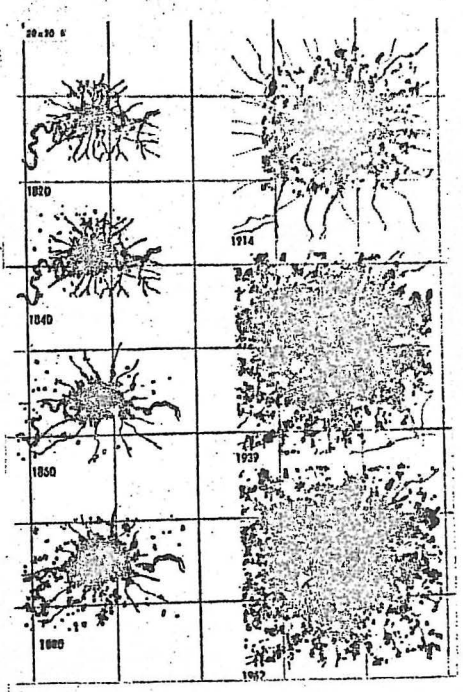

1. LONDRA - EVOLUTIA AGLOMERATIEI

Astăzi, încercînd o definire a aglomeraţiei urbane, putem spune că

- aglomeraţia urbană se constituie ca o acumulare continuă de oameni şi mijloace de producţie în teritoriul înconjurător unui oraş, înglobînd localităţile învecinate, încît în condiţiile unei dezvoltări coordonate, teritoriul ocupat îşi sporeşte o dată cu gradul de industrializare şi gradul de ocupare şi dotare.

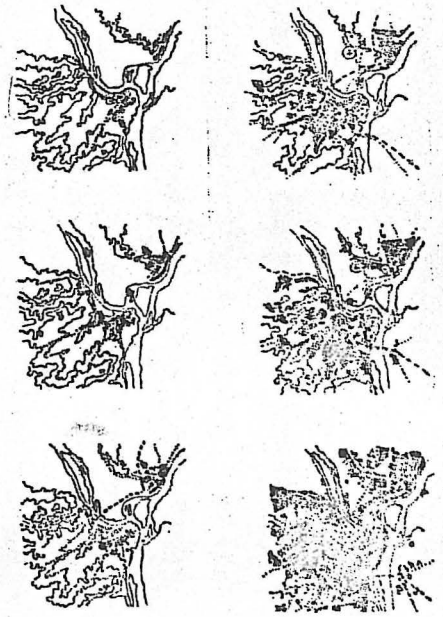
2. BELGRAD - EVOLUTIA AGLOMERATIEI

Cu toate acestea nu se poate afirma că oraşul dispare ca formaţie de aşezare a populaţiei în teritoriu. Este adevărat că aglomeraţia urbană tinde să înghită oraşul, dar aceasta nu este decît rezultatul unei creşteri haotice, pentru că altfel, în interiorul ei, oraşul rămîne. Aglomeraţia urbană este caracterizată, în primul rînd, prin mărimea teritoriului pe care ea se întinde, (arie urbană, semnificaţia acestei denumiri sporind îndeosebi în

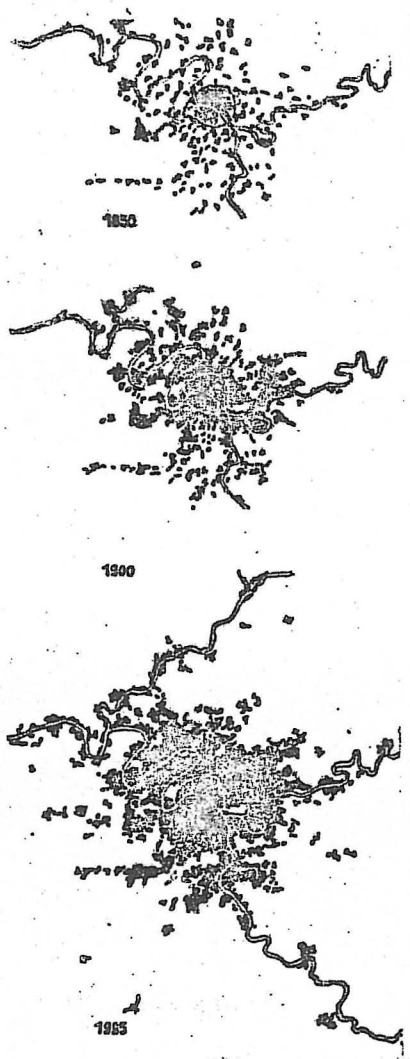

1. PARIS – EVOLUTIE

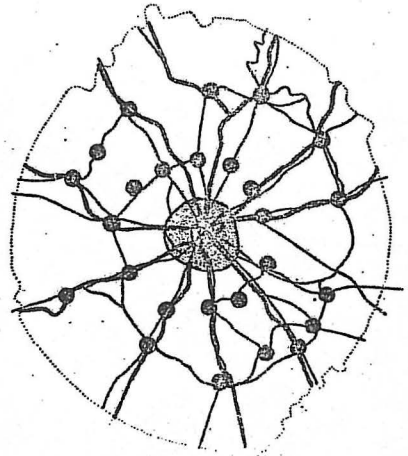

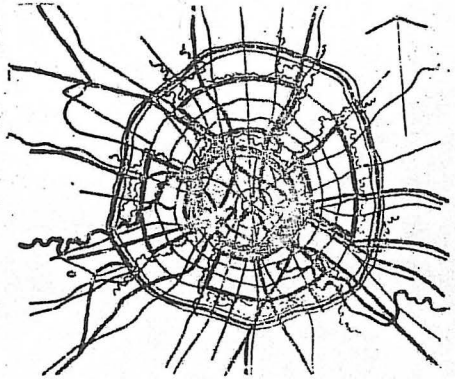

5. MOSKOVA – PLANUL SESTAKOV (1921) IA DEJA IN CONSIDERATIE ORASUL IN CONTEXTUL AGLOMERATIEI URBANE A CARUI FORMARE DEVENEA EVIDENTA

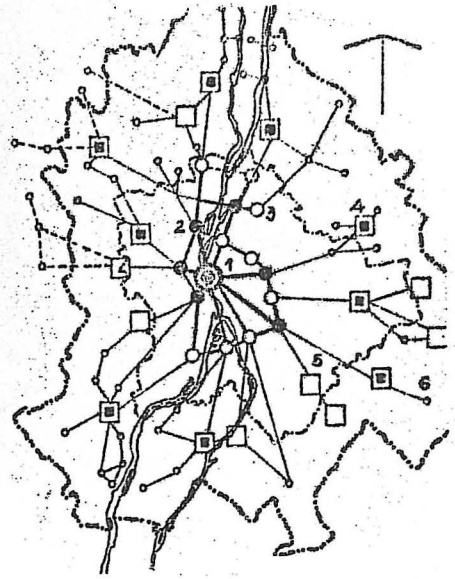

2. BUDAPESTA – AGLOMERATIA ACTUALA
3. BUDAPESTA – DISPOZITIA , FELUL SI RELATIILE DINTRE CENTRE RELEVA PROCESUL DE CONSTITUIRE AL AGLOMERATIEI (1 centru metropolă, 2 subcentre, 3 centru regional, 4 centru suburban de grup de localităţi, 5 centru de localităţi suburbane principale, 6 centru de localităţi suburbane secundare)

4. MOSKOVA – AGLOMERATIA ACTUALA (negru-orase existente, linie punctă – centura verde, linie continuă şi linie întreruptă – subregiunea Moskova şi celelalte subregiuni)

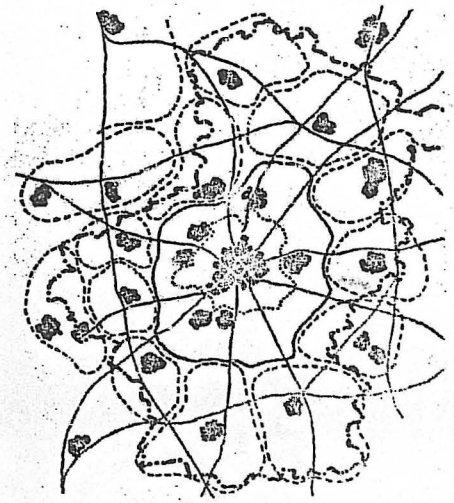

cazul cînd prin creşterea teritoriului mai multor oraşe se ajunge la contopirea lor într-o unică ocupare a teritoriului. In interiorul acestui teritoriu, datorită unei diferenţieri care rămîne între nivelul de dotare, deci de funcţionare pe care îl are nucleul şi cel pe care îl are restul teritoriului, este de observat faptul că aglomeraţia urbană în raport cu oraşul a u r i t m u r i d e c r e ş t e r e d i f e r i t e. Aglomeraţia urbană creşte într-un ritm mult mai rapid decît oraşul cuprins (sau oraşele cuprinse) în interiorul ei. Statistica arată, spre exemplu, că într-o perioadă de 2o de ani, între 1939-1959, oraşul Moscova a crescut numai cu 2o%, în timp ce aglomeraţia urbană a crescut cu 9o%. Dacă Sidney-ul (format el însuşi din gruparea a opt nuclee municipale ocupă o suprafaţă de 28 km^2, aglomeraţia urbană Sidney ocupă o suprafaţă de 6oo km^2.

Făcînd distincţia între oraş şi aglomeraţia urbană, apare problema limitării efective a teritoriului. Cum această limitare este influenţată juridic şi administrativ, deşi ea se ia în consideraţie în toate calculele şi statisticile, trebuie avut în vedere în cadrul activităţii de sistematizare faptul că realitatea în teritoriu (realitate definită, aşa după cum arătam, prin modul de viaţă urbană) nu corespunde peste tot întocmai acestor limitări.

Făcînd o apropiere şi, în acelaşi timp, o comparaţie între înţelegerea noţiunii de oraş şi înţelegerea noţiunii de aglomeraţie urbană, rezultă concomitent două aspecte care privesc oraşul ca organism urban. Remarcăm în cuprinsul său, pe de o parte o c r e ş t e r e p r o n u n ţ a t ă a d i v e r s i t ă ţ i i şi, pe de altă parte, o c r e ş t e r e c o n t i n u ă c o n c e n t r ă r i i, înţelegîndu-le pe amîndouă într-o dezvoltare în paralel care se produce pentru fiecare dintre ele în toate sensurile posibile: întindere teritorială, densitate, servicii, solicitare psihică a locuitorilor, intensitatea relaţiilor lor sociale etc.

Incă în urmă cu aproape 2o de ani, Henri Calvet, punînd în discuţie "societatea franceză contemporană", observa că: "oraşul este făcut prin cucerire şi în primul rînd prin cucerirea spaţiului. Densitatea oamenilor, mult mai mare ca în alte părţi, este fără tăgadă primul fapt urban. Fiecare mare oraş trebuie

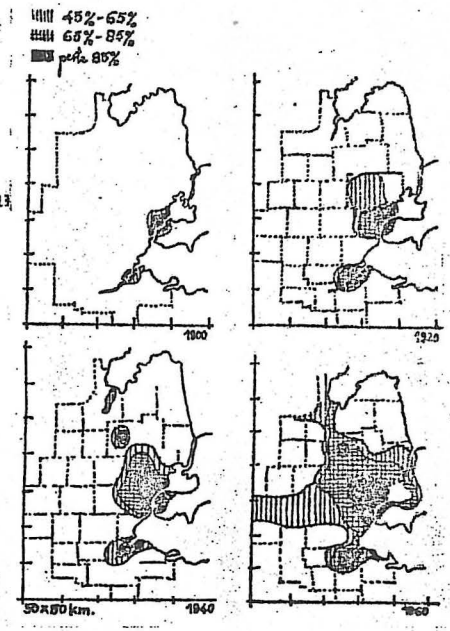

EXTINDEREA UNDELOR DE URBANIZARE IN REGIUNEA DETROIT

(In pg. 38)

DESI AGLOMERAREA URBANA ESTE UN PRODUS AL CONCENTRARII SUPUS CONDITIILOR LOCALE SI DESI ZONELE DE AGLOMERASI DENSITATE VARIAZA DE LA UN CAZ LA ALTUL , SE DEMONSTREAZA CA O AGLOMERATIE UNITARA (PRODUSA IN JURUL UNEI METROPOLE) DETERMINA MODIFICARI IMPORTANTE INTR-UN TERITORIU CU O RAZA DE CCA 50KM.

considerat ca un nucleu al unei zone urbanizate pe care condiţiile economice şi perfecţionarea transporturilor tind a o lărgi necontenit". O dată cu formarea aglomeraţiei urbane, sensul de CONCENTRARE nu se reduce, ci, dimpotrivă, îşi accentuează cursul său ocupînd un teritoriu tot mai mare şi sporindu-şi intensitatea în centrul acestui teritoriu. Pentru oraş, densitatea rămîne trăsătura principală, cea mai simplu de definit, în aprecierea sensului concentrării urbane, chiar dacă nu creşterea densităţii ci a teritoriului ocupat este definitorie pentru creşterea aglomeraţiei prin extinderea periferiei. Densitatea desemnează în primul rînd o concentrare umană. Accentuarea concentrării pe măsură ce se extinde aglomeraţia urbană impune problema d e n s i t ă ţ i i d i u r n e în teritoriul oraşului şi, îndeosebi, în zona sa centrală. Se constată că încărcarea suplimentară a oraşului în timpul zilei este direct proporţională cu creşterea aglomeraţiei urbane în teritoriul înconjurător (lăsînd de o parte raportul de directă proporţionalitate între mărimea oraşului şi centrul său). Ori în cazul aglomeraţiei urbane, această încărcare suplimentară impune o modificare substanţială a echilibrului vieţii urbane, în defavoarea locuitorilor oraşului. Nu trebuie să ne imaginăm formarea aglomeraţiei urbane ca fiind legată numai de oraşe foarte mari. Industrializarea în teritoriu conduce în mod firesc la formarea unor aglomeraţii urbane şi în situaţia unor oraşe mult mai mici, aglomeraţii care deşi nu au o întindere continuă în teritoriu, se manifestă în acest sens. Comparînd cazul unui oraş care fără a fi situat într-o aglomeraţie urbană cu cazul unei agloemraţii urbane, ambele avînd un acelaşi număr de populaţie, se constată că problemele de rezolvat sînt mult mai complicate în cazul aglomeraţiei urbane, atîta timp cît ea nu este luată în consideraţie ca formă de existentă a organismului urban, nu separat ca oraş şi teritoriu subordonat, fiecare beneficiind de poziţii diferite juridico-administrative. Este absurd a considera o populaţie egală cu 1/4 din populaţia oraşului, care încarcă suplimentar, zilnic, oraşul, drept simpli navetişti, deci numai în raport cu relaţia locuinţă-loc de muncă, atîta timp cît aceştia suprimîndu-şi nevoile proprii, sporesc în mod corespunzător necesarul de servicii şi amenajări.

Nu se poate vorbi însă despre o aglomerare umană fără a vorbi implicit de o DIVERSITATE a trăsăturilor pe care această aglomerare le înfăţişează, indiferent dacă ele privesc aspectul fi-

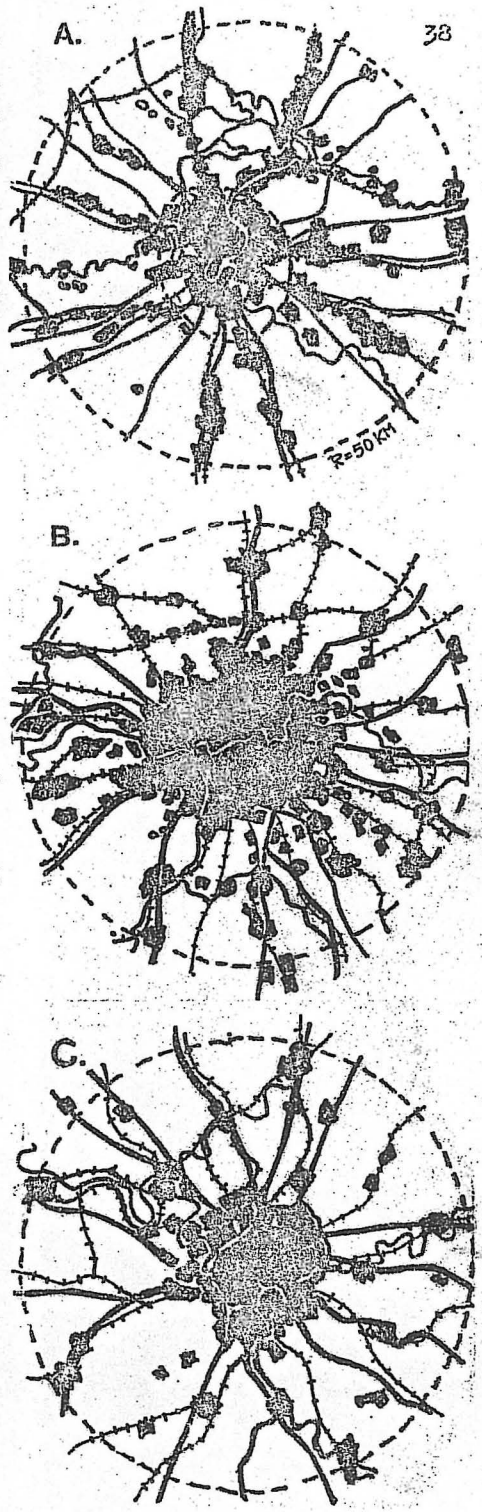

zic al aglomeraţiei sau comportamentul oamenilor din cadrul aglomeraţiei respective. Este de semnalat însă, că această diversitate, din punct de vedere calitativ, se poate afirma atît pozitiv cît şi negativ. Creşterea aglomerării de oameni, spre exemplu, în anumite cartiere din periferia oraşului, deci în teritorii care nu sînt organizate într-un mod corespunzător acestei creşteri, duce implicit la mărirea diversităţii aspectelor vieţii urbane în zona respectivă. Dar aceste aspecte, de cele mai multe ori, în cea mai mare parte a lor, sînt negative, mergînd de la întreţinerea necorespunzătoare a spaţiului public, pînă la creşterea gravităţii actelor de comportament. Lăsată la voia întîmplării, periferia oraşului va pierde caracterul de semiurban-semirural, pentru a deveni un conglomerat amorf care dezechilibrează însăşi funcţionarea nucleului urban, transmiţîndu-i acestuia trăsăturile sale negative. In centrul aglomeraţiei se extinde astfel tendinţa de diversificare negativă, purtată de la periferia aglomeraţiei spre centru, de o populaţie atrasă acolo tocmai de diversificarea pozitivă a vieţii urbane, astfel încît, în condiţiile formării şi creşterii naturale a aglomeraţiei urbane, centrul acesteea relevă accentuarea caracterului contradictoriu al unui complex diversificat de trăsături pozitive şi negative.

In condiţiile dezvoltării în paralel a diversităţii şi a aglomerării, aşa după cum arată H.Calvet oraşul rămîne şi astăzi ca formaţiune teritorială de aşezare a populaţiei, o formaţiune fundamentală, de bază. Putem afirma deci, că

- oraşul rămîne elementul ontogenetic şi dinamic fundamental chiar dacă, în cadrul fenomenului urban contemporan, alte diferite formaţiuni teritoriale mai complexe, înglobînd oraşul, devin caracteristice pentru anumite perioade şi anumite zone teritoriale.

Intr-un interviu acordat revistei "L'Architecture d'aujourd'hui, Michel Butor apreciază: "Oraşul era altădată o unitate
18. închisă cu coroana sa de cîmpii; el a devenit nodul unei ţesături (...) incinta a plesnit, a devenit poroasă, periferia s-a răspîndit şi a învăluit-o cuprinzînd în ea şi alte centre". Deşi nespecialist în domeniul urbanisticii, ca simplu observator, Michel Butor rămîne la ideea oraşului ca participare cu rol coordonator în teritoriu.

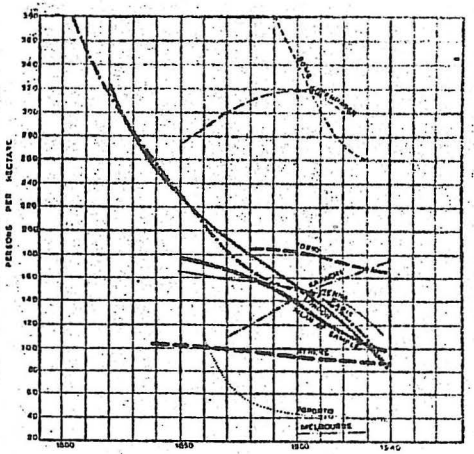

VARIATIA DENSITATII POPULATIEI (între 1850-1940) IN CITEVA AGLOMERATII URBANE IN RAPORT CU RATA DE CRESTERE A NUMARULUI POPULATIEI . REDUCEREA DENSITATII RELEVA NU REDUCEREA CONCENTRARII CI EXTINDEREA TERITORIALA CONTINUA SI TOT ODATA AGLOMERAREA UNOR INTINSE TERENURI URBANE DE CATRE ALTE FUNCTII DECIT CELE REZIDENTIALE SAU DE CATRE O CATEGORIE SOCIALA PRIVILEGIATA (ceea ce demonstrează şi o creştere necontrolată)

Dar orașul nu-și mai păstrează caracteristicile sale. Situația lui se schimbă: pe de o parte prin încadrarea lui într-o rețea teritorială, și, pe de altă parte, prin constituirea în jurul său a unei aglomerații urbane - subliniind din nou, posibilă și în cazul orașelor mai mici. Orașul rămîne elementul fundamental în cadrul fenomenului urban, dar el se modifică s e t r a n s f o r m ă, pierde o serie din trăsăturile sale de pînă acum și cîștigă altele corespunzătoare unor necesități contemporane. Rămînînd, rolul său în teritoriu nu se restrînge, ci dimpotrivă sporește tot așa după cum sporește și virtuala sa putere de organizare, virtuală în sensul unei acumulări de energie și premise, posibil a fi valorificate printr-o abordare științifică, în cunoștință de cauză a orașului ca organism urban, indiferent de ipostazele diferite în care poate fi întîlnit astăzi:

(1) (1) ca e l e m e n t d e s i n e s t ă t ă t o r cuprins sau nu în sistem teritorial. Prin transpunerea în realitate a unei concepții de dezvoltare coordonată a teritoriului, orașul, implicit, intră ca element în cadrul unei rețele de localități, asigurîndu-și o creștere stăpînită. In cazul în care pentru teritoriul respectiv nu există o astfel de concepție, problemele dezvoltării nefiind considerate în ansamblul lor teritorial, atunci orașul rămîne ca element de sine stătător fără a mai fi integrat într-o rețea de localități concepută coerent ci, el rămîne să funcționeze într-un fel la "voia întîmplării", așa cum istoricește el a funcționat și pînă în epoca contemporană. Situat în rețea, orașul, cu cît este mai mare cu atît este mai puțin influențat de localitățile mici înconjurătoare, dar cu atît mai mult el influențează localitățile mici din împrejurimi. Adică, la nivelul rețelei, în totalitatea sa, importanța pe care orașul o are în rețeaua respectivă depinde de mărimea lui, dar dependența lui de rețea nu rezultă din această mărime, din mărimea rețelei, de configurația ei, de caracterul celorlalte localități. In general, existența ca element de sine stătător, se întîlnește în situația orașelor mici și mijlocii. Aceasta poate fi și situația orașelor-satelit din jurul marilor orașe, în acest caz avîndu-se însă în vedere condiția ca teritoriul respectiv să fie supravegheat continuu în dezvoltarea sa, astfel încît aceste orașe-satelit, constituite la un moment dat pentru a prelua o parte din funcțiile orașelor mari să nu se dezvolte în

mod necontrolat (ajungînd la contopirea oraşului-satelit cu oraşul-metropolă, adică la formarea unei aglomeraţii urbane necontrolate, întîmplătoare). O experienţă demnă de luat în consideraţie în acest sens, este aceea privind acţiunea oraşelor noi în Anglia. In jurul anului 1950 toate oraşele noi s-au realizat în apropierea Londrei, constatîndu-se ulterior tendinţa de creştere a aglomeraţiei londoneze tocmai prin intermediul acestor oraşe-satelit. Către anul 1972, cea mai mare parte a noilor oraşe îşi găsesc amplasarea în raport cu revitalizarea unor teritorii părăsite. Crearea oraşelor noi, oraşe "contra-magnet" poate fi privită astfel ca o "punte" între o politică a oraşelor noi demodate şi o încadrare nouă, în dezvoltare, care priveşte lucid problemele planificării megalopolis-ului" (cum spune Jaqueline Tyrwhitt).

19.

In condiţii teritoriale diferite (oraşe mari mult mai aproape şi o dezvoltare dezordonată, întîmplătoare, în"pată de ulei" a aglomeraţiei pariziene), pentru rezolvarea problemelor regiunii Paris, s-a adoptat vechea formulă a oraşelor-satelit, acestea urmînd a depăşi cu mult, către anul 2000, capacitatea curentă a unor astfel de unităţi urbane ajutătoare. Nu este însă o simplă socoteală, deoarece cele mai numeroase oraşe care urmează a descongestiona marea metropolă sînt gîndite ca organisme urbane complete, independente, legate de Paris doar prin relaţii de vecinătate. De aceea, nu este întîmplătoare nici amplasarea lor în aşa fel încît ele să-şi păstreze şi formal identitatea. Relaţia cu elementele naturale are aici un rol determinant, chiar dacă în organizarea lor acest fapt nu mai contează - sau poate că tocmai în acest sens - evitîndu-se transformarea cursului de apă într-o axă de continuitate. Observaţia critică a lui Bernard Oudin, privind depărtarea noului oraş Evry (a construcţiilor) de cursul Senei, mai mult decît sesizarea unui aspect încă discutabil (proiectanţii motivează aceasta prin afectarea zonei pentru o folosinţă publică) pare că implică însăşi problema creşterii urbane raportată la mediu: "O îndoială atît de sistematică privind arhitectura, arată

20.

pînă la ce nivel de degradare a ajuns pentru noi sensul fenomenului urban, dacă singura perspectivă de a ridica clădiri pe malul unei ape suscită comentarii indignate(...)". Oraşele din jurul Londrei au închis o experienţă; cele din jurul Parisului deschid o nouă experienţă: în acelaşi sens, dar în alte condiţii. Deşi cu o şansă mult mai redusă, riscul transferării existentei noilor

1. ORASE NOI IN MAREA BRITANIE

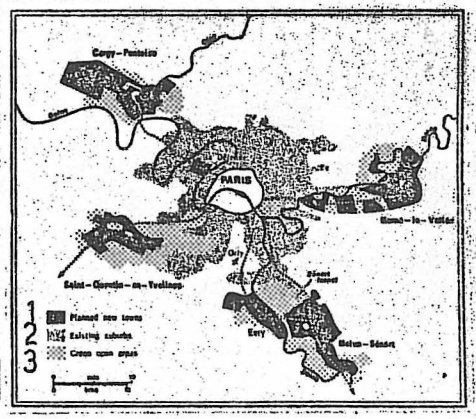

2. DEZVOLTAREA CONTEMPORANA A AGLOMERATIEI PARISIENE

(1 orase noi proiectate, 2 suburbii existente, 3 spatii plantate retinute ca atare)

orașe spre o creștere excesivă a aglomerației urbane rămîne, deoarece formarea și viața acestora este prea puțin legată de teritoriul pe care îl ocupă. Numai prin constituirea unei baze economice proprii, orașul nou poate exista și poate sprijini o aglomerație urbană apropiată, fără a produce o supraaglomerare a acesteia. Dar nu numai referitor la orașe noi este valabilă o astfel de constatare.

Construcția și intrarea în funcțiune a marelui combinat siderurgic de la Călărași, va antrena o astfel de dezvoltare a orașului, încît acesta va deveni un real contramagnet în sud-estul aglomerației urbane a Bucureștiului, acoperind astfel în mare parte nevoia de concentrare urbană din această regiune teritorială a României.

(a se vedea exemplificarea de la pg. 89)

(2) (2) ca nucleu al unei aglomerații urbane care se constituie fie în mod natural, fie în mod controlat, conștient. Indiferent însă de drumul pe care se dezvoltă aglomerația urbană respectivă, orașul rămîne ca nucleu, relativ independent, în raport cu teritoriul exterior aglomerației și, totodată în raport cu teritoriul aglomerației respective. Această independență este relativă, deoarece ea poate să se situeze undeva între o stare de totală dependență și o stare de totală independență, adică de supunere a teritoriului înconjurător. Aceste două limite se întîlnesc, prima în condițiile în care avem de-a face în teritoriul respectiv cu o dezvoltare necontrolată (pentru că o creștere necontrolată a aglomerației, după cum arătam mai înainte, sufocă nucleul, nedîndu-i posibilitatea ca el să-și reglementeze propria-i existență, subordonîndu-și dezvoltarea lui în continuare) și a doua în condițiile în care teritoriul înconjurător nu prezintă premise pentru o dezvoltare proprie rapidă, orașul devenind elementul "despotic", subordonîndu-și categoric întregul teritoriu, în sensul că toate celelalte localități care există în teritoriu stagnează, astfel încît orașul rămîne ca un gigant în cadrul unei puzderii neînsemnate de așezări umane. Aceasta a doua situație este totuși din ce în ce mai rar întîlnită (cel puțin în Europa), ea fiind, îndeosebi, caracteristică perioadei de dezvoltare inegală a teritoriului din perioada antebelică, spre exemplu situația Bucureștiului pînă în urmă cu 25 de ani, atunci cînd el constituia un element gigantic în raport cu celelalte localități

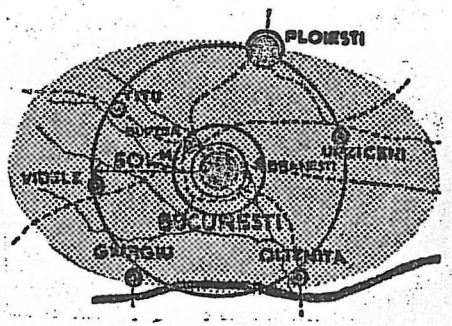

din teritoriul întregii ţări şi de fapt dintr-un teritoriu chiar mult mai larg). Nici una dintre aceste situaţii-limită nu reflectă încadrarea aglomeraţiei urbane într-o dezvoltare coordonată, caz în care, ca pol principal în reţeaua de localităţi, oraşul şi aglomeraţia urbană constituită în jurul său, s-ar afla într-o situaţie efectivă de interdependenţă. Oraşul ar fi atunci un organism-nucleu înglobat într-un organism urban cu o întindere teritorială mult mai mare. Judecînd astfel, oraşul şi aglomeraţia sa urbană, înlăturăm în viitoarea dezvoltare a oraşului o altă manifestare decît cea în "sens geometric" a periferiei. Coordonarea în dezvoltarea unui întreg teritoriu regional înconjurător, asigură în acelaşi timp echilibrul în existenţa oraşului. Astfel, aglomeraţia Stockholm-ului relevă prezenţa distinctă a oraşului în cadrul unei arii urbanizate, care însă este rezultatul dorit prin îndrumarea construcţiei urbane (fără a fi aici cazul unei conurbaţii) în condiţii naturale şi social-economice deosebite. Sistemul de metrou leagă rapid nu oraşe-satelit cu oraşul-metropolă, ci oraşe-cartiere ale oraşului de metropolă, situate separat în teritoriu, unele dintre ele preluînd însă şi funcţia de servire a unui teritoriu mai amplu extra-urban. Oraşele noi, realizate în jurul Stockholm-ului, constituie prin ele însele aglomeraţia, nefiind un mijloc de descongestionare a unei aglomeraţii existente ci un mijloc de orientare a creşterii unui mare oraş; autonomia ca oraşe, a părţilor componente ale aglomeraţiei urbane realizate în mod voit, coerent, este evidentă.

(3) (3) ca n u c l e u î n t r - o c o n u r b a ţ i e, definind conurbaţia ca aglomerare de oameni, bunuri şi interese, constituită într-o arie (urbană) urbanizată prin contopirea mai multor aglomeraţii urbane formate treptat în jurul a două sau mai multe oraşe apropiate. Deşi constituirea acestor conurbaţii este în general întîmplătoare, este de sesizat faptul că modul în care se realizează transportul în teritoriul respectiv este elementul determinant pentru configuraţia conurbaţiei; (motivaţia în formarea conurbaţiei fiind dată de elemente cu caracter economic în teritoriu), astfel încît primele contacte între aglomeraţii constitutive apar în lungul principalelor axe de transport. In cele mai multe cazuri, aceste axe de transport sînt, în general, căi rutiere, dar există şi cazuri în care, dimpotrivă căile ferate consti-

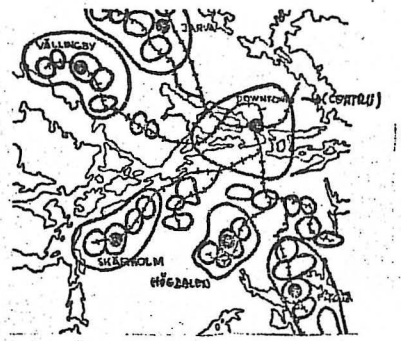

1. STOCKHOLM - CONFIGURAŢIA DISPOZIŢIEI ÎN TEREN A CARTIERELOR ÎN RAPORT CU TRASEUL LINIILOR DE METROU

2. BOLOGNA - AGLOMERAŢIA S-A PRODUS ÎN LUNGUL DRUMURILOR , ÎNTR-O TEXTURĂ RADIAL INELARĂ , CARE ESTE RECUNOSCUTĂ ÎN CONTINUARE CA TIPAR FIZIC AL DEZVOLTĂRII PREVĂZUTE PENTRU VIITOR

tuie canalul de legătură. In general, aceasta este situaţia acolo unde oraşul respectiv şi teritoriul înconjurător este dotat cu căi ferate rapide urbane - suburbane - interurbane . Spre exemplu, în regiunea londoneză era normal să se întîmple aşa, datorită faptului că populaţia a căutat a se aşeza acolo unde-i era mai convenabil pentru a suporta costul terenului şi, în acelaşi timp, pentru a ajunge cît mai repede în centrul oraşului principal. Calea ferată suburbană, fiind mai rapidă, simplu de abordat pe unele direcţii, prezenta avantaje sporite faţă de o şosea, astfel încît acest fenomen de creştere tentaculară a fost inevitabil, fiind favorizat totodată de tendinţa unei urbanizări pe orizontala terenului, a cărei origine este explicabilă prin desfiinţarea, încă din secolul al XVII-lea, a oricăror perimetre defensive, prin influenţa experienţei oraşului Bath (o prefigurare a actualei "urban sprawl", devenit sistematic prin oraşele-grădină) prin preferinţele acordate locuinţei individuale (exceptînd Scoţia) şi mediului natural. Constituirea conurbaţiilor este deosebit de evidentă în special pe coastele oceanelor, deci acolo unde teritoriul are posibilităţi mai mari de a se realiza ca loc de schimb al aglomerărilor de tot felul. Oraşele, aşa cum s-au constituit în decursul istoriei, bineînţeles pornind de la interese economice şi sprijinindu-se pe condiţii naturale prielnice dezvoltării lor, ocupă într-o pondere variabilă suprafaţa pămîntului, ocupînd într-o dispoziţie mai densă teritorii situate îndeosebi între paralele 20 şi 60 ale emisferei nordice, zone afectate cu precădere de creşterea demografică concomitent cu creşterea economică. Conurbaţiile apar tocmai în aceste zone. Astăzi,deja sînt constituite asemenea conurbaţii:este cea denumită Bo-Wash (situată pe sute de kilometri de la Boston la Washington, pe coasta estică a Statelor Unite, sau cea denumită San-san, situată pe coasta vestică între San Francisco şi San Diego. De asemenea, cum este conurbaţia Tokio-Osaka, sau alte conurbaţii în curs de formare în regiunea Londrei sau pe teritoriul belgian. Intr-o largă continuitate urbană, vechile oraşe îşi păstrează caracteristicile lor, care evidenţiază atît marea diversitate a activităţilor cît şi o spaţialitate deosebită în raport cu restul teritoriului urbanizat. In cadrul urbaţiilor păstrîndu-se oraşele iniţiale, asistăm în unele cazuri la fenomenul apariţiei unor oraşe noi, fie că este cazul unor oraşe noi de tip satelit, fie că este cazul unor oraşe noi independente faţă de alte oraşe mai mari. Răspîndirea

1. LONDRA - EXTINDEREA ARIEI URBANE IN LUNGUL LINIILOR DE METROU (1 zone prevăzute pentru urbanizat, 2 centura verde, 3 limitele regiuni sud-vestice, 4 aeroport, 5 autostradă, 6 universitate nouă, 7 descentralizare a terţialului londonez, 8 centrul direcţional pentru periferie, 9 centre direcţionale regionale, 10 oraşe noi în lucru, oraş în extindere)

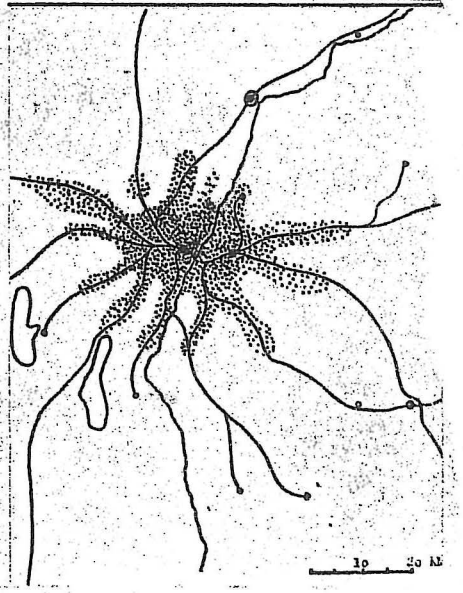

2. MUNCHEN - SCHEMA EXTINDERII ARIEI URBANE IN LUNGUL LINIILOR DE CALE FERATA

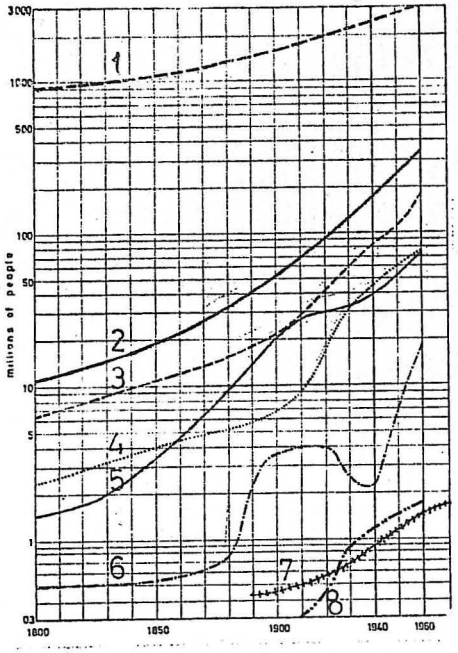

6. CRESTEREA POPULATIEI REZIDENTE IN MARI AGLOMERATII URBANE , DUPA 1800 (1 populaţia mondială 2 populaţi rezidentă în metropole, populaţia metropolelor de mărime excepţională,
nteropole, 3 populaţia metropolelor de mărime excepţională, 4 populaţia metropolelor de prim interes naţional, 5 populaţia metropolelor regionale, 6 populaţia din aglomeraţii urbane locale, 7 populaţia Bucureştiului, 8 populaţia Atenei)

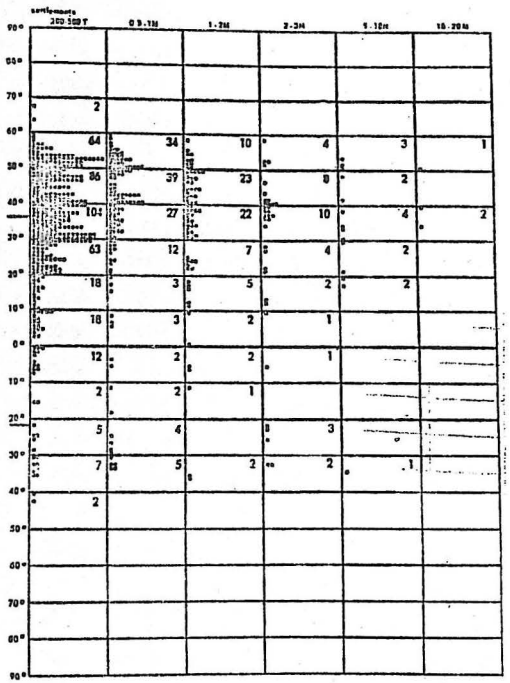

5. SITUAREA PE HAPAMOND A CONCENTRARILOR URBANE DE PESTE 200.000 LOCUITORI

4. MEGALOPOLISUL RANDSTAD IN OLANDA

3. MEGALOPOLISUL BOSTON-WASHINGTON

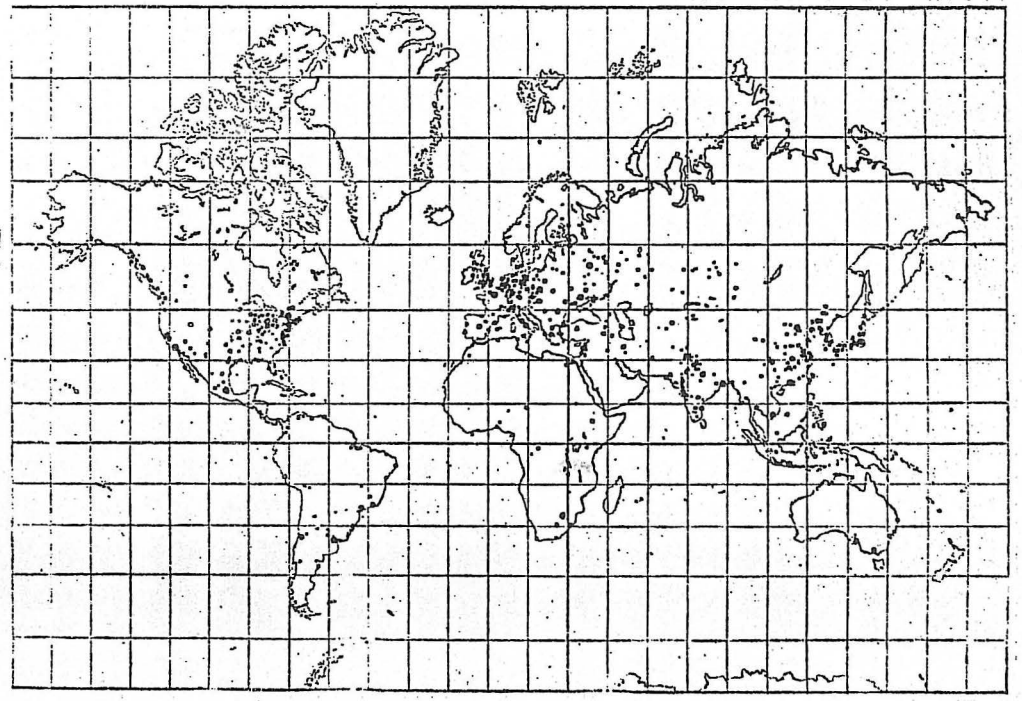

mînînd element fundamental, oraşul îşi continuă astfel sub diferite forme, dezvoltarea sa încît distingem în cadrul ariei urbanizate respective o ierarhizare a oraşelor cuprinse, existente iniţial şi nou apărute. In cele mai multe cazuri, principalele oraşe existente iniţial, îşi menţin caracterul lor de elemente coordonatoare în cadrul teritoriului.

(4) (4) ca e l e m e n t în c a d r u l u n u i s i s t e m u r b a n, acesta fiind un caz care se întîlneşte numai în condiţiile unei coordonări sistematice a dezvoltării teritoriale. În cadrul unui anumit teritoriu, două oraşe spre exemplu, pe lîngă faptul că sînt apropiate, pot căpăta elemente de interes comun, constituie în felul acesta un sistem urban. Configuraţia sistemului urban, deşi influenţată de aşezarea în teritoriu a fiecăruia dintre oraşe este determinată numai pe baza intereselor lor comune, care pot confirma o eventuală arie de suprapunere. Interesele comune, în aceste condiţii, pot fi legate fie de existenţa unor mari zone industriale intermediare, fie de existenţa unor importante moduri de circulaţie în teritoriu, fie de existenţa anumitor servicii comune (alimentări cu apă, canalizări) sau anumitor zone de agrement comun. Noţiunea de sistem urban este mai rar întîlnită în literatura mondială de specialitate. Ea se conturează, însă, de mai mulţi ani în cadrul preocupărilor de sistematizare a teritoriului în România, mai multe sisteme urbane tinzînd a deveni evidente. Aceasta este, spre exemplu, situaţia oraşelor Brăila şi Galaţi, oraşe care se pot sprijini pe o bază de producţie comună în mare parte, pe un anumit sistem de circulaţie rutieră şi navală, poziţia şi configuraţia acestui sistem fiind bineînţeles influenţate în mod deosebit de aşezarea lor la Dunăre. In aceste condiţii, dezvoltarea în sistem a acestor două localităţi, deşi în judeţe diferite ar putea constitui punctul de plecare în sistematizarea teritoriului înconjurător aşa după cum relaţiile Deva-Hunedoara şi Braşov-Săcele au impus deja activităţi şi preocupări comune în teritoriu, cu influenţe directe asupra organizării interioare a oraşelor respective. Prezenţa în sistem a unor oraşe, solicită teritoriul în direcţia cooperării şi nu a competiţiei, fapt pentru care preocuparea de coordonare generală în teritoriu a sistemului nu poate rămîne doar o simplă prevedere în studiul de sistematizare. Aşa cum precizează profesorul Gustav Gusti, trebuie avut în vedere că, legăturile unipolare ce

21. caracterizează formaţiile stelat-arabescate (o formaţiune premer-

IDEEA DE ORGANIZARE IN COMUN A MAI MULTOR LOCALITATI APARE IN CERCETAREA URBANISTICA CU MAI MULTE ZECI DE ANI IN URMA, DAR EA NU SE CONSTITUE CA IDEE DE SISTEM COMPLEX ATITA TIMP CIT NU SINT LUATE IN CONSIDERATIE TOTALITATEA ELEMENTELOR DIN TERITORIU

ORAS IN CIORCHINE

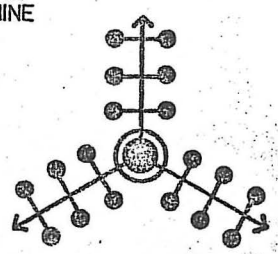

ORASUL FEDERATIV (GASTON BARDET)

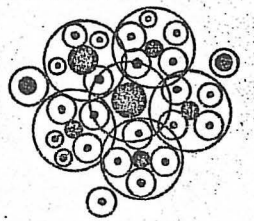

ORASUL FEDERATIV (ERIC GLOEDEN)

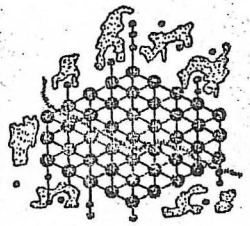

1. DISPERSAREA NOILOR ORASE PE TERITORIUL U.R.S.S.

2. LOCUL NOILOR ORASE IN SISTEMUL DE POPULARE AL RAIOANELOR INDUSTRIALE. In conceptia colectivului Smolian (1 scara marimii oraselor, 2 orase principale cu extindere, 3 legături interurbane, 4 amplasamente industr., 5 zone de odihnă, 6căi ferate, 7 autostrăzi, 8 surse de apă, 9 păduri, 10 teritoriu pentru extindere, 11 mici asezări, 12 zone de influentă ale dotărilor social-cult.)

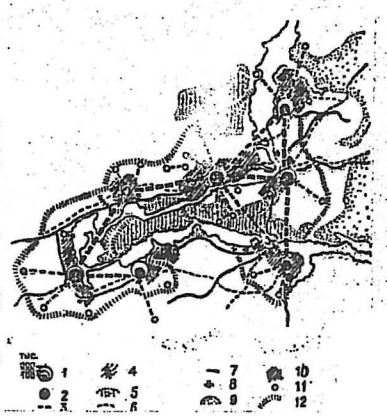

3. SISTEMUL METROPOLITAN DE NORD (FRANTA) - SITUATIA EXISTENTA(1 localităti, 2 zone în regresie, 3 restructurări necesare, 4 regrupări necesare,) SI PROPUNEREA DE DEZVOLTARE A ZONEI

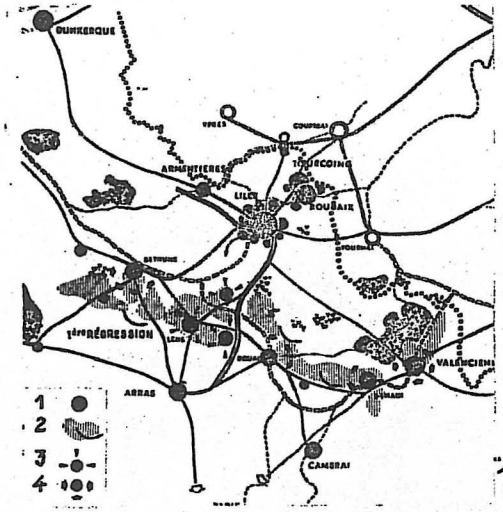

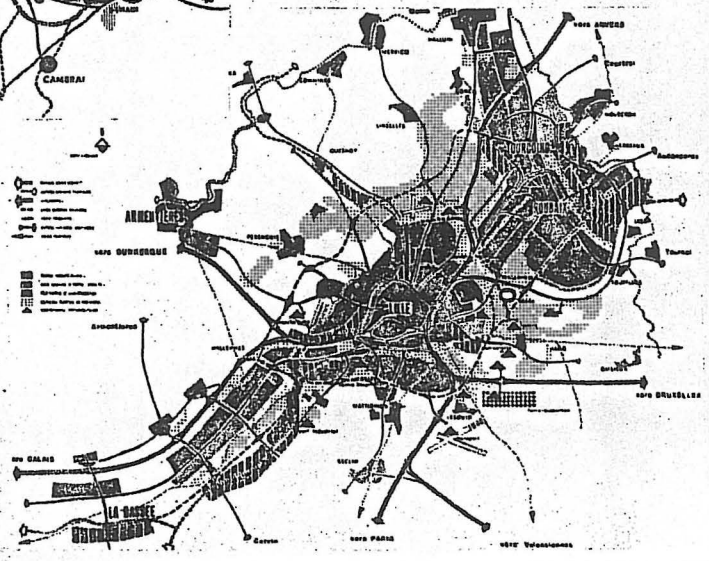

4. SISTEMUL LOCALITATILOR GDINIA-GDANSK (POLONIA) - SCHEMA DIN PLANUL DE DEZVOLTARE (1 centre populate existente, 2 extindere urbană, 3 industrii, 4 centre turistice)

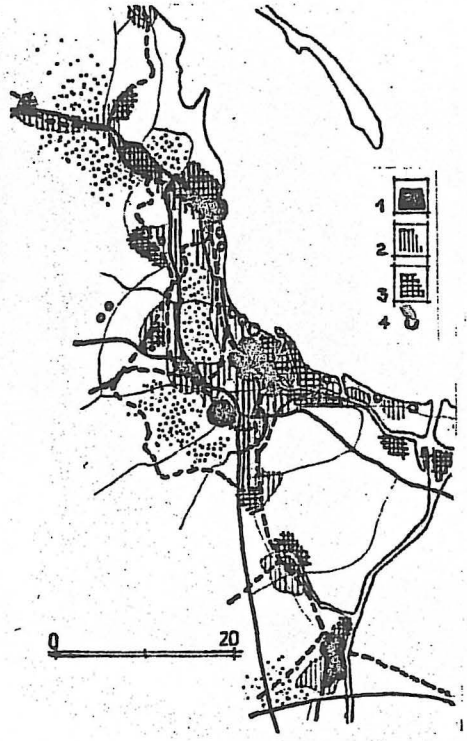

gătoare -n.n.) sînt înlocuite cu conexiuni multipolare, iar direcţiile radiale exclusive de schimburi sînt substituite prin sensuri polidirecţionale". In contextul procesului de urbanizare din România, sistemul de localităţi (asimilîndu-l sistemului urban) apare ca unul dintre mijloacele de dezvoltare în teritoriu prezentînd avantajul unor orientari a interesului către centre urbane corespunzător organizate şi dotate care se sprijină pe alte localităţi avînd un profil economic industrial, agrar sau mixt. Sistemul de localităţi nu se poate forma însă decît în condiţiile în care un asemenea centru există sau se constituie în prealabil. Nu pare astfel posibil a se gîndi, spre exemplu, în zona Călăraşi la un sistem de localităţi care să preia necesarul de forţă de muncă pentru combinatul siderurgic, atîta timp cît oraşul principal al zonei nu este organizat pentru a putea prelua rolul de coordonare efectivă a unui eventual sistem. A nu lua în consideraţie din timp acest aspect, înseamnă a furniza, la un moment dat, o stare haotică în teritoriu, mult mai greu de stăpînit atunci (combinatul generînd oricum o concentrare care nu va putea fi preluată de oraş). Simpla apropiere între localităţi nu asigură existenta sistemului de localităţi. Urmărind dispunerea forţelor de producţie într-un teritoriu în care densitatea oraşelor este în general mică, pentru actuala dezvoltare a teritoriului sovietic este caracteristică construcţia masivă de oraşe în sisteme grupate de aşezare a populaţiei, acestea conducînd pe lîngă concentrarea producţiei la concentrarea în mediul urban a unei populaţii provenind din mediul rural din aceleaşi regiuni teritoriale sau la concentrarea în mediul urban a unei populaţii provenind atît din alt mediu urban cît şi din mediul rural, dar prin strămutare în regiuni în care populaţia este foarte mică. I.M.Smoliar defineşte sistemul grupat de
22 aşezare a populaţiei ca "unică organizare teritorială a unei grupări de localităţi de diferite mărimi şi profile în mediul lor natural înconjurator, bazată pe stabilirea unor interdependenţe social-economice ierarhizate, pe diferite legături de populaţie, pe utilizarea în comun a teritoriului interurban şi în general pe comunitatea structurii planimetrice".

Inscriindu-se în reţeaua de localităţi a unui teritoriu, sistemul urban apare fie ca unitate intermediară componentă a acestei reţele (ca în condiţiile dezvoltării social-economice în teritoriul sovietic) sau ca situaţia specială generată de comuniu-

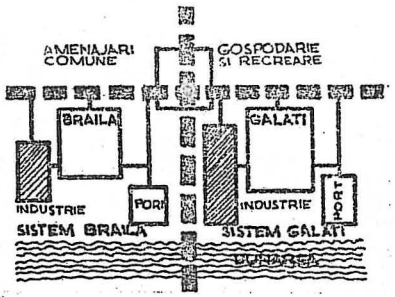

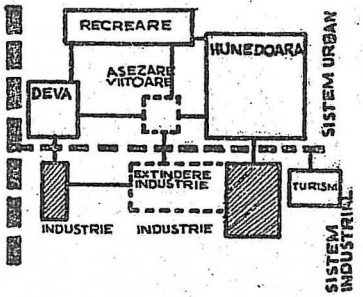

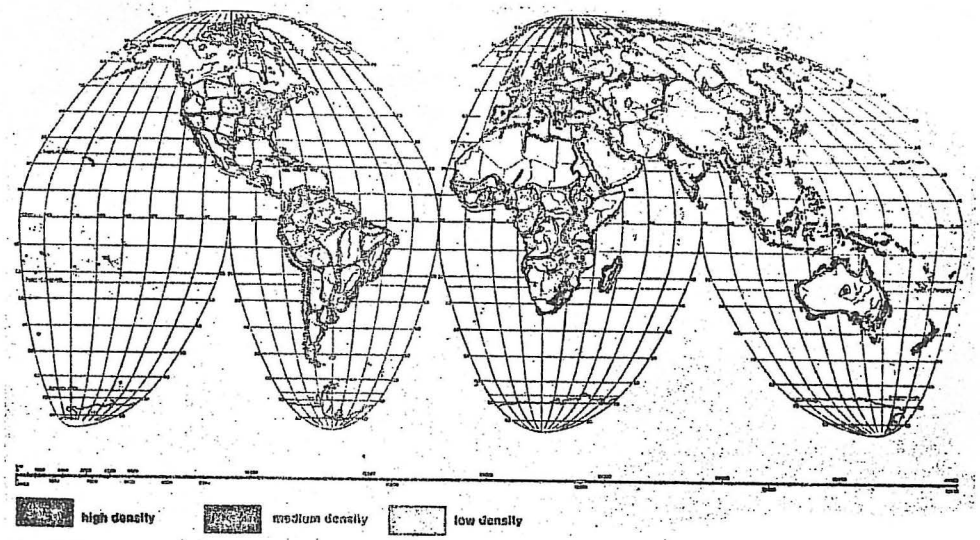

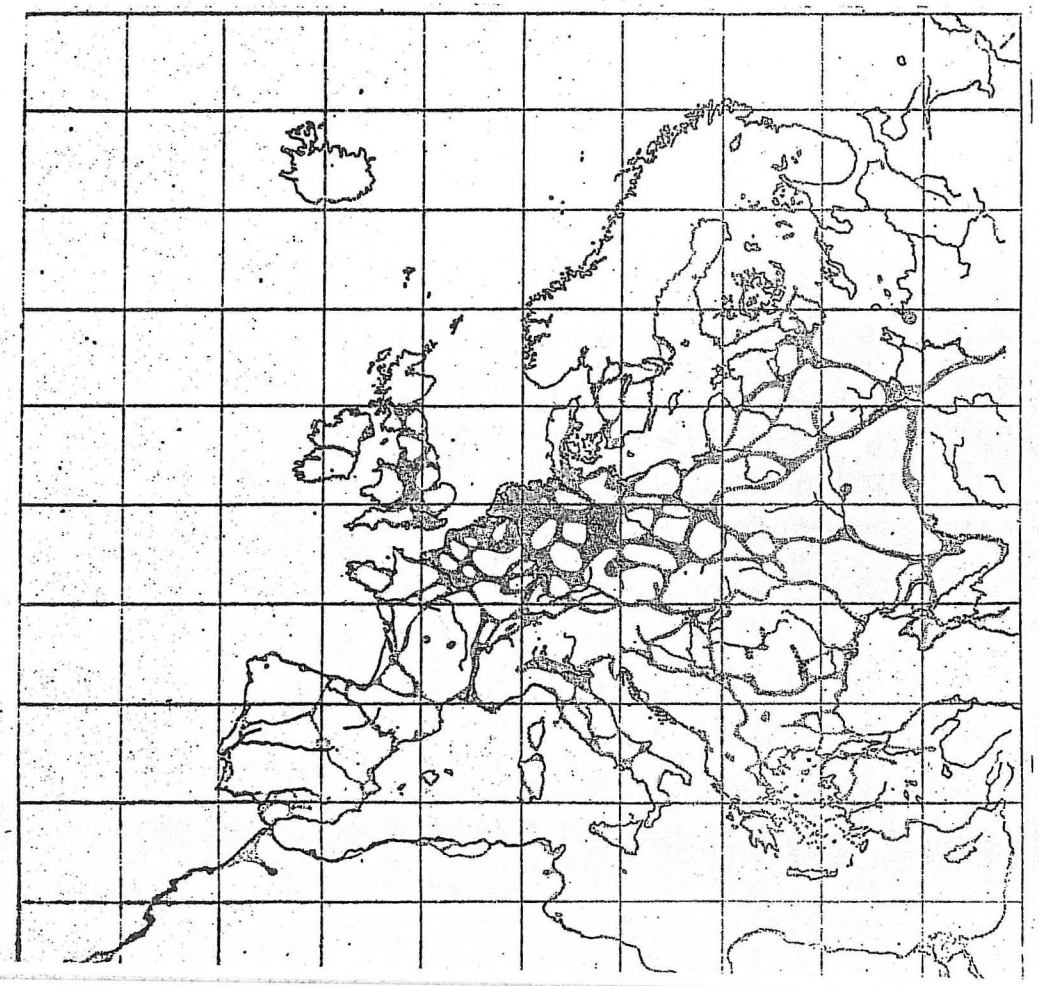

ECUMENOPOLISUL ÎN CONCEPȚIA LUI DOXIADIS (1 desfășurare pe mapamond, 2 configurație europeană, 3 un sistem de artere principale de transport european urmărind linia unor coridoare de activitate industrială după G.Hruska)

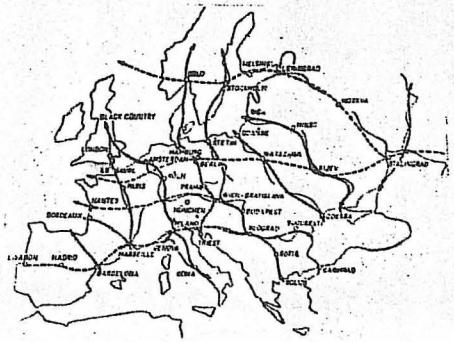

nea de interese într-o anumită zonă a rețelei (în condițiile dezvoltării social-economice a unui teritoriu care se sprijină pe transformarea unor orașe existente).

În ansamblul afirmării orașului ca element al unui sistem urban, se detașează în planul gîndirii și practicii urbane o tendință evidentă spre descentralizarea urbană. Apropiindu-se de această tendință, reflectînd însă o poziție ceva mai complexă, se relevă în mod deosebit teoria lui Constantinos Doxiadis, care prezintă o serie de aspecte pozitive în sensul că unele dintre ipotezele sale previzionare par a fi posibile față de condițiile actuale în care evoluează fenomenul urban. În fond, t e o r i a e c u -
23. m e n o p o l i s u l u i relevă concomitent atît o descentralizare cît și o centralizare privind desfășurarea vieții urbane în teritoriu. În ce sens se situează aceste două aspecte contradictorii în contextul aceleeași teorii ? De fapt, prin ecumenopolis Doxiadis denumește o formă viitoare de așezare a populației în teritoriu, formă pe care el o consideră ca fiind implicită procesului de urbanizare. Această denumire urmează unei serii evolutive, pornind de la polis (polis; dina..metro.., megalo.., ecumenopolis). Ecumenopolisul, așa cum îl concepe C.Doxiadis, urmează a acoperi teritoriul pămîntesc, urmărind anumite direcții pe care se face coagularea unei "plasme urbane" către nuclee, acestea fiind în general orașe existente. În fapt, acest ecumenopolis, nu ar fi decît rezultatul unei creșteri continue - dar direcționate - a conurbațiilor, dar nu în acest aspect constă latura interesantă a acestei teorii. Interesant este faptul că C.Doxiadis, pornind de la constatarea unei situații care relevă tendințe naturale ce nu pot fi negate, propune realizarea în mod conștient a acestei forme de așezare a populației în teritoriu, care se orientează asupra dezvoltării logico-statice a unui produs natural. El consideră că studiul oricărui oraș existent, care în mod normal se extinde asupra teritoriului înconjurător, trebuie să conducă la o concluzie privind direcțiile posibile de dezvoltare a orașului respectiv, mai mult, care sînt direcțiile cele mai convenabile pentru dezvoltarea lui. Oricare ar fi forma lui teritorială actuală, chiar avînd în dezvoltarea lui teritorială o serie de tentacule, studiul poate să ajungă la concluzia existenței unor anumite direcții de dezvoltare a orașului respectiv, dezvoltare care poate să corespundă sau nu

cu creşterile tentaculare existente (acestea rezultînd din condiţii de moment, pot să nu mai ofere nici o perspectivă de dezvoltare valabilă a oraşului).

Cunoscînd aceste direcţii, în mod firesc şi conştient se poate orienta dezvoltarea oraşului respectiv pe aceste direcţii, care nu sînt gîndite, totuşi, în sine ci în raport cu totalitatea oraşelor care se află în teritoriu şi cu o totalitate posibil de evaluat în contextul configuraţiei finale a ecumenopolisului. Spre exemplu, în teritoriul Europei, C.Doxiadis defineşte ecumenopolisul ca o mare densitate de ocupare spre coasta occidentală care pătrunde pe trei direcţii importante spre interiorul continentului. Desigur că aceste direcţii nu sînt întîmplător gîndite: ele se leagă de o anumită consistenţă urbană existentă deja în teritoriu şi de condiţii naturale favorabile. Ecumenopolisul rezultă ca închegare într-o continuitate - sistem a ariilor urbanizate.

Ecumenopolisul trebuie să rezulte, astfel, dintr-o largă sistematizare teritorială. C.Doxiadis nu neagă necesitatea sistematizării teritoriului; o susţine, dar numai ca suport al ecumenopolisului. Totuşi, trebuie să facem o deosebire între sistematizarea teritoriului şi acest ecumenopolis, în sensul că sistematizarea teritoriului nu este decît o modalitate de a concepe creşterea oraşului; aşa cum apare ecumenopolisul (1) Nu rezultă în mod corespunzător relaţia care ar trebui să se stabilească între teritoriul urbanizat şi teritoriul înconjurător, pe de o parte şi restul teritoriului, pe de altă parte? Cum se vor realiza aceste relaţii ? Ce înseamnă, de fapt, pentru această aglomeraţie urbană ordonată într-un anumit fel existenţa teritoriului înconjurător ? (2) Sistemul ecumenopolisului îşi constituie o configuraţie în raport (nu fără a fi oarecum arbitrară) cu ce există în teritoriu - ceea ce este firesc şi necesar, dar neglijează preocuparea pentru o organizare proprie echilibrată, raportată la posibilităţile naturale complexe ale teritoriului şi la importanţa dezvoltării sale social-economice viitoare. (3) În ideea continuităţii urbane se neglijează aspectele caracteristice, locale ale teritoriului şi, de asemenea, elemente specifice naţionale, legate de apartenenţa naţională a teritoriului, de condiţii diferite social-economice care orientează teritorial dezvoltarea urbană.

Lăsînd însă la o parte situarea concretă în teritoriu a

configuraţiei sale şi, de asemenea, că el nu se referă decît la un viitor îndepărtat, ecumenopolisul confirmă în continuare oraşul în sensul în care arătam că trebuie să înţelegem această noţiune: în teritoriul urbanizat prin ecumenopolis se menţin ca necesare centre de interes coordonator, care, într-o formă sau alta, relevă oraşul nou sau pe cel existent. Pornind de aici, ar trebui să întrevedem o consistentă şi caracteristici diferite în cuprinsul teritoriului urbanizat, o ocupare diferită a acestuia, în sensul că a ne imagina o efectivă continuitate spaţială ar fi, fără discuţie, o deteriorare a caracterului de sistem teritorial, care conferă ecumenopolisului valoare pozitivă. Pe aceeaşi linie ar trebui ar trebui să înţelegem oraşele ca nuclee de diferite valori.

Ceea ce, însă, pare a fi cu deosebire de reţinut din teoria ecumenopolisului este d i r e c ţ i o n a l i t a t e a î n d e z v o l t a r e a o r a ş u l u i c o n t e m p o r a n. Fără a fi legată de o anumită încadrare în teritoriu a oraşului, este de reţinut acest fapt, deoarece sîntem tentaţi, astăzi, a dezvolta oraşul (nu neapărat prin extindere teritorială, ci chiar prin modernizare a unui teritoriu deja inclus în oraş) ori unde acest lucru pare posibil, fără a ne interesa cît de cît ce va însemna această dezvoltare în viitor. Preferăm a dispersa efortul constructiv circumscris centrului (într-o serie de situaţii acest mod de localizare a operaţiilor fiind necesar, fără discuţie), în loc de a gîndi orientarea dezvoltării pe direcţii preferenţiale, rezultate ca optime în cadrul unor studii aprofundate de analiză a oraşului şi a teritoriului afectat. Configuraţia radial-inelară a majorităţii oraşelor româneşti poate fi gîndită şi într-o dezvoltare direcţională (studii mai vechi asupra Bucureştiului au fost abandonate), aşa după cum "finger-plan"-ul capitalei daneze, Copenhaga, demonstrează a fi perfect posibil şi eficient. La nivelul teritoriului regional, direcţionalitatea dezvoltării asigură însăşi claritatea sistemului urban sau a reţelei de localităţi. Totodată, este important de subliniat căafirmarea în direcţii preferenţiale de dezvoltare nu înseamnă că ceea ce este ocupat astăzi în afara acestor direcţii nu trebuie modernizat; înseamnă, însă, în primul rînd, organizarea într-un anumit fel a oraşului, pe aceste direcţii şi în raport cu zona centrală, a cărei dezvoltare este obligată

LIVERPOOL – "MERSEYSIDE FINGER PLAN" SI CONFIGURATIA DIN TERITORIUL REAL IN RAPORT CU LINIILE METROULUI

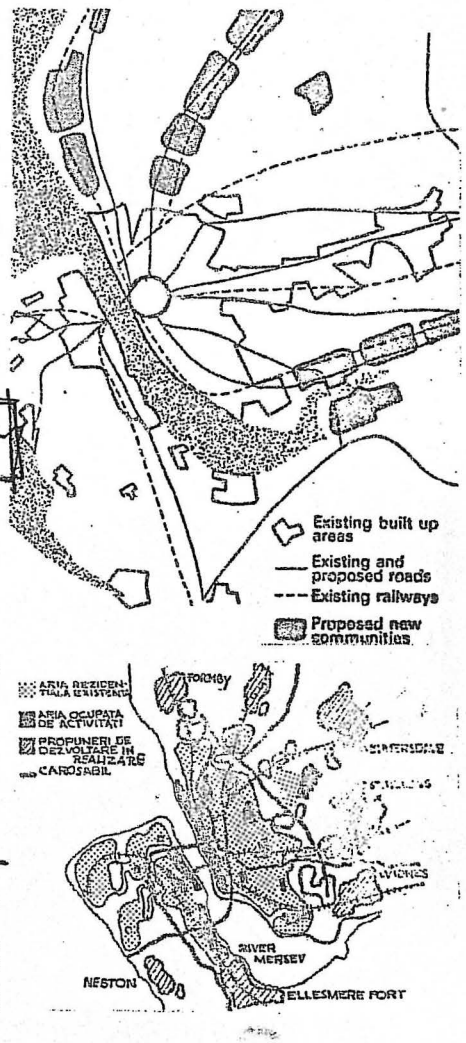

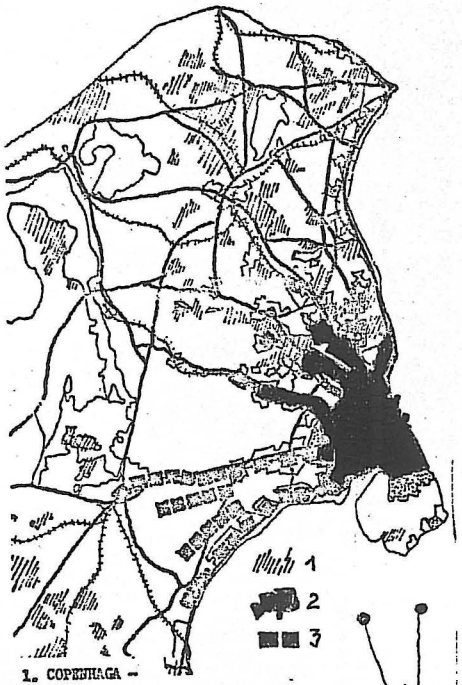

1. COPENHAGA - "FINGER PLANUL" SPRIJINIT PE IDEIA EXTINDERII DIRECTIONALE SECTORIZATE, DE ALT FEL FOARTE POTRIVITA ORASELOR SITUATE LA TARMUL MARII (1 existent, 2 restructurare, 3unități urbane noi) SI SCHEMA CENTRELOR

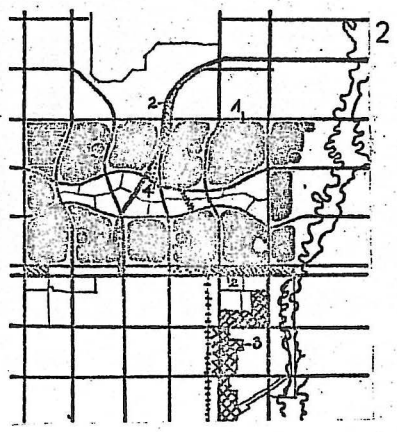

ORIENTAREA MULTI SAU UNI-DIRECTIONALA A CONSTRUCTIEI URBANE A APARUT APTI IN CONDITIILE CRESTERII TERITORIALE CIT SI IN CAZUL DEZVOLTARII URBANE INTENSIVE . FORMELE PE CARE LE POATE LUA SINT FOARTE DIFERITE :
1. EXTINDERE IN BANDA SEGMENTATA (clasicul exemplu al"benzi engleze", proiect propus pentru Londra)
2. EXTINDERE IN BANDA COMPACTA (un exemplu: noul oras american Litchfild)
3. DEZVOLTAREA INTENSIVA IN FISII PARALELE (un exemplu: orasul Negresti)
4. EXTINDEREA LINEARA SAU IN PATA DE ULEI,PERIFERIE DIRECTIONATA (un interesant exemplu: Lyon , conform studiilor de dezvoltare)

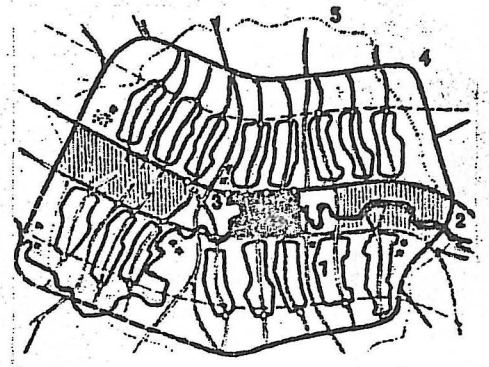

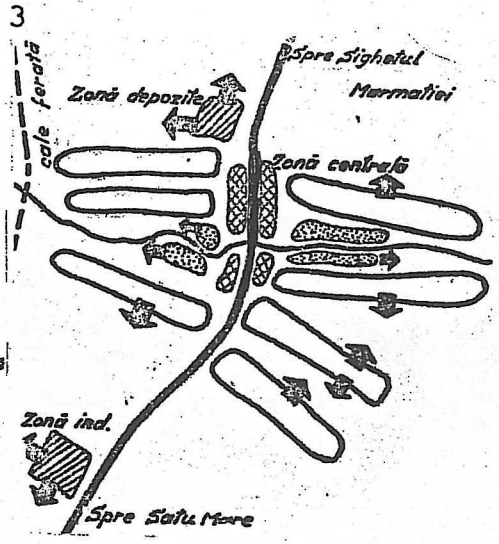

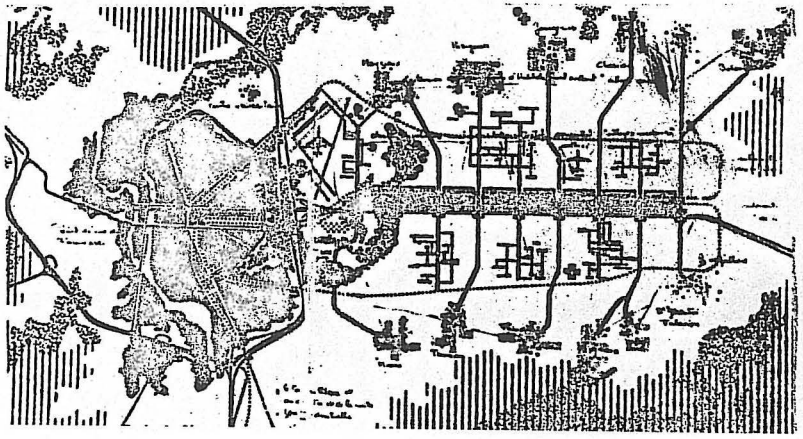

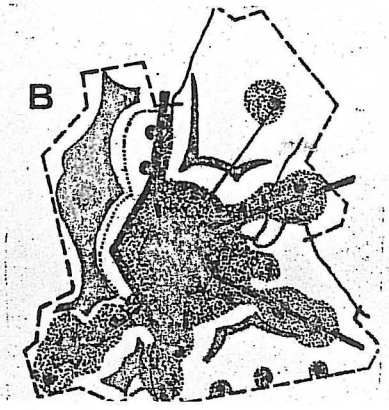

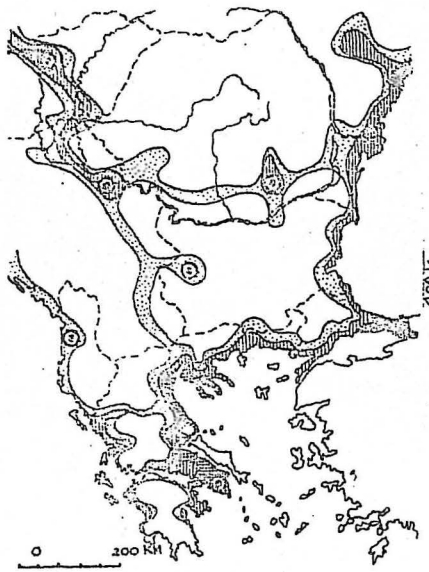

1. DIFERENȚIALITATEA REGIUNILOR PENTRU ZONA BALCANICA DIN STUDIUL ECUMENOPOLISULUI DE CATRE DOXIADIS

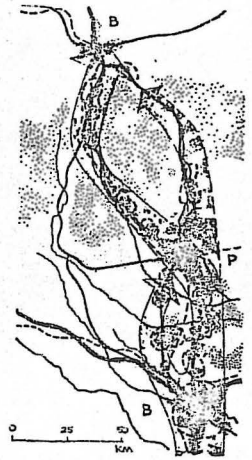

2. BUCUREȘTI – AXA PREFERENȚIALA DE DEZVOLTARE SPRE NORD A UNEI ZONE EXTINS URBANIZATE (ipoteză din studiul arh.D.Vernea cu) conf. P.Berer: Implicațiile prospective ale activității de sistematizare în Arhitectura 3/72

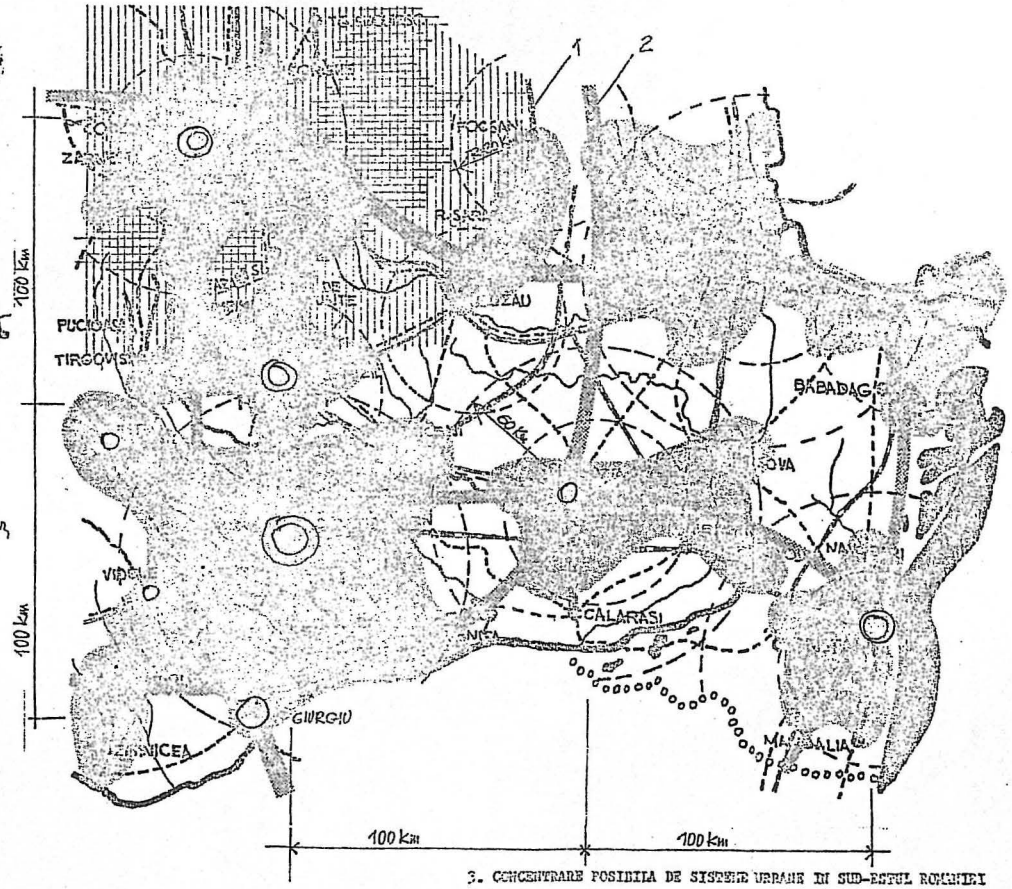

3. CONCENTRARE POSIBILA DE SISTEME URBANE IN SUD-ESTUL ROMANIEI (1 limita sistemelor urbane principale, 2 linii de forță-axe ale benzilor teritoriale de intensă urbanizare) conf.G.Gusti: Noi forme de așezare a populației

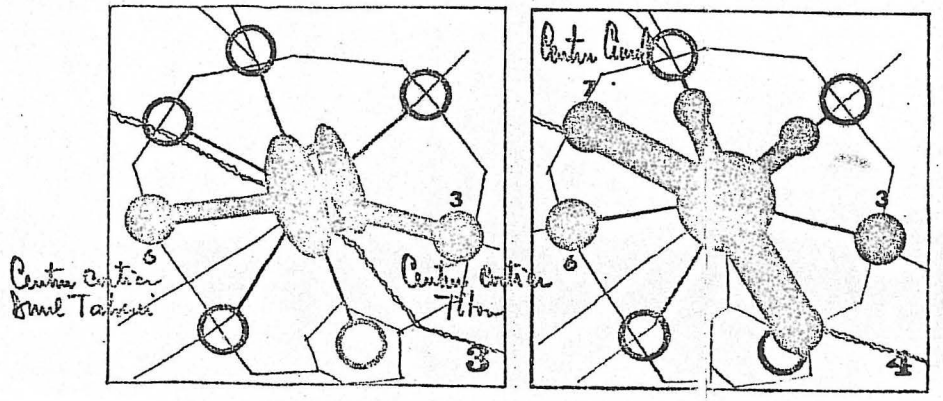

culoare verde — centre de interes orășenesc existente
culoare neagră — centre de interes orășenesc propuse
culoare albastră — centre de cartier existente
culoare albă — centre de cartier propuse
culoare galbenă — direcție de dezvoltare cu prioritate

4. BUCUREȘTI – DOUA DINTRE IPOTEZELE DE DEZVOLTARE DIRECȚIONALA A ZONEI CENTRALE (studiul colect. S. Popescu Criveanu, P. Borar, N. Guarnieri, M. Lupu, A. Sandu, P. Stănescu) ȘI DESFĂȘURAREA CELOR DOUA IPOTEZE IN RAPORT CU SITUAȚIA EXISTENTA

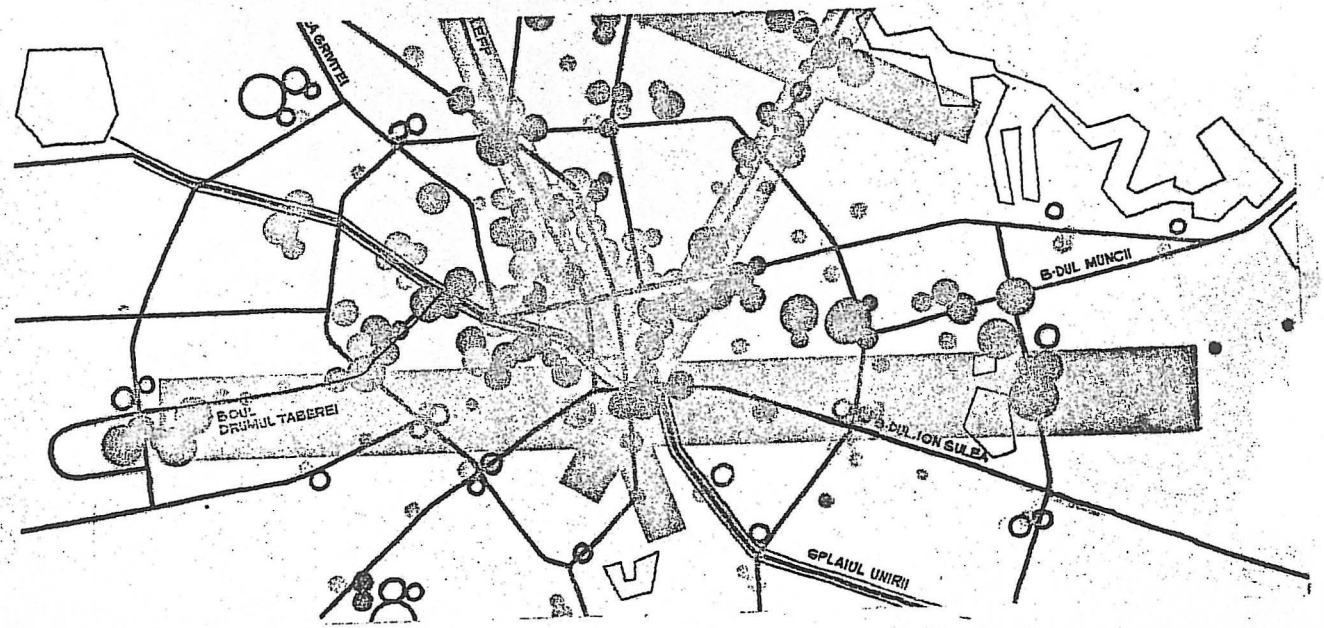

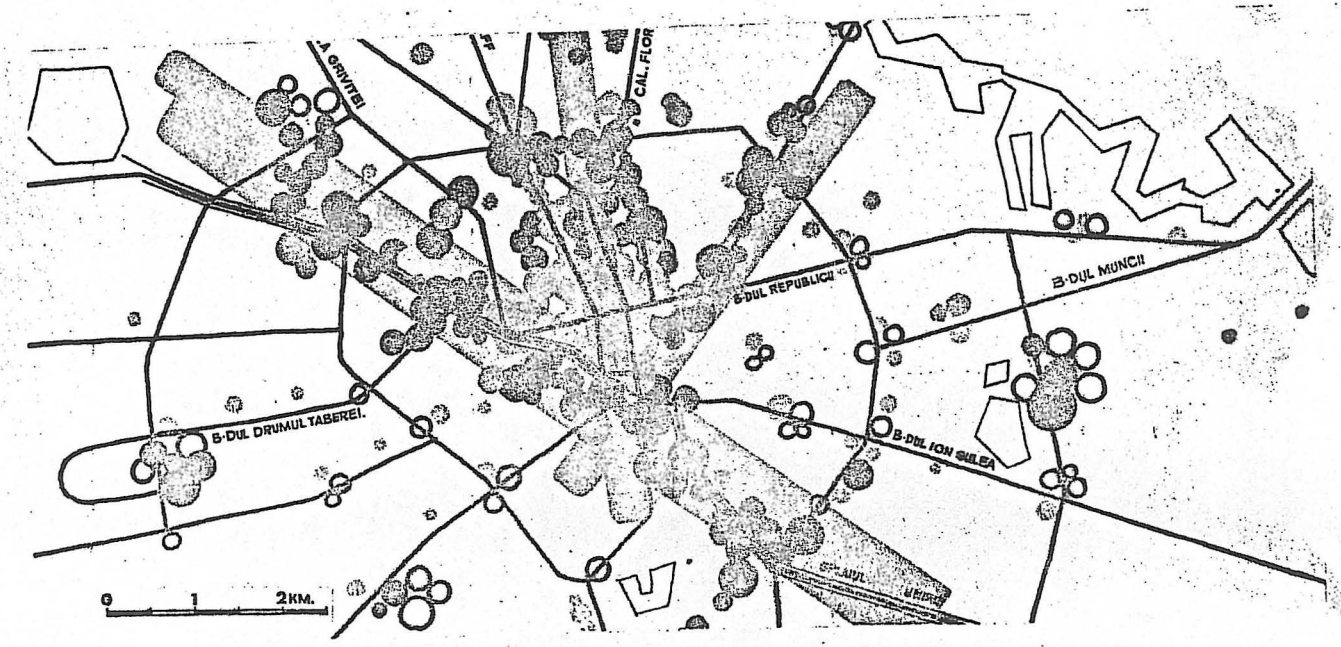

prin procesul firesc de diversificare. Direcţionalitatea asigură astfel şi un concept precis, teoretic şi practic, în dezvoltarea zonei centrale, concept fără de care completarea şi modernizarea acesteia este întîmplătoare.

In concluzie, se poate afirma că oraşul, constituindu-se ca cel mai important depozitar al civilizaţiei umane, continuă să existe ca organism urban care se manifestă într-un anumit teritoriu, de sine stătător sau inclus unei formaţiuni mai complexe de aşezare a populaţiei a cărei existenţă o defineşte. Oraşul, deşi are caracter istoric, nu este, deci, un obiect istoric. Problema analizei unei aglomeraţii existente se deplasează astfel în mod normal, către a n a l i z a u n u i o r g a n i s m u r b a n î n c o n t i n u ă t r a n s f o r m a r e, fiind supus unei înţelegeri dialectice care are drept scop găsirea celei mai eficiente posibilităţi concrete de intervenţie în continua lui readaptare. Rezultă de aici pentru toţi cei care se ocupă de problemele fenomenului urban că

> oraşul nu trebuie privit ca ceva "de analizat" ci ca ceva "de transformat", deoarece de fapt analiza oraşului este destinată întotdeauna unui proces de adaptare la cerinţe noi, ca însuşire a experienţei şi a disponibilităţilor.

În aceeaşi lucrare, amintită şi mai înainte, "Civilia", se consideră oraşul ca fiind un singur organism: "Orice spaţiu
24. public trebuie să aibă o folosinţă permanentă în orice oră a zilei: alternativ el trebuie să fie piaţă, arenă de concert şi (...) loc de odihnă orele mici (...) de ce nu?" Ce înseamnă aceasta ? Inseamnă în primul rînd v i t a l i z a r e a s p a ţ i u l u i "Tiparul unei pieţe, de exemplu, trebuie reperat pentru a fi folosit ca atare. Orice stradă posibil comercială fără magazine este lipsită de spirit. Cea mai mare crimă a Londrei postbelice nu este marea zonă a centrului sau distrugerea Bloombsbury-ului, ci spaţiile din pasajul subteran de la Hyde Park, lăsate goale, aride şi nefolosite". Dar continua vitalizare a spaţiului nu este altceva decît un mijloc de a se menţine şi a se explica procesul de transformare pe care oraşul îl suportă. In acest sens trebuie înţeleasă şi trebuie acceptată tendinţa de aglomerare şi de spo-

rire a diversităţii, tendinţă care se manifestă astăzi în fenomenul urban. Ea nu poate fi respinsă din motive de ordin istoric, ci trebuie înţeleasă ca cerinţă impusă dezvoltării viitoare a oraşului. Şi tot în acest sens trebuie înţeles şi faptul că în procesul de transformare a vieţii urbane nu negarea existenţei oraşului ca formaţiune de aşezare a populaţiei este ceea ce trebuie susţinut, ci promovarea acestei existenţe şi recunoaşterea acelor caracteristici noi, prin care tinde să se afirme, în epoca contemporană, o nouă existenţă a oraşului. A nu lua în considerare fenomenul de aglomeraţie în momentul în care te ocupi de amenajarea oraşului, înseamnă de fapt a lăsa nerezolvate o mulţime de dificultăţi: care vor apare angajînd un proces incomplet de modernizare a oraşului şi deci o acţiune incompletă de diversificare a posibilităţilor de afirmare a oraşului, ca răspuns la diversificarea cerinţelor impuse vieţii urbane de dezvoltarea societăţii, în general şi de creşterea aglomerării de interese în special. Or, gradul de diversificare în teritoriul oraşului reflectă capacitatea lui de transformare în timp, astfel încît:

- urmărind în fapt diversificarea, pe de o parte, a posibilităţilor de muncă (în înţelesul cel mai larg), iar pe de altă parte a serviciilor şi a mijloacelor de convieţuire, oraşul rămîne un organism permanent la dispoziţia unei colectivităţi locale, oferindu-se ocazional în beneficiul populaţiei dintr-o zonă mai largă, înconjurătoare.

Rezultînd din necesitatea diversificării urbane ca trăsătură tot mai pronunţată în evoluţia urbană, nu mai putem socoti oraşul drept o simplă asociere de locuri pentru muncă, odihnă şi destindere. Ca o consecinţă directă, constatăm că serviciile la nivelul teritoriului urban, tind tot mai mult să caracterizeze modul de viaţă urbană (ceea ce nu înseamnă o infirmare a factorului determinant economic, ci, dimpotrivă, sublinierea lui prin diversificare). Creşterea rapidă a categoriei activilor de servire în cadrul populaţiei urbane - creştere direct proporţională cu mărimea oraşului şi a aglomeraţiei urbane respective şi, de asemenea, cu nivelul de dezvoltare social economică a teritoriului în care se situează - relevă r e l a ţ i a î n t r e d e z v o l t a r e, a g l o m e r a r e şi d i v e r s i -

EVOLUTIA PREZUMATA A ACTIVITATILOR IN CADRUL PROCESULUI DE URBANIZARE DUPA FOURASTIE SI MUTATIILE CIVILIZATIEI UMANE DUPA SKRZYPCZAK-SPAK DESI SE RELEVA CA, INTERPRETARI UNICE GENERALIZATE ALE EXPERIENTEI, ELIMININD ORICE CONSIDERENT LOCAL AL DEZVOLTARII, PUN TOTUSI IN LUMINA TENDINTE REALE

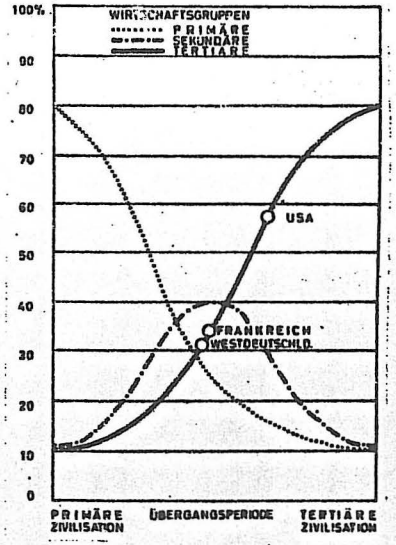

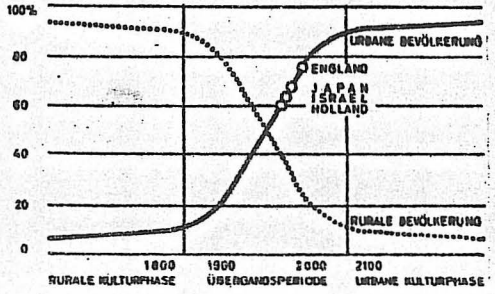

f i c a r e la nivelul organismului urban. Serviciile, dotarea în general, devine factor de coagulare a aglomerării umane, subliniind în teritoriu iniţiativa de reorganizare şi atragere a interesului. Tot în "Civilia" se susţine că "cu tot cadrul oraşului
25. proiectat dinainte, primele case pot apare după ce dotările de bază există şi nu înainte. Nevoia de oraş trebuie să existe înaintea oraşului însuşi, ceea ce este exact opusul tuturor oraşelor noi care s-au construit vreodată. Faptul că, spre exemplu în S.U.A. se construiesc supercentrele comerciale în afara oraşului şi că în decurs de cîţiva ani aceste supercentre comerciale devin germenele unor noi localităţi, constituite ad-hoc, este o justificare însăşi a unei asemenea idei. Dar, deşi această idee, este exprimată într-un fel foarte categoric, ea cuprinde un element esenţial şi caracteristic al acestei perioade a oraşului în cadrul fenomenului urban şi dacă această observaţie pare puţin cam brutală ea nu este de înlăturat, deoarece sesizează tocmai esenţa acestui fenomen, subliniind tot odată şi faptul că nu ne mai putem mulţumi doar cu umplerea unui teritoriu cu clădiri de locuit. Acestea nu pot constitui un oraş, pentru că, alături de confortul locuinţei este necesară prezenţa cantitativă şi calitativă a serviciilor şi amenajărilor de tot felul pentru a putea dobîndi un anumit c o m f o r t u r b a n, el caracterizînd în ansamblu condiţiile de viaţă material-biologică în teritoriul urban (deci un concept subsumat modului de viaţă urbană). O reconsiderare pe această linie a serviciilor, ne conduce şi la o altă concluzie asociată de altfel celei anterioare. In contextul transformării calitative a ruralului, transferarea dintr-un loc chiar mai puţin prielnic, într-un alt loc, a unei gospodării (sau restrîngerea acesteia) nu va fi acceptată de cei în cauză decît în condiţiile în care ceea ce li se oferă este evident nu virtual mai bun ci efectiv mai bun. De aceea, pentru ca sistematizarea satului (aspect valabil şi pentru periferia oraşului) să nu rămînă un simplu document, pentru a trece în practică, este necesară, concomitent cu acţiunea de restrîngere a perimetrelor şi parcelare o ă c ţ i u n e s u s ţ i n u t ă d e e c h i p a r e şi d o t a r e corespunzătoare a vetrei. A judeca separat cele două laturi ale unui unic proces constructiv, este un efort zadarnic, deci formal.

Evoluţia oraşului curge pe un drum deschis de altfel în-

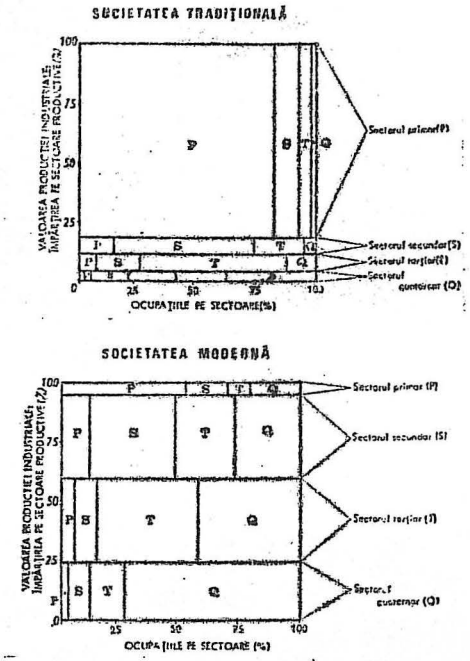

STRUCTURA POPULAŢIEI PE SECTOARE DE ACTIVITATE ÎN SOCIETATEA TRADIŢIONALĂ ŞI ÎN SOCIETATEA MODERNĂ

că de la apariţia acestuia (astăzi doar mult accelerat) spre sensul social al aglomerării şi diversificării în teritoriul ocupat, astfel încît, aşa cum spune Gordon Cullen: "Un oraş este mai mult decît suma locuitorilor lui. El are forţa de a genera un surplus de beneficii, ceea ce reprezintă unul din motivele pentru care oamenilor le place să trăiască mai mult în comunităţi decît izolat". Este vorba deci de beneficii pe care oraşul le-a adus oamenilor, pe care oraşul continuă să le aducă locuitorilor lui şi, de asemenea locuitorilor din teritoriul înconjurător, confirmînd astfel existenţa şi satisfacerea unor nevoi în continuă prefacere.

Din înţelegerea oraşului ca formaţiune de aşezare a populaţiei în teritoriu - încă necesară - şi ca noţiune - încă valabilă - decurg cîteva concluzii care, deşi avînd un caracter general sînt necesare în abordarea teoretică şi practică complexă a organismului urban:

- oraşul, ca funcţiune şi noţiune, nu este anacronic pentru că, dacă comparăm noţiunea de oraş aşa cum o înţelegem astăzi cu noţiunea de oraş aşa cum a fost ea înţeleasă mult mai înainte, găsim ca fiind anacronic doar sensul care i s-a dat, dar acest lucru este normal pentru că orice noţiune, în cursul istoriei societăţii, în decursul utilizării ei, suportă un proces de transformare şi, ca atare, o modificare treptată a sensurilor sale; rezultînd din dezvoltarea societăţii sensul său se îmbogăţeşte, astfel încît "anacronică este abordarea lui atîta timp cît este coplesită de imaginile oraşului tradiţional". (Henri Lefebvre)

- este necesar să facem o distincţie foarte severă între oraş şi alte categorii de formaţiuni de aşezare a populaţiei, deoarece, aşa după cum am arătat, numai în interiorul unei asemenea aşezări se realizează o maximă diversitate de locuri de muncă şi o maximă diversitate de servicii, acestea impunînd caracteristici proprii, atît din punct de vedere funcţional şi social-demografic, cît şi din punct de vedere spaţial

- limitele oraşului nu trebuie înţelese ca posibilităţi de circumscriere pentru totdeauna a teritoriului oraşului, nu trebuie înţelese ca o închidere spre exterior de netrecut; ele

sînt elemente administrative de organizare şi control al dezvoltării urbane şi, ca atare, nu pot fi considerate ca limitare a studiului urbanistic (analiza premiselor de dezvoltare ulterioară se poate limita la teritoriul cuprins în aceste limite).

- în actualul stadiu al dezvoltării urbane, nu putem vorbi, aşa după cum întîlnim la unii teoreticieni, de un proces de dezurbanizare, ci de un proces de posibilă descentralizare urbană (însăşi concepţia lui Wright care porneşte de la ideea desurbanizării nu este, de fapt, o concepţie care propagă dezurbanizarea, pentru că proiectul lui nu era posibil decît în condiţiile unei urbanizări foarte puternice în planul tehnologiei deviaţă) care poate fi necesar într-o serie de situaţii; aspectele însă pe care acest fenomen le poate lua sînt extrem de diferite de la cele mai negative pînă la cele mai pozitive.

- indiferent de încadrarea pe care o relevă situarea sa în teritoriu, oraşul îşi păstrează integritatea de organism urban unitar, pe de o parte ca sistem funcţional, iar pe de altă parte ca sistem spaţial, relevînd o structură caracteristică.

CONDIŢIA marilor aglomerări urbane din secolul nostru nu poate fi înţeleasă altfel decît ca o r e f l e c t a r e f i r e a s c ă a c o n d i ţ i e i u m a n e, aşa cum aceasta s-a păstrat sau a evoluat în cursul timpului pentru că, aşa după cum spunea Aristotel cu mai bine de 2300 de ani în urmă: "oamenii
26. se adună în oraşe pentru a trăi împreună, ei rămîn împreună pentru a trăi mai bine". Vertiginoasa creştere a aglomeraţiilor urbane este caracteristică fenomenului urban actual şi este firesc acest proces de creştere a aglomeraţiilor urbane pentru că urbanizarea (la rîndul ei însoţind firesc industrializarea) implică trecerea unor mari mase de oameni de la un anumit mod de viaţă la un alt mod de viaţă, şi aceasta impune atenţiei actuale aglomeraţia urbană. "Orice tentativă de a defini conţinutul schimbă-
27. rii trebuie să se facă astfel încît printre elementele acestui conţinut să intervină consecinţele ritmului" spune Alvin Tofler şi continuă "(...)armonia trebuie să existe nu numai între ritmu-
mile de transformare ale diferitelor sectoare, dar de asemenea în-

şi aceea, mult mai redusă a relaţiilor umane, căci şocul viitorului se naşte din agravarea decalajului între acestea două". De aceea condiţia actuală a marilor aglomeraţii nu poate fi desprinsă de problemele dezvoltării economice (sisteme economice, nivel tehnologic, resurse etc) populaţiei (alimentaţie, educaţie etc) mijloacelor de comunicaţie, mediului înconjurător, moralei, conducerii societăţii ş.a.m.d. Esenţa condiţiei actuale a marilor aglomeraţii urbane nu rezidă însă în valoarea cantitativă a procesului de creştere a oraşului, ci în recunoaşterea aspectelor calitative ale procesului de aglomerare şi, îndeosebi, a sensului social-economic în care se produce o atare recunoaştere.

III. STRUCTURĂ URBANĂ

III.1 ABORDARE

III.1.1 UN MOD DE ANALIZA

Vorbind despre oraş, indiferent cît de adînc am pătrunde în problemele oraşului, în aspectele sale, indiferent dacă ne referim, deci, la elemente de detaliu sau la elemente de ansamblu, le privim şi le analizăm din trei puncte de vedere şi anume: din punctul de vedere al alcătuirii oraşului, din punctul de vedere al funcţionării oraşului şi din punctul de vedere al dezvoltării oraşului. Acestea sînt cele trei mari categorii de probleme care ne interesează în legătură cu existenţa unui oraş. Oraşul, aşa cum îl definim, ca existenţă urbană, în raport cu o anumită înţelegere a noţiunii în contextul teoriilor şi practicii contemporane, este, în fond un organism: un organism urban. Utilizînd această formulare biologistă, accentuăm, îndeosebi, asupra relaţiei de conexiune, care există între morfologie, funcţionalitate şi dinamică, nefiind întîmplătoare apropierea de anatomia, fiziologia şi ontogeneza oricărui organism viu.

Prin organism, înţelegem un sistem constituit din organe, deci un sistem complex, un sistem care la rîndul său este constituit prin conlucrarea mai multor sisteme subcomplexe sau simple. Organismul urban este un sistem care funcţionează, care trăieşte, datorită tocmai proprietăţii mai sus enunţate.

"La elaborarea planurilor orăşeneşti trebue să se acorde o atenţie deosebită realizării unei structuri organice, adaptată condiţiilor specifice ale mediului natural şi ale zonelor construite. In ficare stadi de dezvoltare, oraşele trebue sistematizate ca un tot unitar, cu limite teritoriale bine definite în cadrul cărora să ofere condiţii adecvate de funcţionalitate fiecărei zone"

din concluziile Seminarului ONU privind sistematizarea, ţinut la Bucureşti in septembrie 1969

III.1.2 CATEGORII URBANISTICE FUNDAMENTALE

Abordarea oraşului în sensul de organism, corespunde astfel concepţiei funcţionaliste clasice, care preia în analiză modelul organicist, biologic şi urmăreşte explicarea faptelor

urbane "prin funcţia lor, prin rolul pe care-l joacă în sistemul
1. total al culturii, prin modul în care se leagă ele unele cu altele înăuntrul sistemului" (utilizînd caracterizarea lui B.Malinovski privind teoria funcţionalistă în antropologie). Rezultînd direct din biologie, se conturează astfel sensul "fizic" al funcţiei. Fiind o replică la neputinţa acomodării totale a modelului biologic la o serie de fenomene din viaţa societăţii umane, mai întîi în lingvistică şi apoi în antropologie, s-a constituit metoda analizei structuralist-funcţionaliste care dă funcţiei un înţeles logico-matematic, excluzînd - după C.Levi-Strauss - cealaltă semnificaţie. Aşa după cum s-a constatat însă şi în alte domenii, în urbanistică este evident faptul că, cu toate avantajele rigorii unei analize formale, înţelegerea exclusiv logico-matematică a problemelor nu poate fi satisfăcătoare datorită faptului că, în ultimă instanţă, analiza oricăreisituaţii funcţionale sau chiar funcţii, trebuie să ajungă în fapt la o anumită exprimare fizică. Ca atare, cele două tipuri de înţelegere a semnificaţiei funcţiei în principiu, nu pot fi privite separat una de alta, sensul matematic al funcţiei fiind în general o adîncire a sensului său fizic. In concluzie, se consideră, deci, că "accepţia funcţiei în cadrul structuralismului modern nu substituie pe cea de inspiraţie biologistă, ci s-ar putea spune că, în cele din urmă o forţează să se perfecţioneze". In acest sens urmează a înţelege şi analiza structura organismului urban.

Ca ORGANISM URBAN, oraşul, aşa după cum am văzut în capitolul precedent, se constituie ca sistem de existenţă a omului şi deci a societăţii. El se constituie ca o aglomerare de interese din care rezultă astfel cel mai complex sistem de activităţi umane pe direcţia unui anumit tip de grupare a acestor activităţi în teritoriu: aşezarea omenească. Oraşul ca sistem, este desigur înglobat la un nivel superior, în cadrul sistemului teritorial, mai larg şi, ca atare, dintr-un anumit punct de vedere - din punctul de vedere al tipului de relaţii şi al întinderii teritoriale a acestor relaţii - mai complex. La baza constituirii oraşului se află, deci, activitatea umană, ACTIVITATE URBANA în contextul teritoriului urban.

Ce se înţelege prin această noţiune de activitate ? Deşi este o problemă analizată de foarte mulţi filozofi şi urbanişti, mă opresc asupra definirii lui Clawson şi Stewart, care

mi se pare a fi cea mai completă, dar şi cea mai succintă. Într-o lucrare apărută în anul 1965 , ei spun: "Dat fiind faptul că orice acţiune a omului se situează într-un anumit moment şi într-un anumit loc, se poate conchide că tot ceea ce apare în viaţa unui om, de la leagăn pînă la mormînt, presupune exercitarea unei activităţi pe un teren sau într-o anumită formă de utilizare a solului (...) Există o întreagă serie de nivele, de la raportul cel mai strîns pînă la raportul cel mai lejer între om şi terenul pe care el îl utilizează". Această definire generală a activităţii umane aduce o precizare care este deosebit de importantă pentru cercetarea în urbanistică şi anume, faptul că indiferent de mărimea localităţii şi de caracterul ei, activitatea umană este legată - mai mult sau mai puţin, dar este legată - de modul de utilizare a terenului. Nu este întîmplător, pentru că această problemă a utilizării terenului a constituit şi constituie din ce în ce mai mult una din problemele esenţiale atît ale filosofiei oraşului cît şi una din problemele esenţiale ale existenţei practice a acestuia.

Ca noţiune distinctă, "utilizarea solului" intervine în atenţia specialiştilor odată cu sesizarea de către Guttemburg, în anul 1959, a conţinutului ei din ce în ce mai imprecis. Nu este important ceea ce el consideră că exprimă această noţiune, ci faptul că el atrage atenţia asupra faptului că înţelegerea ei eronată poate să ducă în cercetarea fenomenului urban la aprecieri eronate . Că orice activitate umană se desfăşoară în raport cu un anumit teritoriu este clar. Trebuie însă să fie clară şi o altă constatare şi anume, faptul că activităţile nu sînt legate în aceeaşi măsură de sol, de teritoriu. Distingem activităţi legate şi activităţi independente faţă de un anumit amplasament. Desigur că este vorba de o independenţă relativă, în sensul că orice activitate este legată de teren, dar nu orice activitate este legată în mod absolut necesar de un anumit loc/teren/spaţiu. Locuirea, spre exemplu, este o activitate ce implică un amplasament propriu, cert limitat. Recreerea, însă, în anumite situaţii, de anumite facturi poate fi o activitate independentă faţă de un anumit amplasament, desfăşurîndu-se aici sau dincolo, sau aiurea. Apare aici problema distincţiei între activitatea şi spaţiul aferent activităţii respective, ca elemente strîns interdependente între ele, dar totuşi distincte. De reţinut însă, că în cadrul acestei relaţii, rolul determinant îl are activitatea, aceasta

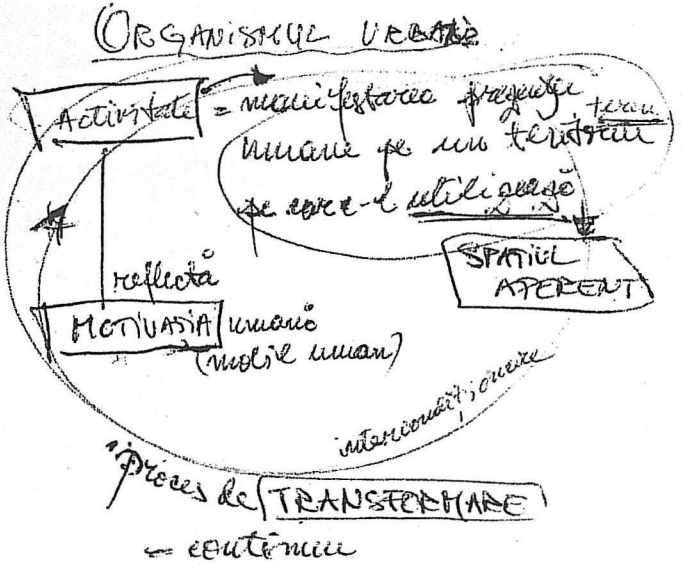

fiind elementul care se autodefineşte şi defineşte totodată pe celălalt. Nu trebuie însă neglijat şi un al treilea element strîns legat de celelalte două, primordial chiar, care este MOBILUL UMAN, motivaţie a existenţei organismului urban, necesar pentru că "oraşul este un fenomen organic, condus de legi generale sau circumstanţiale (relativ la mărime, natură şi funcţie) (...) el este un fenomen motivat". Deşi, în continuare, Marc Emery şi Nicole Grezel apreciază că "dacă motivaţiile originare ale existenţei oraşelor sînt atît de clare (...) cele ale aglomeraţiei contemporane sînt confuze şi dificil de determinat", observaţia lor corectă de altfel, se cere completată în sensul că (1) motivaţia existenţei oraşului trebuie considerată nu numai ca moment iniţial ci ca mobil per moment şi (2) că pe măsura creşterii urbane s-a produs un proces de complexificare a motivaţiei, care a condus la complexificarea preocupărilor umane şi, odată cu acestea a spaţiului urban. Nu există nici o activitate care producîndu-se în teritoriul urban să nu reflecte un anumit mobil uman care comandă activitatea respectivă. Putem considera astfel că

4.

> la baza existenţei organismului urban se situează o tripletă de categorii urbane fundamentale: mobil uman - activitate umană - spaţiu aferent, care toate sînt într-un continuu proces de transformare prin intercondiţionare.

Din punct de vedere al sferei de cuprindere, de la mobilul uman pînă la spaţiul aferent, se constată o creştere a conţinutului efectiv "urban" al fiecărei categorii în parte, dintre acestea definirea categoriei de mobil uman interesînd pe lîngă domeniul de cercetare urbanistică şi un foarte mare număr de alte domenii disciplinare. Raportul între mobilul uman şi activitatea umană se realizează în două planuri. Să ne referim, spre exemplu la populaţia unui cartier. Pe de o parte, ea exercită o anumită activitate într-un anumit moment, pe unitatea respectivă de teritoriu, fiind compusă dintr-o serie de alte activităţi diferite, pe care fiecare individ sau fiecare familie le desfăşoară în momentul respectiv. Populaţia respectivă, este în felul acesta subiectul mobilului care comandă, care produce activitatea respectivă. Dar pe de altă parte şi în acelaşi timp, aceeaşi populaţie poate fi şi obiectul unui mobil care pretinde o anumită activitate în sensul unor diferite servicii, care, la rîn-

dul lor generează, de asemenea, activitate în teritoriul respectiv. Putem, deci, să semnalăm

- afirmarea în cadrul unui mobil uman general a unor mobiluri care produc direct activităţi umane şi a altor mobiluri care pretind o anumită activitate umană.

Între cele două direcţii de dezvoltare a mobilurilor umane (considerînd mobilul general uman drept sistem) pot apare situaţii diferite pe care le putem cuprinde sub un termen utilizat de către C.H.Waddington pentru definirea unor tipuri de sisteme: schismogeneză - însemnînd apariţie/constituire separată. Constatînd în realitate faptul că, în general, cele două tipuri de mobiluri se exercită într-un oarecare paralelism, mobilul care pretinde, fiind fie premergător, fie postmergător mobilului care produce activitate. Apar astfel situaţii de (1) schismogeneză s i m e t r i c ă în care mobilurile se afirmă în paralel, sprijinindu-se între ele (conducînd la activităţi proprii locuitului, informării, învăţămîntului); (2) schismogeneză a l t e r n a t i v ă în care mobilurile se afirmă pe o aceeaşi direcţie în repetare (conducînd la activităţi proprii recreaţiei, cercetării) şi (3) schismogeneză c o m p l e m e n t a r ă, în care mobilurile se afirmă în sensuri contradictorii (conducînd la activităţi de muncă, circulaţie). Fără îndoială că exercitarea în realitatea urbană a mobilurilor umane nu se realizează atît de simplu, precum ar apare într-o asemenea clasificare, existînd o infinitate de mobiluri care se interferează atît în interiorul aceleeaşi categorii, dar şi de la o categorie la alta. Dintr-o astfel de analiză a mobilurilor urbane rezultă însă un important sprijin în aprecierea şi analiza activităţilor urbane. În mod deosebit se relevă că:

- în raport cu natura schizmogenetică a mobilurilor umane generatoare, activitatea respectivă necesită o atenţie deosebită într-un anume sens: în sensul cooperării/integrării (s.simetrică) al desfăşurării temporale (s.alternativă), al echilibrului (s.complementară)

- din conlucrarea unor diferite mobiluri, puînd în evidenţă preocupări specifice în raport cu timpul şi

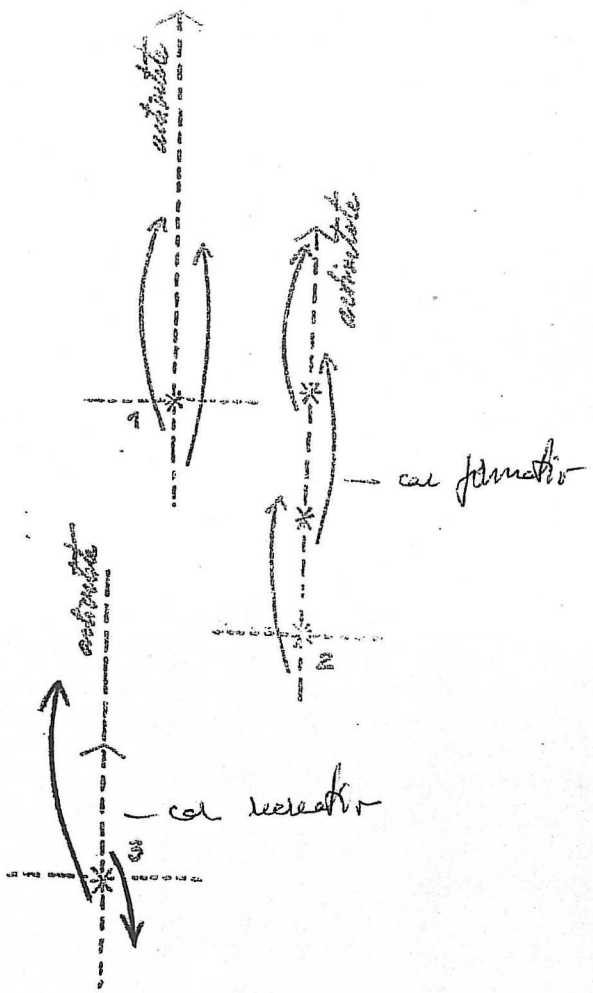

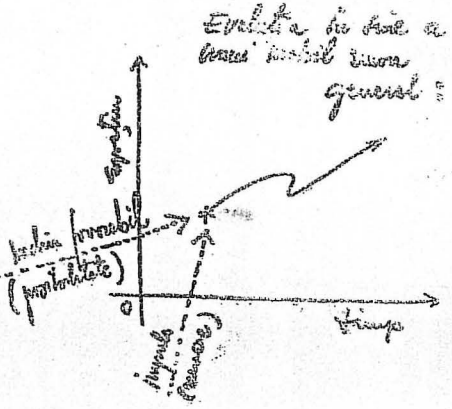

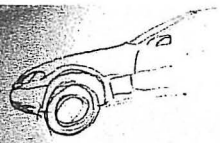

spaţiul aferent, rezultă activităţi complexe la nivelul aceleeaşi categorii sau complexe de activităţi cînd însăşi motivarea de grupare a mobilurilor provenind din categorii diferite impune aceasta.

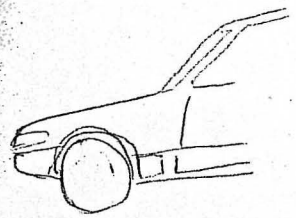

- în cursul existenţei organismului urban, mobilul uman este supus unui proces evolutiv, în condiţiile căruia el devine o totalitate de forţe (de naturi diferite: economice, sociale, politice, estetice etc.) angrenînd însăşi dezvoltarea organismului urban ca sistem progresiv.

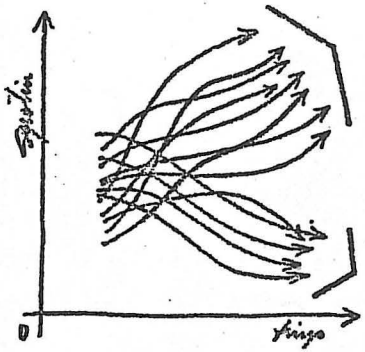

- diferenţe în ansamblul general al relaţiilor umane a unor grupe de mobili / actori, reprezentînd diferite entităţi ale dezvoltării urbane / care se înnoiu, după natura lor socială, economică, politică etc., în cele mai diferite configuraţii de „forţe urbane"

mob. dit. spt =

6. Desfăşurarea într-o continuă stare de opoziţie sau de asociaţie a acestor FORŢE URBANE defineşte astfel un anumit "determinism sub formă de decizie sau acţiune" de la mobil la spaţiu aferent. Mobilurile umane în teritoriul urban (în general în teritoriu, dar îndeosebi în teritoriul urban, acesta cerînd un efort de amenajare considerabil) "se concretizează - cum spun Marc Emery şi Nicole Grezel - printr-o luptă pentru spaţiu, pentru exploatarea sa", luptă care ajunge în cadrul marilor aglomeraţii la multiplicarea artificială a teritoriului exploatabil sau, atunci cînd organismul urban nu poate fi stăpînit prin intermediul sistemului social-economic în care se fixează, la situaţia în care "ca sursă de bogăţie, spaţiul (sau exploatarea lui) capătă o valoare venala, declanşînd fenomene de piaţă şi speculă. Această speculă este una dintre componentele majore ale dinamicii urbane" (după aceiaşi autori). In aceste condiţii, mai mult sau mai puţin vitrege, de la un loc la altul, în raport cu mobilurile generatoare, activităţile umane se localizează, de cele mai multe ori urmînd un model fie în teritoriu "curat", fie în teritoriu părăsit de alte activităţi, formînd şi transformînd un SPAŢIU URBAN ca spaţiu aferent corespunzător. In acest fel,

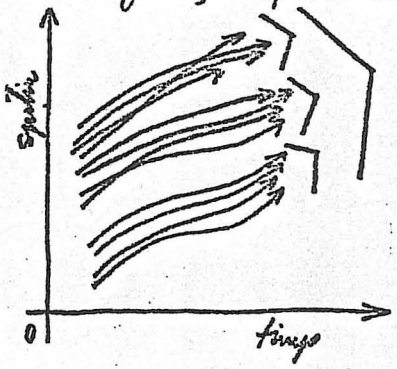

- reprezentînd interese individuale sau colective, interesele mici majorităţii, interesele unei colectivităţi. Gruparea mobilurilor umane definesc însăşi categoriile „forţelor urbane" şi deci sensul lor în raport cu condiţiile social-economice ale timpului respectiv şi ale

- mobilul urban se realizează ca factor structurant esenţial, prin intermediul căruia, omul/societatea, în mod intuitiv sau conştient-voluntar îşi organizează spaţiul urban în care trăieşte, conform necesităţilor, dorinţelor şi concepţiilor sale.

structurant = organizator

III.1.3 SISTEM DE ACTIVITAŢI URBANE

Definită cantitativ şi calitativ de către mobilul uman, activitatea umană transmite o anumită dimensiune calitativ-cantitativă spaţiului urban. Deşi impulsul iniţial este dat de mobilul uman, activitatea este elementul dimensional în definirea unui spaţiu urban şi a relaţiilor sale cu spaţiile adiacente. Observaţia lui Mc.Loughlin vine în sprijinul acestei afirmaţii. El spune următoarele: "Una din cele mai mari dificultăţi pe care o întîlnesc planificatorii provine din faptul că ei acordă prea multă importanţă aspectului fizic. Ar trebui, rămînînd conştienţi de marea importanţă a echipamentului material, să punem accent pe activităţi şi pe comunicaţii umane care sînt cheia înţelegerii controlului sistemelor." Rezultînd din însăşi înţelegerea sistemică a organismului urban, aceste activităţi pot fi analizate ca sisteme la diferite nivele. Putem vorbi astfel de activitate urbană ca sistem, deci de totalitatea activităţilor care se desfăşoară în cadrul unui organism urban; dar, în acelaşi timp trebuie să fim conştienţi de faptul că în interiorul acestui sistem amplu întîlnim o serie de subsisteme de activităţi. Aceste subsisteme de activităţi, la un nivel mai coborît sau mai înalt, rezultă dintr-o anumită conlucrare a activităţilor între ele, datorată fie unei cauze comune (în sensul că ele sînt produse dintr-o aceeaşi motivaţie şi de către aceleaşi mobiluri), fie unui efect sau scop comun (în sensul că ele urmăresc realizarea aceluiaşi ţel), fie unităţii locului de desfăşurare (în sensul că se desfăşoară într-un acelaşi anumit loc). Rezultînd din condiţia firească a existenţei umane

- activitatea urbană localizată se constituie în element structurant esenţial, asigurînd transpunerea în organizarea oraşului a mobilului uman.

7.

In aceste condiţii, trebuie subliniat faptul că, în analiza oraşului poate să apară riscul concentrării atenţiei în mod exclusiv asupra unei singure (sau a unui singur grup de) activităţi, neglijînd pe celelalte, şi negînd în fapt tocmai această alcătuire în sisteme şi subsisteme a activităţii urbane. Oraşele-dormitor sau ansamblurile-dormitor care s-au construit în afara sau la marginea marilor aglomeraţii urbane, sînt un produs al unei asemenea interpretări a sistemului de activităţi urbane;

Curăţirea teritoriului de locuit de toate acele activităţi care nu sînt activitate de locuire în interiorul sau în imediata apropiere a aparatamentului, au condus la situaţii străine unui mod convenabil de viaţă, pentru populaţiile respective.

Acceptînd ideea cuprinderii activităţilor urbane în cadrul unor sisteme şi subsisteme, a apărut, implicit, preocuparea pentru o anumită c l a s i f i c a r e a s i s t e m e l o r d e a c t i v i t ă ţ i. Iniţial, mai mulţi cercetători au propus o asemenea clasificare, care, în mod inevitabil cuprindea sau pornea de la trei categorii, definite de altfel prin cadrul de desfăşu-: întreprinderi, instituţii şi menaje. Este evident că o asemenea calsificare a sistemelor de activităţi este nesatisfăcătoare datorită faptului că, cu toate cele trei categorii, ea este insuficienta pentru a cuprinde întreaga gamă a activităţilor urbane. Cînd Chaţin insistă asupra unei asemenea clasificări înseamnă că, spre exemplu, plimbarea în lungul unei străzi sau exercitarea unei activităţi sportive nu este o activitate urbană. De aici rezultă concluzia că o încercare de clasificare a sistemelor de activităţi urbane trebuie să ţină seama de anumite considerente în momentul în care se încearcă realizarea ei (putînd fi o clasificare generală,de principiu, universală sau o clasificare special întocmită, pentru un anumit teritoriu, într-un anume studiu. (1) In primul rînd, este vorba de necesitatea de a s t a b i l i cît mai p r e c i s n a t u r a a c t i v i t ă ţ i l o r r e s p e c t i v e.
(2) In al doilea rînd este vorba de necesitatea de a c u n o a ş t e şi s p a ţ i u l a f e c t a t pe lîngă spaţiul ocupat care apare exclusiv într-o serie de teorii referitoare la această problemă. Intotdeauna o activitate ocupă un spaţiu precis, dar întotdeauna ea afectează şi un spaţiu care este mult mai mare decît spaţiul ocupat. Constituirea în cadrul oraşului a unei pieţe (indiferent de funcţia pe care piaţa respectivă o poate avea: o piaţă de circulaţie, o piaţă-scuar cu caracter reprezentativ sau o piaţă civică pentru adunări), ca impune în teritoriu o activitate precisă, dar în acelaşi timp existenţa ei şi deci activitatea respectivă, influenţează spaţiile înconjurătoare, fie aceste spaţii construite sau spaţii libere. Influenţa este însă şi o funcţie a modului în care spaţiul este organizat.

(3) în al treilea rînd este vorba de necesitatea de a descoperi tipul şi volumul comunicaţiilor pe care activitatea respectivă îl cere, deoarece în această privinţă fiecare activitate se poate situa în poziţii foarte diferite. Pot să existe activităţi care nu solicită de loc sau aproape de loc o anumită comunicare cu alte activităţi, în timp ce sînt activităţi care nu se exercită în afara unei masive comunicaţii cu mediul înconjurător.

Urmărind deci aceste trei considerente, clasificarea activităţilor umane în cadrul oraşului se poate face într-o formă foarte condensată sau, dimpotrivă, într-o formă foarte detaliată. Charta Athenei stabilea, încă în anul 1933, o asemenea clasificare condensată a activităţilor umane în interiorul oraşului, distingînd tot trei categorii: munca, locuitul şi recrearea, dar spre deosebire de alte clasificări anterioare, urmărea sensul activităţilor. Au apărut după aceea şi alte clasificări, care, în general, au privit din punct de vedere administrativ problema activităţilor urbane şi care într-un mod foarte larg, detaliat grupau aceste activităţi în raport cu tipul de profesie, cu locul în care se desfăşoară, cu specializarea pe care o cer, cu gradul de cunoştinţe pe care îl solicită.

Mc Loughlin se opreşte şi el asupra unei clasificări extrem de condensate. Spre deosebire însă de Charta Athenei, el distinge patru categorii în sensul de activităţi domestice, activităţi productive, activităţi de recreaţie şi activităţi de formare (învăţămîntul, spre exemplu). Sigur că aceasta este o clasificare care, deşi condensată, pare a fi într-un fel mulţumitoare, deoarece grupurile respective pun în evidenţă o mai mare varietate a activităţilor cuprinse în interiorul lor. Spre exemplu, prin activităţi domestice se desemnează toate activităţile care se pot desfăşura în jurul locuinţei şi în legătură directă cu aceasta, neexcluzînd de aici nici măcar acele activităţi care, desfăşurîndu-se în locuinţă sau pe lîngă locuinţă, pot avea caracter chiar productiv. Este interesant de subliniat această specificaţie datorită faptului că, spre exemplu, activităţile meşteşugăreşti neorganizate în cadrul unor întreprinderi, deşi activităţi productive, sînt cuprinse într-o asemenea categorie. Acest lucru este mai convenabil, spre

exemplu, pentru analiza, îndeosebi, a acelor localităţi urbane care rezultă din dezvoltarea unor tîrguri sau a unor localităţi rurale.

Privind această problemă, a clasificării activităţilor umane, Clawson şi Stewart fac o serie de precizări care, într-un fel, pot fi luate drept recomandări, în sensul că ei consideră că o asemenea clasificare a activităţilor umane nu are mare importanţă dacă ea cuprinde trei sau zece categorii; nu are importanţă, în mod deosebit, considerentul în raport cu care se face această clasificare, dar pentru activitatea respectivă de studiu în vederea căreia se face această clasificare, este important ca această clasificare s ă f i e f l e x i b i l ă , ceea ce înseamnă că la un moment dat, spre exemplu, două categorii să poată fi unificate într-una singură fără a le deranja pe celelalte; s ă r e f l e c t e s i t u a ţ i a a ş a c u m a p a r e î n " t e r e n " , în sensul că această clasificare este mai puţin o intervenţie a noastră şi este de fapt o oglindire a unei situaţii reale din teren, şi s ă f i e c o n c e p u t ă î n a s e m e n e a t e r m e n i î n c î t s ă f a c ă p o s i b i l ă i n t r o d u c e r e a i n f o r m a t i c i i), în acest fel putînd fi utilizată cu mai multă uşurinţă şi cu şanse mai mari de exactitate. Desigur că astfel de recomandări nu pot fi desconsiderate, dar în afara tuturor clasificărilor mai mult sau mai puţin detaliate care pot fi făcute în raport cu necesităţile de moment ale unui anumit studiu, în mod necesar se impune pentru înţelegerea organismului urban o clasificare de ansamblu a activităţilor urbane, care are şi o deosebită importanţă pentru definirea locului/spaţiului în care activităţile respective se desfăşoară sau urmează a se desfăşura.

Păstrînd aspectele pozitive cîştigate prin clasificarea formulată de Mc Loughlin, ca (1) o primă clasificare a activităţilor urbane şi reţinînd (2) ca o a doua clasificare diferenţierea activităţilor urbane în a c t i v i t ă ţ i l e g a t e d e u n a n u m i t a m p l a s a m e n t ş i a c t i v i t ă ţ i i n d e p e n d e n t e f a ţ ă d e u n a n u m i t a m p l a s a m e n t apare (3) o a treia clasificare de ansamblu şi anume: a c t i v i t ă ţ i p e l o c şi a c t i v i t ă ţ i î n m i ş c a r e. Nu trebuie să

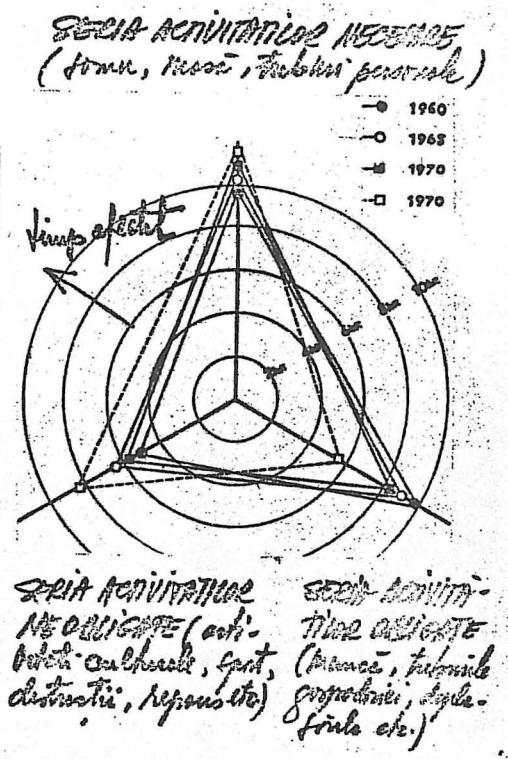

IN ACEST SENS DEVINE INTERESANT UN MOD SIMPLU DE CLASIFICARE PROPUS DE H.MURATO SI H.YAMADO , URMARIND POSIBILITATEA ANALIZEI MODULUI DE VIATA COTIDIAN AL UNEI COLECTIVITATI LA UN MOMENT DAT SAU A EVOLUTIEI ACESTUIA IN TIMP (exemplul se referă la activităţile cotidiene ale japonezilor , conform datelor dintr-un raport guvernamental din anul 1970)

confundăm această clasificare cu cea anterioară enunţată, deoarece o activitate pe loc nu înseamnă implicit o activitate legată de un anumit amplasament: ea poate să se desfăşoare unitar într-un anumit amplasament, dar poate să se desfăşoare în afara unui amplasament fix, azi într-un loc, mîine într-alt loc. Acest fapt explică angajarea diferită a spaţiului urban în raport cu fixitatea organizării lui. Este absolut necesară şi (4) o a patra clasificare de ansamblu şi anume a c t i v i t ă ţ i r e l a t i v a u t o n o m e şi a c t i v i t ă ţ i d e l e g ă t u r ă , adică comunicaţiile. De asemenea, nici această clasificare nu poate fi confundată sau neglijată, chiar dacă se suprapune parţial cu celelalte. O activitate autonomă poate să nu fie în acelaşi timp o activitate pe loc sau poate să fie o activitate în mişcare. Acest caracter de "autonom" se referă la faptul că ea este relativ independentă faţă de alte activităţi care se desfăşoară în spaţiul adiacent sau undeva în apropierea ei. Tot aşa, şi activităţile de legătură sînt activităţi care pot fi executate pe loc sau în mişcare. Spre exemplu, transportul în comun este o activitate de legătură, deci de comunicaţie, care în clasificarea anterioară se desfăşoară în mişcare. Telefonia, în schimb, deşi este, de asemenea, o activitate de comunicaţie, se desfăşoară pe loc. Şi una şi cealaltă acuză anumite spaţii, dar evidenţiază caracteristici diferite în raport cu situarea celor doi poli între care se desfăşoară activitatea respectivă precum şi cu mărimea şi continuitatea spaţială şi teritoriul afectat.

Este de făcut aici, de asemenea, o observaţie. Apreciind corect faptul că "elementele sistemului nostru sînt activităţile
8. permanente, în mod particular cele care tind a se exercita şi a se reproduce în locuri specifice sau în interiorul unor zone cu amplasament particular", Mc.Loughlin consideră totodată că relaţiile între aceste elemente sînt constituite de către comunicaţii umane. Apreciind just organismul urban ca un sistem ale cărui elemente sînt constituite de către activităţile urbane, el consideră, deci, comunicaţiile drept relaţii între aceste elemente. Or, acest mod de înţelegere a comunicaţiilor nu poate fi adevărat, ceea ce rezultă dintr-altă afirmaţie a aceluiaşi autor, privind comunicaţiile, care "permiţînd diverselor activităţi de a se influenţa unele pe altele, de a-şi stabili relaţii, de a se întîlni, contribuie la constituirea, în acelaşi timp, a unor tipuri de comportament diferite." De reţinut faptul că aceste co-

municaţii contribuie la realizarea de relaţii între diferite alte activităţi, afirmîndu-se astfel ca activităţi urbane cu un anumit specific, ele fiind, în parte, mult mai puţin legate însă de un anumit loc. O distincţie, deci, categorică, între activităţile pe care le numim de legătură (comunicaţiile) şi relaţiile între diferitele activităţi urbane, este necesară. Situînd însă activităţile de legătură ca o categorie aparte în raport cu activităţile pe loc, trebuie subliniată eroarea de a se considera aceste activităţi ca o categorie separată în contextul unei clasificări generale raportată la mobilul determinant. Nu poate fi ataşată o asemenea categorie unor categorii cum sînt activităţile productive, domestice, formative şi recreative, întrucît fiecare dintre aceste categorii cuprind şi activităţi de legătură specifice.

Celor patru clasificări enunţate deja, li se mai adaugă (5) o a cincea clasificare: a c t i v i t ă ţ i c o m p l e m e n t a r e ş i a c t i v i t ă ţ i n e c o m p l e m e n t a r e, definindu-se astfel, în unele situaţii ale realităţii urbane însăşi mobilul de formare a activităţilor complexe sau a complexelor de activităţi. El trebuie înţeles, pe de o parte, în afara categoriilor de activităţi raportate la mobilurile determinante (două activităţi de producţie pot fi necomplementare tot aşa cum o activitate productivă poate fi complementară cu o activitate formativă), şi, pe de altă parte, în afara sensului de activităţi contradictorii, deoarece starea de complementaritate poate să rezulte chiar şi în condiţiile unor activităţi contradictorii (de la identitate la deosebire şi opoziţie, sînt o diversitate de stadii în care se poate situa o anumită activitate în raport cu alte activităţi sau în raport cu alte stadii prin care a trecut sau urmează a trece ea însăşi). Ne putem referi astfel la activităţi permanent (relativ) complementare sau la activităţi deocamdată complementare, această constatare influenţînd la organizarea spaţiului urban, în primul rînd asupra separprilor sau integrărilor în teritoriul urban.

Nu trebuie uitată - în fine - (6) a şasea clasificare a activităţilor umane în a c t i v i t ă ţ i p r i m a r e s e c u n d a r e ş i t e r ţ i a r e. Deşi utilizată deja în domeniul cercetărilor asupra populaţiei, este o clasificare încă foarte puţin solicitată în modelarea organismului urban pe

linia menţinerii în echilibru a raportului necesităţi-posibilităţi, atît în funcţia determinării cantitative şi calitative a serviciilor cît şi în cea a dispunerii lor teritoriale.

Observăm criteriile de clasificare utilizate: s i t u a r e a în p l a n u l d e p r e o c u p ă r i a l e o m u l u i c a f i i n ţ ă c o m p l e x ă b i o l o g i c ă s o c i a l ă ş i r a ţ i o n a l ă (1); s i t u a r e a f a ţ ă d e u n a n u m i t l o c (2); s i t u a r e a î n c o n t e x t u l m o b i l i t ă ţ i i d e s f ă ş u r ă r i i (3); s i t u a r e a î n c o n t e x t u l r a p o r t u r i l o r d e d e s f ă ş u r a r e (4); n a t u r a i n t e r r e l a ţ i o n ă r i i c u a l t e a c t i v i t ă ţ i (5) şi s i t u a r e a î n p l a n u l i n t e r e s u l u i c o l e c t i v raportat în primul rînd la a c t i v i t ă ţ i l e p r o d u c t i v e (6) este evident că cele şase clasificări propuse sînt absolut necesar a fi luate în consideraţie. Aceste CRITERII DE CLASIFICARE afirmă însă, în primul rînd, imposibilitatea de a ne sprijini pe o unică şi exclusivă clasificare şi în felul acesta ele

- evidenţiază o tipologie multiplă şi integrativă a activităţilor urbane, venind în sprijinul înţelegerii complexităţii organismului urban şi ferind astfel concepţia urbanistică şi practica urbană de însuşirea simplistă a problemelor dezvoltării urbane.

Desigur, că activităţile urbane suportă încă o mulţime de clasificări justificate tocmai prin concluzia mai sus subliniată; dar, deşi importante pentru analiza organismului urban, aceste alte clasificări nu vor fi decît detalieri sau rezultante ale asocierii unora dintre cele şase enunţate (este necesar, spre exemplu, a considera distinct, la un moment dat, activităţile cu caracter central de restul activităţilor din teritoriul urban, dar această diferenţiere este posibilă ca detaliere (concretizare a clasificării în raport cu situarea activităţilor faţă de un anumit loc). Folosirea acestor şase tipuri de clasificare prezintă, de asemenea, avantajul aplicabilităţii lor la nivelul oricărui tip de studiu urbanistic, detalierea lor urmînd a

se realiza conform recomandărilor lui Clawson şi Stewart. O atare enunţare sistematizată a activităţilor urbane, prin faptul că reflectă corect pe o anumită direcţie de interes, realitatea urbană, asigură abordarea complexă a organismului urban, atît în planul descriptiv-morfologic cît şi în planul activ-sistemic.

III.2 MORFOLOGIE URBANA

III.2.1 ELEMENTE MORFOLOGICE

Sistemul activităţilor umane se confirmă în primul rînd prin procesul de transformare al acestor activităţi, proces în cursul căruia se produce atît transmiterea unor activităţi precum şi modificarea lor în dependenţă unele de altele. Transformarea/evoluţia activităţilor urbane, impulsionată prin intermediul mobilurilor umane, se produce prin transformarea sistemului în care fiecare dintre aceste activităţi urbane îşi are locul său ca element structurant. Fiecare activitate urbană este, în raport cu celelalte, o funcţie şi se produce în contextul organismului urban ca atare, tinzînd în orice moment către o finalitate spirituală sau materială. Referindu-ne, deci, la organismul urban, ne referim la o totalitate de activităţi urbane localizate (elemente morfologice) care se constituie ca VIAŢĂ URBANĂ şi, în acelaşi timp, la o totalitate de spaţii aferente-localizări (alte elemente morfologice) care se constituie în CADRU URBAN. Relaţia între cele două constituente ale organismului urban, fiind de natură dialectică, viaţa urbană şi cadrul urban sînt reciproc dependente, dar primul termen al acestei relaţii, aşa după cum am văzut anterior, este factorulmotor al transformării; o transformare care aşa după cum s-a demonstrat istoric poate lua forma evoluţiei sau a involuţiei - situaţii reflectate, pe de o parte în starea de mobilitate şi complexitate a elementelor morfologice, iar pe de altă parte prin starea echilibrului între viaţa urbană şi cadrul urban. Aceşti doi termeni ai echilibrului "cenerat" urban, devenind prin esenţializare MOD DE VIAŢĂ şi CADRU DE VIAŢĂ, se adresează unui conţinut care este parţial material şi parţial spiritual, parţial concret şi parţial abstract, suscitînd în cercetarea sa un interes intermultidisciplinar, şi, deci, o înţelegere, în primul rînd, globală.

există în practica urbană pericolul de a ne mulţumi numai cu intervenţii doar asupra unuia dintre termenii echilibrului general urban; şi, chiar dacă aceste intervenţii se concentrează exclusiv asupra vieţii urbane, echilibrul este periclitat, desconsiderîndu-se rolul modelator al cadrului urban.

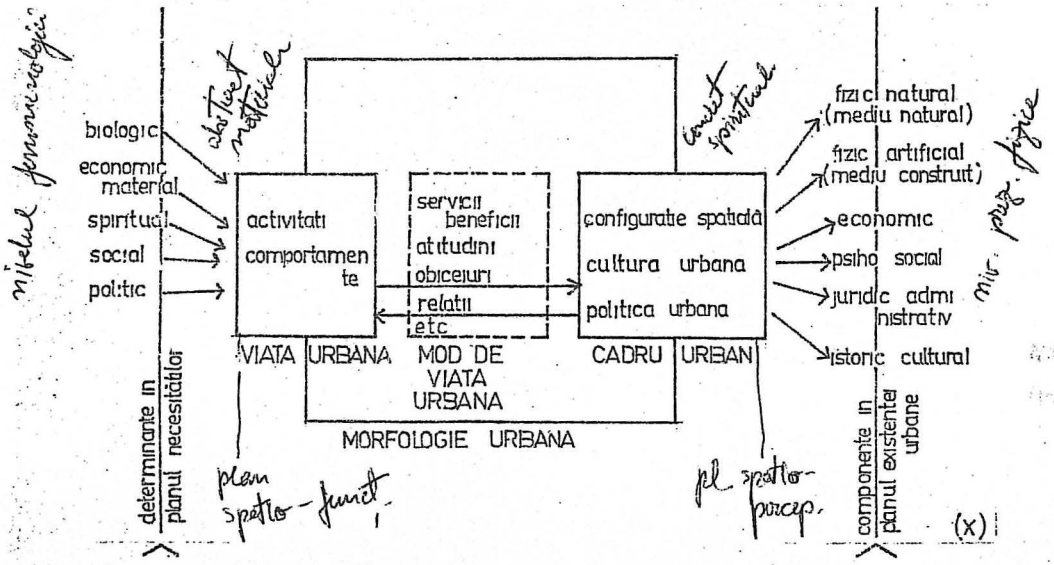

Reţinînd din cadrul acestei scheme zonele de interes arhitectural urbanistic se poate afirma că morfologia urbană se constituie pe două planuri diferite dar interconditionate între ele: (1) un plan spaţio-funcţional, la nivelul vieţii urbane, şi (2) plan spaţio-perceptiv, la nivelul cadrului urban. Deosebirea în cadrul morfologiei urbane a acestor două planuri diferite de manifestare a elementelor structurante este o consecinţă a proprietăţilor diferite pe care le au elementele celor două constituente ale organismului urban: cu precădere abstract-materiale în planul spaţio-funcţional şi cu precădere concret-spirituale în planul spaţio-perceptiv. Se poate spune deci că

> morfologia urbană cuprinde, pe de o parte, un sistem de elemente de viaţă urbană surprinzînd organismul urban la nivelul fenomenologiei, iar pe de altă parte un sistem de elemente de cadru urban, confirmînd organismul urban la nivelul prezenţei fizice.

III.2.2 STRUCTURA FUNCŢIONALA URBANA

Privind ELEMENTELE DE VIAŢA URBANA (1), acestea pot fi clasificate în:

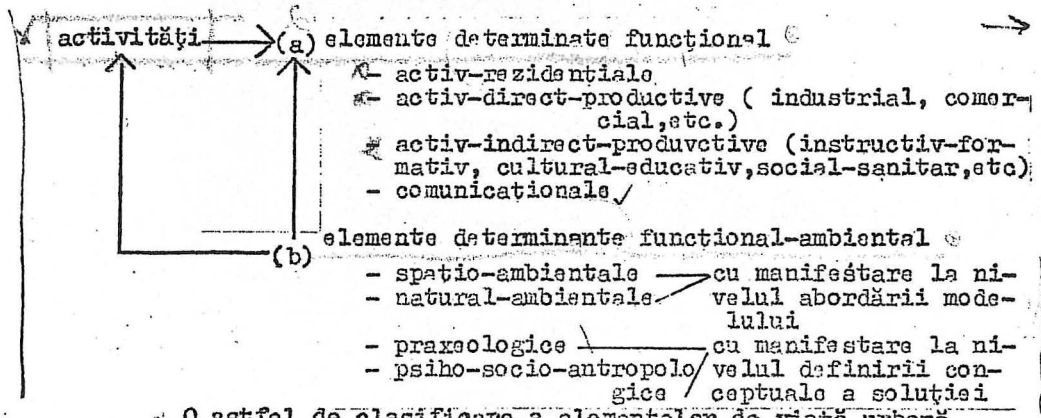

O astfel de clasificare a elementelor de viaţă urbană **determinate funcţional** din punctul de vedere al analizei sistemului, este mai precisă şi mai utilă decît o simplă clasificare reprodusă după aceea a activităţilor umane. Aceasta, în primul rînd, pentru că în analiza sistemului, trebuie să utilizăm o unică şi foarte stabilă clasificare a elementelor morfologice, ori privind activităţile urbane, după cum am văzut, sînt mai multe clasificări posibile - ele fiind acceptate însă ca ajutătoare pentru analiza în parte, în situaţii concrete, a fiecărui element de viaţă urbană luat în parte. In al doilea rînd, clasificarea propusă pentru elementele de viaţă urbană surprinde activităţile urbane nu static, ci într-o anumită relaţionare a lor: situarea lor în context sistemic final evidentă. Din această cauză, s-a propus o categorie: "rezidenţial", nu "domestic" (nefiind vorba numai de activităţi casnice) şi nici "de locuit" (aceasta preluînd astăzi un sens mult mai larg); s-au cuprins totodată într-o singură categorie a elementelor productive o succesiune, care, la o primă vedere, par foarte disparate, dar care în fond sînt toate generatoare de muncă, servicii şi informaţii în acelaşi timp şi în aceeaşi unitate spaţială. Susţinînd că o astfel de cuprindere, în aceeaşi grupare, a elementelor generatoare de muncă şi în acelaşi timp de servicii, este în avantajul studiului urbanistic, trebuie menţionat faptul că, aşa cum se constată în practica curentă, este dificil a separa munca de celelalte servi-

TOKYO - EVOLUTIA SI PROFILUL DISTRIBUTIEI POPULATIEI DE-A LUNGUL UNEI SECTIUNI VEST-NET , RELEVA O OCUPARE MASIVA A CENTRULUI CU ALTE ACTIVITATI DECIT CELE LEGATE DE REZIDENTIAL SI IN ACELASI TIMP TENDINTA DE INTREPATRUNDERE A ACESTORA CU CELE SPECIFICE CENTRULUI (constructia multifunctionala pe mai multe niveluri constituind in acest sens un factor de antrenare)

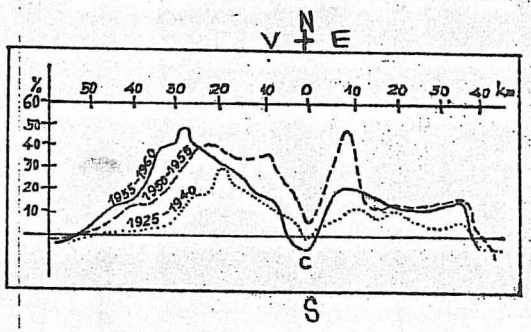

cii şi utilităţi. Este foarte simplu a separa pe planul teoretic, dar foarte greu a utiliza un asemenea concept. Un element de viaţă urbană din această categorie, se poate constitui ca muncă şi loc de muncă pentru o populaţie şi în acelaşi timp ca utilizare şi loc de producere a unui serviciu pentru o altă populaţie a oraşului. Ponderea unei laturi sau a celeilalte a acestui caracter mixt, variază, desigur, de la un element la altul, fapt pentru care industria, spre exemplu, are un caracter pregnant de activitate productivă materială, deci de muncă (deşi, la urma-urmelor este şi utilizare şi loc de producere de servicii) în timp ce, spre exemplu, comerţul, are un caracter pregnant de utilizare a unui serviciu (deşi el cuprinde şi munca unei populaţii, mai restrînse numeric, care îşi are locul de muncă în cadrul activităţii respective).

Rezultă astfel posibilitatea sesizării, deja în planul componentelor morfologice a complexităţii dezvoltării urbane şi, în acelaşi timp a complexităţii dispunerii funcţiunilor în teritoriul urban. Industria, în teritoriul urban, spre exemplu, relevă numai unul din modurile de exercitare a activităţii în cele opt ore de muncă şi, ca atare, separarea ei ca funcţionalitate distinctă a organismului urban (a nu se confuda cu funcţia economică a oraşului) este nemotivată, conducînd în practica urbană, chiar ca rezultat al sistematizării, la o organizare afuncţională a organismului urban. Industria rămîne unul dintre elementele de viaţă urbană esenţiale în dezvoltarea organismului urban, dar el nu poate fi apreciat şi definit ca atare decît în ansamblu morfologic şi dinamic unitar. Constituirea zonelor industriale trebuie să pornească de la ideea activităţilor complexe sau a complexelor de activităţi şi nu de la considerarea lor independentă sau ca cea de a doua "parte" a organismului urban: "aici zona de locuit şi aici zona industrială!" Situarea lor în teritoriu trebuie să fie o consecinţă a complementarităţii activităţilor (nici separare cu orice preţ şi nici asociere cu orice preţ, atunci cînd una sau alta dintre aceste situaţii nu este justificată prin funcţionalitate şi posibilitate de realizare la paramatrii corespunzători). Absolutizarea apropierii sau depărtării între industrie şi alte elemente ale oraşului este dăunătoare, în primul rînd economic, dar şi social-uman (şi într-un caz şi în celălălalt). Reconsiderarea industriei ca muncă, loc de muncă şi producţie, în contextul

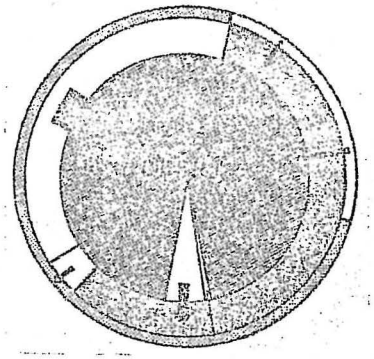

1

NEW YORK - DIAGRAMA REPARTITIEI SI A MISCARILOR POPULATIEI ACTIVE INTRE ZONELE REGIUNII METROPOLITANE (băgurat - populaţie activă care rămîne în zona respectivă, nebăgurat - populaţia activă care migrează pentru muncă.)

2. NEW YORK - MIGRATIILE MUNCITORILOR DIN TERITORIUL INCONJURATOR SPRE ORAS (cercul ext. - populaţia totală, cercul int. - populaţia activă folosită pe loc, A - populaţia activă care lucrează în Manhatah, B - populaţia activă folosită înafara zonei)

3. INDUSTRIA CA ELEMENT PARALEL ORASULUI (modelul de dezvoltare urbană al lui Göderitz - 1957)

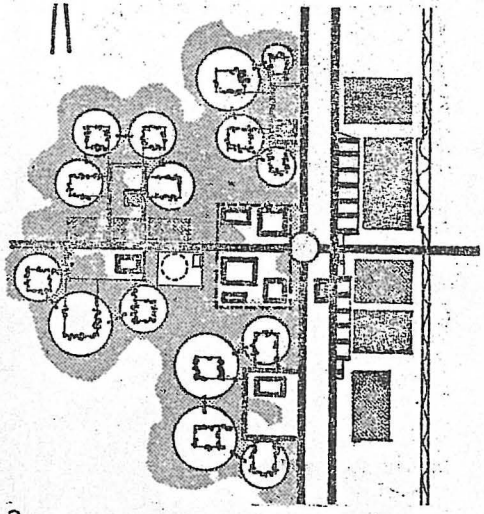

3

6. CLUJ - INDICAREA ESTIMATIVA A VARIATIEI DENSITATII LOCURILOR DE MUNCA IN RAPORT CU DENSITATEA REZIDENTIALA PE SECTIUNE INDUSTRIE-CENTRU- ANSAMBLU NOU DE LOCUINTE

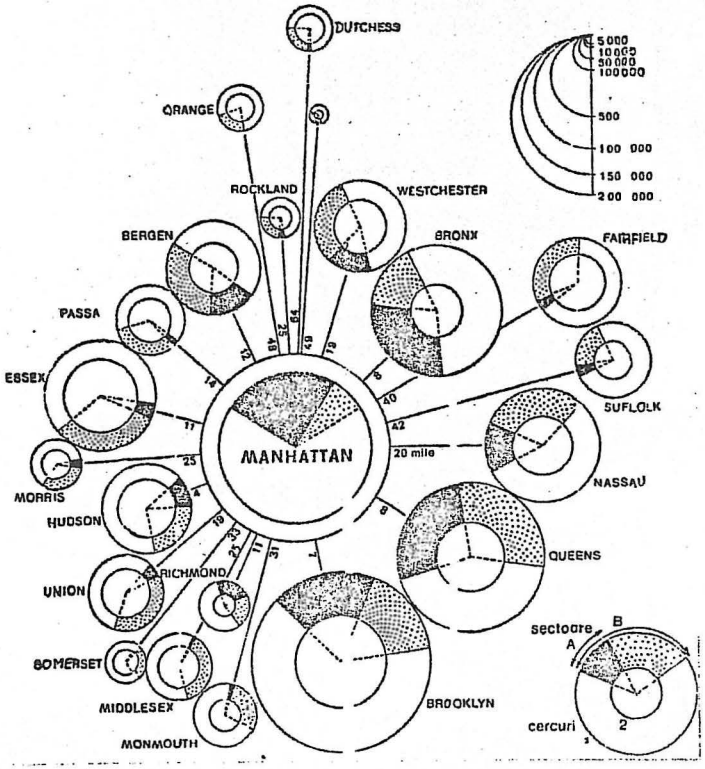

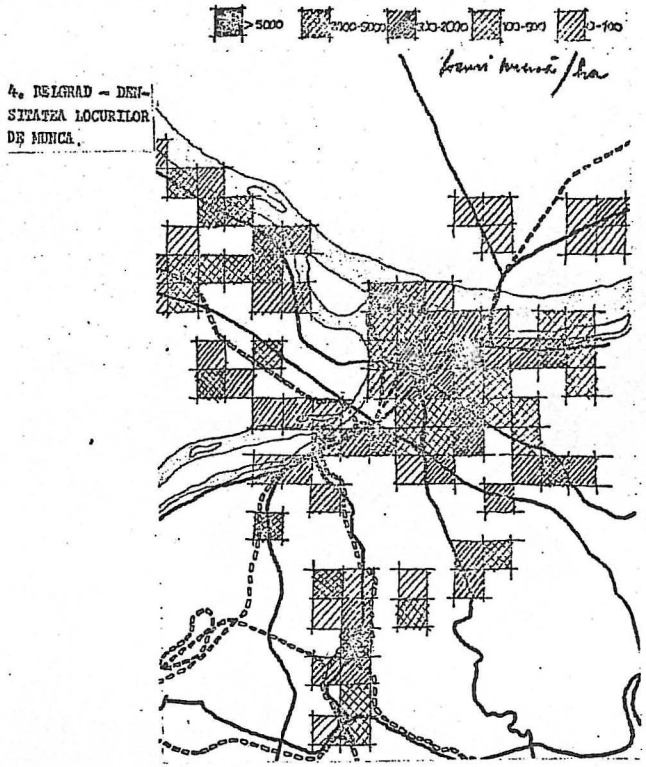

4. BELGRAD – DENSITATEA LOCURILOR DE MUNCA.

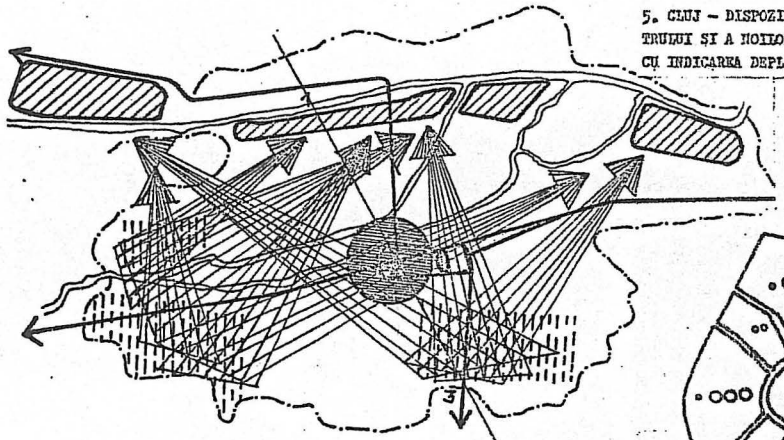

5. CLUJ – DISPOZITIA PRINCIPALELOR INDUSTRII, A CENTRULUI ŞI A NOILOR CARTIERE IN ANSAMBLUL ORASULUI, CU INDICAREA DEPLASARILOR MAJORE ALE POPULATIEI

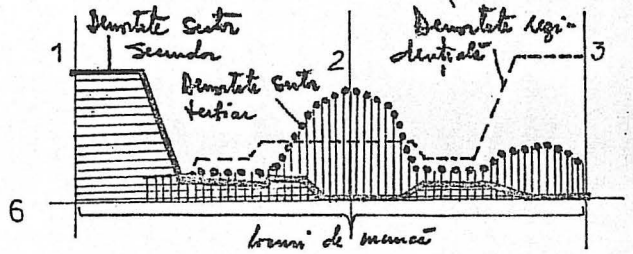

6

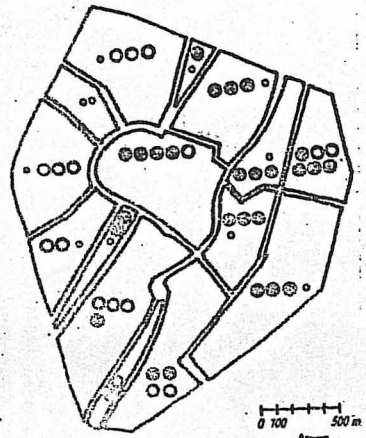

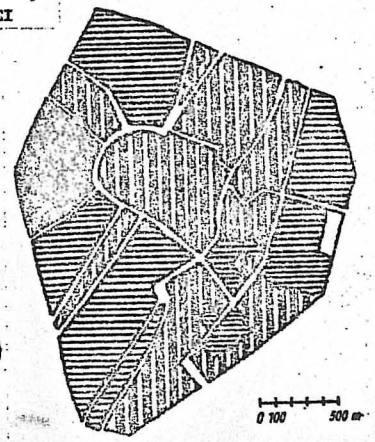

<300 EW/ha 300 bis 500 EW/ha
>500 EW/ha locuitori/ha

7. BRUXELLES – DISPOZITIA IN PLAN A LOCURILOR DE MUNCA IN ZONA CENTRALA A ORASULUI IN RAPORT CU DENSITATEA REZIDENTIALA (370 ha , 102.000 locuitori romidenti , 150.000 locuri de munca)

○ 2500 EW ○ 5000 EW – locuitori rezidenți în fond.
● 2500 AK ● 5000 AK – locuri de muncă.

larg al unei atari categorii de elemente de viaţă urbană, permite o justă evaluare a forţelor echilibrului funcţional, atît la un moment dat al existenţei organismului urban cît şi în evoluţia acestuia de la un moment la altul; sau de la o organizare la alta , înlăturîndu-se absolutizarea imaginării unei stări unice a sistemului de elemente de viaţă urbană, situaţie la care conduce mai vechea înţelegere a "zonelor industriale". Fără îndoială că industria, zona industrială, reprezintă într-un anumit teritoriu un important pol de atracţie. Dar acest fapt nu este suficient pentru a aprecia rezolvarea problemelor în zona respectivă, deoarece industria nu este decît una dintre componentele sistemului elementelor de viaţă urbană, dezechilibrarea sa fiind iminentă în această situaţie. Constatările, spre exemplu, privind deplasarea populaţiei în Bucureşti sau privind amplasarea unor noi zone industriale în alte oraşe, relevă, între altele, şi importanţa pe care o are recunoaşterea şi înţelegerea corectă a unui sistem de elemente de viaţă urbană.

In acest context se situează în primul rînd înţelegerea corectă a locului de muncă ca localizare a unei activităţi urbane productive. Ori noţiunea de loc de muncă nu poate fi legată exclusiv de industrie, el putîndu-se situa într-o foarte largă plajă a activităţilor umane economice sau social-culturale. Urmărind acest sens, la nivelul analizei organismului urban, locul de muncă ne interesează specific-calitativ (domeniu de activitate productivă şi nivel de pregătire profesională implicată) general-cantitativ (poziţie statistică şi capacitate-mărime) şi teritorial (localizare şi grupare). Referirea la "locul de muncă", în planul morfologic spaţial-funcţional, priveşte fie o activitate productivă luată în ansamblul ei colectiv, fie o activitate productivă luată în consideraţie la nivelul individului uman (atunci cînd intrăm într-o apreciere concretă, detaliată a elementelor de viaţă urbană).

Ca elemente de legătură, elementele de viaţă urbană cinetic-comunicaţionale se referă la un grup important de activităţi urbane a căror manifestare depăşeşte însă sfera circulaţiei urbane. Ca atare, însăşi termenul propus pentru desemnarea lor reţinînd nu tipul, ci caracterul lor dinamic, comunicant, pentru că, în primul rînd acest caracter le defineşte rolul şi poziţia lor în sistemul de elemente de viaţă urbană. Aşa cum demonstrea-

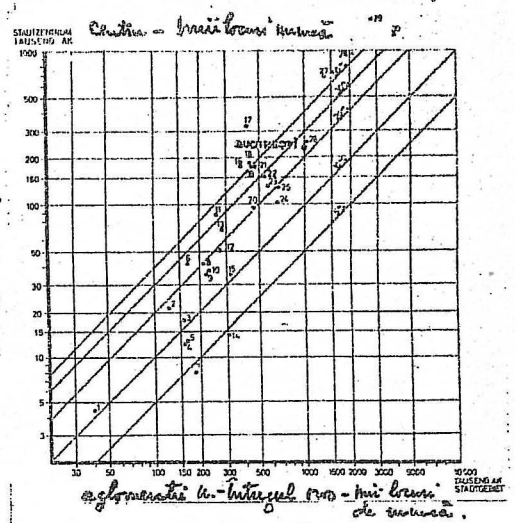

1	Halle-West	17	Stockholm
2	Phoenix (USA)	18	Düsseldorf
3	Coventry	19	Köln
4	Dresden	20	Stuttgart
5	Gelsenkirchen	21	Kopenhagen
6	San Diego	22	Glasgow
7	Karl-Marx-Stadt	23	Berlin (DDR)
8	Mannheim	24	München
9	Göteborg	25	Wien
10	Den Haag	26	Hamburg
11	Zürich	27	Rom
12	Rotterdam	28	Paris
13	Atlanta	29	London
14	Leipzig	30	Tokio
15	Essen	31	Bucureşti
16	Amsterdam		

RAPORTUL DINTRE NUMARUL POPULATIEI OCUPATE IN ZONA SI NUMARUL POPULATIEI OCUPATE PE INTREGUL ORAS , IN REPREZENTARE PE SCARA LOGARITHICA SI PROCENTUAL , PENTRU UN NUMAR DE 31 ORASE (între care estimaţi şi pentru Bucureşti)

ză evoluţia societăţii contemporane, fenomenul circulaţiei urbane ia o amploare formidabilă, dar paralel cu această formidabilă amploare a circulaţiilor iau o deosebită amploare o serie de alte sisteme de legătură, cum sînt sistemele informaţionale care, se presupune că vor ajunge, la un moment dat, să concureze în mod serios circualţia aşa cum noi o concepem în momentul de faţă. In fond, transportul energiilor în interiorul oraşului este un element de legătură cu mari resurse de dezvoltare viitoare, ca şi telefonia sau circulaţia pneumatică.

Realizînd o comunicaţie între două sau mai multe activităţi, indivizi sau grupuri de indivizi, astfel de elemente asigură conectarea pe cale fizică, concretă a tuturor elementelor în sistem. Ele sînt purtătoare ale unei legături materiale sau spirituale. In acest context, produsul industrial trimis pe piaţa de consum este, ca şi produsul instructiv-educativ difusat prin mass media, concretizarea unor stări legături exprimînd în fapt interese ale coexistenţei interdependente a diferitelor activităţi urbane - în ultimă instanţă a locuitorilor.

Funcţional - ambiental. In afara elementelor determinate funcţional, la nivelul vieţii urbane se afirmă şi o serie de alte elemente care nu sînt conţinute în însăşi activităţile urbane, dar care apar ca rezultat auxiliar al acestor activităţi, auxiliar direct sau indirect, ca reacţie a naturii. Ele sînt cuprinse în cea de a doua grupă, grupa b, a elementelor de viaţă urbană, ca elemente d e t e r m i n a n t e funcţional-ambiental, influenţînd modalităţile de desfăşurare a altor activităţi, deci modalităţile de afirmare a elementelor determinate funcţional. Grupa b se referă, astfel, la zona ambientală a vieţii urbane, privind mediul climatic înconjurător, viteza şi succesiunea în desfăşurarea activităţilor, comportament psiho-social, obiceiuri ale populaţiei sau ale locului, experienţă şi cunoaştere în domeniu. Toate aceste elemente reflectînd reacţia şi înţelegerea umană a diferitelor activităţi urbane în raport cu însăşi modul lor de desfăşurare dar şi cu cadrul urban în care ele se desfăşoară, se relevă ca e l e m e n t e d e c o n t r o l pentru autoreglarea sistemului de viaţă urbană.

Intre elementele de viaţă urbană, în mod normal se stabilesc relaţii, aceste relaţii avînd o serie de proprietăţi care se exercită ca funcţiuni, ele constituind în felul acesta STRUCTURA

URBANA FUNCȚIONALĂ. Deci,

> în planul morfologiei spațio-funcțional se manifestă o structură urbană funcțională, care este răspunzătoare pentru existența organismului urban.

Pentru înțelegerea teoretică a modului în care se afirmă o asemenea structură funcțională, este necesară adîncirea înțelegerii noțiunii de funcție și trebuie insistat asupra noțiunii de funcție în sensul său cel mai complex, adică raportat la "rolul pe care îl joacă în sistemul total elementul respectiv", (definiție pe care o dă un cunoscut exponent al teoriei funcționaliste în antropologie, B.Malinovski), dar, în același timp raportat și la sensul ei ca variabilitate determinată logico-matematic,(așa cum o definește C.Levi-Strauss). Orice funcție în cadrul unui sistem și deci și în cadrul sistemului de elemente de viață urbană are un rol funcțional, generînd funcționalitatea unui element sau a elementelor constituente respective, deci anumite proprietăți proprii acestora. Urmărind prezența aspectului logic în analiza funcțională, B.Stoianovici consideră că atunci "cînd vorbim de funcționalitatea unui constituent în raport cu un sistem, avem de fapt în vedere , de fiecare dată, una sau unele din aceste proprietăți sau relații, avem în vedere - altfel spus - contribuția acestui constituent la menținerea sau producerea unei anumite caracteristici ale unui sistem".

III.2.3 DIALECTICA URBANA

Este important a înțelege o funcție, pe de o parte, ca producătoare a unei proprietăți (caracteristici) în sistemul respectiv, dar în același timp și ca rezultînd dintr-o anumită caracteristică a sistemului respectiv.

Prin analogie cu organismul biologic, implicit, și la nivelul organismului urban, s-a înțeles prin funcționalitate (și de fapt și prin funcție), capacitatea de conservare a sistemului respectiv, ea afirmîndu-se în sensul de păstrare, de păstrare a trăsăturilor "pozitive", deoarece nu este vorba aici de o apreciere de bine sau rău, prin pozitiv înțelegîndu-se acea trăsătură care contribuie la menținerea stării sistemului respectiv, indiferent sau nu. Din această înțelegere bioic-

81130=
111

gistă a funcţiei urbane (la fel ca în aproape toate ştiinţele, la momentul respectiv) a rezultat iniţial utilizarea în mod foarte diferit a noţiunii de CERINŢA FUNCŢIONALA, ceea ce a provocat dificultăţi în abordarea unitară a organismului urban. In general, însă, înţelegerea biologistă a condus la reţinerea noţiunii de cerinţă funcţională numai în sensul de a se menţine o trăsătură "pozitivă". Dezvoltarea ştiinţei şi a cercetărilor în domeniul respectiv arată că menţinerea unui asemenea înţeles este insuficientă, ea nu poate acoperi noţiunea de cerinţă funcţională, care în realitate implică atît menţinerea dar şi modificarea unei funcţii. Păstrarea forţată a unei trăsături "pozitive" poate numai superficial să dea impresia de echilibru; spre exemplu, calmul şi pitorescul pot ascunde o stare gravă de dezechilibru în teritoriul urban. Intreaga activitate de sistematizare se conturează drept o dezbatere asupra organismului urban, între păstrarea unor astfel de trăsături "pozitive" sau introducerea unor noi trăsături, deci modificarea unor funcţii. In textul acestei dezbateri constau germenii unor erori posibil a apare în cursul construcţiei şi dezvoltării urbane, deoarece nu în puţine situaţii cunoaşterea superficială, numai a aspectelor exterioare ale faptelor şi stărilor conduc la decizii ce acuză efectul şi nu cauza, tot aşa după cum în alte situaţii se insistă asupra prezervării artificiale a unor stări care nu mai corespund actualei existenţe, ca nişte costume vechi de carnaval, care nu pot fi decît fals-împrospătate. Iată cum, foarte uşor, modul de interpretare al cerinţelor funcţionale se transportă, impunîndu-şi consecinţele, la nivelul cadrului urban şi, mai departe, la nivelul culturii urbane. Sesizarea în cadrul studiului urbanistic a trăsăturilor "pozitive" fals pozitive, nu este simplă pentru cercetător, pentru că asemenea trăsături se sprijină pe obicei şi praxologie la nivelul vieţii urbane şi pe cadrul urban (în totalitatea elementelor sale), care este, prin natura sa, partea cea mai rigidă a organismului urban. Cercetarea atentă interdisciplinară sporeşte şansele sesizării corecte a stărilor, oferind cîmp deschis cerinţelor funcţionale reale, în sensul atît al depistării lor, cît şi al aprecierii lor cantitative şi calitative în contextul existent şi posibil în viitor.

DESI ESTE FIREASCA CONCLUZIA DUPA CARE ATIT ORGANISMUL UMAN CIT SI CEL URBAN SE CARACTERIZEAZA PRINTR-O "REACTIE INITIALA DE AMALGAMARE CARE ANTRENEAZA O „SINTEZA ENERGETICA", COMPARATIA DE ESENTA BIOLOGISTA PE CARE ETIMUL DUCAPT O ILUSTREAZA SCHEMATIC NU POATE FI INDESTULATOARE

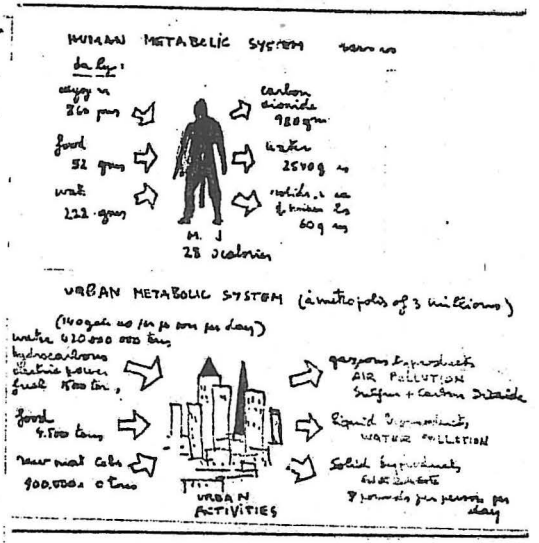

SCHITA DE CAZ

Un exemplu de cerinţă funcţională complexă ne oferă, între altele, spaţiul urban pietonal în zonele urbane de mare interes. Presupunînd o zonă cadru afectînd nord-vestul Pieţei Unirii, vom constata aspecte caracteristice privind strada, cadrul urban

SITUAREA CELOR DOUA NOI MAGAZINE BUCURESTENE SI O ALTA REZOVARE BUCURESTEANA MAI VECHE , NU LIPSITA INSA DE INTERES: COMPLEXUL REZIDENTIAL-COMERCIAL-ADMINISTRATIV REALIZAT IN ANUL 1937 PE CALEA VICTORIEI DUPA PROIECTUL ARH.DUILIU MARCU

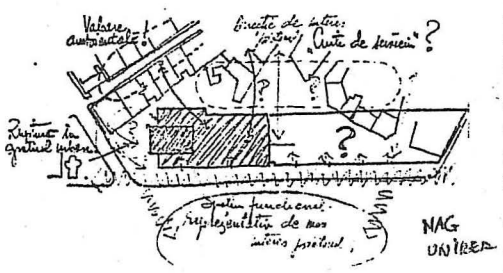

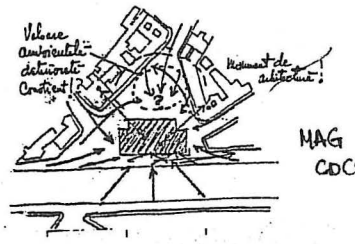

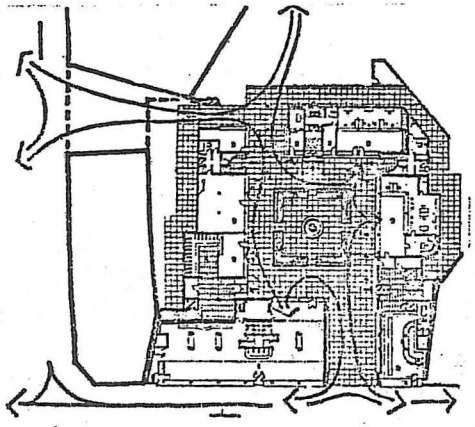

Situarea unui asemenea pietonal, în zona cadru, la E şi la V de Bulevardul 1848, demonstrează înscrierea lui pe cel mai firesc traseu coordonator pentru un sistem de circulaţie pietonală care ar putea să se dezvolte şi să pună în valoare vatra veche a oraşului. Dacă în zona Lipscani - Curtea Veche reţeaua stradală existentă reţeaua stradală existentă de păstrat, impune o reţea pietonală mai strînsă, într-un contact permanent pe toată lungimea cu pietonalul din lungul magistralei carosabile N-S, nu acelaşi fapt se poate remarca în zona Colea Văcăreşti - Căuzaşi, unde reţeaua stradală este mai puţin coherentă şi unde o problemă deosebit de însemnată este pusă de realizarea contactului cu spaţiul magistralei carosabile N-S, restructurarea pieţei Unirii fiind determinantă în acest sens.

Piaţa Unirii, ca de altfel şi magistrala N-S rămîn elemente deosebite pentru atracţia pietonilor din zonele adiacente, deci relaţia între pietonalul N-S şi pietonalele din zona de studiu supun atenţiei noastre în afara organizării în zonă a acestora din urmă şi alte două probleme: rezolvarea în sine a pietonalului N-S şi rezolvarea contactului între acesta şi cele care pătrund (vin) în (din) zona adiacentă. Desigur, că pot exista o multitudine de soluţionări şi ca atare nu punem în discuţie o anume rezolvare, ci o observaţie de principiu privind modalitatea în care se poate asigura contactul despre care vorbeam mai înainte (prin contact înţelegînd nu doar trecerea dintr-un spaţiu în altul ci o amenajare corespunzătoare funcţional şi volumetric). Aceasta, deoarece de la o primă analiză, se constată că aşezarea unor obiective noi în zonă, fără o evaluare a potenţialului zonei, blochează rezolvări pe care în scurt timp le vom simţi ca necesare. Oprindu-ne asupra celor două magazine universale, nu punem în discuţie - în ansamblu - rezolvarea lor arhitecturală cu care am putea sau nu fi de acord; punem în discuţie un singur aspect - de bază, - şi anume concepţia unei clădiri cu faţă-dos, care în situaţia dată ni se pare cu totul nepotrivită, demonstrînd totala subestimare a zonei. Spaţiul pieţei Unirii poartă în sine potenţialul unei realizări de ansamblu reprezentativ pentru Capitală, şi în acest context, zona luată în studiu se oferă cu multă generozitate, pentru a participa la ún asemenea ansamblu. Nu e de crezut că menţinerea, pe frontul estic al pieţei, a unui trotuar ordinar pentru circulaţia pietonilor, este o soluţionare corespunzătoare pentru un ansamblu reprezentativ şi că o organizare mai complexă funcţional şi spaţial a acestui front este necesară, încă posibilă, chiar dacă prezenţa noului magazin restrînge mult această posibilitate. Se dovedeşte, de altfel, că azi modernizarea nu poate fi concepută bucată cu bucată, casă lîngă casă.

Deosebit de incomodă, neplăcută chiar, este prezenţa magazinului "Cocorul", care fără a stînjeni frontul magistralei N-S, este străin,funcţional şi volumetric, pentru un spaţiu de factura şi valoarea celui aflat rămas dosnic, ca spaţiu de serviciu. Dece o astfel de rezolvare, cînd alături, un alt spaţiu de aceeaşi factură, realizat cu mult timp în urmă, ne poate oferi oricum ceva mai bun ?

Demolînd ceea ce era în locul respectiv, s-a realizat ceva utilitar, necesar, dar nu şi ceva favorabil pentru cadrul înconjurător - suficient de valoros pentru a pretinde aceasta, şi nici pentru circulaţia pietonală din zonă; şi nu ar fi fost mult mai greu să se realizeze aşa ceva. Era necesară însă o înţelegere corespunzătoare a locului, pentru a putea ieşi din ideea

de "gard în lungul străzii". Sînt multe exemple în Bucureşti care pot constitui pentru noi o veritabilă lecţie, demonstrîndu-ne - cu mijloacele timpului fără discuţie - că o stradă, chiar o stradă cu fronturi închise, trebuie să respire în adîncul zonelor adiacente, aceasta însemnînd funcţionalitate (accesibilitate, puncte de interes) şi spaţialitate corespunzătoare. O circulaţie pietonală, organizată civilizat, pretinde o asemenea grijă.

Cerinţa funcţională apare într-un anumit teritoriu urban, rezultînd din starea acelui teritoriu. Ea nu poate fi impusă unui teritoriu printr-o simplă decizie exterioară, oricît de extraordinară ar fi transpunerea ei în realitatea fizică, întrucît

- ca ipostază a mobilului uman, angajat în dezvoltarea organismului urban, cerinţa funcţională este în acelaşi timp un produs al stării de echilibru a sistemului de elemente de viaţă urbană, semnalînd o iminentă modificare a echilibrului într-o anume direcţie

- deşi cerinţa funcţională apare în cadrul elementelor de viaţă urbană determinate funcţional, ea operează prin intermediul elementelor de viaţă urbană determinante funcţional-ambiental şi vizează cadrul urban.

Caracterul activ al cerinţei funcţionale imprimă afirmării sale şi o anumită configuraţie. Intîlnim (1) cerinţe funcţionale centripete, care se păstrează în interiorul sistemului şi care nu conduc decît la o reaşezare a elementelor sale şi (2) cerinţe funcţionale centrifuge care tind în afara sistemului, propunînd fie o extindere a acestuia prin acapararea de noi elemente, fie integrarea cu un alt sistem, situaţie care angrenează un întreg proces de transformare: un cu totul alt echilibru va genera un cu totul alt sistem, astfel încît se poate afirma că

- integrarea la nivelul vieţii urbane a unor sisteme existente, impune modificarea structurii funcţionale, şi deci un proces de **restructurare**.

Se mai poate observa şi faptul că cerinţa funcţională tinde fie spre anularea sau, dimpotrivă, spre dezvoltarea unor funcţii existente, fie spre introducerea şi antrenarea unor funcţii noi pentru sistemul (zona) respectiv. Odată cu observaţia, enunţată, în realitatea urbană se constată un proces de evoluţie al cerinţei funcţionale de la formare pînă la afirmarea ei brutală. De

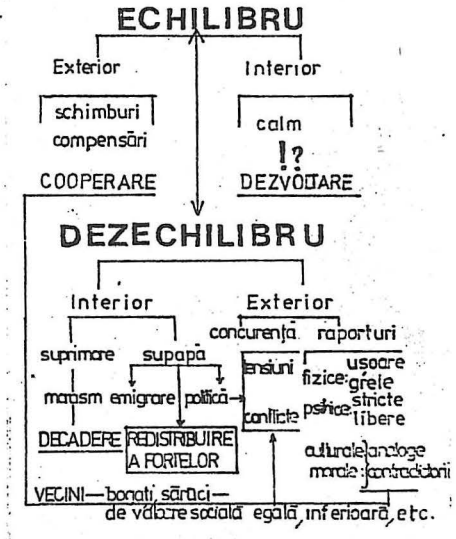

FARA A DESPRINDE CU CLARITATE MECANISMUL DEFINITORIU AL ECHILIBRULUI LA NIVELUL ORGANISMULUI URBAN, PROPUNIND SCHEMA "ECHILIBRULUI SI INTERDEPENDENTEI DEGRADARILOR", V.DEZNAT SESIZA INCA IN DECENIUL AL IV-LEA RELATIA ECHILIBRU-DEZECHILIBRU IN ORGANIZAREA TERITORIULUI SI COMPLEXITATEA ACESTEI RELATII

importanţă poate avea această constatare ? (1) In primul rînd, trebuie evitată faza brutală a cerinţei funcţionale, asigurîndu-i din timp o evoluţie firească spre satisfacerea ei prin introducerea treptată a procesului reformativ pe care îl pretinde. S-ar putea, spre exemplu, ca redresarea unor centre de interes corespunzătoare pentru marile cartiere de locuinţe din Bucureşti, ca cerinţă funcţională complexă - nesatisfăcută - să se situeze în curînd într-o asemenea fază "brutală astfel încît chiar eventuala, dar tîrzia lor concretizare, să nu mai poată stăpîni eficient teritoriul (de cele mai multe ori, în asemenea cazuri se apelează la soluţii de moment, realizate în pripă) (2) In al doilea rînd, cerinţa funcţională, indiferent de natura ei (adică felul activităţii din care provine sau căreia i se adresează) beneficiază de o apartenenţă "umană" - mobilul uman generator fiind individual, de grup, sau general. Dacă o cerinţă funcţională provenind individual nu are nici o şansă a se exercita ca atare în mod brutal, există însă situaţii în care ea trece treptat în cerinţă de grup şi chiar în cerinţă generală, caz în care ea se afirmă mult mai puternic. Este o problemă care impune aspecte stringente în existenţa organismului urban, în contextul societăţilor dominate de conflicte sociale. Este o problemă care însă nu poate fi neglijată nici altfel, deoarece prin modificarea structurilor demografice şi sociale (categorii de vîrstă, socio-profesionale, familiale, bugetare etc.) se produce şi trecerea cerinţelor funcţionale dintr-o categorie de apartenenţă la alta, impunînd analiza, prospectivă şi decizia promptă. Creşterea urbană în contextul procesului de urbanizare, angajează aceste aspecte în sensul dezvoltării urbane. Deci cerinţa funcţională impune în sine regăsirea unei noi stări de echilibru a organismului urban nu prin revenirea, păstrarea sau neapărat prin înlocuirea funcţiei luate exclusiv fiecare, ci în general prin intermediul u n e i r e g l e m e n t ă r i a f u n c ţ i e i, a u n u i a s a u m a i m u l t o r e l e m e n t e c o m p o n e n t e a l e s i s t e m u l u i r e s p e c t i v. In momentul regăsirii stării de echilibru spunem că sistemul devine funcţional şi de aici constatarea, privind funcţionalitatea (unui ansamblu, a unui spaţiu, a unei zone) care devine premisă pentru o bună funcţionare.

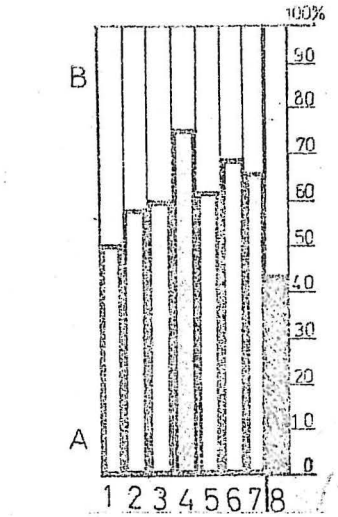

RAPORTUL INTRE POPULATIA ACTIVA DE BAZA SI POPULATIA ACTIVA DE SERVIRE IN MOILE ORASE IN RAPORT CU MEDIA PE TARA IN ANGLIA (1 BASILDON, 2 CRAWLEY, 3 HARLOW, 4 SCHAFIELD, 5 HEMPSTEAD, 6 STEVENAGE, 7 WELWIN, 8 MEDIE PENTRU TOATE ORASELE ENGLEZE)

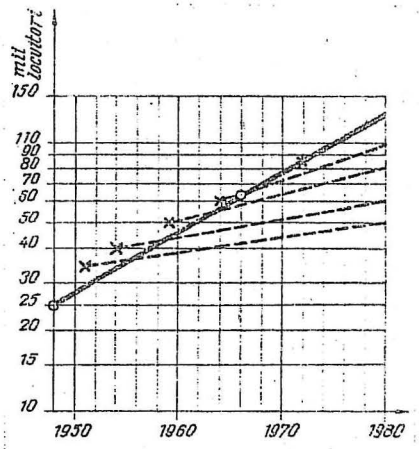

CRESTEREA POPULATIEI ORASULUI BAIA MARE SI EVOLUTIA PREVEDERILOR SCHITEI DE SISTEMATIZARE (prezentate pe scară logaritmică) DEMONSTREAZA INERTIILE SUCCESIVE ALE UNUIA DINTRE ELEMENTELE FUNDAMENTALE CARE GENEREAZA CONTINUA TRANSFORMARE A CERINTELOR FUNCTIONALE URBANE

In lumina acestor considerente, care încearcă să scoată conceptul de funcţie urbană dintr-un model de împrumut, se poate propune o înţelegere mai precisă a acestui concept, chiar dacă nu este posibil a evita unele interferenţe cu alte domenii disciplinare, îndeosebi cu antropologia (dezvoltarea organismului urban fiind de fapt implicată concret în dezvoltarea societăţii umane). Apelînd la complementaritatea celor două semnificaţii ale funcţiei (biologistă şi logico-matematică), tinzînd spre un sens general al acesteia - fapt favorizat cel puţin în planul spaţio-funcţional de unitatea organismului urban - devine firesc a considera că,

> o extindere a conceptului de funcţie urbană de la sensul unei contribuţii "pozitive" la sensul unei modificări oricînd posibile, faţă de care se poate restabili echilibrul sistemului elementelor de viaţă urbană, este o necesitate.

Este o necesitate, care înlătură acceptarea "unităţii funcţionale tendenţiale" (după teoria lui Radcliffe-Brown privind cultura şi societatea) care ar putea justifica aprecierea organismului urban ca un întreg perfect integrat, apreciere susţinută încă printr-o serie de poziţii teoretice, unele însoţite de o directă transpunere conştientă sau chiar inconştientă la realitatea practică. Începînd de la decizia absolută, totalitară impusă construcţiei urbane şi pînă la cele mai complicate, dar prezentate ca "perfecte" viitoare oraşe-maşină propuse de vizionari depăşiţi de accepţia logică a existenţei, întîlnim o sumedenie de manifestări cu amprenta biologistă pregnantă, dintre care nu lipseşte concepţia "liberei" dezvoltări a organismului urban. Chiar M.Emery şi N.Grezel (ale căror considerente le putem aprecia ca valabile, aşa cum s-a văzut de mai multe ori în cursul analizei) afirmă că "oricare ar fi deciziile şi aplicarea planificării, organismul urban
10. evoluează după o cum permite situaţia, fiind o formă operaţională". Este în această afirmaţie, desigur, influenţa unor condiţii social-economice care constrîng decizia în sistematizarea urbană, obligînd organismul urban a suporta o transformare generată de fenomene întîmplătoare, a căror împlinire se realizează tot întîmplător, în raport cu organismul în întregul său - chiar dacă realizările în sine sînt o dovadă de calitate tehnologică. Extin-

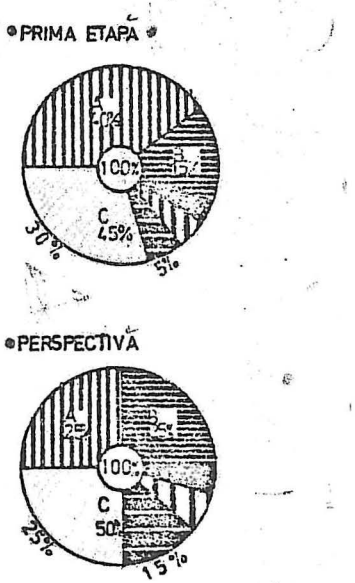

A
B
C

POPULAŢIA ORAŞULUI ESTE UN PRODUS AL FUNCŢIILOR URBANE ŞI IN ACELAŞI TIMP UN FACTOR DE MODIFICARE AL STRUCTURII URBANE, FIIND ELEMENTUL FURNIZATOR ESENŢIAL AL CERINŢEI FUNCŢIONALE; SI, ACEASTA CU ATIT MAI MULT CU CIT ORAŞUL ESTE INTR-UN PROCES DE DEZVOLTARE CONTINUA, STRUCTURĂ SĂ DEMOGRAFICĂ MODIFICINDU-SE FOARTE MULT (spre exemplu cazul unui oraş nou într-o primă etapă şi în perspectivă : A populaţie activă de bază, B populaţii active de servire, C populaţie dependentă, 1 copii, 2 pensionari, 3 casnice, 4 invalizi)

urban ne-ar apropia astfel de o abordare existenţialistă a manifestărilor sale, susţinînd dezvoltarea sa "naturală" . Negînd însă controlul asupra creşterii urbane şi a fenomenelor adiacente, naturalismul unei asemenea concepţii nu poate înlocui rigiditatea ultradisciplinată structural-fixistă decît cu haosul astructural-relativist; şi ar fi acelaşi lucru în imposibilitatea de a pătrunde în profunzimea problemelor urbane. In ambele situaţii se neglijează a d e v ă r a t a v a l o a r e a f u n c ţ i e i u r b a n e, neacordîndu-se nici o atenţie ipostazelor acesteia enfuncţie şi disfuncţie - ambele cu drepturi egale de participare în menţinerea echilibrului funcţional al organismului urban: una tinzînd spre menţinere şi amplificare, cealaltă spre reducţie, în cadrul sistemului respectiv şi în conformitate cu sensul ce i-a fost imprimat de cerinţa funcţională. Fixarea unei funcţii urbane în una dintre aceste două ipostaze fără a fi predestinată prin natura ei (funcţii de aceeaşi natură se pot situa în ipostaze diferite şi chiar mai mult: aceeaşi funcţie se poate constitui într-o ipostază, pentru a trece ulterior în cealaltă ipostază) este precizată de necesitate (nevoie) ca intermediar între mobil uman şi cerinţă funcţională.

In conţinutul ei posibil obiectivă dar posibil şi subiectivă, NEVOIA, este o categorie ce se cere utilizată în urbanistică, în sensul său cel mai larg, evitîndu-se explicitarea sa simplist-biologistă, cum am văzut, evidentă şi uşor de extins la funcţionalitatea organismului urban: "Funcţia nu este altceva decît satisfacerea unei nevoi prin intermediul unei activităţi în care fiinţele umane acţionează în comun, administrează lucrurile şi consumă bunurile. Definind în acest mod relaţia între funcţii şi nevoie, B.Malinovski distinge în continuare, în cadrul acestei categorii de nevoi, trei mari grupe: nevoi elementare predominant biologice (în care intră nevoia de somn, hrană, reproducere), nevoi derivate (cele cu caracter ecohomic, moral, politic, etic) şi ne voi integrative (cum ar fi, spre exemplu, religia şi ştiinţa). Cu toată această grupare, nu absolut biologistă în interiorul categoriei de nevoi, autorul nu renunţă la modelul biologist, astfel încît preluarea definiţiei ne-ar conduce la înţelegerea structurii funcţionale urbane, doar ca un răspuns simplist numai la nevoia înţeleasă în acest fel. Deşi Malinovski recunoaşte existenţa unor nevoi individuale şi a altor nevoi colective, din categoria de ne-

RELAŢIA DINTRE NEVOIA COMPLEXĂ DE REZIDENŢĂ ŞI NEVOIA DE SERVICII COMERCIALE INTERVINE ÎN DEFINIREA CALITĂŢII LOCUIRII UNUI SPAŢIU. EXISTĂ O ANUMITĂ CONCORDANŢĂ NECESARĂ FĂRĂ DE CARE STAREA DE DISFUNCŢIONALITATE ÎNTRE REZIDENŢĂ ŞI COMERŢ ESTE DECI NECESARĂ. LA TÎRGU MUREŞ SE CONSTATĂ ÎN ACEST FEL O EXCESIVĂ DEPLASARE A POPULAŢIEI SPRE CENTRUL ORAŞULUI PENTRU CUMPĂRĂTURI, DUPĂ CUM LA ZALĂU SE CONSTATĂ O PROPORŢIONALITATE DIRECTĂ ÎNTRE VECHIMEA STABILIRII POPULAŢIEI ÎN ZONĂ ŞI FRECVENŢA DEPLASĂRILOR COTIDIENE SPRE CENTRUL ORAŞULUI.

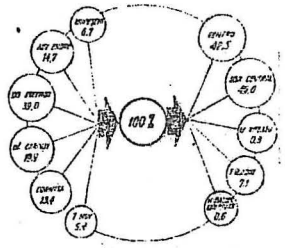

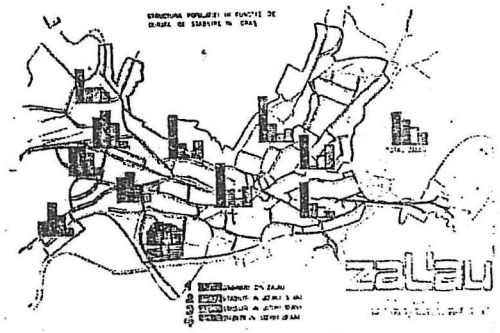

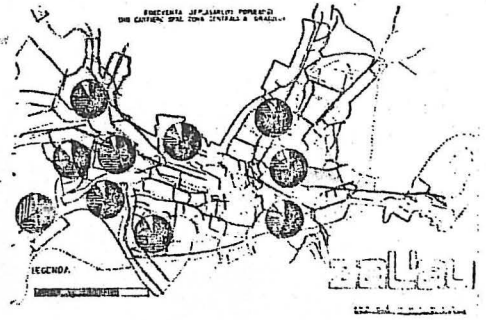

voi, mai ales atunci cînd ea se referă la organismul urban, trebuie reţinut îndeosebi în dublul său sens biologic şi social. De fapt, această înţelegere se reflectă prin însăşi modul de grupare propus pentru elementele de viaţă urbană, cu precădere privind categoria "b" a elementelor de viaţă urbană determinante funcţional-ambiental, deoarece, în această privinţă, structura urbană funcţională se caracterizează (1) p r i n r e l a ţ i i l e c a r e i n t e r v i n î n t r e a c e s t e e l e m e n t e, (2) p r i n r e l a ţ i i l e c a r e i n t e r v i n î n t r e a c e s t e e l e m e n t e ş i e l e m e n t e l e d e t e r m i n a t e f u n c ţ i o n a l ş i (3) p r i n i n f l u e n ţ a p e c a r e a c e s t e e l e m e n t e ş i r e l a ţ i i l e l o r o l a s ă a s u p r a r e l a ţ i i l o r î n t r e e l e m e n t e l e d i n g r u p a r e a "a".

Luînd astfel în consideraţie, spre exemplu, elementul activ-rezidenţial şi elementul activ-productiv-comercial, vom constata o anumită relaţie generală purtată de o anumită funcţie. Oprindu-ne în acelaşi timp atenţia asupra grupei "b" şi luînd în consideraţie elementul psiho-socio-antropologic, constatăm o determinare a acestuia prin intermediul relaţiei cu elemente înrudite (spaţio-temporal, spaţio-climatologic şi praxologic) determinare care se transmite prin intermediul altor relaţii, în parte, elementului pasiv rezidenţial şi elementului activ-integrativ-comercial, dar, totodată, şi modului lor de relaţionare. In ultimă instanţă, acoperirea funcţiei luată în discuţie iniţial, în raport cu un individ sau un grup de indivizi interesaţi în aceasta poate fi favorabilă sau nefavorabilă pentru om. Iată deci că nevoia elementară, după Malinovski, indiferent dacă este individual sau colectivă, nu acţionează asupra unui unic resort al funcţionalităţii urbane şi nu e s t e c o n d i ţ i o n a t ă e x c l u s i v c a n e v o i e e l e m e n t a r ă u n i c ă.

Ca atare, referindu-ne la organismul urban nu este cazul să luăm în consideraţie o funcţionalitate unică ci un complex funcţional în care nu se poate vorbi de funcţia X sau Y prin detaşarea lor dintr-un cadru funcţional mai larg, cadru în care orice modificare, oricît de îndepărtată de funcţia analizată o influenţează pe aceasta. Funcţia urbană se exercită, fără discuţie,

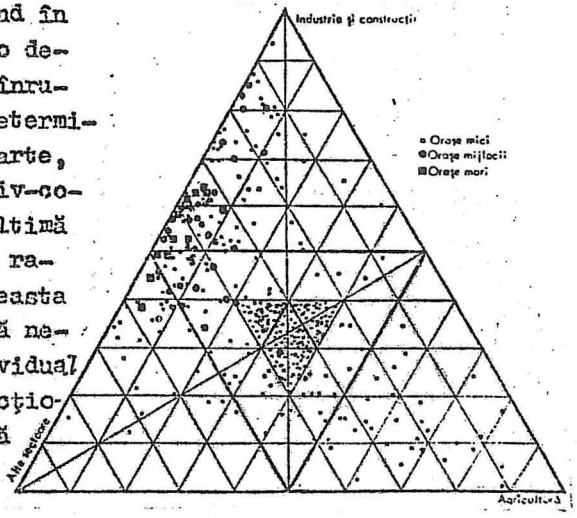

NOMOGRAMA ORASELOR ROMANIEI (1966) REDAND MARIMEA SI POZITIA LOR FATA DE PRINCIPALELE SECTOARE DE ACTIVITATE , ARATA EVOLUTIA IN TIMP A FUNCTIILOR ORASELOR (nu a funcţiilor urbane) IN RAPORT CU TERITORIUL

într-un anumit sector de activităţi, putînd, însă, să poarte sau nu caracterul specific al acestei activităţi. Putem identifica o "funcţie economică" sau o "funcţie socială", spre exemplu, dar nu putem cuprinde totalitatea complexităţii funcţionale urbane în categorii definite astfel după categoriile de activităţi,(posibil de utilizat în analiza organismului biologic, insuficiente însă în analiza organismului urban care este un organism artificial situat în context natural). Ele nu pot reflecta specificul sistemelor complexe sociale,menţinîndu-se la un nivel explicativ redus. Iată deci nu putem considera deoît ca eronată o asemenea abordare, din care, la nivelul teoriei urbanistice rezultă confuzia între f u n c ţ i i l e u r b a n e ş i f u n c ţ i i l e o r a ş u l u i - prima noţaţie referindu-se la funcţii posibil de exercitat în cadrul organismului urban ca sistem, iar cea de a doua noţiune referindu-se la funcţiile pe care le exercită organismul urban ca element într-un sistem teritorial. Deci, diferenţa între cele două noţiuni se situează ca diferenţă între valoare generală de ansamblu şi valoare de obiect, iar atunci cînd ne referim la "profesiunea exercitată de oraş" ar fi mai corect a interpreta această valoare de obiect în sensul de rol (ca o anumită funcţie, atribuită, definită experimental şi praxologic).

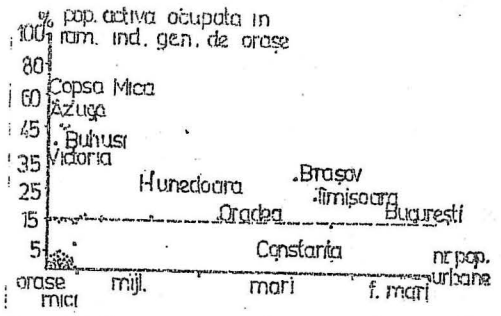

POZITIA ORASELOR FATA DE MEDIA INDICELUI DE VIABILITATE URBANA ($V_u = (A_z + B_z) 100 / P$ în care A şi B sînt valorile celor două categorii ale populaţiei active) RELEVA ROLUL LOR SOCIAL ECONOMIC ÎN TERITORIU

BUCUREŞTI – MIGRAŢIA PENTRU MUNCĂ DIN ZONA PERIURBANĂ

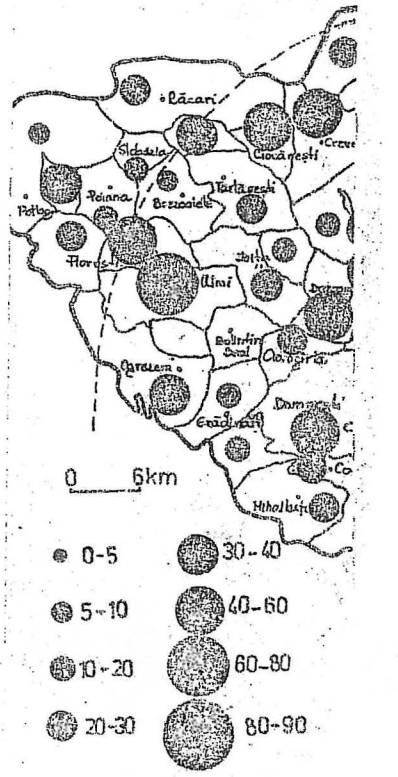

Fără a nega însemnătatea nevoilor organice umane în dezvoltarea vieţii sociale, Marx arată că acestea nu o pot motiva deoît în parte, nereuşind să pătrundă în profunzimea activităţilor economice şi nici pe departe în organizarea socială. Astfel, activitatea motivată social nu este o prelungire a activităţii motivat biologic, fiecare avînd-şi forme de organizare proprii, care însă nu se pot manifesta cu totul independent.

Putem concluziona, deci, că

- indiferent de domeniul morfologic pe care îl acoperă în planul vieţii urbane, indiferent de natura proveniţenţei: individuală sau colectivă şi indiferent de natura motivaţiei: subiectivă sau obiectivă, nevoia, întotdeauna umană şi variabilă se situează întotdeauna într-un sistem (complex) de nevoi care se afirmă ierarhizat, condiţionînd activitatea urbană şi fiind la rîndul său condiţionată de viaţa urbană.

Acestea fiind caracteristicile nevoii luate în complexitatea organismului urban, sublinierea lor ne atrage atenţia asupra a două aspecte privind intervenţia conştientă în stăpînirea echilibrului urban. Ambele aspecte se referă la depistarea nevoilor, relevarea, analiză şi îndrumarea lor către satisfacere, ceea ce în întregul acestei succesiuni evidenţiază un proces selectiv care impune o anumită scară de urgenţe, proprie contextului social-economic şi cultural în care se operează asupra nevoilor. De aici decurge (1), pe de o parte r o l u l u n e i c o r e c t e (ştiinţific şi etic) d e t e r m i n ă r i a p r i o r i t ă ţ i l o r urbane, ca poli de convergenţă a nevoilor situate ierarhizat în raport cu importanţa care li se acordă în locul şi momentul respectiv şi (2), pe de altă parte r o l u l p r e v i z i u n i i ş t i i n ţ i f i c e a n e v o i l o r ca variabile în timp şi ca deductibile unele din altele.

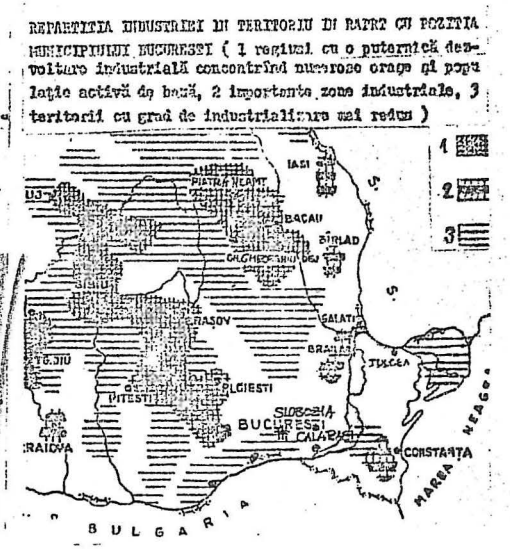

REPARTIŢIA INDUSTRIEI ÎN TERITORIU ÎN RAPORT CU POZIŢIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI (1 regiuni cu o puternică dezvoltare industrială concentrînd numeroase oraşe şi populaţie activă de bază, 2 importante zone industriale, 3 teritorii cu grad de industrializare mai redus)

SCHIŢA DE CAZ

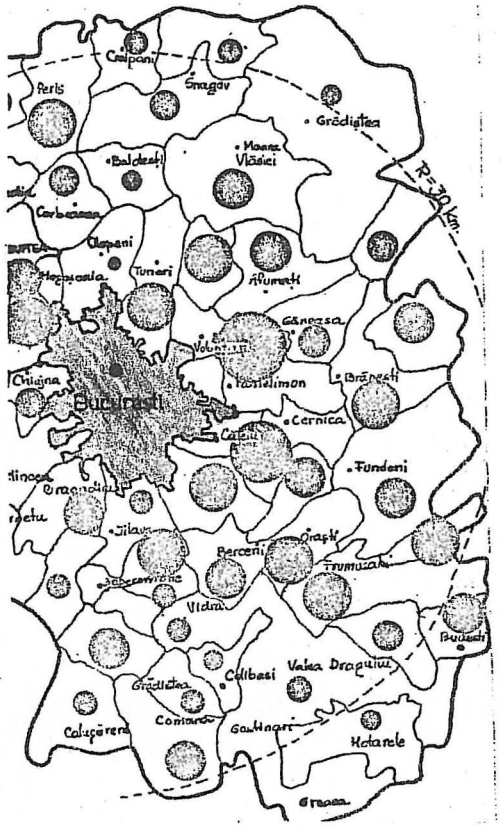

Bucureştiul a suportat un amplu proces de dezvoltare în ultimii 25 de ani, dezvoltare rezultînd în primul rînd dintr-o creştere vertiginoasă a bazei sale economice.(1) O primă concluzie: construcţia unor mari complexe industriale a dus la atragerea către oraş a unui foarte mare număr de oameni, mulţi dintre ei locuitori din teritoriul înconjurător. Cu toate eforturile deosebite şi cu toate realizările obţinute în dezvoltarea activităţilor terţiare, se constată astăzi că, deşi Bucureştiul are o populaţie foarte numeroasă, gradul său de servire nu corespunde mărimii şi importanţei sale. Serviciile nu reuşesc a face faţă. Cercetîndu-se acest aspect, se constată că, în mare parte, populaţia care a migrat spre Bucureşti este o populaţie care se situează sub un nivel mediu de cunoaştere, în parte o populaţie necalificată profesional, ceea ce este şi firesc, avînd în vedere mutaţiile specifice procesului de urbanizare în România. Datorită echilibrului necesar în cadrul unui oraş între cele trei categorii de populaţie, sectorul terţiar de activităţi (deci grupa B de populaţie activă de serviciu) angajează astfel într-o pondere însemnată o populaţie nepregătită sau insuficient pregătită pentru munca pe care o exercită, acest lucru avînd implicaţii negative privind exercitarea serviciilor în cadrul oraşului. (2) O a doua concluzie: această creştere vertiginoasă a industriei bucureştene a produs un „vid" de populaţie în teritoriul înconjurător al oraşului şi îndeosebi în regiunile de sud-est, fapt explicabil prin aceea că aceste regiuni au fost lipsite de centre urbane, în timp ce în nord, nord-est, nord-vest au existat în relativa apropiere a Bucureştiului o serie de centre urbane care s-au dezvoltat de asemenea şi care au absorbit la rîndul lor populaţia din zona respectivă. Faptul că, în mod firesc, prin procesul de dezvoltare a agriculturii un număr important de locuitori ai mediului rural se liberează din acest sistem de producţie, faptul că aceşti indivizi, în mod normal, tind către oraş, pentru a-şi găsi de lucru, este o situaţie-nevoie, care, implicit, impune o funcţie ce se poate exercita ca eufuncţie sau ca disfuncţie, după cum ea se situează în raportul dat de forţe urbane. Această funcţie evoluează

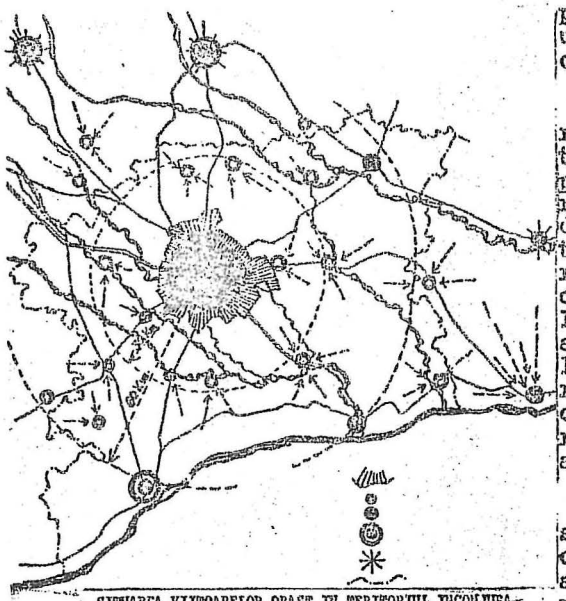

SITUAREA VIITOARELOR ORASE IN TERITORIUL INCONJURATOR BUCURESTIULUI (1 limita municipiului Bucureşti 2 viitore oraşe , 3 oraşe existente , 4 municipii , 5 reşedinţe de judeţ)

prin manifestări distructive sau constructive asupra organismului urban şi a teritoriului înconjurător, după cum sa este preluată de către societate în dezvoltarea urbană.

Referitor la Bucureşti, ca rezultat al constituirii şi apariţiei acestei funcţii, ca rezultat al sesizării aspectelor negative pe care apariţia acestei funcţii neluată în seamă le-ar putea produce, se tinde, ca o primă măsură, spre definirea la nivelul oraşului a unei anumite dezvoltări economico-sociale care, păstrîndu-şi caracterul progresiv, să favorizeze amplasarea în exclusivitate a unor industrii care să necesite un înalt grad de calificare profesională şi centre de producţie cu caracter de cercetare, care, atrăgînd o populaţie, o obligă la ridicarea nivelului de calificare şi deci de pregătire şi de cunoaştere în general. Pentru acoperirea necesarului de locuri de muncă pentru o întreagă populaţie care rămîne disponibilă din agricultură apare o a doua măsură necesară de data această în teritoriul înconjurător, şi anume constituirea, îndeosebi în zona vidată din sud-est a unor viitoare centre urbane care prin viitoarea lor bază economică să atragă această populaţie.

In felul acesta, în teritoriul urban ca şi în afara acestuia, printr-o activitate de ansamblu înscrisă într-un amplu proces de dezvoltare, nevoile au condus la apariţia unei funcţii, şi aceasta în mod firesc, acceptată ca necesară este canalizată spre realizarea propriilor sale instrumente de satisfacere, asigurîndu-se astfel pe această direcţie echilibrul urban şi teritorial.

Deşi dovedind o mare mobilitate în timp şi spaţiu, funcţia urbană prezintă o anumită fixitate legată, de altfel, de ORGANUL pe care în mod dialectic, îl crează prin activitate şi care, în contextul complexităţii organismului urban, se constituie din două părţi: s p a ţ i u a f e r e n t a m e n a j a t c o r e s p u n z ă t o r şi i n s t i t u ţ i e (cadru urban politic, juridic, moral etc. intrînd în sfera suprastructurii urbane).

In raport tocmai cu această rezultantă atît de complexă a funcţiei urbane, este de semnalat pericolul interpretării conjuncturale a acesteia, fapt care atrage o pseudorezolvare a stării de dezechilibru funcţional urban, iar în activitatea de sistematizare discontinuitate şi consum ineficient de forţe. Inscrierea deciziei, într-un proces unitar evolutiv sprijinindu-se pe corecta evaluare a nevoii, dar şi pe corecta evoluare a puterii de realizare a funcţiei, garantează înlănţuirea logică, firească a momentelor în existenta sistemului de elemente de viaţă urbană.

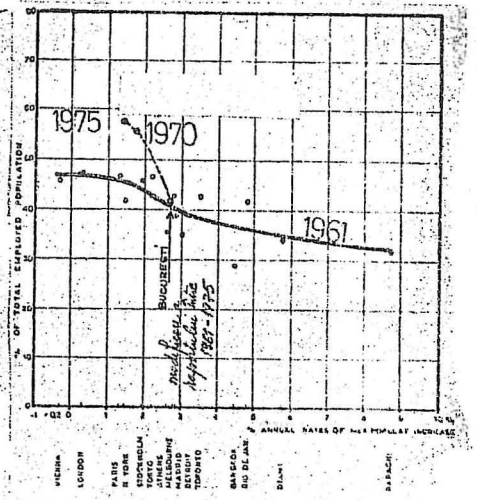

TOTALUL LOCURILOR DE MUNCA IN RAPORT CU RATA DE CRESTERE ANUALA A POPULATIEI IN CATEVA MARI AGLOMERATII URBANE (în perioada 1950-1961)

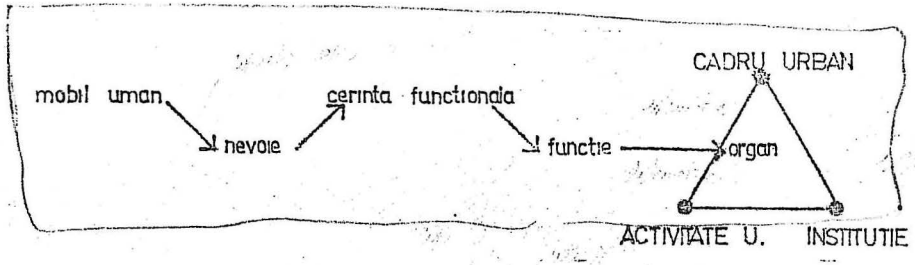

11. Sensul dat de B.Malinovski afirmaţiei "Nevoia este deci limita în care se pot înscrie faptele", pare a se dovedi valabilă confirmînd şi în planul vieţii urbane v a l o a r e a l i m i t a t i v ă pe care nevoia o are în procesul evolutiv al transformării sistemului; chiar dacă sensul lor în contextul înţelegerii biologiste a conceptului de funcţie, se rezumă la un sistem de condiţii necesare pentru supravieţuire. Valoarea limitativă a nevoii, aşa cum se situează ea în existenta sistemului de elemente de viaţă urbană, se relevă atît pe linia (1) limitării spaţio-temporale a a c ţ i u n i i u r b a n e (de la iniţierea pînă la stingerea unei activităţi urbane în momentul satisfacerii nevoii) cît şi pe linia (2) limitării conţinutului acţiunii în raport cu ceea ce este util, necesar în momentul respectiv sau prezumat util, necesar în viitor. Ea defineşte astfel o secvenţă în procesul evolutiv al acţiunii urbane. Rezultă de aici o deschidere a nevoii, din prezent spre viitor, ceea ce în perspectiva structuralist-funcţionalistă conferă nevoii (categoriei de nevoi) calitatea de a fi cea mai veridică reflectare a realităţii în cîmpul structurii urbane. Aşa dar, prin întreaga sa complexitate acuzînd un sistem de relaţii între elemente de natură materială, spirituală şi socială, concretizate ca naturale şi artificiale, STRUCTURA URBANA FUNCŢIONALA RASPUNDE IN MOD SELECTIV ANSAMBLULUI DE NEVOI din teritoriul urban.

IIMB

III.2.4 STRUCTURA SPAŢIALA URBANA

Privind ELEMENTELE DE CADRU URBAN, acestea pot fi clasificate în:

activităţi ⟷ (a) elemente determinate funcţional
- construite (spaţii si obiecte)
- amenajate (spaţii)
- naturale (spaţii, elemente)

rel. de funcţionalit. – coopera

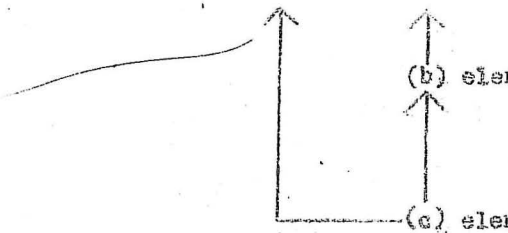

(b) elemente determinate funcţional-compoziţional
- plastice urbane (efecte)
- comportamentale (efecte)

(c) elemente determinate compoziţional-formal
- perceptiv-afective (proprietăţi)
- spaţio-temporale (situaţii
- estetic-formative (mijloace)

Situate în planul spaţial-perceptiv - deci ca dispunere în spaţiu/teritoriu şi supuse percepţiei, sau altfel spus ca situare în spaţiu a unor percepţii, elementele de cadru urban transpun în teritoriul urban sistemul de activităţi urbane. Orice decizie şi orice acţiune se traduce într-un fel oarecare material prin ocuparea unui spaţiu. Deci, putem porni de la o ipoteză de lucru, presupunînd că spaţiul aferent unei activităţi este, în orice caz, o prezenţă materială în teritoriu, o a d e c v a r e c o r e s p u n z ă t o a r e a spaţiului folosit ("spaţii adaptate" după Mc.Loughlin, "prin folosirea conştientă şi regulată" 12. , după K.Lynch) sau printr-o folosire adecvată a spaţiului. Deoe este necesară o asemenea precizare ? Pentru a nu se înţelege prin "spaţiu adecvat" neapărat un spaţiu construit, un spaţiu masiv prelucrat, artificial, deoarece, sînt o serie de activităţi care se desfăşoară în spaţii naturale, neamenajate sau sumar amenajate, spaţii, însă, care devin locuri de desfăşurarea unor activităţi nu întîmplător ci prin folosirea lor, aşa cum spune Lynch, conştientă şi regulată în sensul respectiv (un spaţiu verde de protecţie, un culoar aerian etc.). Fiecare dintre elementele de viaţă urbană d e t e r m i n a t e f u n c ţ i o n a l îşi are astfel un corespondent între elementele de cadru urban determinate funcţional (a) sau funcţional-compoziţional (b). Acestea din urmă, fără a fi o rezultantă singulară, directă a funcţiei, se constituie ca anumită (specifică) configurare a spaţiului în raport (1) pe de o parte cu a c t i v i t a t e a p e c a r e o î n g l o b e a z ă / r e p r e z i n t ă , iar pe de altă parte în raport cu c o n d i ţ i i l e / n e v o i l e a m b i e n t a l e. Dominanta sau perspectiva, în spaţiul urban, fac parte, spre exemplu, în această categorie, ca efecte plastice urbane, iar zgomotul ca efect comportamental.

Cum însă nevoile ambientale presupun o serie de activităţi,

acestea impunînd şi la nivelul cadrului urban elemente corespunzătoare cu caracter formativ, apare şi aici o categorie de elemente d e t e r m i n a n t e, elemente, care, deci, nu se recunosc direct ca atare, ci numai prin intermediul manifestărilor celorlalte două categorii de elemente de cadru urban. Parcurgerea spaţiului urban în raport cu timpul poate fi un asemenea element de condiţionare, pentru că, spre exemplu, ritmul, ca element determinant compoziţional formal, poate fi perceput în mod diferit în raport cu viteza de deplasare şi în general cu modul de deplasare. Un ritm poate să conteze astfel la o anumită viteză de deplasare raportată de propriile-i caracteristici; dar poate să dispară, să nu se mai citească fie la o viteză mult mai mică, fie, dimpotrivă, la o viteză mult mai mare. Astfel, în spaţiu, o succesiune de elemente nu se sesizează şi, deci, nu există, pentru că elementele nu pot fi comparate, ele sesizîndu-se ori ca grupare/tot, ori independent/autonom fiecare. Se dovedeşte, astfel, importanţa elementelor determinante compoziţional-formal ca mijloace prin care se poate asigura coherenţa elementelor determinate funcţional, luat independent sau în ansamblu.

Intre elementele de cadru urban, se constituie, datorită diversităţii lor, relaţii diferite: (1) relaţii între elementele fiecăreia dintre categoriile respective, (spre exemplu, relaţii între volume construite, relaţii între un volum construit şi spaţiul liber, relaţii între o dominantă şi o imagine perspectivă); (2) relaţii de interdependenţă între elemente din grupa (a) şi elemente din grupa (b) (în sensul că, spre exemplu, o dominantă trebuie să pună în valoare o funcţie importantă, după cum, la rîndul său, o funcţie importantă în teritoriul respectiv, se cere pusă în evidenţă printr-o dominantă); şi (3) relaţii de determinare, îndeosebi a elementelor din grupa (a) de către elemente din grupa (c). Astfel:

- se pot deosebi în această configuraţie a sistemului de elemente de cadru urban, relaţii de funcţionalitate/cooperare (cum sînt cele din grupa elementelor determinate funcţional) precum şi relaţii de spaţialitate, avînd rolul caracteristic, ambele tipuri de relaţii constituind împreună STRUCTURA URBANA SPAŢIALA.

Deşi afirmă un sistem de relaţii care privesc concretita-

tea organismului urban (funcţionalitate şi spaţialitate) structura urbană spaţială nu este un produs exclusiv al unor procese materiale. CADRUL URBAN, este adevărat, se realizează în timp, printr-o acumulare spaţială care are la bază asocierea de spaţii urbane, guvernată de o legitate cît se poate de concretă (de natură fizico-economică, optică, geometrică, etc). Dar această legitate nu slujeşte numai interesele obiective de prelucrare a spaţiului după cerinţa funcţională respectivă, ci şi interesele subiective ale omului, acesta situîndu-se, fie în poziţia de producător, fie în aceea de beneficiar. Şi tocmai pentru că relaţiile între elementele de cadru urban sînt mai uşor sesizabile, asupra lor factorul subiectiv al oamenilor ca locuitori sau ca vizitatori în oraşul respectiv intervine în mai mare măsură. Sistemul elementelor de cadru urban este dependent de capacitatea fiziologică a organismului uman de a sesiza mediul înconjurător, de a sesiza acest mediu înconjurător, nu numai funcţional, deci nu numai ca răspuns la o nevoie socio-economică-biologică a sa, ci şi ca organizare estetică, etică, administrativă. Adaptarea spaţiului nu este, deci, numai funcţională ci şi estetico-psiho-socială. Nevoile care impun adaptarea spaţiului urban ca moment de edificare a organului-cerut de funcţie, în cursul acţiunii urbane, se situează în contextul larg al dialecticii urbane, cu singura observaţie că în planul spaţio-perceptiv se exercită, îndeosebi, nevoia estetică urbană, nevoia etică urbană, nevoia psihologică urbană, adică, i-am putea spune n e v o i a d e a m b i e n t faţă de n e v o i a d e e x i s t e n ţ ă (nevoia organică biologică umană, nevoia economică urbană, nevoia tehnologică, nevoia instructiv-educaţională etc.) care se exercită îndeosebi în planul spaţio-funcţional şi faţă de n e v o i a s o c i a l ă, care este prezentă în ambele secvenţe ale organismului urban. Urmînd acestei încercări de diferenţiere a nevoii în raport cu natura mobilului uman-material, spiritual, social, putem presupune categoria de spaţiu urban ca fiind insuficientă în a prelua sensul unei adaptări integrale a spaţiului în raport cu activitatea pe care o înglobează şi nevoia de ambient. In acest sens, categoria de AMBIANŢA SPAŢIALA URBANA (a nu se înţelege ceva exclusiv vizual!) pare mai convenabilă fiind mai complexă şi mult mai operativă; şi aceasta fără a infirma categoria de spaţiu urban, care îşi păstrează semnificaţia şi rolul ei în aprecierile organismului

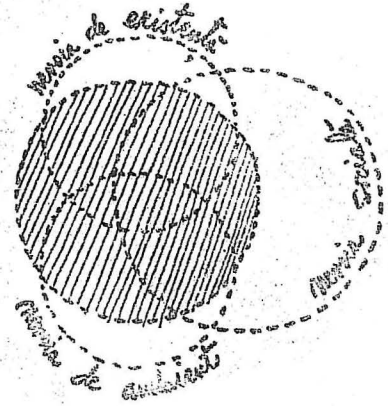

urban. Nevoia de ambient impune calitatea complexă a spaţiului urban ca spaţiu de viaţă organizat multiplu şi deci ca factor în formarea şi definirea unui anumit comportament uman urban.

Spre exemplu, în Franţa s-a acumulat o bogată experienţă în construcţia marilor ansambluri. Franţa a fost şi printre primele ţări, dacă nu chiar prima ţară, care a constatat cît de gravă este tendinţa de a realiza oraşe-dormitor, ca sisteme spaţiale exclusive unifuncţionale: Sarcelle-ul este unul dintre primele mari asemenea oraşe (de aceea şi semnal pentru o astfel de abordare urbană a spaţiului) construite la periferia metropolei pariziene, în scopul de a asigura cazarea unei populaţii care atraşi de capitală, utilizaţi în activitatea productivă din teritoriul acesteia, nu-şi găseau condiţii convenabile de locuire. Oraşul a rezultat, astfel, din preocuparea de a asigura o simplă completare de funcţiune a metropolei, fără a se pune problema convieţuirii, problema existenţei complexe a locuitorilor şi a oraşului propriu-zis. S-a observat după mai mulţi ani apariţia, în general, în oraşe de acest tip, a unei "oboseli" - cu tendinţă de cronicizare - a populaţiei, oboseală rezultată din nemulţumirea de a nu găsi satisfacţie în viaţa cotidiană în interiorul acestor oraşe, oboseală care a antrenat după sine o înstrăinare a oamenilor, angrenînd o reducere a activităţii productive, creşterea morbidităţii şi a fenomenelor sociale deviante.

13. Se poate vorbi astfel de a m b i a n ţ a u r b a n ă p r o p r i e u n u i s p a ţ i u u r b a n, l u a t c a i n s t r u m e n t c r e a t p r i n e x e r c i t a r e a u n e i a s a u m a i m u l t e f u n c ţ i i. Şi "cum orice spaţiu, urmînd poziţiei sale, are o vocaţie sau o predestinare, el este, deci, întotdeauna relativ la (cu) alte spaţii" (după M.Emery şi N.Grezel), în mod firesc relaţionarea se extinde şi la nivelul ambianţei urbane, evidenţiindu-se în contextul dat capacitatea ambianţei urbane de a adînci sau a sublinia suplimentar trăsăturile caracteristice ale elementului, elementelor sau sistemului de elemente de viaţă urbană pe care le exprimă, adăugînd acestor trăsături pe acelea proprii unui anumit mod de înţelegere subiectivă a spaţiului urban. Deci:

- structura spaţială urbană ne apare în parte şi numai în parte, ca o exprimare fizică a structurii funcţionale urbane, desemnînd prin cealaltă parte a sa o exprimare

AMBIANŢA URBANĂ

fizică a contextului social-uman în care ea se constituie

De aici, decurge, în unele situaţii, s t a r e a d e i n s u f i c i e n t ă p o t r i v i r e între funcţie şi ambianţă luată ca formă: cele două grupe de trăsături, provenind pe căi diferite nu se exprimă complementar, pentru că nu sînt complementare sau pentru că, din diferite motive incluse activităţii de sistematizare, nu au putut fi exprimate altfel. Sînt cazuri în/de dezvoltare a organismului urban, cînd funcţia s-a inclus unor spaţii, neutre sau autodeterminante, impuse artificial (oraşe pe scheme geometric-ortogonale în relief variat, spre exemplu) sau preluate de la alte întrebuinţări/funcţii, fapt care se transmite ca subiect de analiză raportat la procesul de modernizare urbană. Prin cealaltă parte a sa, în definirea structurii spaţiale urbane intervine şi o a doua condiţionare temporală prin timp care nu este numai un factor de apreciere pe moment ci şi un factor de apreciere în timp a structurii respective. Dacă ne gîndim, spre exemplu, la elementele determinante compoziţional, ne dăm seama că o anumită compoziţie realizată într-o anumită perioadă poate să fie apreciată ca valabilă imediat după constituire sau mult mai tîrziu, în raport cu relaţia ce se stabileşte între sistemele de referinţă ale momentului şi prezenţa fizică a compoziţiei, adică imaginea urbană. Apelînd astfel la semnificaţia compoziţiei faţă de care raportăm concretitatea acesteia şi sintetizînd cele enunţate privitor la elementele de cadru urban, putem afirma că, subsumîndu-şi o structură a semnificaţiilor, STRUCTURA SPAŢIALA URBANA RASPUNDE UNUI ANSAMBLU DE NEVOI TRANSPUS prin intermediul structurii funcţionale, indirect deci, şi în acelaşi timp direct UNUI ANSAMBLU DE PERCEPTII ŞI SENZATII CONSIDERATE ETIC, ESTETIC ŞI PSIHO-SOCIAL IN TIMP.

III.2.5 STRUCTURA URBANA

STRUCTURA URBANA

O privire de ansamblu asupra elementelor morfologice ale organismului urban în condiţiile suprapunerii celor două planuri de analiză morfologică: spaţial-funcţional şi spaţial perceptiv, pune în lumină o stare de relaţionare între cele două categorii de elemente morfologice, fapt firesc avînd în vedere situarea lor în contextul aceleeaşi dialectici urbane a nevoii umane. Se dovedeşte totodată, existenţa în sînul fiecăreia dintre categorii a cîte unei grupări distincte de elemente care, prin specificul genezei

lor comune (de o parte scop şi cauză, de cealaltă exprimare concretă) asigură în principiu relaţia între cele două categorii. Ansamblul elementelor morfologice se relevă astfel ca o t o t a l i t a t e s i s t e m i c ă a cărei reprezentare simplificată ar putea fi cuprinsă în schema următoare, ca posibil model teoretic explicativ:

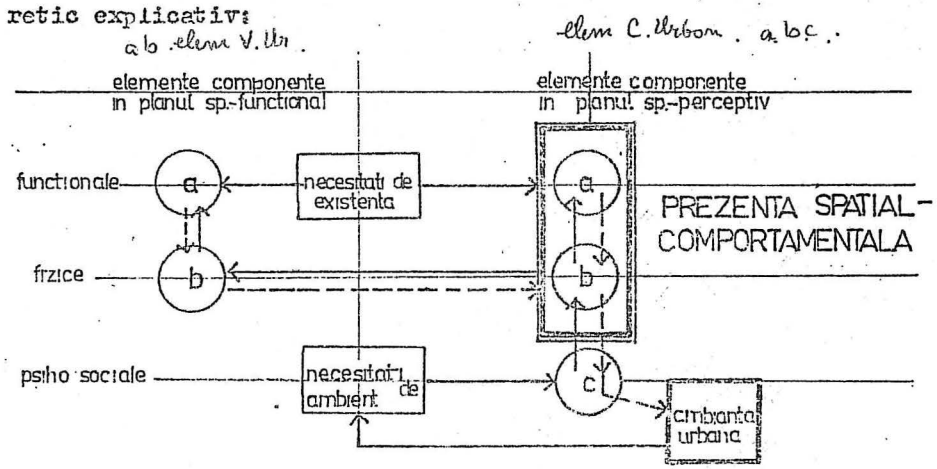

Găsindu-şi determinarea în relaţia dintre activitate şi spaţiu, relaţia între cele două structuri: funcţională şi spaţială se defineşte de la "pentru om" la "în raport cu omul", în sensul trecerii raportului funcţional/uman în raport fizic/uman. Nu este o relaţie de interdependenţă prin paralelism, ci o relaţie de interdependenţă prin integrare - reflectînd complexitatea organismului urban şi conducînd spre fals orice încercare de descompunere a realităţii urbane, făcută în alt scop decît cel analitic. Rezultînd din această relaţie, sistemul integrat de elemente de viaţă urbană şi elemente de cadru urban - organismul urban se constituie în orice moment al istoriei societăţii umane ca efort de umanizare (raportat la caracterul social-economic şi politic) a mediului, astfel încît structura sa, putem spune că, exprimă c a p a c i t a t e a o m u l u i d e î n s t ă p î n i r e a spaţiului - în consecinţă, a spaţiului urban. Cum însă înstăpînirea, raportată la mediu dar chiar la om/societate, poate fi pozitivă dar şi negativă, este evidentă determinarea social-politică a structurii urbane, deci şi a posibilităţii de îndrumare pe o cale pozitivă a procesului de urbanizare, proces ce angrenează structura urbană

atît direct cît şi indirect, în plan mai larg teritorial, în cadrul structurilor teritoriale. In concluzie:

● STRUCTURA URBANA ESTE CONSTITUITA DIN TOTALITATEA RELATIILOR CE SE STABILESC IN TERITORIUL URBAN, INTRE ELEMENTELE CONSTITUTIVE ALE ORGANISMULUI URBAN: FUNCŢIONALE, PSIHO-SOCIALE ŞI FIZIC-SPATIALE, CONCRETIZATE IN DIFERITE FORME DE MANIFESTARE ŞI IN RAPORT CU MEDIUL NATURAL, PRIN INTEGRAREA STRUCTURII FUNCŢIONALE CU STRUCTURA SPAŢIALA

Analiza organismului urban impune, astfel, analiza structurii sale; o analiză însă, care numai desfăşurîndu-se atît diacronic cît şi sincronic este capabilă să releve specificul constitutiv şi evolutiv al organismului urban. Dezvoltarea acestuia înscriindu-se în cursul fenomenului urban printr-o multitudine de manifestări materiale şi spirituale, toate acestea sînt rezultatul unui p r o c e s d e s t r u c t u r a r e ş i r e s t r u c t u r a r e c o n t i n u ă, care, de fiecare dată iniţiat în cuprinsul unor nevoi materiale, se constituie apoi ca prezenţă spaţial-comportamentală, pe drumul de la abstract la concret. Am putea încerca reprezentarea sferei de relaţii a prezenţei spaţial-comportamentale, printr-o asemenea schemă:

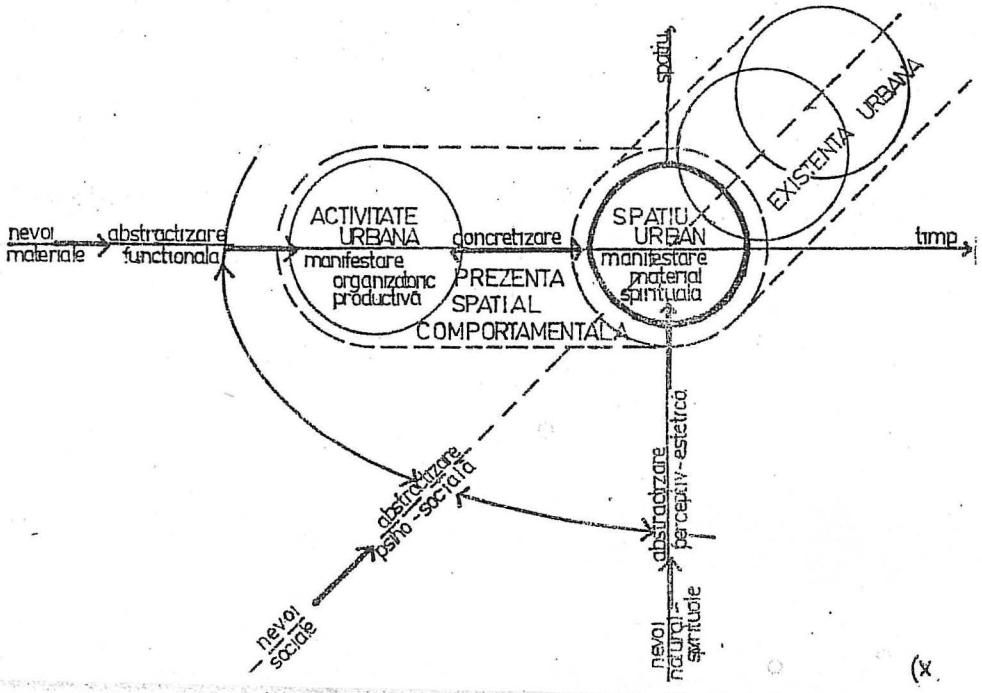

Am văzut cît de complexe sînt relaţiile între elementele morfologice, astfel încît o analiză chiar numai diacronică a structurii urbane nu se poate efectua fără a lua în consideraţie organizarea pe mai multe paliere a sistemului organismului urban şi, în acelaşi timp, formarea lui pe cele două planuri: spaţial-funcţional şi spaţial-perceptiv. Pornind tocmai de la existenţa acestor două planuri - domenii de interes, analiza organismului urban (fără a neglija starea lor de interdependenţă) va trebui să cuprindă astfel o analiză a funcţionalităţii şi o analiză a compoziţiei, prelufnd fiecare, ca obiect principal al analizeiun altul dintre cele două domenii de interes şi reţinînd determinările/influenţele ce se exercită dintr-o parte în cealaltă. (x)

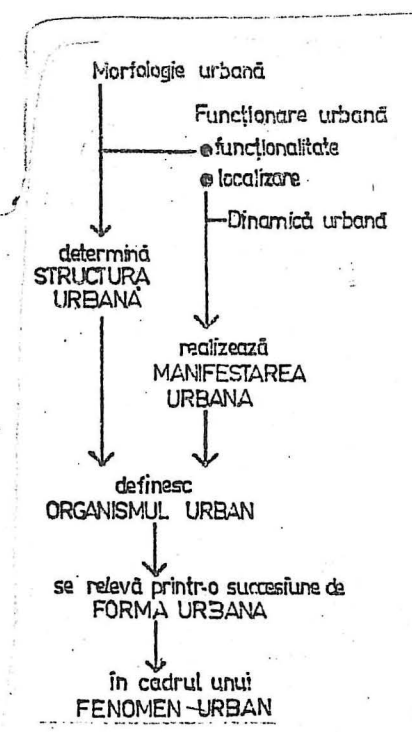

III.3 FUNCTIONALITATE URBANA

III.3.1 TEXTURA URBANA

TEXTURA URBANĂ

Dialectica urbană, prin relaţiile pe care le impune între elementele morfologice urbane, asigură o continuă adaptare a sistemului la condiţiile/nevoile de existenţă, astfel încît organismul urban, în totul său tinde continuu spre a satisface aceste nevoi, dovedind în fiecare moment o anumită capacitate de a îndeplini anumite funcţii: funcţiile urbane esenţiale urmînd, în general, un model comportamental tradiţional (în sensul reţinerii mai îndelungate a caracteristicilor - nu a stabilităţii) şi funcţii urbane noi, stabilind un model comportamental novator (care va putea deveni tradiţional) sau modificînd modelul tradiţional prin integrare. Prin urmare:

- orice organism/ansamblu urban se caracterizează în orice moment al existenţei sale printr-o anumită funcţionalitate, înţelegînd prin aceasta capacitatea structurii sale de a satisface în momentul respectiv un complex de nevoi de existenţă.

Această însuşire este dată, pe de o parte, de prezenţa în sistemul respectiv a elementelor posibil purtătoare a funcţţilor corespunzătoare, precum şi a relaţiilor care vor face posibilă exercitarea acestor funcţii. Deci, pentru a se afirma o asemenea

însuşire, este necesară o anumită structurare a sistemului de elemente de viaţă urbană, care se află permanent, după cum am văzut, într-o stare de competiţie. In funcţie de situaţia pretinsă de fiecare dintre cerinţele funcţionale, elementele de viaţă urbană capabile de a răspunde, se constituie într-un subsistem TEXTURA DE ELEMENTE d.v.u., denumire propusă în vederea precizării aparteneţei sistemului şi raportată la configuraţia de ţesătură pe care o ia virtual în teritoriul urban. Totalitatea texturilor de elemente d.v.u. evidente la un moment dat în existenţa organismului/ansamblului urban reflectă astfel într-un mod coherent starea structurii funcţionale în acel moment, în aşa fel încît:

- analiza structurii funcţionale se poate cunoaşte/determina prin analiza morfologică în secţiuni caracteristice trecute sau prezumate a texturilor de elemente d.v.u., ceea ce înseamnă descompunerea lor mentală.

O structură urbană este reprezentată printr-un tot de texturi, după cum fiecare textură evidenţiază o structură proprie.

Diversitatea texturilor este, în cadrul unei structuri funcţionale urbane, cel puţin tot atît de mare cîte tipuri de elemente morfologice iau parte la alcătuirea sistemului. Din punctul de vedere al dialecticii urbane - al edificării şi transmiterii nevoii spre concretizare, nevoia poate pretinde mai mult decît o funcţie exercitată printr-un element. Ea poate pretinde r e l a ţ i o n a r e a î n t r - u n a n u m e m o d a unui grup de elemente, ceea ce conduce la posibilitatea de alcătuire a unor texturi diferite cu aceleaşi elemente. Intervin, de altfel, aici influenţele nevoilor de ambient, dar în mod deosebit nevoia de adaptare la mediu, fapt care justifică ca necesară, chiar referitor la funcţionalitate, înţelegerea mediului în care s-a constituit sau urmează a se constitui structura urbană în cauză. Reflectînd o textură situată în anumite condiţii de mediu, funcţionalitatea poate fi apreciată ca p o z i t i v ă (acceptată) sau ca n e g a t i v ă (neacceptată) în raport cu mediul, apreciere care se leagă cu economicitatea şi valoarea prezenţei spaţiate în concretizarea texturii.

Depăşind sensul aprecierii lui Ph.Pinchemel privind ordinea urbană "Oraşul nu se poate concepe fără existenţa unei ordini urbane" (şi căreia M.Emery şi N.Grezel îi dau un înţeles mai a-

14.

exemple: texture concentrică într-o zonă fără legătură în Basor (conf. lui Jumet de rezolv.) semnalînd o funcţionalitate pentru în loc ca mediul

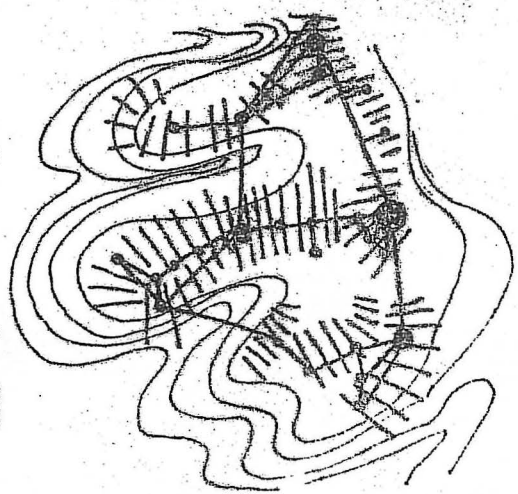

aproape de mit urban decît de bună funcţionare: "aceasta este o raţionalitate care justifică toate deciziile luate la scara oraşului") am putea lua în consideraţie o asemenea concluzie numai în măsura în care, fără a exclude influenţa mitului asupra ei, ordinea - efortul de ordonare - s-ar impune deja la nivelul structurilor primare ale texturilor de elemente urbane. Presupunînd aceasta,

- este de reţinut înţelegerea acţiunilor urbane (re)structurante, în primul rînd ca eforturi de(re) ordonare în texturi a elementelor d.v.u.

Prin implicarea ordinii la nivelul structurilor urbane primare se evidenţiază astfel profunzimea necesară a acţiunilor (re) structurante, constatare deosebit de importantă pentru abordarea corectă a procesului de modernizare urbană, atît în sensul funcţionalităţii luată ca bază de cercetare a sistemului şi de formulare a soluţiilor, cît şi în sensul rînduirii unor stări haotice ca esenţă a modernizării. In căutarea unei funcţionalităţi superioare sau diferite, textura de elemente d.v.u. îşi asigură prin ordonare o stare de complexitate, corespunzătoare atît nevoilor care au determinat modificarea cît şi nevoilor sale de lucru.

In raport cu complexitatea pe care o relevă texturile de elemente d.v.u. pot fi (1) t e x t u r i s i m p l e, care se realizează într-un singur plan, definită printr-o posibilă concretizare uni/bidimensională (întindere) şi (2) t e x t u r i c o m p l e x e, care se realizează pe mai multe paliere legate între ele, definite printr-o posibilă concretizare tridimensională. In realitatea urbană, texturile simple sînt mult mai rare decît în teoria urbană, unde pot fi folosite analitic, rezultînd din descompunerea mentală a texturilor complexe. Atunci cînd însă există transferate în concret, ele se referă fie la elemente complementare neesenţiale (care nu sînt sesizabile ca tipuri în clasificarea propusă anterior), fie la elemente identice şi indiferente în teritoriu. Texturile complexe (am putea aprecia g r a d u l l o r d e c o m p l e x i t a t e în raport cu numărul palierelor) îşi afirmă caracterul ca atare în dependenţă cu factori cantitativ şi factori calitativ (aceştia determină, de fapt, numărul de paliere al texturii) răspunzînd unor nevoi complexe, definite astfel faţă de tipul de element d.v.u. pe care îl acuză sau chiar unor nevoi simple, atunci cînd ea acuză un element determinant ambiental. Ca-

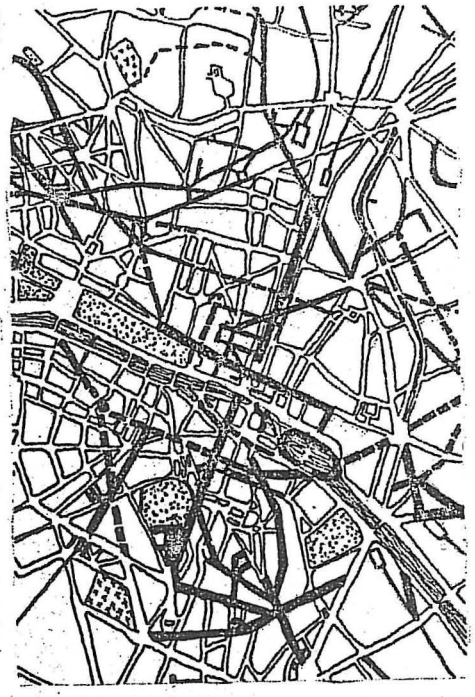

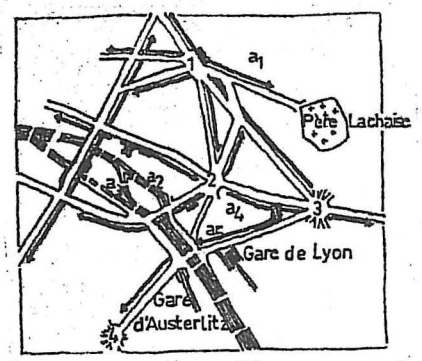

PARIS - CHIAR SI MODIFICARILE ADUSE TRAMEI STRADALE IN TIMPUL CELUI DE AL DOILEA IMPERIU, AU REPREZENTAT UN EFORT DE ORDONARE STRUCTURALA IN RAPORT CU NEVOILE UNEI ANUMITE CLASE SOCIALE DIN ACEL TIMP (i piete publice, a cazărmi)

racterizînd complexitatea unei texturi, f a c t o r i i c a n t i t a t i v i ş i f a c t o r i i c a l i t a t i v i nu se exclud reciproc, cel ce se relevă ca determinant, ascunzîndu-l pe celălalt. Să luăm ca exemplificare două texturi: textura (de elemente de viaţă urbană) instructiv-formativă şi textură (de elemente de viaţă urbană) comercială. Textura instructiv-formativă, se constituie pe mai multe paliere corespunzînd unor profile şi în acelaşi timp unor etape în procesul activităţilor, specifice pe această linie, societăţii, colectivităţii respective, ceea ce impune atenţiei, în primul rînd, nivelul de pregătire. Calitativul ascunde însă caracteristici cantitative deosebite în raport cu palierul: număr de unităţi, capacităţi, distanţe. Textura comercială, care se constituie pe mai multe paliere corespunzînd unei folosiri zilnice, ocazionale şi periodice, impune în schimb, în primul rînd, frecvenţa de folosire, cantitativul ascunzînd caracteristici calitative deosebite în raport cu palierul: felul şi calitatea mărfurilor, organizarea servirii şi prezentării.

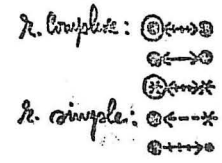

III.3.2 STARE DE FUNCŢIONALITATE

In ultimă instanţă, complexitatea unei texturi de elemente d.v.u. este ea însăşi o funcţie a relaţiilor dintre elemente, considerate cantitativ şi calitativ, diferenţa de nivel între palierele configuraţiei sale avînd o însemnată participare ca diferenţă de potenţial funcţional. Cu cît această diferenţă de potenţial funcţional este mai mare, cu atît este mai mare şi gradul de complexitate al texturii respective. Complexitatea texturii este rezultatul unei însumări de relaţii simple (contînd numărul lor) şi relaţii complexe (contînd atît numărul cît şi starea lor de complexitate), considerînd relaţiile simple ca relaţii univoce şi relaţiile complexe, cel puţin ca relaţii biunivoce.

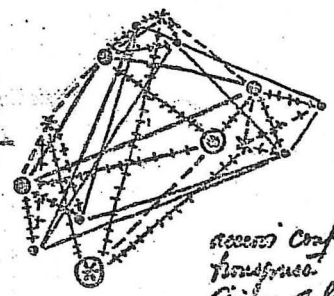

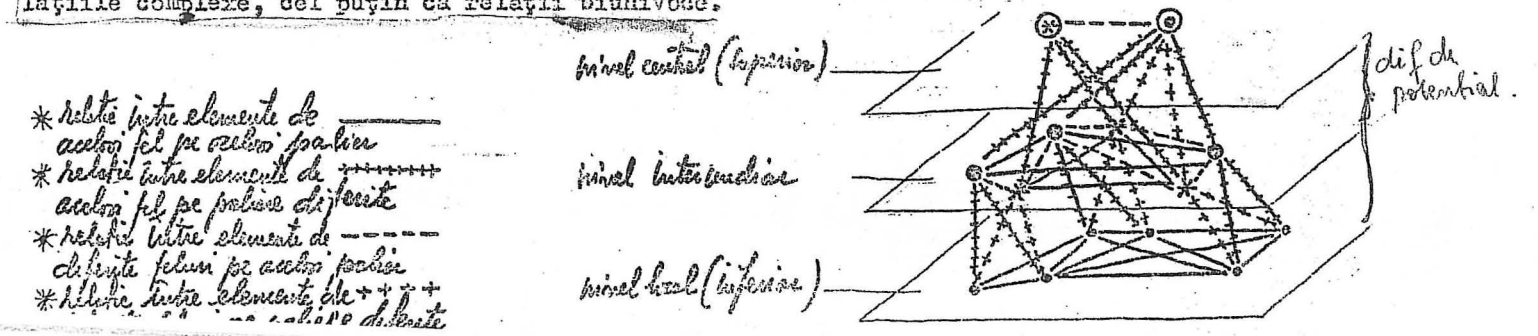

Rezultă o relaţie, posibil a fi exprimată matematic, între complexitatea texturii şi premisele funcţionale ale acesteia, o relaţie de directă sau inversă proporţionalitate, după cum la momentul respectiv ordonarea elementelor din textură nu tinde, sau, dimpotrivă, tinde spre valori extreme, considerate în general în raport cu starea de ordonare din momentul anterior luat ca punct de plecare/referinţă. Atunci, este evidentă ipoteza că:

- prin descompunerea morfologică a texturii urbane, se poate constata starea de potenţială funcţionalitate a structurii urbane în raport cu o anumită nevoie şi cu un anumit moment în evoluţia sa.

Dar starea de p o t e n ţ i a l ă funcţionalitate se suprapune în momentul analizei şi este influenţată de starea de e f e c t i v ă funcţionalitate, marcînd o funcţionalitate constructivă sau o funcţionalitate distructivă, după cum se poartă amprenta unei ultime enfuncţii sau disfuncţii care a acţionat în sistem. In raport cu starea de potenţială funcţionalitate, o nouă nevoie impunînd o nouă funcţie, există toate şansele ca sistemul de elemente de v.u. să-şi restabilească echilibrul, în teritoriul respectiv refăcîndu-se o structură urbană care, fără a fi complet nouă, este capabilă a răspunde noilor cerinţe funcţionale. Iată, spre exemplu, două situaţii din realitatea urbană concretă: (1) La Tîrgul Mureş, esplanada centrală impune o stare efectivă de funcţionalitate constructivă, în sensul unui ansamblu cu funcţii precise ce se executau în condiţii bune (ca relaţii şi cadru urban) un ansamblu, însă, incomplet, cu goluri, situat într-un oraş ce pretindea satisfacerea unei serii de noi nevoi - deci, evidenţiind o anumită stare de potenţială funcţionalitate. În aceste condiţii, noile nevoi (reprezentînd în planul vieţii urbane o serie de funcţii culturale, comerciale şi sociale), se vor încarcita ca enfuncţii, acestea declanşînd o acţiune urbană restructurantă de întregire a ansamblului prin localizarea unor noi activităţi.

Fig. [illegible] Intregirea ansamblului esplanadei centrale prin completări şi ordonare în alinierea frontalelor

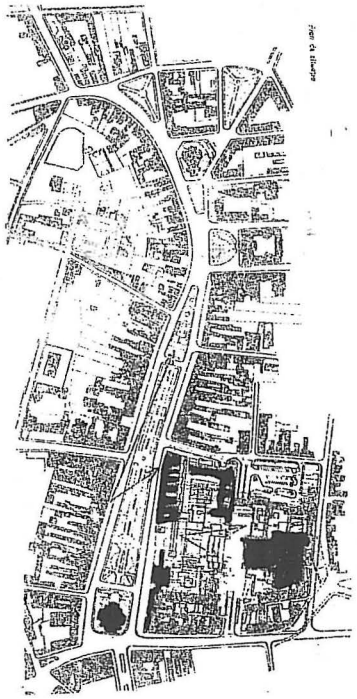

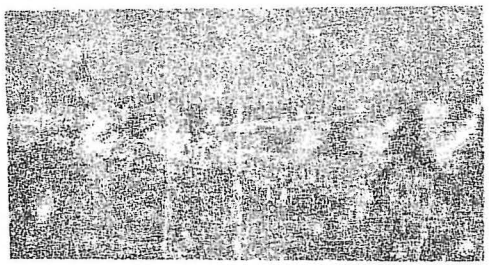

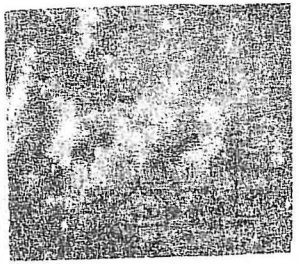

1. TIRGUL MURES - PIOMBE PE ESPLANADA CENTRALA

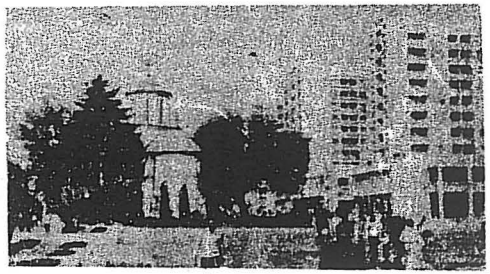

2. PITESTI - SCHITA DE SISTEMATIZARE (1 zona de locuit existentă, 2 cartiere noi, 3 zonă de locuit propusă, 4 zonă de recreaţie, 5 cartiere în studiu, 6 extindere posibilă a zonei de locuit, 7 locuinţe semiurbane, 8 industrii, 9 industrii propusă, 10 extindere posibilă a zonei industriale, 11 zonă învăţământ, 12 zonă feroviară, zonă verde, 14 împăduriri, 15 perimetru zonei de locuit, 16 intravilan)

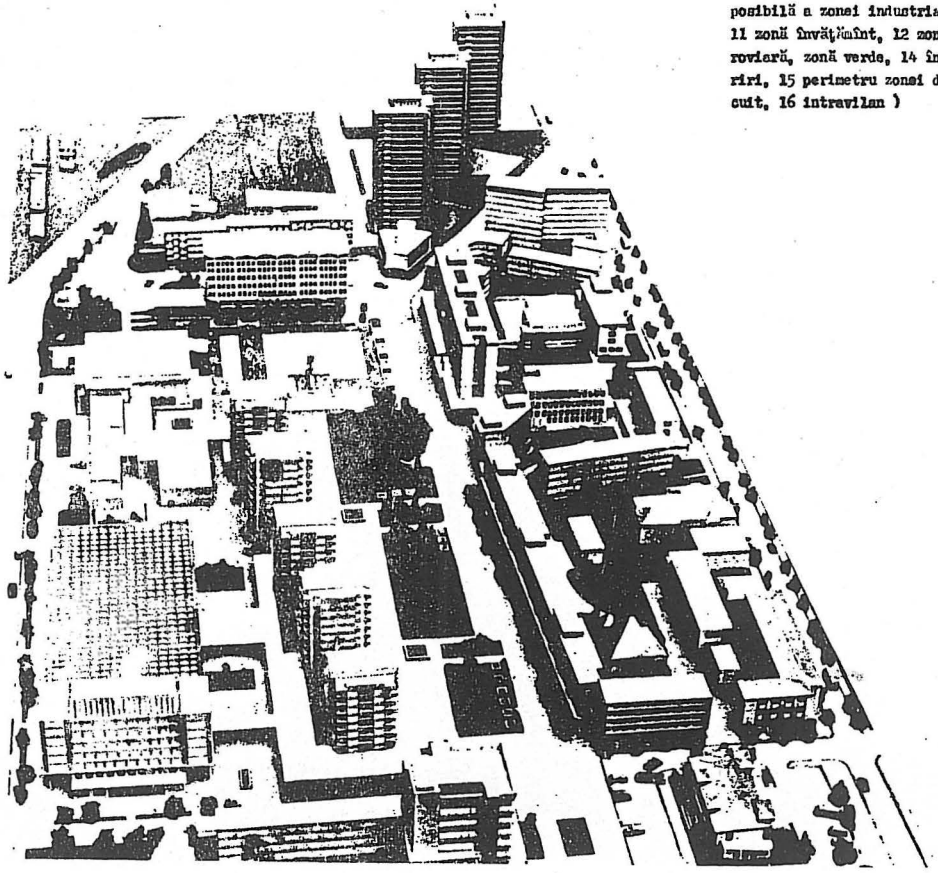

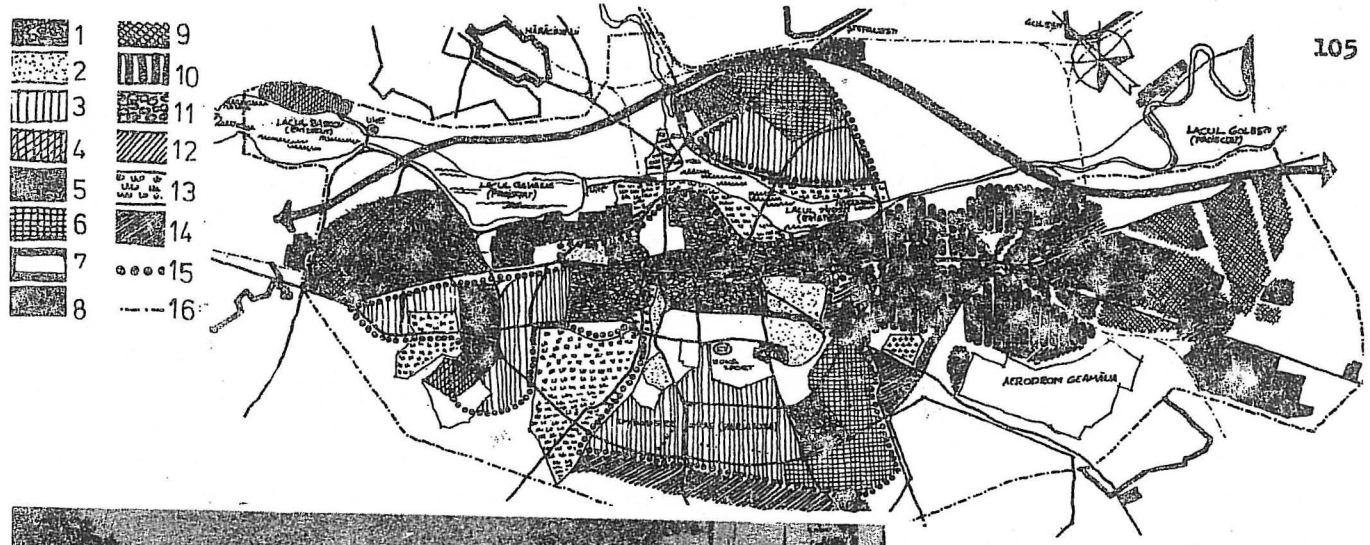

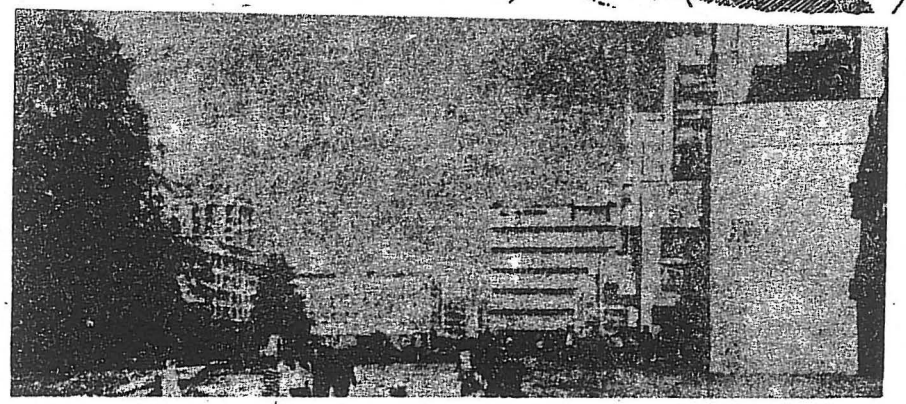

3. PITESTI - CENTRUL NOU (plan, machetă şi imagini din zona realizata)

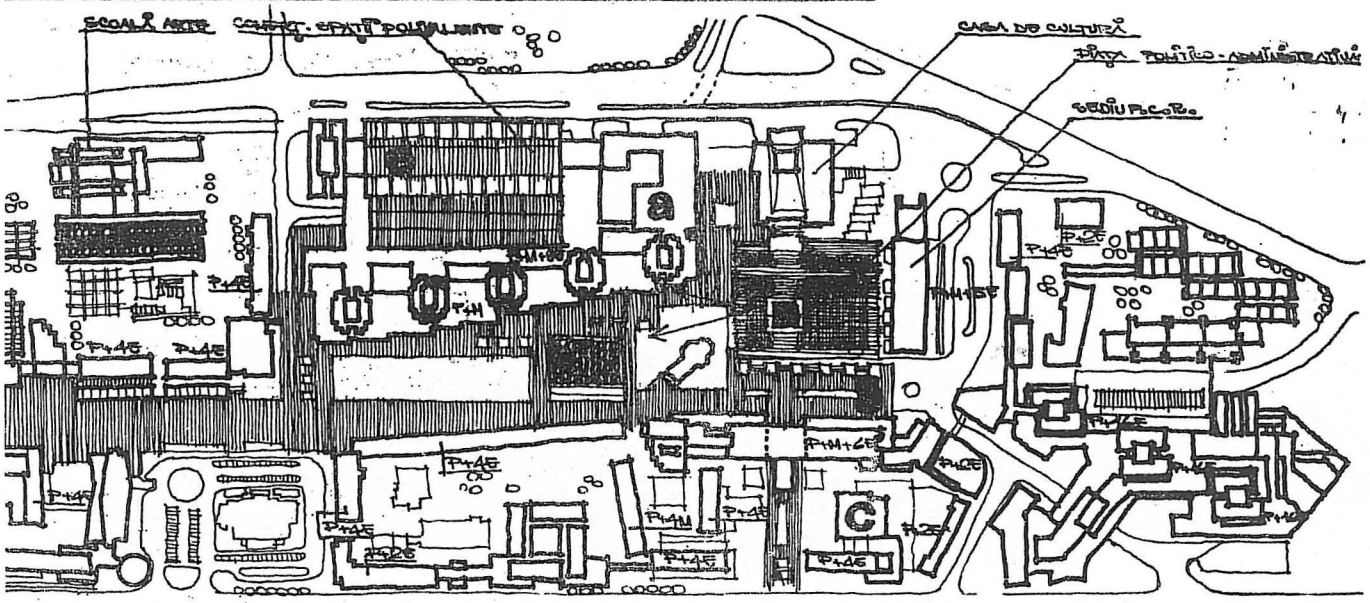

(2) La Piteşti, în schimb, centrul impunea o stare efectivă de funcţionalitate distructivă, în sensul unui ansamblu care, în mare parte, îşi pierduse funcţiile iniţiale, iar în rest, funcţiile valabile păstrate exercitîndu-se numai parţial în condiţii bune. Un ansamblu care nu putea prelua decît într-o măsură neînsemnată satisfacerea unei noi şi ample nevoi ale colectivităţii urbane - deci evidenţiind o cu totul altă stare de potenţială funcţionalitate. In aceste condiţii, noile nevoi (reprezentînd în planul vieţii urbane o serie de funcţii politico-administrative, culturale, comerciale, sociale) se vor exercita ca disfuncţii, declanşînd o acţiune urbană restructurantă de înlocuire a vechiului ansamblu, printr-o relocalizare a activităţilor păstrate şi localizarea noilor activităţi.

Cele două ansambluri, relevînd - la un moment dat - stări diferite de efectivă funcţionalitate şi raportînd la acestea nevoile a căror satisfacere li se pretinde, dovedesc stări diferite de potenţială funcţionalitate, dar ajung în urma acţiunii urbane la alte stări de efectivă funcţionalitate, asemănătoare, însă exprimate prin structuri complet diferite, caracteristice (chiar dacă, spaţial, cele două ansambluri sînt comparabile, dovedindu-şi în acest sens unele asemănări). Acest exemplu comparativ subliniază în sfera de formare şi apreciere a stării de potenţială funcţionalitate, exercitarea unei nevoi specifice fenomenelor social-culturale şi de o covîrşitoare însemnătate practică în existenţa organismului urban: n e v o i a d e p e r e n i t a t e a valorilor arhitectural-urbanistice, nevoie care deşi de esenţă psiho-sociologică, se impune la nivelul vieţii urbane ca atare, avînd implicaţii în funcţionalitate. Menţinerea unui element spaţial (a unei clădiri) în aceste condiţii este funcţională în primul rînd în acest sens, şi numai în al doilea rînd ca activitate pe care o înglobează (prezumînd că cea originară este perimată, ca o altă activitate, rezultat al unei noi cerinţe funcţionale). Aceasta este una dintre problemele-cheie în procesul de modernizare urbană.

1 KM²

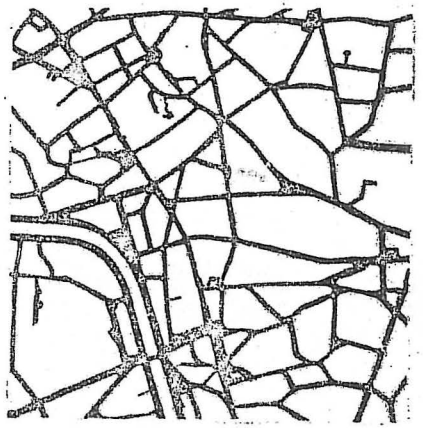

SCHITA DE CAZ

Ne putem opri atenţia asupra unei zone din Bucureşti, urmînd a vedea în ce fel se poate defini starea de potenţială funcţionalitate, raportată la o nevoie reală şi juntificată în zona respectivă. Să presupunem că analizăm o zonă care fără a face parte efectivă din centrul capitalei, are promisa a se înscrie integral în zona centrală, prezentînd un anume interes pentru circulaţia pietonală, ca o nevoie esenţială în zonă, şi, de asemenea, ecuzînd o serie de aspecte caracteristice, posibil a fi reţinute în dezvoltarea sa viitoare; şi astfel, ne-am putea opri asupra zonei cuprinsă între Bulevardul 1848 şi Splaiul Unirii, pînă la Bulevardul Mărăşeşti. Zona Văcăreşti, deci, poate nu ni s-ar înfăţişa ca primă urgenţă de abordare, dar ea, realmente nu va putea fi neglijată de un studiu complex de modernizare.

Existenţă —— Situată în teritoriul vechii vetre a oraşului, suportînd consecinţele unei dezvoltări semiurbane la sfîrşitul sec.al XVIII-lea şi începutul sec.al XIX-lea, evoluînd apoi pe drumul funcţionalităţii de tip urban-comercial de la sfîrşitul sec.al XIX-lea, odată cu separarea de miezul "vetrei" prin dezvoltarea axei N-S şi a oraşului, în general spre nord-vest, zona Văcăreşti stagnează, modernizările în structura sa fiind minime. Pierzîndu-şi treptat funcţionalitatea originară, ceea ce e rămas unde a rămas, amintind simbolic această funcţionalitate distructivă, zona a păstrat însă amprenta spaţiului urban comercial de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea în partea sa sud-vestică (care, probabil nu întîmplător era socotită ca făcînd parte din "culoarea de roşu" - centrul oraşului pe la 1871) şi în rest elemente de arhitectură rezidenţială şi religioasă din aceiaşi perioadă (şi acestea reprezentînd o anumită scară de funcţionalitate). Cadrul urban se caracterizează astăzi prin starea necorespunzătoare a unei mari părţi dintre clădiri, prin funcţionarea defectuoasă a circulaţiei în zonă şi, de asemenea, printr-o ocupare ineficientă a terenului (ceea ce reflectă tocmai perimarea structurii urbane de ansamblu). Este de semnalat aglomeraţia mare de pietoni ce se constituie în zonă, pe direcţia N-S - Calea Văcăreşti şi pe alte cîteva trasee direcţionate transversal E-V, aglomeraţie impusă de activitatea ce se menţine în zonă precum şim necesitatea traversării ei.

Sprijinindu-se pe o tramă stradală mai clară şi beneficiind de situarea sa chiar în focarul de interese al vechii vetre a oraşului, zona Lipscani - Curtea Veche a beneficiat de o impulsionare relativ continuă a funcţionalităţii sale, integrîndu-se treptat ca centru comercial al oraşului şi, mai tîrziu, prin extindere directă spre N, cacentru administrativ-financiar. A rezultat astfel un cadru urbanistic-arhitectural mult mai unitar decît zona Văcăreşti, şi într-o constituţie relativ compactă, spaţiul construit definindu-se la o altă scară, ce tinde local spre monumentalul sfîrşitului de secol XIX, şi începutul de secol XX.

Premise —— Mărginită de importante artere de circulaţie ale sistemului carosabil urban, exceptînd cîteva artere de circulaţie destinate a completa sistemul circulaţiilor urbane principale, în cele două zone nu sînt necesare artere carosabile decît pentru servirea locală a teritoriului. Zona Văcăreşti se află adiacent centrului oraşului interpunîndu-se între acesta şi zona ce urmează a fi masiv construite prin restructurare, astfel încît perimetral, ca rezultat al unor nevoi momentane, ea cuprinde (în partea de N-V) sau va cuprinde (în partea de S-E) germenii unor centre de interes, urmînd a satisface noile nevoi, în parte deja simţite. În afara acestora, în interiorul său o serie de construcţii existente, valoroase, se pot con-

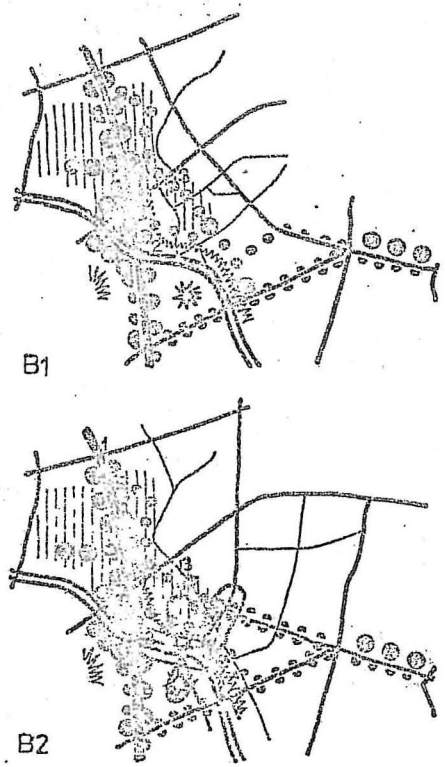

TRASEE EXCLUSIV PIETONALE
TRASEE PIETONALE PRINCIPALE ÎN LUNGUL CIRCULAŢIILOR CAROSABILE
ZONE DE INTERES
ZONE CU CONSTRUCŢII CE PREZINTĂ INTERES ISTORIC ŞI ARHITECTURAL
RELIEF CE POATE FI PUS ÎN VALOARE
RELAŢII VIZUALE LA DISTANŢĂ
ARII CE IMPUN O ATENŢIE DEOSEBITĂ ÎN ALCĂTUIREA IMAGINII URBANE
PIAŢA N. BĂLCESCU
PIAŢA UNIRII
PIAŢA SF. VINERI

ELEMENTE DE TEMĂ PENTRU UN DETALIU DE SISTEMATIZARE ÎN ZONA VĂCĂREȘTI-SPLAI: *4,5 6. Ipoteze de rezolvare de ansamblu și încadrare a zonei în condițiile considerării unui teritoriu-cadru la pg. 32 mai larg — 7. Sinteza elementelor determinante funcțional, spațial și dinamic, așa cum rezultă din analiza situației existente — 8. Precizarea modului în care se poate interveni în zonă, prin renovare urbană*

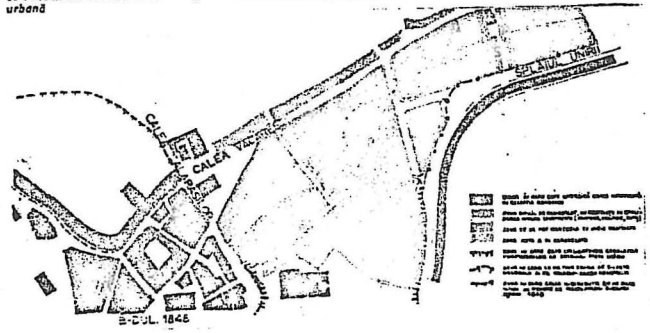

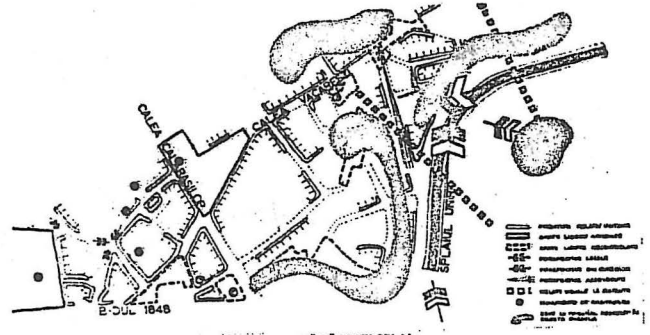

ANALIZA SITUAȚIEI EXISTENTE ÎN ZONA VĂCĂREȘTI-SPLAI *(Zona Ab indicată în ipotezele generale): 1. Funcțiuni și interese pietonale în zonă — 2. Calitatea fondului construit — 3. Valori estetice-spațiale ale cadrului existent*

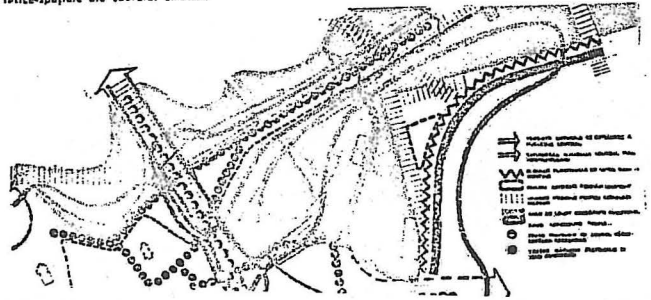

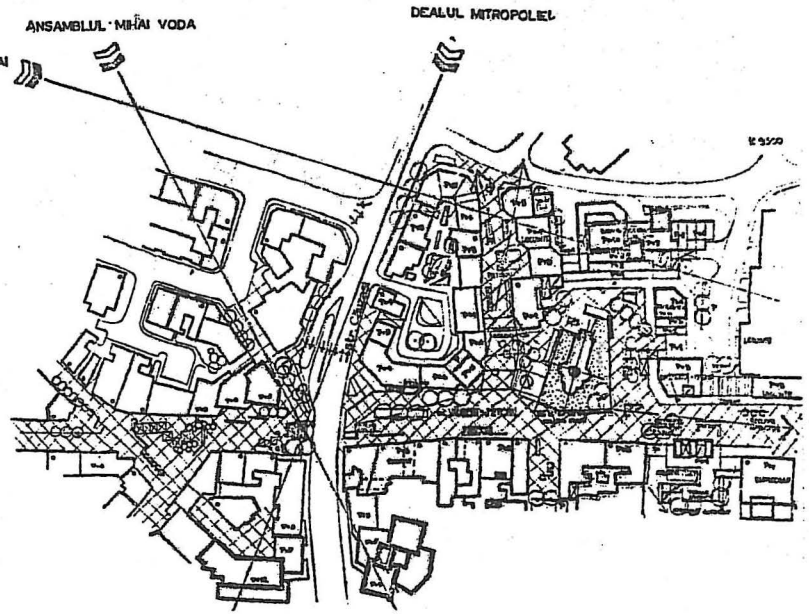

O ORGANIZARE SPAȚIALĂ POSIBILĂ: *9 și 10. Detalii de sistematizare pentru zona Văcărești-Splai, în punctul Văcărești-Căuzași*

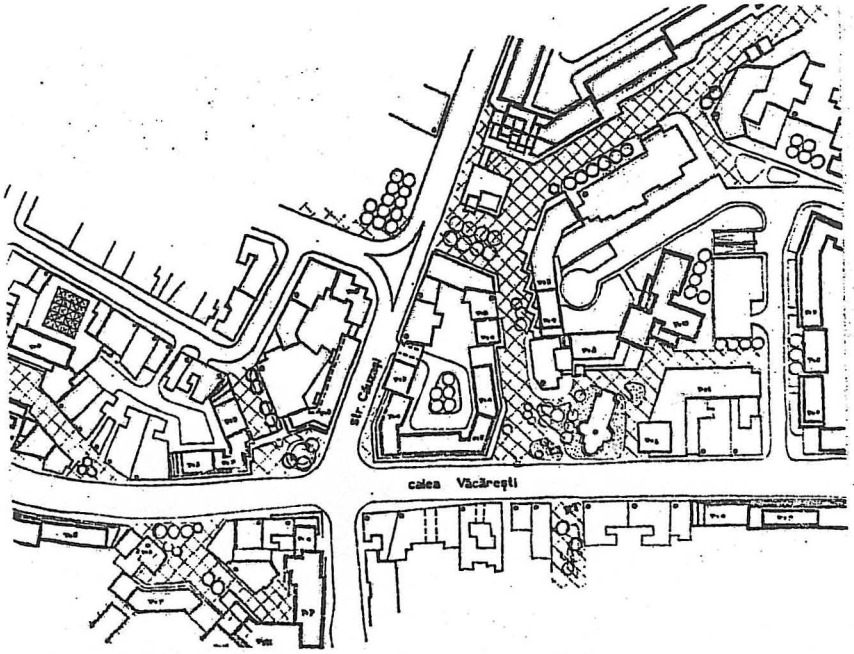

B_1

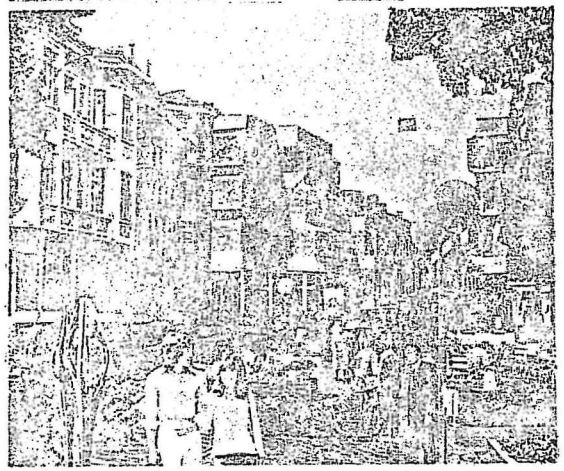

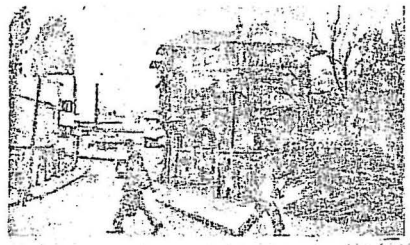

B_2

de asemenea ca elemente de înglobare sau iniţiere a unor funcţiuni, deci a unor viitoare centre de interes deosebit pentru oraş atît ca valoare/funcţie semantică-arhitectural-urbanistică cît şi ca aşezare geografică evidenţiind un potenţial urbanistic-funcţional-spaţial particular. Zona Lipscani - Curtea Veche întrîndconstitutiv în centrul oraşului relevă o mare densitate a punctelor de interes pietonal ca elemente de viaţă urbană, o pondere deosebită avînd-o cele de natură comercială. Valorificarea şi amenajarea cadrului urbanistic-arhitectural existent poate duce la diversificarea interesului pietonal în zonă. De remarcat faptul că această zonă posibil de caracterizat prin caracterul ei spaţial şi funcţional, se află spre N, într-o desfăşurare continuă, de emple zone de interes mai vechi sau mai noi, în cadrul zonei centrale a oraşului.

Ipoteză——Pornind de la premisele de dezvoltare care rezultă dintr-o serie de studii de ansamblu general al unui teritoriu mult mai amplu - la nivelul de cartier şi oraş - o serie de variante sînt posibile, la nivelul de ordonare de principii a texturilor urbane. Presupunînd două astfel de variante, în ambele ipoteze, zona în cauză îşi păstrează acelaşi interes, datorită faptului că în raport cu organizarea în ansamblu propusă de schiţa de sistematizare, ea să constituie ca "punct" nodal de relaţii între un amplu sector teritorial al capitalei şi centru, astfel încît situarea într-una sau alta dintre ipotezele de principiu nu poate să influienţeze decît asupra orientării şi rezolvării în zonă a sistemului de circulaţii. Considerînd, însă, că pentru circulaţia pietonală, este esenţială în ambele ipoteze relaţia SE-NV, indiferent dacă această relaţie dinspre SE se descarcă spre axul NS (B-dul 1848) sau spre axul EV (Calea Călăraşi), chiar în această situaţie o anumită relaţie cu axul NS se menţine, integrîndu-se aci, inevitabil, un foarte important centru de interes. Pe direcţia NS, în lungul B-dului 1848, necesitatea unui pietonal este evidentă fie în acelaşi profil transversal cu carosabilul, fie în paralel, pe cale independentă.

Din analiza zonei, rezultă că relaţiile pe direcţia SE-NV sînt realizabile în lungul arterei Calea Văcăreşti, singurul canal continuu pe această direcţie de interes, interes îndeosebi pietonal în ipoteza A (relaţia carosabilă fiind preluată de magistrală în dublură în prelungirea arterei Calea Dudeşti) şi interes dublu pietonal-carosabil în ipoteza B (relaţia carosabilă putînd fi preluată însă numai parţial, datorită necesităţii menţinerii în parte a existentului). Reţinerea în acest sens a Căii Văcăreşti, este justificată totodatp de x caracterul fondului existent (originar, comercial în cea mai mare parte) în lungul ei şi posibil a fi făus în valoare, prezentînd numeroase monumente de arhitectură precum şi situri caracteristice (decurgînd din nevoia de existenţă şi nevoia de ambient, luate în ansamblul lor); x importante resurse funciare pentru completarea ansamblului şi implantarea prin restructurare a unor noi puncte de interes urban, ceea ce face posibilă edificarea unui spaţiu urban complex. destinat circulaţiei pietonale mixte, fie în coridor (în ipoteza A), fie alveolar (în ipoteza B), (decurgînd din recunoaşterea nevoii de spaţiu); x posibilitatea organizării în zonă - necesitatea îndeosebi evidentă în cazul ipotezei A, a unui sistem carosabil local - de serviciu (decurgînd din recunoaşterea unei nevoi complementare); x deschideri de percepţie deosebit de interesante atît în interiorul zonei cît şi în afara acesteia (decurgînd din recunoaşterea nevoii de ambient) x posibilitatea atacării operaţiei în etape succesive, în puncte diferite ale zonei urmărindu-se un proces firesc, şi abordabil tehnologic, de extindere a zonei centrale a oraşului (decurgînd din recunoaşterea nevoii de existenţă la nivelul posibilităţilor

Sublinind caracteristicile unor stări de efectivă funcţionalitate, privind un anumit sistem de elemente urbane (definit teritorial în raport de interesul pe care îl prezintă), analogia structurii sale funcţionale şi spaţiale nu poate neglija încadrarea sa într-un sistem superior a cărui existenţă/structură îi defineşte în linii mari premisele dezvoltării sale unitare. Prin analiza sistemului conţinător, se precizează cadrul posibil a unor diverse nevoi la nivelul sistemului conţinut, contribuind astfel la definirea potenţialei funcţionalităţi în raport cu una dintre aceste nevoi (cînd prioritatea ei se impune faţă de sistemul în cauză) sau ca stare generală de potenţială funcţionalitate (cînd rolul/poziţia sistemului conţinut în cel conţinător este deosebită, angajîndu-se, de fapt, în cazul unei realităţi urbane concrete, ca premisă pentru modernizarea generală a acesteia).

Prin urmare, constituindu-se ca moment de trecere de la o stare de efectivă funcţionalitate la o altă stare de efectivă funcţionalitate,

- starea de potenţială funcţionalitate a unei texturi este determinată (1) de caracterul stării ei efective de funcţionalitate, (2) situarea ei în context sistemic şi (3) natura şi intensitatea nevoii considerate dialectic.

Definirea stării de potenţială funcţionalitate întruneşte, deci, o triplă analiză morfologică, sistemică, dialectică, parcurgînd drumul de la existentă prin premisă la ipoteză, prin investigare, atît diacronic cît şi sincronic a relaţiilor existente, posibile şi previzibile.

III.3.3 ORDONAREA ELEMENTELOR MORFOLOGICE

Ca atare, structurii urbane îi este care tipică o anumită topologie, o anumită formă topologică ? Această întrebare de dată recentă, formulîndu-se uneori reprobativ privind structurile

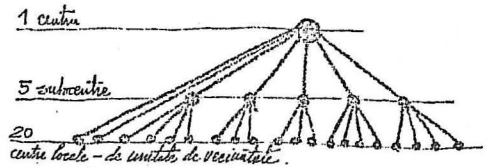

1. HARLOW

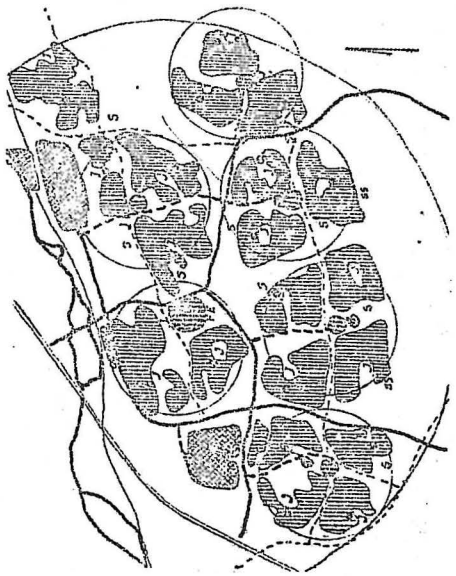

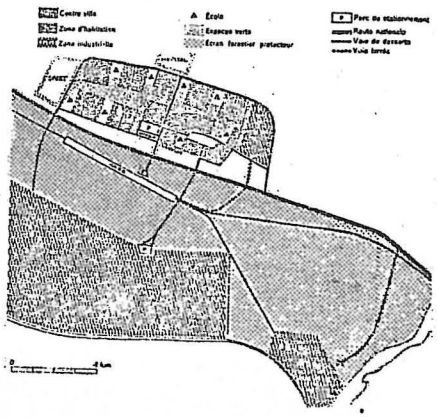

2. TIMIŞOARA

urbane actuale, a rezultat, de altfel, tocmai din formularea unor critici privind aspectele negative care apar în cadrul existenţei contemporane a oraşului.

Christopher Alexander, unul dintre primii interesaţi de această problemă, analizează faptul că, în ultimul timp, în general, oraşele au fost gîndite şi realizate, urmărind, de fapt, constituirea unei configuraţii de copac, variind doar numărul palierelor şi numărul relaţiilor pe elemente. O serie de exemple de oraşe noi mai mari sau mai mici, oraşe realizate sau oraşe numai proiectate, gîndite, demonstrează acest fapt. Chandigarh-ul, conceput sub conducerea lui Le Corbusier este constituit astfel, dintr-un centru principal pe palierul superior, la nivelul al doilea din două subcentre care îşi împart oraşul pe palierul intermediar şi pe palierul inferior din 40 centre locale repartizate egal fiecăruia dintre subcentrele orăşeneşti. Oraşul Brasilia, de mărime apropiată (500 000 de locuitori prevăzuţi în proiect) relevă, de asemenea, o configuraţie de acelaşi tip; dar, spre deosebire de Chandigarh, ea se evidenţiază îndeosebi la nivelul tramei stradale: o axă principală care organizează centrul oraşului (pe palierul superior), două magistrale, care deşi în continuitate organizează oraşul în două mari zone (pe palierul intermediar), patru artere principale, care delimitează în fiecare dintre cele două zone cîte patru mari unităţi (pe palierul inferior) şi, în fine, un mare număr de străzi transversale, delimitînd un mare număr de unităţi elementare - quadrasuri, pe un palier primar. Acestea sînt numai două exemple, pentru că, în cursul anilor '60 şi '70, construcţia urbană din întreaga lume a produs, în deosebi în construcţia de noi oraşe sau de mari cartiere de locuinţe numai pe baza ideii de organizare structurală dendromorfică. Şi totuşi, această idee a configuraţiei de copac a structurii urbane, nu se datorează acestor ani, ca a apărut o dată cu ideea zonificării teritoriului urban. Deja în proiectele oraşelor ideale ale socialiştilor utopişti, apare o oarecare structurare într-o asemenea configuraţie a oraşului. Primele oraşe-satelit realizate cu deosebire în Anglia (primele oraşe-satelit din prima serie, ale Londrei) ridică la rangul de teorie novatoare o asemenea concepţie, chiar dacă simetria configuraţiei respective nu este perfectă. Oraşul Harlow este unul dintre exemplele care au făcut şcoală, recomandînd principiul în construcţia urbană, ca mijloc de ordonare a cadrului urban în raport cu prin-

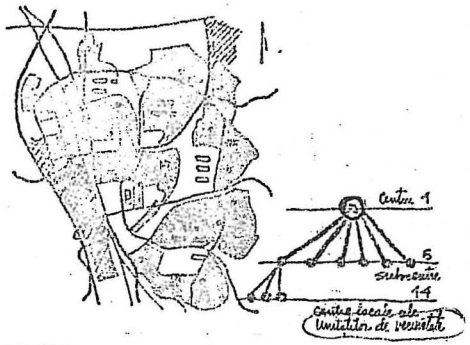

1. STEVENAGE

2. G.A.GRADOV: ORAŞUL IDEAL CONTEMPORAN 1968 (1 centru, cartier, 2 subcentru, 3 teritoriu rezidenţial, 4 industrie, 5 dotări orăşeneşti)

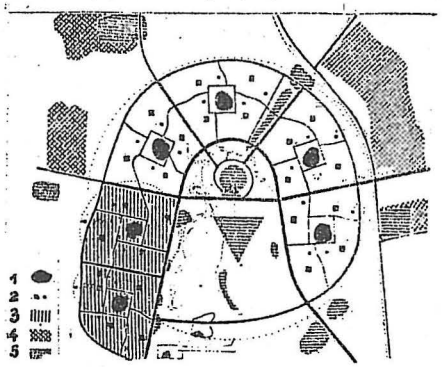

3. ORAŞUL TOGLIATTI (1 industrie, 2 teritoriu rezidenţial, 3 dotări orăşeneşti, de cartier şi de microraion, 4 spaţii verzi, 5 drumuri)

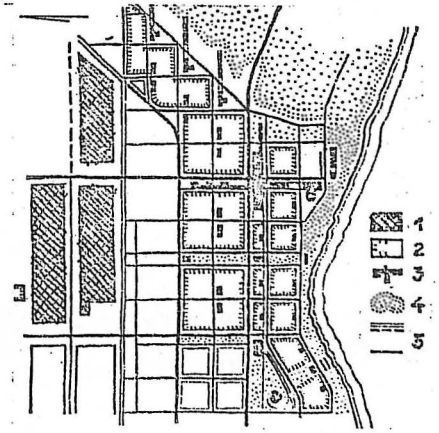

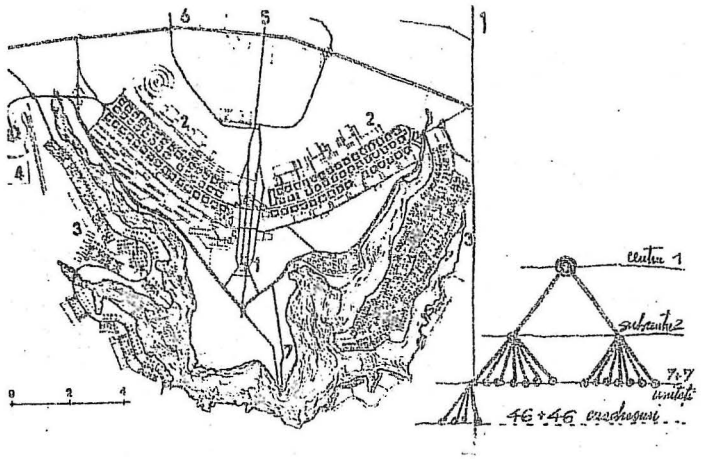

1. BRASILIA : SCHEMA-PLAN (1 centru, 2 unități de locuit colectiv, 3 unități de locuit individual, 4 aeroport, 5 gară, 6 industrie, 7 reședință prezidențială)

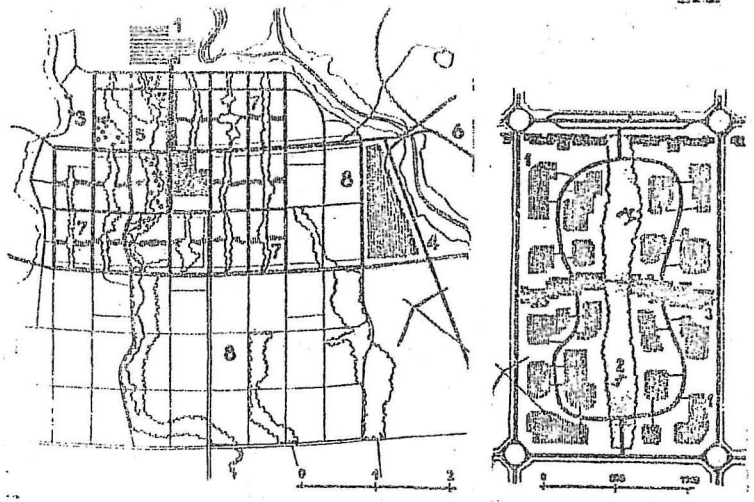

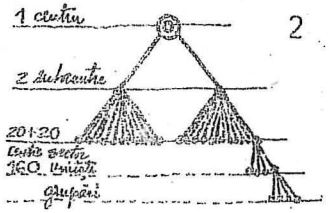

2. CHANDIGARH: SCHEMA-PLAN (1 capitoliu, 2 centru comercial, 3 universitate, 4 industrie, 5 parc central, 6 gară, 7 unități de locuit colectiv, 8 teritoriu de extindere)

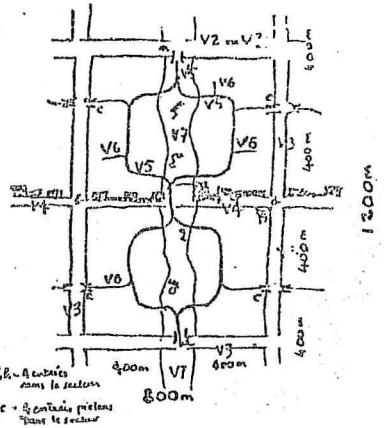

PLANUL UNEI UNITATI DE LOCUIT (1 grup de locuințe, 2 spațiu verde cu dotări pentru copii, 3 dotări comerciale)

SCHEMA LUI LE CORBUSIER PENTRU O UNITATE DE LOCUIT SI PLANUL SAU TEORETIC (1925) PENTRU "ORASUL VERDE"

3. TRAMA STRADALA REFLECTA TRASATURI CARACTERISTICE ALE STRUCTURII URBANE DI ANSAMBLUL EI SE FACE POSIBILA APRECIEREA MODULUI DE ORDONARE GENERALA A ELEMENTELOR ASTFEL INCIT PENTRU STRUCTURA FUNCTIONALA A ORASULUI TRADITIONAL ESTE EVIDENT UN ALT TIP DE CONFIGURATIE DECIT " ORASUL " , CITEVA EXEMPLE: 3. GENOVA (o proiecție ordonare în ansamblu , în raport cu terenul și tot odată o amalgamare interesantă a elementelor în raport cu timpul) 4. LENINGRAD 5. FLORENTA 6. BERLIN 7. BUCUREȘTI 8. VIENA (specificitatea orașului vechi este strâns legată de trama stradala)

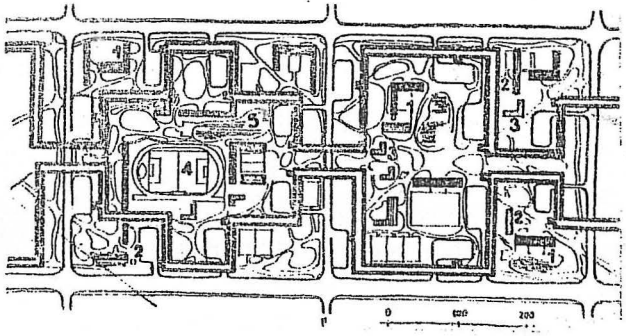

4

5

6

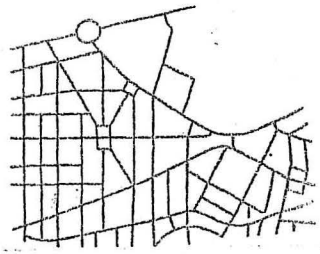

7

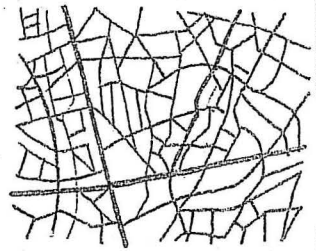

8

1

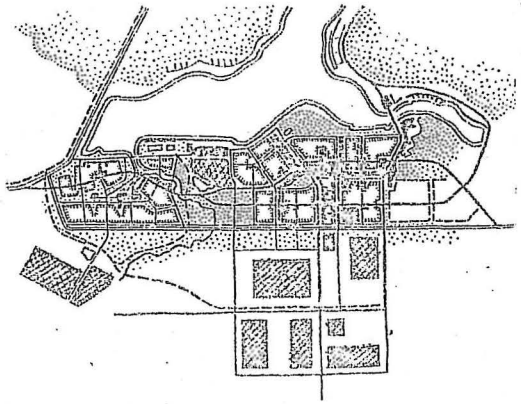

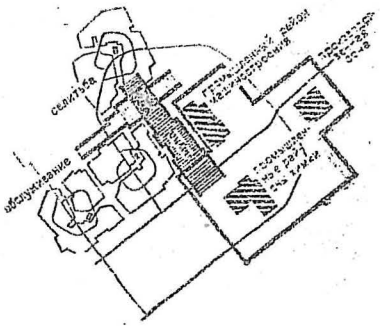

PANA A SE REDUCE LA FRAGMENTAREA ORGANISMULUI URBAN SI LA O ANUMITA SEPARARE A TERITORIILOR DIFERIT OCUPATE, INTREPATRUNDEREA FUNCTIONALA ESTE POSIBILA CA SI IESIREA DIN RIGIDITATEA UNUI TIPAR CARE LIMITEAZA CANTITATIV SI CALITATIV COMPORTARILE . CITEVA EXEMPLE: 1. ORAS NOU IN U.R.S.S. (plan si o schema a intrepatrunderii functionale) 2. ETARRE , ORAS NOU LANGA PARIS 3. REDWOOD , ORAS NOU IN S.U.A.

2

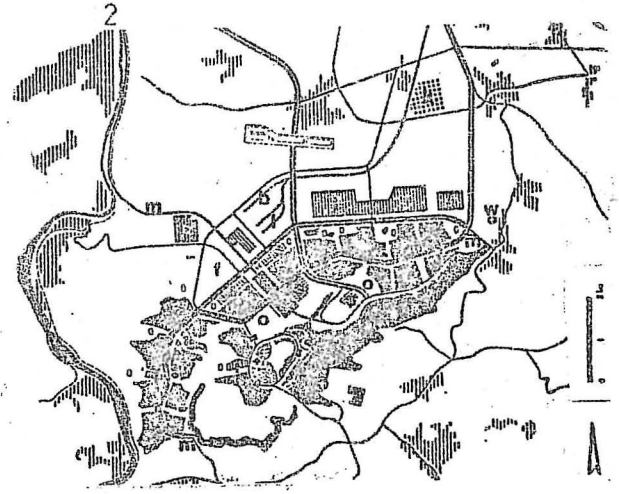

3

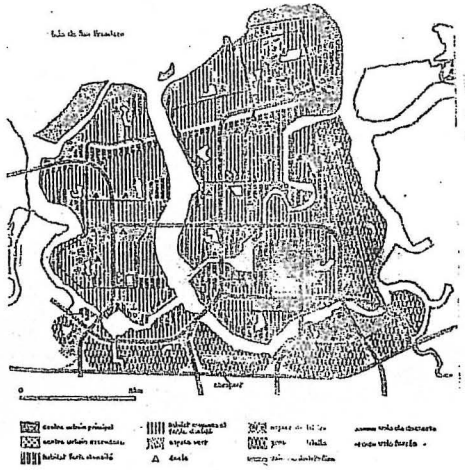

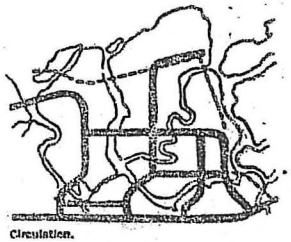

cipiul Cartei de la Atena. Şi, de altfel, oricît vom critica astăzi acest principiu, el s-a dovedit ca valabil în acest sens, într-o perioadă în care se evidenţiază voinţa omului de a trece dincolo de mizeriile aglomeraţiei urbane şi într-un timp cînd, pierderile materiale produse de război la nivelul existentei oraşelor trebuiau urgent recuperate. Eroarea a constat în transformarea unui principiu de o r d o n a r e a e l e m e n t e l o r structurii urbane, într-o d o g m ă d e u n i f o r m i z a r e a acestora, transpusă de la organizarea oraşului la existenta ansamblului ordinar.

Dar, aşa după cum arăta C.Alexander, oraşele existente apreciate pentru valorile lor în general, nu demonstrează nici pe departe o asemenea configuraţie a structurii lor funcţionale şi nu motivează apariţia şi formarea unei asemenea configuraţii structurale funcţionale ca rezultat al căutării unei discipline, în organizarea urbană.

Aşa după cum a arătat-o gîndirea arhitecturii raţionale antebelice, ea este produsul unei gîndiri de acest fel. Or, cum în general raţionamentul nostru, gîndirea noastră specifică raţiunii umane nu se poate dezvolta decît în succesiune aprofundată dendromorfic, astfel şi planificarea spaţiului urban a luat acest aspect structural, transpunîndu-l în proiect şi apoi în realizare. Oraşele constituite însă în această configuraţie structurală, s-au dovedit că nu corespund pe deplin satisfacerii nevoilor umane, pe cît se presupunea la realizarea lor, în timp ce oraşe care se află şi astăzi într-o structură veche, deşi se caracterizează printr-o serie de neajunsuri, totuşi funcţionează, în general, bine. In aceste condiţii, C.Alexander consideră că configuraţia necesară, aşa cum o dovedeşte istoria, aşa cum o pretinde viitorul, este o configuraţie de copac pe care - să-i spunem - s-au "altoit" elemente ale configuraţiei în reţea, şi pentru aceasta este necesar ca relaţiile care se stabilesc între elementele sistemului de elemente de viaţă ale organismului urban, să nu se realizeze exclusiv univoc de la element la element, deci să nu se situeze astfel încît ele să aibă legături numai două cîte două şi numai între paliere vecine. Acest tip de configuraţie structurală este numit de către Christopher Alexander "Halbverband". I-am putea spune constelaţie şi poate fi definit axiomatic astfel: numai atunci cînd în sistemul de elemente pe care-l reprezintă, două elemente care se între-

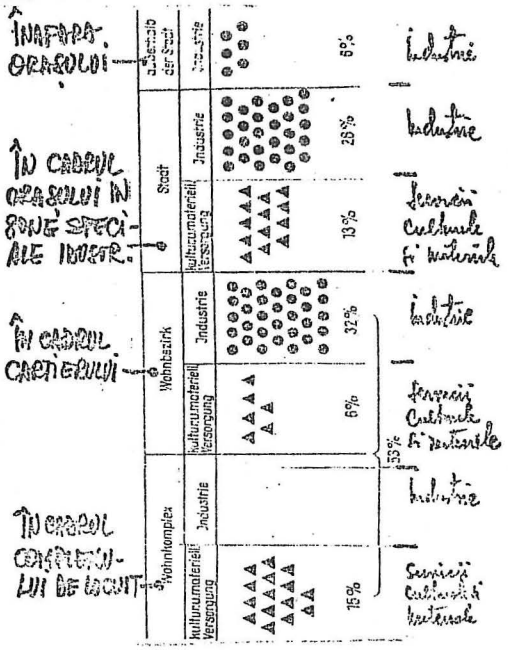
ÎNAFARA ORAŞULUI
ÎN CADRUL ORAŞULUI ÎN ZONE SPECIALE ALE INDUSTR.
ÎN CADRUL CARTIERULUI
ÎN CADRUL CARTIERULUI DE LOCUIT
Industrie
Industrie
Industrie

tate/influenţează, aparţin ansamblului şi numai atunci cînd totodată şi elementele comune celor două elemente luate iniţial aparţin, de asemenea, ansamblului.

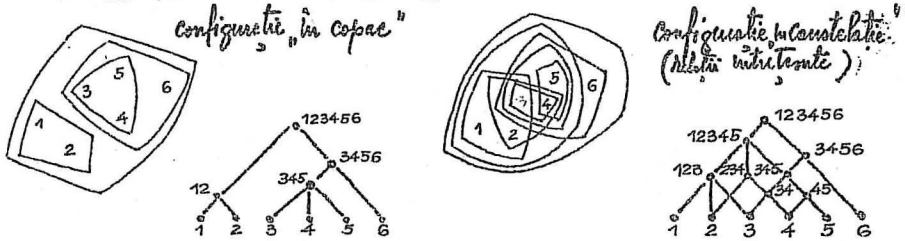

Această imagine de reţea în c o n s t e l a ţ i e exprimă cadrul aşezării planimetrice a elementelor în teritoriul oraşului, ~~o asociere mai complexă în sensul unei suprapuneri de~~ interese, în planul spaţio-funcţional cît şi a unei suprapuneri fizice spaţiale. Faptul că, spre exemplu, cinematograful ca element de viaţă urbană, ca dotare, are interesul să se afle nu într-un context - să spunem - liniştit, nu într-un spaţiu foarte mare, generos, nu într-un loc unde nu există alte elemente de dotare, ci, dimpotrivă, pentru a funcţiona în plin, favorabil pentru locuitori, are interesul să se afle exact acolo unde este cea mai mare aglomeraţie a oraşului, are interesul să se afle acolo unde se concentrează, spre exemplu, spaţiile comerciale. Se realizează în felul acesta suprapunerea de interese şi, în mod normal, o suprapunere spaţială ca realizare în fapt a acestor interese.

Subliniind însemnătatea pentru viaţa urbană, a realizării în constelaţie a structurii urbane, C.Alexander se opreşte însă aici; nu merge mai departe, adică nu încearcă să găsească care sînt modalităţile prin care se poate realiza în practic o asemenea configuraţie, care sînt implicaţiile ei asupra existenţei globale a organismului urban, cum poate fi asigurată ordonarea elementelor, cum poate fi aprofundată şi înţeleasă o astfel de structură. Aceste aspect decurg chiar din teza susţinută şi îşi dovedesc acuitatea pentru că, dacă am tot criticat şi criticăm starea de pericol ce se naşte din dorinţa/nevoia de a remedia o serie de lipsuri în oraşele existente (pericolul de a distruge un echilibru posibil de păstrat, înlocuindu-l printr-un mare efort cu un echilibru deficitar în altă direcţie) se naşte pericolul amestecului întîmplător al funcţiilor care nu asigură neapărat o soluţie corespunzătoare.

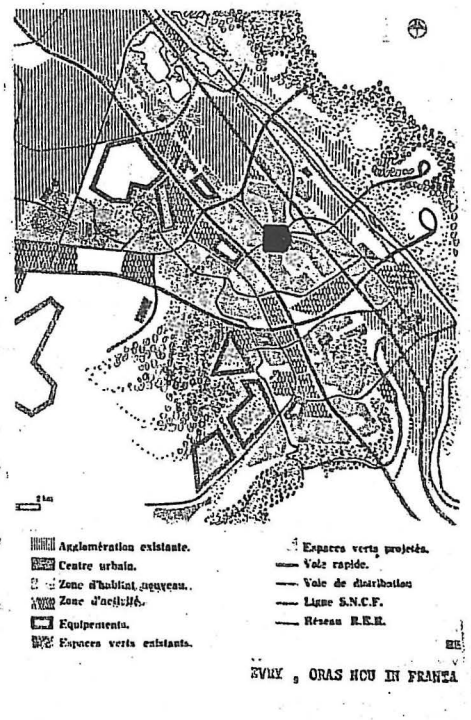

Examinînd o structură urbană avînd configuraţia de constelaţie, o imediată constatare ar fi aceea că o asemenea structură nu apare perfect ordonată, în sensul unui echilibru geometric al relaţiilor care se constituie între elementele respective. Altfel spus, o asemenea structură ne-ar apare ca o amestecare a elementelor de viaţă urbană, deci, de fapt, ca o amestecare de activităţi urbane.

Se poate pune întrebarea, în aceste condiţii: este de recomandat sau nu d i s p e r s a r e a u n i f o r m ă a elementelor de viaţă urbană în teritoriul urban ? In primul rînd, fiind vorba de un teritoriu şi de o populaţie care trăieşte în acest teritoriu, se poate răspunde că principiul unei anumite dispersări uniforme a elementelor de viaţă urbană în teritoriu este rezonabil, dar trebuie avută în vedere dispersarea uniformă pe fiecare palier al reţelei de relaţii, care însă conduce în acelaşi timp la dispersarea relativă în raport cu elementele altor texturi. Aceasta, deoarece la nivelul texturii şi la nivelul structurii luate în ansamblul lor, nu putem avea de-a face cu o dispersare uniformă. Deci caracterul uniform al dispersării în teritoriu a elementelor de viaţă urbană este valabil numai la nivelul fiecărui palier în parte, şi cu deosebită insistenţă la nivelul palierului primar (inferior).

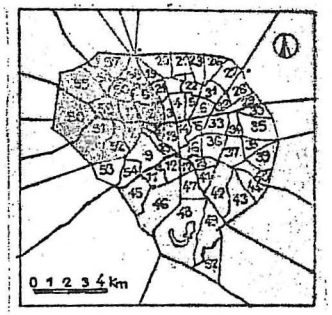

Fiecare textură (în general, dar constatarea este de reţinut cu precădere pentru texturile d.v.u.) se caracterizează în sine în raport cu specificitatea elementelor sale de viaţă urbană printr-o anumită ocupare a teritoriului exprimabilă prin d e n s i t a t e a e l e m e n t e l o r. La un anumit palier, elementele de viaţă urbană respective ocupă un anumit teritoriu, ele definind un anumit g r a d d e o c u p a r e v i r t u a l ă a acestui teritoriu prin intermediul densităţii lor, deci al densităţii elementelor de viaţă urbană. In cadrul texturii, definindu-se pe fiecare palier în parte, se constată că densitatea elementelor creşte pe măsură ce se referă la un palier de grad inferior. Per ansamblul sistemului - transpus din reţea de relaţii-la textură - prin proiectarea tuturor elementelor pe un plan orizontal, această densitate a elementelor de viaţă urbană variază dintr-o porţiune într-alta a ariei de întindere a sistemului, încît distin-

gem în felul acesta aglomerări şi rarefieri de elemente de viaţă urbană a căror configuraţie poate fi pusă în evidenţă prin marcarea zonei de reţea ocupate (nu ne vom imagina aceste zone ca reprezentînd suprafeţele reale ocupate în teritoriu, această apreciere fiind posibilă abia la nivelul echipamentului, şi atunci într-o zonă aproximativă, de principiu).

Trebuie remarcat că în realitatea practică nu se întîmplă decît în foarte rare cazuri ca, configuraţia aglomerării şi rarefierii texturii urbane să fie concentrică (deci aglomerare în centru şi rarefiere periferică), această situaţie exprimînd de fapt o configuraţie considerată ideală a texturii urbane. In general, aglomeraţia ca şi difuziunea elementelor apar dispersate în teritoriu. Această imagine a configuraţiei, ar trebui interpretată exact aşa cum medicul interpretează o radiografie, în sensul că transpunerea pe plan orizontal,(eventual pe planul redus al localităţii) a elementelor de viaţă urbană; dintr-o anumită textură, ne dau de fapt o radiografie a texturii respective a localităţii respective, sesizînd în cuprinsul ei transpunerea unor fenomene ce genereazâ, îndeosebi, aglomerările şi rarefieri excesive. Prin compararea unei asemenea radiografii urbane cu alte date privind organismul urban, asupra zonelor respective, se poate diagnostica alcătuirea corespunzătoare sau nu a texturii urbane definindu-i o serie de deficienţe. Aceste aglomerări ale elementelor de viaţă urbană în cadrul texturii, se constituie, de altfel, ca nişte adevărate centre de greutate, reale centre de interes, pentru că ele reflectă astfel un anumit interes, în teritoriul respectiv şi în cadrul structurii respective. Cum interesul populaţiei într-o zonă este direct proporţional cu densitatea populaţiei în zona respectivă (reţinînd aici că este vorba de densitate în aceeaşi perioadă în care se exercită interesul respectiv, astfel încît ne putem referi la densitate diurnă sau densitate nocturnă, la densitate de locuit) rezultă că repartiţia densităţii elementelor de viaţă urbană, trebuie să reflecte densitatea populaţiei implicate în teritoriul respectiv.

Dar deşi densitatea elementelor de viaţă urbană caracterizează textura, ea nu face posibilă o comparaţie între diferite texturi urbane. Aceasta, numai în măsura în care ne mulţumim cu nişte aprecieri foarte vagi şi anume, că textura de elemente de viaţă urbană cu caracter educaţional este mai puţin densă decît textura cu caracter comercial, spre exemplu. Efectiv, însă, o comparaţie

DENSITATEA UNOR CATEGORII DE ELEMENTE DE VIAŢA URBANA POATE FI APRECIATA SI INDIRECT PRIN INREGISTRAREA EFECTELOR MANIFESTARILOR LOR; SPRE EXEMPLU , DENSITATEA TEXTURILOR COMERCIALE POATE FI APRECIATA PRIN STUDIUL ADRESARILOR POPULATIEI. ASTFEL UN STUDIU ELABORAT DE CATRE LABORATORUL DE CERCETARI SOCIOLOGICE AL CMUB SI DE CATRE IPB RELEVA IN ACEST SENS O AGLOMERATIE A TEXTURII COMERCIALE IN ZONA CENTRALA A BUCURESTIULUI. ACEASTA AGLOMERATIE, INCONFORTABILA PENTRU FUNCTIONALITATEA IN TERITORIUL URBAN, ESTE CAUZATA DE O DISTRIBUTIE NEOMOGENA IN RAPORT CU NEVOILE DIN TERITORIU - INDOSEBI DIN ZONA SUDICA (tabelul 1 - aprecierea diferitelor zone din teritoriul central, tabelul 2 - încărcarea texturii în diferite zone ale oraşului, tabelul 3 - adresările populaţiei din zona studiată)

Tabelul I

	Valoare arhitecturală (mare — f. mare)	Starea de întreţinere (bună — f. bună)	Conduita populaţiei (bună — f. bună)	Aglomerarea (mare — f. mare)
Bărăţiei — 1848	13,6%	6,1%	14,7%	73,3%
Lipscani — Curtea Veche	33,5%	16,3%	16,6%	95,5%
Cal. Victoriei — Bd. Magheru	86,6%	64,9%	53,0%	84,6%

Total răspunsuri 3 018 (100%)

Tabelul II

Unitatea teritorială	Suprafaţa în ha	Ponderea (%) populaţiei rezidente	Reţeaua	
			alimentară* volum vînzări (%)	nealimentară volum vînzări (%)
Centrul oraşului	436	8,3	25,0	59,7
Zona semicentrală	1 507	18,1	18,9	16,8
Zona extracentrală	19 107	63,6	54,0	22,2
Zona de agrement	3 166	4,4	0,4	0,1
Comune suburbane	36 204	5,6	1,7	1,2

* Exclusiv alimentaţia publică
(După studiul Institutului de Cercetări Comerciale: Reţeaua comercială şi de prestări de servicii din Bucureşti, partea I, Bucureşti, 1973, pp. 31—46).

Tabelul III

	Total eşantion (100%)	Adresări								
		la centru			în zona Gării de Nord			în alte zone		
		CIN.	REST.	MAG.	CIN.	REST.	MAG.	CIN.	REST.	MAG.
Populaţie rezidentă în nord-vest	312	45,9	43,7	50,5	50,9	36,8	49,5	3,1	19,4	—
Populaţie rezidentă în sud	500	62,9	65,5	87,7	—	—	—	37,1	34,5	12,3

între aceste două texturi nu se poate face pe baza luării în consideraţie a densităţii elementelor de viaţă urbană. Nu înseamnă deci, în aceste condiţii, că o textură cu densitate mică este mai puţin importantă decît o textură cu densitate mai mare.

III.3.4 ZONIFICARE

Dacă ordonarea elementelor de viaţă urbană a rezultat în cursul timpului ca necesitate de organizare a vieţii urbane, zonificarea a exprimat încă înainte de momentul constituirii ei conceptuale şi a formării unor prime preocupări pentru zonificare tot o nevoie de ordine: nevoia pentru o anumită ordine funcţională. Zonificarea urbană nu a apărut deci ca principiu conştient în constituirea şi dezvoltarea oraşului. Diviziunea teritoriului urban după destinaţia sa, diviziune constituită încă din foarte vechi timpuri ca ceva spontan în evoluţia oraşului şi, treptat, ca preocupare a autorităţilor publice, această preocupare rezultînd de cele mai multe ori din unul din trei MOTIVE: un prim motiv (1) rezultă din i n t e r e s e e c o n o m i c o - s o c i a l e ca necesitate de cooperare profesională. Lăsînd la o parte faptul că pot exista încă şi astăzi localităţi cu un caracter specific profesional, în cursul timpului şi, în special, în evul mediu s-au constituit în cadrul oraşelor cartiere specifice pe profesii. Murano, întîi ca localitate şi mai tîrziu ca comună-cartier al Veneţiei, este specific şi astăzi din punct de vedere economico-profesional pentru produsele sale de sticlă. Intr-o serie de burguri medievale au apărut străzile pe bresle şi Bucureştiul păstrează încă în zona veche, denumiri ale străzilor datorate unui anumit specific profesional. Tot astfel, modul de producţie caracteristic perioadei de după revoluţia industrială, a împărţit oraşul secolului al XIX-lea în două zone: una cuprinzînd funcţiunea de producţie şi clasa socială a producătorilor, iar cealaltă cuprinzînd funcţia de consum şi clasa socială a consumatorilor. Un exemplu la o altă scară - Londra, al cărei cartier central City este specific printr-o anumită activitate cu caracter financiar-economic. Aceste interese economice care au dus la o anumită zonificare a teritoriului urban în raport cu un anumit caracter profesional sau

interes economico-social, au rezultat, în primul rînd, din avantajele unor contacte mai apropiate, mai strînse, fie între aceeaşi profesie şi profesii complementare, fie între membrii unei aceleeaşi categorii sociale. Se constată, spre exemplu, că gruparea comerţului în cadrul unui oraş, se constituie mai puţin după branşe şi mai mult mai mult după nivelul calitativ al activităţii comerciale respective. Deci, într-o anumită zonă a oraşului găseşti magazine care, deşi sînt în branşe diferite, se situează, însă la acelaşi nivel de servire şi la o aceeaşi calitate a produselor respective.

Un al doilea motiv de preocupare pentru zonificare (2) rezultă din preocuparea pentru s e c u r i t a t e a p o p u l a ţ i e i ş i a c t i v i t ă ţ i l o r şi există foarte vechi exemple de zonificare a localităţilor care pornesc, în primul rînd, de la un asemenea considerent. De fapt, izolarea depozitelor de grîne la Gdansk a rezultat, în primul rînd, din necesitatea de scoatere din oraş a unor activităţi periculoase privind securitatea oraşului, adică a unor activităţi care, pe de o parte, puteau duce la distrugerea unor părţi ale oraşului prin incendiu, iar pe de altă parte, puteau fi incomodate tocmai printr-un asemenea pericol pe care îl prezenta oraşul. Cel de-al treilea motiv (3) rezultă din i n t e r e s u l d e a i m p u n e, fie că era vorba de puterea religioasă (care trebuia să cîştige supuşenia populaţiei oraşului respectiv şi, ca atare, întîlnim altarele scoase în afara oraşului propriu-zis, şi situate în zone sacre favorizate ca aşezare în mediu) sau o altă putere dominantă. Este interesant de sesizat faptul că o asemenea zonificare, poate într-un fel, chiar dintr-un asemenea punct de vedere a influenţat şi creaţii contemporane în domeniul urbanismului. Se vorbeşte foarte mult la Chandigarh, de scoaterea centrului politic al oraşului în afara acestuia şi constituirea lui într-o zonă distinctă, aparte, separată de oraş, urmărind manifest tocmai acest considerent de a impune, nemaifiind vorba de data aceasta de o impunere de ordin religios, ci de o impunere de ordin politic. De fapt, acest interes de a impune a intervenit pregnant în constituirea oraşului supus pieţei prin diferenţierea masivă a cartierelor în raport cu statutul social al populaţiei care îl locuia. Este de semnalat aici, referitor la acest interes de a impune, rolul de ghidare pe care îl are politica funciară, în sprijinirea sau dimpotrivă în eradicarea unui asemenea interes de zonificare a oraşului.

CUMULAREA SI FIXAREA CONSTIENTA A ACESTOR VALORI ŞI MOTIVATII INTR-UN MODEL URBANISTIC TEORETIC S-A REALIZAT RIDICA IN RENASTERE IN CONCEPTIA ORASULUI IDEAL , REZULTIND INSA O ZONIFICARE MAI MULT DE ORDIN ESTETIC-SPIRITUAL , CARE LASA IN NUMEROASE EXPRIMARI LOC SUFICIENT ASOCIERILOR INTEMPLATOARE INTR-UN STATIU CADRU PREGIS DETERMINAT GEOMETRIC (schita oraşului ideal a lui Cesare Cesariano este o mărturie)

Tot mai mulţi cercetători în domeniul urbanisticii sau în alte

domenii apropiate constată însă, că o asemenea zonificare, de fapt o diviziune în zone diferite a oraşului complet distincte unele de altele, nu poate fi în acord cu i n t e r e s e l e g e n e r a l e a l e î n t r e g i i c o l e c t i v i t ă ţ i u r b a n e. Şi totuşi, zonarea pe activităţi a teritoriului, cînd nu este urmărită cu grijă, duce la o atare situaţie chiar dacă, aşa cum spune G.Bardet "Zonarea activităţilor nu justifică zonarea teri-
18. torială în funcţie de bogăţie". Ca dovadă, este faptul că o asemenea zonificare contribuie, şi în acelaşi timp reflectă însăşi segregarea claselor sociale în interiorul oraşului. Stricta diviziune în acest sens a oraşului dezvăluie dezvoltarea haotică a acestuia (prin continua adăugire de "zone) şi nicidecum ordonarea lui.

Odată cu primele preocupări pentru o planificare urbană s-au evidenţiat implicit preocupări pentru zonificare, astfel încît pe măsură ce însăşi planificarea s-a constituit ca preocupare distinctă, diviziunea teritoriului urban în zone, a devenit obiect al planificării urbane, fixîndu-se treptat într-un cadru academic de realizare. Documentul care a impus categoric zonificarea urbană este CARTA ATENEI, document promulgat la Congresul C.I.A.M. din 1933 şi pe care l-am putea considera ca o încercare de scoatere a oraşului de sub dominaţia haosului şi contrastelor, împărţindîntr-un mod foarte sever, teritoriul oraşului în teritoriu pentru locuit, teritoriu pentru muncă, teritoriu pentru cultivarea corpului şi spiritului şi teritoriul pentru circulaţie: "Zonificarea este
19. operaţia asupra unui plan de oraş în vederea atribuirii fiecărei funcţiuni şi fiecărui individ locul său. Ea are ca bază discriminarea necesară între diverse activităţi umane reclamînd fiecare spaţiul său propriu: spaţii de locuit, centre industriale şi comerciale, şcoli sau terenuri pentru petrecerea timpului liber." Treptat, acest principiu al zonificării s-a impus ca o regulă strictă în planificarea urbană Carta Atenei devenind, aşa cum observa în urmă cu cîţiva ani G.Candilis, "un fel de superreglementare care
20. permitea urbanismului static şi miop să aplice toate soluţiile pe jumătate, realizînd o cîrpăceală a trecutului şi prezentului, toate soluţiile facile şi conformiste, sub faţada aparentă a gîndirii moderne". Şi tot el completa puţin mai tîrziu: "Acest urbanism
21. academic devine generatorul unei arhitecturi care disociază viaţa de mediul său înconjurător". In aceasta constă marea eroare a Cartei Atenei; faptul că, impunîndu-se ca un act academic, a impus, aşa cum spune Candilis, disocierea vieţii umane de mediul său în-

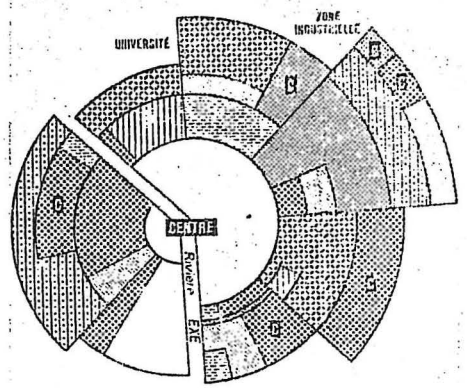

EXTER., O ZONIFICARE SOCIALA RADIO-CONCENTRICA CARE NU ESTE JUSTIFICATA DE SEPARAREA ACTIVITATILOR CI DE SEPARAREA DUPA VENIT (valoarea medie imposabilă în £ pe apartament)

-94
95-124
125-154
155-174
175-204
205-234
>235
Grands ensembles collectifs

2. N.MILIUTIN: SCHEMA-PLAN PENTRU MAGNITOGORSK 1930

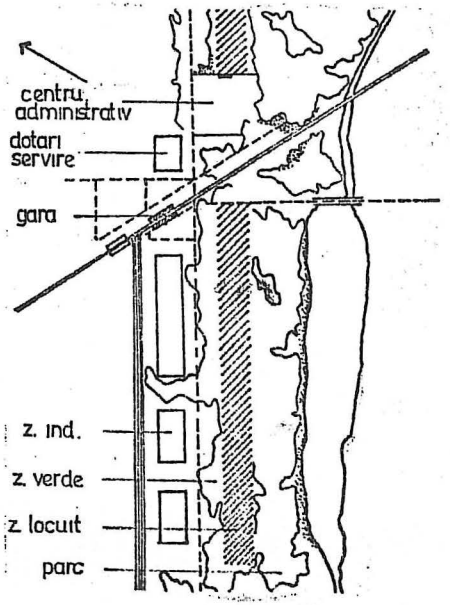

conjurător, deschizînd în felul acesta drumul către uniformizare şi tehnicizare excesivă situînd permanent omul în spaţii disfuncţionale, deşi justificate tocmai ca favorabil funcţionale. Ridicîndu-se împotriva condiţiilor necorespunzătoare de existenţă în oraşul post industrial, principiile enunţate de raţionalism în Carta Atenei, se mărginesc în a susţine o s c h e m ă s t r u c t u r a l ă t r i p a r t i t ă, obligînd oraşul (cadru şi viaţă urbane) a se înscrie într-un model organicist. "Diferitele părţi ale
22. unui corp uman au funcţiuni foarte specifice şi - paradoxal - transpunerea lor în materie de urbanism ajunge la "zonare" şi la formele cele mai schematizate ale unui urbanism planificat. Şi de aceea, spune în continuare Bernard Oudin, "oraşul încetează a mai fi un loc de întîlnire pentru a deveni o sumă de segregări".

Situîndu-se alături de problemele stăvilirii creşterii urbane, utilizării teritoriului şi ale revalorificării corespunzătoare a existentului, implicîndu-le şi fiind implicată în ele, privind nu numai teoria urbanistică, ci şi practica urbanistică (deoarece dintre toate principiile urbanistice care s-au perindat în cursul timpului în cadrul ştiinţei urbane), principiul zonificării urbane este poate cel care a solicitat cel mai mult practica intrînd în realitatea urbană curentă. Însăşi aceste realizări concrete, sînt germenele care a stîrnit punerea în discuţie a doctrinei zonificării urbane. Problema care se pune de fapt este următoarea: în aceste condiţii (recunoscînd valabilitatea acestor critici), zonificarea urbană, ca principiu al organizării structurii urbane îşi păstrează valabilitatea, sau, fiind un principiu perimat, dispare din cadrul teoriei urbanistice şi, ca atare, din practica urbanistică ? Nu se poate face o afirmaţie în acest sens, deoarece, aşa după cum defineam cu mult mai înainte, structura urbană este un rezultat al unui proces de organizare şi dacă această organizare a fost inconştientă/întîmplătoare pentru foarte mult timp, de la un moment dat ea a devenit din ce în ce un proces conştient de ordonare a elementelor organismului urban. Zonificarea ca principiu rămîne în continuare un mijloc de ordonare a elementelor organismului urban, numai că este necesar a milita astăzi pentru UN NOU ÎNŢELES mai complex al acestui principiu de organizare (fapt care se înscrie în cadrul unui proces firesc de evoluţie a mijloacelor de organizare urbană).

Intr-o lucrare apărută încă în anul 1961, criticul Jane

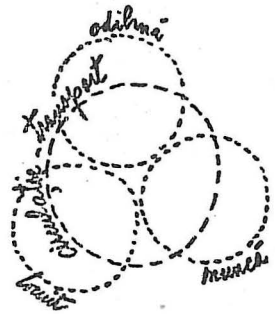

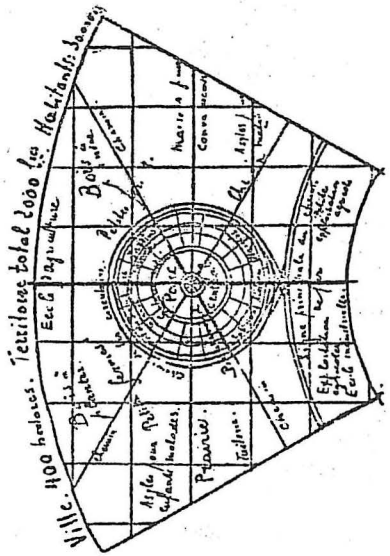

E.HOWARD: SCHEMA ORAŞULUI GRĂDINĂ , CARE INSPIRAŢ PROBABIL DIN "ORAŞUL SOARELUI"A LUI CAMPANELLA , ÎNCEPE UN FERM MODEL URBANISTIC ELABORAT PE BAZA ZONIFICĂRII FUNCŢIONALE ÎN FERME ALTERNATIVE DE LOCUINŢE ŞI SPAŢII VERZI

23. Iacobs, arăta: "Pseudo-ştiinţa construcţiei oraşului este fondată pe date fictive, neconfirmate de realitate", considerînd că cea mai mare greşeală a unor teoreticieni şi în parte practicieni, cum au fost Geddes şi L.Mumford, este negarea străzii tradiţionale, spaţiu în care se realizează de fapt un amalgam funcţional şi că, ceea ce este necesar acum trebuie să înscrie amestecul de funcţiuni, la voia întîmplării, în cadrul spaţiului urban. Examinînd criticile pe care J.Iacobs le aduce actualei organizări a oraşului, observaţiile sale ne apar judicioase. Nu tot atît de judicioase ne par, însă, concluziile la care ajunge, deoarece acreditează ca observaţie generală, analiza se referă la aspecte caracteristice marilor aglomeraţii urbane americane, oraşe în care, cel puţin în anul 1960, se întîlneau totuşi foarte puţine exemple de aplicare strictă a principiului zonificării, aşa cum o întîlnim, de fapt, în foarte multe din oraşele europene. Referindu-se la stradă, spre exemplu, apreciază, că, în fond, strada trebuie să fie un spaţiu în care amalgamul funcţional este dus pînă acolo încît însăşi jocul copiilor să fie permis în cadrul străzii, pe trotuare, asigurînd astfel supravegherea lor colectivă, ferindu-i de tendinţe deviaţioniste.(caracterul pe care îl are strada ca spaţiu de contact social fiind exagerat suprasolicitat). J.Jacobs neagă total principiul zonificării urbane, aruncînd de o parte atît ceea ce este negativ în acest prindipiu ca dogmă, cît şi ceea ce este bun în el ca idee, şi aceasta pe baza criticilor reale, evidente, ale modului în care un asemenea principiu a fost aplicat.

C.Alexander, aşa după cum arătam, şi el un aprig critic al actualei organizări a oraşului şi deci, implicit, al modului în care se aplică principiul zonificării, referindu-se la observaţiile lui J.Jacobs, spune: "Critica sa este excelentă, dar dacă citeşti
24. propunerile sale concrete, ai impresia că autorul doreşte ca marele oraş modern să fie un gen de amestec între Greenwich Village şi un mic oraş italienesc aşezat pe o colină, ocupată de case cu faţade înguste şi oameni aşezaţi pe stradă".

Nu trebuie să se înţeleagă prin c r i t i c a a p l i c ă r i i r i g i d e a principiului zonificării negarea acestui principiu şi deci, implicit, propovăduirea unei întoarceri la organizarea oraşului - să-i spunem - medieval, pentru că ceea ce trebuie reţinut în vederea unei înţelegeri complexe a zonificării urbane, este ceea ce spune în continuare C.Alexander: "In fiecare obiect
25. organizat civiziunea în părţi separate, efectuată într-o manieră

radicală şi dizolvarea elementelor interioare constituie un prim indice al distrugerii apropiate. Intr-o societate, dizolvarea semnifică anarhia".

Iată deci, că

> nu poate fi cazul de a nega zonificarea, negînd disocierea totalitară a elementelor organismului, ea conducînd, în ultimă instanţă, la organizarea vieţii populaţiei respective, deci avînd conceptual şi practic un conţinut social.

Urmărind modul în care principiul zonificării s-a dezvoltat de la primele sale conturări evident, conştiente, şi pînă astăzi asistăm, de fapt, la o desfăşurare teoretică şi practică a unui proces care trece de la logica funcţionalistă, simplistă, a modelului conceput de Fourier la logica organicist-funcţionalistă, analitică, a principiilor Cartei de la Atena şi de aici, astăzi la o posibilă l o g i c a f u n c ţ i o n a l i s t ă, c o m p l e x - s i n t e t i c ă a unui MODEL URBAN ETEROGEN. Şi trebuie spus pentru a contura de fapt eforturile cuprinse pe acest drum, că zonificarea nu a apărut pur şi simplu ca o teorie. Concepţia diviză-rii în zone este rezultatul unei serii întregi de preocupări (pentru igienă socială, economică, estetică) care s-au precizat şi completat în cursul a aproape un secol de frămîntare şi a căror interdependenţă a fost recunoscută în practică abia în anii '50.

Ce înseamnă de fapt un model urban (în esenţă un model funcţional) eterogen în cadrul unei asemenea concepţii structural-funcţionaliste sintetice ? Referitor la aceasta, trebuiesc distinse două aspecte, care de altfel rezultă amîndouă din observaţiile pe care le face J.Iacobs. Unul dintre aceste aspecte (1) insistă asupra n e c e s i t ă ţ i i d e a c o n f i g u r a de a conferi fiecărui cartier, fiecărei porţiuni de oraş o anumită vocaţie care nu exclude pe aceea de locuit, deci nu exclude caracterul rezidenţial. Cel de al doilea aspect (2) se referă la n e a c c e p t a r e a în cadrul organismului urban a unor "s p a ţ i i p a s i v e", susţinînd spaţiul activ, indiferent de caracterul său, indiferent de forma pe care el o are, şi considerînd că este absolut necesar ca, în cadrul oraşului, fiecare spaţiu să-şi aibă o anumită destinaţie; şi este de presupus chiar posibi-

litatea mai multor destinaţii, dar, în orice caz, el nu trebuie să fie fără utilizare şi fără formă, fiind vorba aici, de fapt, de o trecere în această succesiune de observaţii de la funcţia spaţiului la caracterul său volumetric, formal, deci de aspectul complex al zonificării urbane, astfel încît, cum spune Françoise Choisy "Vidul gratuit este sursă de nelinişte şi chiar verdeaţa
26. cere a fi pusă în formă şi localizată în punct strategice". Nimic, deci, în cadrul oraşului nu trebuie neglijat, desigur, în acest sens. Atunci, care este r o l u l s p a ţ i u l u i p l a n t a t în structura urbană? Rezultînd poate dintr-o neaprofundare a principiului zonificării, luat intact, "ad literam", aşa cum a fost el enunţat de Carta Atenei, rezultînd poate în mod firesc din tendinţa urbaniştilor de a concepe un spaţiu aproape de natură şi cît mai propice pentru dezvoltarea vieţii omului, s-a susţinut, spre exemplu, foarte mult, dezvoltarea spaţiului plantat în interiorul oraşului: nu întotdeauna întemeiat şi nu totdeauna într-un mod justificat ca localizare, intervenind de cele mai multe ori întîmplător, acolo unde nu se putea construi ceva sau unde terenul nu era utilizat pentru altceva. Se consideră încă spaţiul plantat ca un simplu spaţiu de trecere, ca un simplu element de mascare a unor imagini neplăcute în cadrul oraşului. Acest fapt a condus la apariţia, îndeosebi în cadrul oraşelor noi şi a marilor cartiere, a unui teritoriu care, fără a fi parc comunal, nu este nici grădină de folosinţă individuală, şi nici grădină de folosinţă limitată, rămînînd în textura urbană ca elemente nu numai neutre, ci chiar incomode pentru funcţionalitatea ei. In realitatea urbană ele aparsub forma unor spaţii incomode, costisitoare pentru că sînt în fapt spaţii neorganizate, sau dacă au fost organizate iniţial, sînt lăsate în paragină, devenind rapid spaţii pasive, care nici măcar nu au o funcţie de natură microclimatică, fiindcă nu sînt, nu pot fi organizate şi întrebuinţate corespunzător în acest sens. Această situaţie, prin experienţa pe care o prezintă, militează desigur pentru un spaţiu plantat activ funcţional şi vizual, un spaţiu care să ajungă în oraş dar care, pus la dispoziţia populaţiei, datorită accesibilităţii lui să nu se transforme în maidan, oricît de minunat ar fi fost el iniţial.

Nu este întîmplătoare legătura care se face între categoria spaţiilor pasive şi spaţiile plantate. Un spaţiu plantat poate avea o deosebită valoare estetică şi prin asta el devine activ, iar

1. E.SAARINEN: SOLUTIA PENTRU DECENTRALIZAREA ORASULUI SUPUS EXPLOZIEI URBANE PRIN DESFACEREA INTREPRINDERII SI IMPRASTIEREA DIFUZA A ASEZARILOR URBANE IN "PETE" CIT MAI UNIFORM REPARTIZATE (1943)

2. I.LEONIDOV: "FISIA DE COLONIZARE" IN TERITORIU ESTE O INCERCARE INTRE DESCENTRALIZARE SI ORASUL LINEAR (1930)

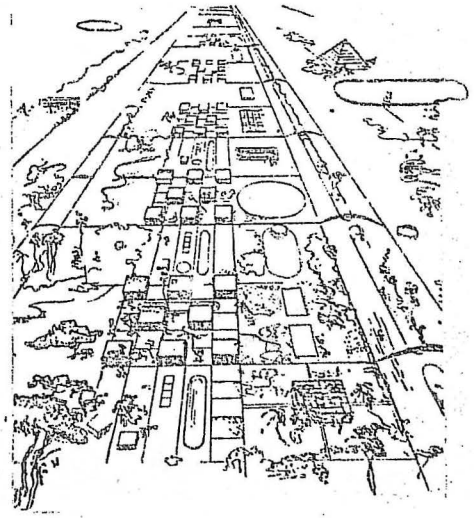

atunci cînd el nu prezintă interesul acesta, el nu poate fi activ decît oferindu-se ca loc de desfăşurare a unei activităţi - nu înseamnă numai activităţi programate. Un obiectiv situat într-un spaţiu zis plantat, care însă depăşeşte cu mult necesarul său şi nici nu este folosit pentru altceva, nu poate fi decît un pretext pentru activizarea spaţiului plantat respectiv, tot aşa după cum simpla sădire a unor pomi şi a unor flori pe un teren nu poate conduce la scoaterea din pasivitate a acelui spaţiu. Valoarea activă a spaţiului plantat vine astfel în întîmpinarea utilizării eficiente a teritoriului urban, iar relaţia între ele se transferă într-o măsură mai mică sau mai mare, ca unul dintre aspectele discutabile ale descentralizării urbane. Este firesc pentru că descentralizarea urbană nu este în ansamblul ei o teorie nouă, şi în cursul evoluţiei sale, spaţiul plantat s-a detaşat în chip de natură drept cadru al acţiunii. In general, descentralizarea urbană (provenind pe linia descentralizării organice a lui Fr.Lloyd Wright, sau pe linia descentralizării totale a lui Eliel Saarinen), nu a implicat un principiu al zonificării urbane.

Ca exemplu însă mai recent, oraşul cu ţesut urban discontinuu, propus practicii de către E.Leblanc-Bazan, G.Coronio şi J.P.Joly, relevîndu-se ca o teorie a descentralizării se sprijină pe zonificare, dar, nu în raport cu activităţile implicate ci cu natura ocupării multinucleare a teritoriului: nuclee-oraş construit + nuclee-oraş-plantat, acestea din urmă constituind spaţiul interstiţial.

Spaţiul interstiţial operînd astfel ca "un fel de negativ al
27. schemei.....,oprindu-se la limitele oraşului, care pot fi uşor vizualizate"!? - se dovedeşte a fi (1) "un fond de referinţă faţă de care se pot pune în valoare diferite unităţi construite" (deci rămîne un simplu cadru) (2) "o rezervă de spaţiu pentru viitor" (deci, în viitor configuraţia în jurul căreia se învîrteşte întreaga teorie nu mai este valabilă) (3) "un spaţiu unde se poate să nu se petreacă nimic" (deci fără rost) şi, totuşi, (4) "spaţiul interstiţial face parte din oraş; el asigură continuul urban (sic) prin alternanţe de ritmuri şi implantarea de activităţi necuprinse în cartiere" (deci, totuşi, trebuie pe ici pe colo să cuprindă ceva, ceva ce nu este cuprins nici în cartiere şi nici în centre). In fapt, spaţiul interstiţial este un spaţiu plantat pe care doar o schemă de dispoziţie a activităţilor - in-

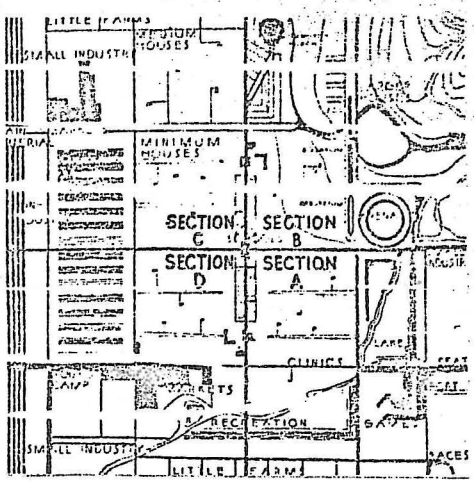

1. FR. LLOYD WRIGHT: BROADACRE CITY

2. ORAŞUL CU SPAŢIU INTERSTITIAL ÎN CONCEPŢIA LEBLANC-CORONIO-JOLY (schemă-plan şi schemă-secţiune de ocupare a spaţiului)

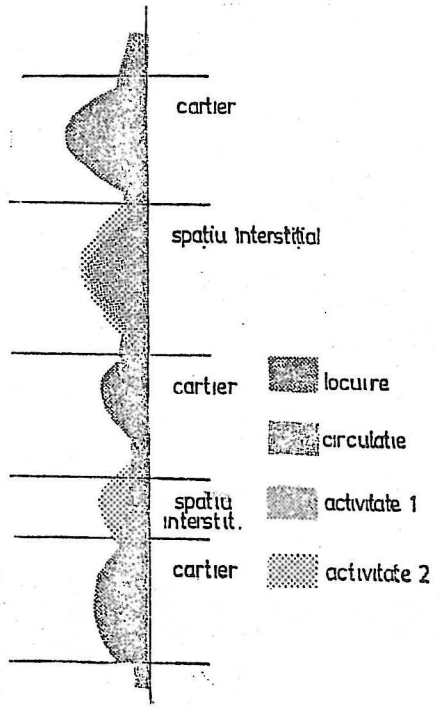

teresantă, de altfel, sugerînd, paradoxal, opoziţia împotriva zonării - nu-l poate salva, pentru că el se situează la nivelul unei macrostructuri posibil urbane şi pentru că schema amintită nu se reflectă decît foarte vag în schemele de plan propuse. De altfel, o multitudine de observaţii corecte, privind viaţa urbană şi cadrul oraşului contemporan, precum şi o serie de argumente ce par de asemenea motivaţii juste, se pierd în "imaginea" funcţionalităţii şi spaţialităţii care ni se propune. In afara unui cadru general, prezentat în linii mari, structura urbană nu se poate cunoaşte, esenţialul relaţiilor urbane fiind înglobate de nucleele construite, pentru că spaţiul interstiţial "va fi locul privilegiat care va adăposti evenimente şi stări de lucruri avînd un caracter marginal; el va permite, spre exemplu, pădurii de a începe în plin oraş".

Oricît ar susţine autorii aceasta, prin funcţia ludică sau de rezervă şi caracterul socializant al unui astfel de spaţiu, este greu de a aprecia întreaga teorie mai mult decît o reîncercare de "întoarcere la natură", (în mare fiind de fapt oraşe clasice într-un mare oraş-grădină, mult mai greu de realizat şi de întreţinut, poate şi mult mai greu de trăit în ele decît în cunoscutele oraşe-grădină din Anglia). Problema teritoriului, în numele unui "spaţiu de adunare favorizînd schimbul între indivizi" (care? acel spaţiu care poate să nu conţină nimic ?!), nu este luată în consideraţie decît formal, după cum nici densitatea populaţiei în teritoriu nu are vreun sens de eficienţă ci numai de ajustare a unei siluete compuse echilibrate. Edificînd o virtuală aglomeraţie urbană - "în ciorchine" - oraşul cu ţesătură urbană discontinuă oferă însă autorilor ocazia de a face o analiză analitică destul de clară deşi mai puţin profundă a echipamentului urban luat în general.

Absenţa preocupării de utilizare eficientă a teritoriului (în sensul pe care l-am subliniat anterior) precum şi evitarea înţelegerii oraşului cu ţesătură discontinuă ca o posibilă extindere a unui existent urban - de unde ar fi putut să rezulte cîteva concluzii concrete, de actualitate - au condus la o cu totul altă înţelegere a spaţiului interstiţial, decît ceea ce ar putea această noţiune să desemneze în structura urbană. Fapt posibil numai la nivelul texturii urbane de elemente, existenţa spaţiului interstiţial este datorită configuraţiei texturii, continuă sau discontinuă,

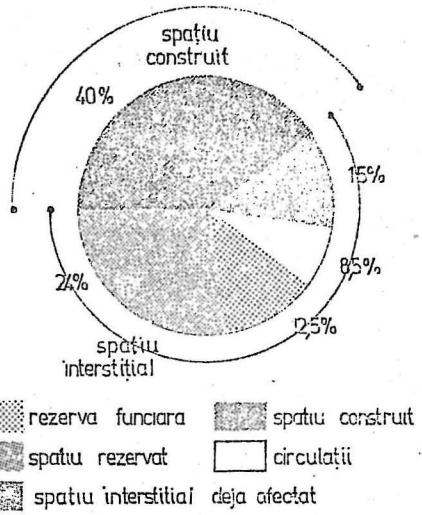

ORASUL CU SPATIU INTERSTITIAL IN CONCEPTIA LE CORBUSIER-SORONIC-JOHN , OCUPAREA GENERALA A TERITORIULUI

E.GLOEDEN: ORASUL FEDERATIV 1923

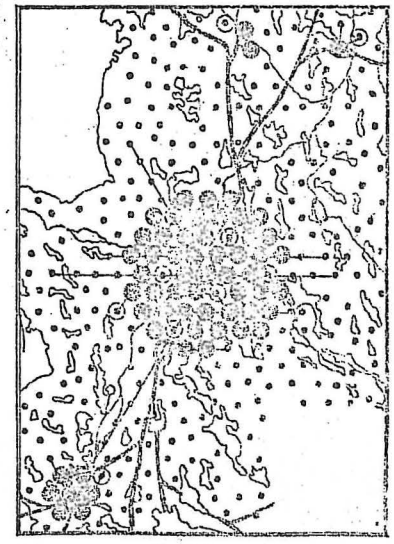

astfel încît prin suprapunerea texturilor SPATIUL INTERSTIŢIAL să se ofere pentru a fi ocupat de elementele altei (altor) texturi. Intotdeauna există în zonă o textură curentă de bază (corespunzînd funcţiei prioritare) care este dispusă să ocupe ulterior orice rest de spaţiu interstiţial (aşa apărînd spaţiul pe care la nivelul formei urbane îl numim spaţiu neutru - nu pasiv), fapt care rezultă la nivelul partiului. Spaţiul interstiţial nu este un spaţiu fără destinaţie, chiar dacă el rămîne în structura urbană ca element virtual, definind alături de elementele relativ perisabile disponibilitatea şi mobilitatea în timp a structurii urbane respective. Şi aceasta este o funcţie care trebuie luată în consideraţie. In principiu, spaţiul interstiţial asigură localizarea elementelor diferite în urma reacţiei de combinare a texturilor, intervenind astfel în omogenizarea pe zone a densităţii de elemente şi în contextul ei la eterogenizarea spaţiului urban.

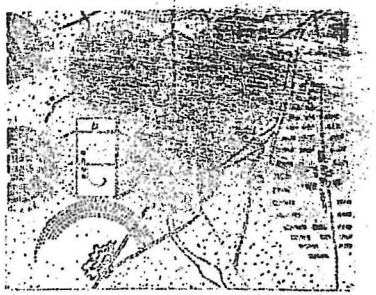

E.GLOEDEN: ORASUL FEDERATIV (fragment de plan 1923)

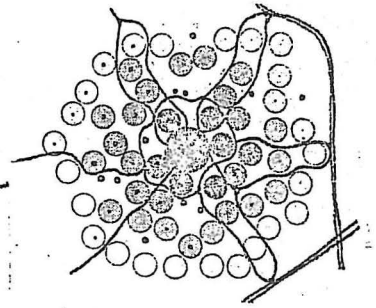

Evitînd menţinerea unor spaţii pasive în construcţia urbană, decurgînd din modelul urban eterogen, un SPATIU URBAN ETEROGEN, căruia i-am putea adăuga şi sensul de s i n t e t i c rezultă în urma unei analize profunde dar globalizate ale nevoii, gîndindu-l nu întîmplător eterogen (o eterogenitate care să privească atît funcţionalitatea şi spaţialitatea lui cît şi celelalte atribute ale sale de ordin demografic sau psiho-sociologic, esteticul fiind bineînţeles implicat în toate acestea).

Un prim pas către o asemenea înţelegere a principiului zonificării urbane s-a realizat în 1953, cînd problemele construcţiei urbane au fost puse din nou în discuţie, în cadrul Congresului C.I.A.M. de la Dubrovnik. Documentele acestui congres, la care se fac referiri mult mai rar, propun noi criterii în planificarea urbană, dintre care în mod deosebit se pot sublinia două: (1) importanţa pe care o are în planificarea urbană descoperirea "i n t e r r e l a ţ i i l o r f u n c ţ i o n a l e d i f e r i t e" (înţelegînd prin aceasta, aşa cum este precizat în document, îndrumarea studiului de ansamblu de la descoperirea funcţiilor pe care le cuprinde către descoperirea modului în care aceste funcţii se influenţează) şi (2) necesitatea de a avea în vedere în cadrul studiului de ansamblu aşa-numita "m o b i l i t a t e a v i e ţ i i aspect care începuse deja să caracterizeze într-adevăr cu multă pregnanţă societatea umană şi care astăzi, după 2o de ani, se con-

	densités (hab/ha)	nombre de quartiers
centre	600	1
1	450	6
2	360	11
3	160	15
4	90	25

a
b

ORAS CU SPATIU INTERSTITIAL , ASA CUM APARE IN CONCEPTIA LEBLANC-CORONIO-JOLY: SCHEMA-PLAN (a. contru cu dotări b. dotări în spaţiul interstiţial) SI VEDERE GENERALA

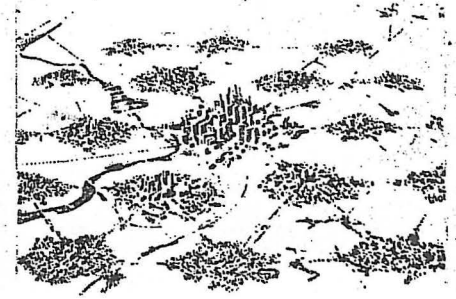

firmă cu plenitudine. Dar nici atunci, în 1953, ideea mobilităţii urbane nu era nouă. Cu peste un deceniu mai înainte de a fi cuprinsă ca noţiune într-un document oficial, Gaston Bardet se referea la ea şi prin ea la zonificare: "Oraşul fiind mobil, zonificarea trebuie utilizată ca un factor de canalizare şi nu de fixare (...) zonificarea trebuie să fie activă şi creatoare." In momentul în care analizăm toate elementele de viaţă urbană în acest context de complexitate şi mobilitate a relaţiilor între diferitele funcţii, implicit afirmăm tendinţa de a amplasa alăturat activităţi pentru care vecinătatea este un profit şi de a izola activităţi pentru care vecinătatea este dăunătoare, incomodă. Mc.Loughlin, distinge în cadrul acestor stări de incomodare sau de vecinătate avantajoasă cîte două categorii şi anume: I inconvenientul şi avantajul unei activităţi vecine şi II inconvenientul şi avantajul comunicaţiilor. Prima categorie se referă la caracterul intrinsec al unei anumite activităţi (în sensul că această activitate poate să fie în sine nocivă sau nu) şi totodată la potrivirea între amplasamentul activităţii respective şi caracterul acestei activităţi. Cea de a doua categorie se referă la o stare care apare între mai multe activităţi fie în situaţia în care fiecare din aceste activităţi are un amplasament propriu, vecine fiind, fie în cazul în care toate aceste activităţi se exercită într-un unic amplasament. Pare nepotrivită, însă, desemnarea acestei categorii, ca inconveniente şi avantaje de comunicare. Poate că ar fi mai bine "de relaţionare" sau pur şi simplu, mult mai clar, "inconveniente şi avantaje de vecinătate". In aceste condiţii, noţiunea de VECINATATE a mai multor activităţi/elemente de viaţă urbană, trebuie privită în două sensuri şi anume:

VECINĂTĂŢI

I (1) In sensul unei a s o c i e r i , nu a funcţiilor urbane în sine, ci a e l e m e n t e l o r d e v i a ţ ă u r b a n ă şi aceasta nu pe categorii de funcţionalitate distincte. Nu este normal să separăm teritorial, categoric şi aprioric, industria de locuinţe, comerţul de locuinţe, recreaţia de industrie ş.a.m.d. O anumită asociere a elementelor de viaţă urbană aparţinînd diferitelor categorii de activităţi nu se poate face decît în raport cu specificitatea precisă a fiecăreia dintre ele. Recreaţia, spre exemplu, poate să coexiste perfect alături de industrie; nu însă alături de orice fel de industrie, şi anumite tendinţe urmărind realizarea de condiţii favorabile pentru muncă tind exact către o astfel de implicare structurală a spaţiului de re-

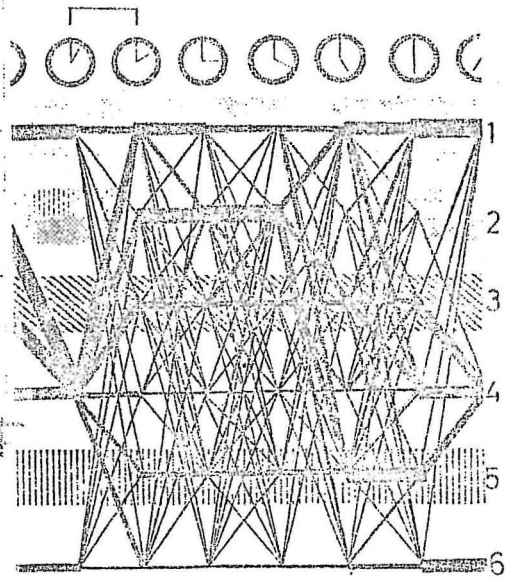

RELATIA INTRE ACTIVITATI DIFERITE , CARE SE DESFASOARA INTR-UN TERITORIU , POARTA , ASA DUPA CUM S-A VAZUT, IN TURNUL INDIVIDUAL SAU COLECTIV DE LA UN LOC LA ALTUL. O DIAGRAMA "PAIANJEN DE ACTIVITATI" REFLECTIND ACESTE RELATII , NE ATRAGE ATENTIA NU NUMAI ASUPRA " DRUMURILOR DE INTERESE" , CI SI ASUPRA LOCALIZARII ACTIVITATILOR , A CONCENTRARILOR SI DISPERSARILOR LOR IN TIMP SI SPATIU. EXEMPLUL PREVESTE CONCLUZIILE UNEI ANCHETE AVIND DREPT OBIECT DE ANALIZA ACTIVITATILE ZILNICE ALE UNEI COLECTIVITATI STUDENTESTI. DIAGRAMA RELEVA SITUATIA CONSTATATA IN INTERVALUL ORAR 12-19 - După L.Martin şi L.March : Urban Space and Structures, University Press Cambridge , 1972 (1 rezidenţă, 2 laboratoare, săli de curs,etc., 3 bibliotecă, 4 centru social, 5 terenuri de sport, 6 centrul oraşului)

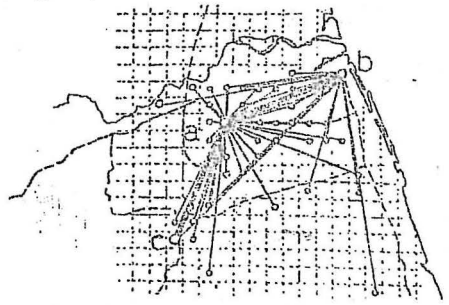

TRANSPUNEREA "PAIANJENULUI DE ACTIVITATI" IN TERITORIU (a - universitate, b - centrul oraşului, c - principalul centru rezidenţial studenţesc, cercurile reţelei sînt de 500x500 m.) PENTRU INTERVALUL ORAR 13-14

creaţie, propunînd grupuri efective de activităţi avînd caracter productiv cu productivităţi avînd caracter recreativ (ca referire la o aceeaşi grupă de utilizatori).

Nu este o noutate, Complexul General Motors, proiectat de Erro Saarinen, este un foarte vechi, încă valabil exemplu. Noutate este însă faptul că, în momentul de faţă încercăm înţelegerea acestei stări, extinderea ei la nivelul întregei structuri urbane pentru că recreaţia nu mai poate fi considerată o nevoie globală, compensatorie odată cu cele trei opţiuni; ea trebuie înţeleasă ca nevoie activă valabilă, în sens de dezvoltare şi nu de recuperare, şi, în acest context, este necesar să luăm în consideraţie nu numai specificitatea la nivel de element-cadru ci şi de specificitatea elementelor rezultate din natura efectivă a funcţiei, aşa deci, cum elementele apar în reţea.

(2) In sensul unei d i s o c i e r i . r e l a t i v e, deoarece, exceptînd anumite activităţi extrem de poluante care interesează structura urbană numai în măsura în care sînt elemente eliminate, în general starea de incomodare apare numai în relaţii bilaterale şi acuitatea ei este în raport cu trăsăturile locale ale teritoriului, ceea ce, de altfel, implică caracteristici proprii la nivelul structurii urbane respective.

In aceste condiţii, rezultă foarte clar faptul că zonificarea trebuie să ne intereseze, în primul rînd, în sensul de COOPERARE A ACTIVITAŢILOR urbane şi nu al disocierii lor şi, chiar mai mult, în sensul unei cooperări care poate să ajungă (tendinţe actuale relevă acest lucru) la integrarea funcţională. Cum se poate răspunde altfel la următoarea problemă: care este cea mai potrivită rezolvare a cadrului urban pentru ca două activităţi cuprinse de el să existe astfel încît ele, între alte cerinţe, să solicite cel mai mic efort uman (înţelegînd prin efort uman orice consum de energie umană, individual sau colectiv, fizică sau spirituală, financiară sau morală). Din simpla analiză a unei asemenea probleme rezultă, în primul rînd, aspectul cooperării între cele două activităţi ca mijloc de bază în realizarea unei substanţiale e c o n o m i i p e n t r u e f o r t u l u m a n. Este vorba, deci, de o cooperare şi nu de divizare în cadrul concepţiei generale. Inţeleasă astfel,

- zonificarea urbană conduce, implicit, la un proces de

cooperare a activităţilor umane în cadrul teritoriului urban, la nivelul realităţii urbane, deci la o cooperare a texturilor de elemente de viaţă urbană în cadrul ţesutului urban (stare de cooperare care se exprimă la nivelul analizei structural-funcţionaliste sintetice, prin suprapunerea virtuală a acestor texturi).

VECINĂTĂŢI —

O textură completează o altă textură în spaţiu atunci cînd ele, suprapunîndu-se, generează ansambluri mixte, ansambluri cu caracter complex. Faptul că pe bulevardul Magheru avem o complexitate de spaţii (comerciale, spaţii pentru includerea sau pentru desfăşurarea unor funcţii culturale, spaţii administrative, spaţii rezidenţiale) demonstrează c a r a c t e r u l c o m p l e m e n t a r în s p a ţ i u a l t e x t u r i l o r u r b a n e ca exprimînd o necesitate şi că suprapunerea în spaţiu a mai multor texturi urbane contribuie la realizarea ambianţei specifice acestei zone. Este o conlucrare în spaţiu, dar tot atît de importantă este şi conlucrarea în timp, înţelegînd prin aceasta o completare de către o textură a unei alte texturi, în momentul în care aceasta îşi încetează diurn activitatea sau în momentul în care îşi reduce această activitate. S-au realizat, spre exemplu, centre care în timpul zilei prezintă o ambianţă deosebit de plăcută, atractivă, o ambianţă dinamică, datorită numărului mare de spaţii comerdale înglobate în ansamblul respectiv, dar care spre seară devin ansambluri fără viaţă. Acest lucru, desigur, depinde şi de modul de organizare al activităţii urbane, pentru că într-o serie de ţări unde, spre exemplu, magazinele funcţionează de la ora 9 dimineaţa pînă la ora 18 seara, constituirea unor asemenea ansambluri a demonstrat că realizarea unei unice texturi nu poate acoperi ambianţa necesară ansamblului respectiv pe tot timpul zilei, pentru că de la ora 6 seara, ansamblul respectiv e mort. Lijnbaan-ul, ansamblu devenit reper ca spaţiu afectat exclusiv pietonilor, realizat în deceniul al şaselea la Rotterdam (completat mai tîrziu) rămîne uneori zile întregi în afara interesului populaţiei, funcţionînd ca centru unifuncţional. O serie de amenajări adiacente tind să-l angreneze mai profund în existenţa oraşului, pentru a nu rămîne doar un reper în istoria construcţiei urbane.

(a se vedea diagrama de la pagina 128)

Dar o asemenea suprapunere nu este întîmplătoare, ceea ce relevă observaţia făcută mai înainte şi anume, faptul că şi în

această accepţie a zonificării urbane, ideea de ordine, de organizare rămîne. Este vorba de o s u p r a p u n e r e o r g a n i z a t ă în concordanţă a acestor texturi, care decurge în urma unui studiu obiectivizat în acest sens, care se concretizează într-o multitudine de variante, rezultate din analiza desfăşurată la nivelul texturi şi continuată la nivelul echipamentului, modelul funcţional fiind o exprimare simulată a acestei suprapuneri. Fără a căuta să precizeze modul în care se constituie această suprapunere, dar sesizînd manifestarea la nivelul realităţii urbane a acestei suprapuneri, H.Lefbvre o consideră ca trăsătură definitorie pentru organismul urban: "Urbanul se defineşte de asemenea
31. ca juxtapunere şi suprapunere de reţele, grupare şi însumare a acestor reţele, constituite unele în raport cu teritoriul, altele în raport cu industria, altele, în fine, în raport cu alte centre ale ţesutului urban."

In această direcţie se poate extinde înţelegerea relaţiilor de funcţionalitate dintre elemente de viaţă urbană la nivelul texturilor urbane la înţelegerea r e l a ţ i e i d i n t r e d i f e r i t e t e x t u r i de elemente de viaţă urbană, fie în cadrul aceleeaşi categorii-cadru (spre exemplu, cum ar fi textura cu caracter administrativ şi textura cu caracter comercial), fie ele din categorii-cadru diferite (cum ar fi textura avînd caracter comercial cu textura comunicaţională şi textura cu caracter rezidenţial) şi în acest caz configuraţia de constelaţie pe care o susţine C.Alexander este şi mai evidentă, impunîndu-şi mult mai clar necesitatea. Mai bine decît orice, reflectă această situaţie, conceptul de "l o c u i r e", atît de mult transformat în ultimul timp - o transformare care exprimă nu o simplă aprofundare a conţinutului, ci o modificare esenţială a practicii respective în cadrul vieţii urbane. A nu recunoaşte evoluţia acestui concept şi a practicii respective de la ocuparea privată a spaţiului la utilizare generală a spaţiului, înseamnă a nu înregistra una dintre principalele caracteristici ale fenomenului urban actual. Ori, această evoluţie înseamnă în realitatea urbană o multiplicare terptată a relaţiilor care condiţioneaza existenţa umană (ca individ şi colectivitate) în teritoriu, relaţii care acuzînd un mare număr de activităţi, spaţii şi informaţii nu se pot manifesta decît prin întretăiere. Desigur, că locuinţa rămîne factorul definitoriu (grija pentru o locuinţă bună exprimă în continuare nevoia fundamentală

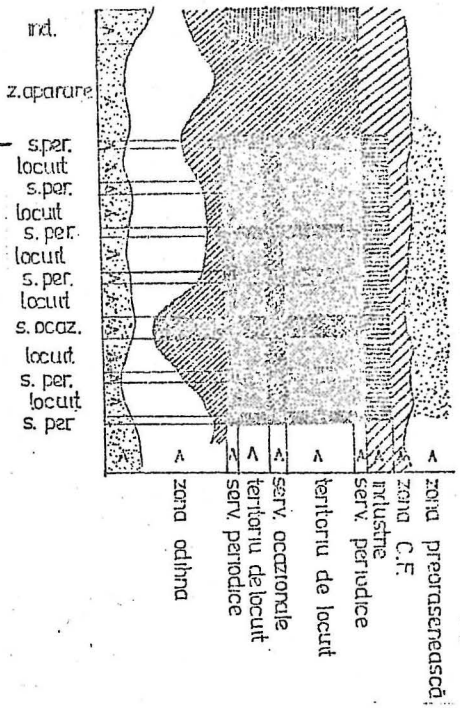

I.DOCHARGV: "ORASUL CU STRUCTURA ELASTICA" - UN MODEL TEORETIC DE ORGANIZARE STRUCTURALA A TERITORIULUI URBAN, VALABIL NUMAI IN MASURA IN CARE CARACTERUL FIXILOR NU REZULTA CA PRODUS ABSOLUT AL UNEI UNICE TEXTURI DE ELEMENTE DE VIATA URBANA

ZONIFICAREA PE ACEASTA BAZA A UNUIA DINTRE CELE MAI ATRACTIVE SECTOARE ALE BERLINULUI-W RELEVA COMPLEXITATEA STRUCTURII URBANE SI POSIBILITATEA DIFERENTIERII UNOR ZONE PRIN EVIDENTIEREA TEXTURII DOMINANTE

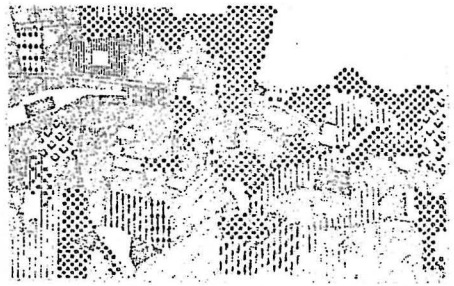

de ocupare a spaţiului) implicînd continuare ca probleme definitorii în construcţia urbană: programul locuinţei şi politica urbană a locuinţei; dar însăşi cărăcteristicile ei sînt influenţate de alţi factori, constituind în jurul ei un element-cadru specific de activităţe: cadrul rezidenţial, la rîndul lui imposibil de definit astăzi decît în contextul locuirii, deci în interdependenţă cu celelalte elemente de viaţă urbană:

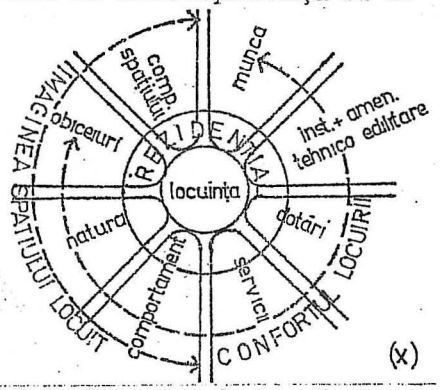

Coroborarea diferitelor texturi de elemente de viaţă şi cadru urban conferă prin ea însăşi sens locuirii, astfel încît:

- categoria de locuire defineşte condiţionarea unui spaţiu prin ocuparea, folosirea şi amenajarea lui de către o colectivitate, în raport cu modul său de viaţă, cu dezvoltarea sa social-economică şi cu condiţiile naturale de mediu, în contextul unui continuu proces de intervenţie

Locuirea nu desemnează, deci, în teritoriul urban, o anumită zonă, aşa cum se înţelegea şi se înţelege încă prin utilizarea termenului de "zonă de locuit", termen astfel considerat impropiu, locuirea acuzînd un complex mult mai larg de activităţi urbane decît rezidenţa în teritoriu (ea însăşi neputînd fi redusă la simpla adăpostire). Locuirea afectează un teritoriu care nu poate fi definit decît ca teritoriu de locuit, dar în interiorul său, putînd distinge o posibilă zonare care, deşi se raportează la locuire nu este datoare locuirii decît în măsura în care este caracteristică unei anumite combinatorii a activităţilor implicate de locuire.

In concluzie, se poate afirma că

- zonificarea urbană rezultă ca produs structural al suprapunerii şi întrepătrunderii diferitelor texturi de ele-

LOCUIRE

mente de viaţă urbană, ceea ce nu infirmă noţiunea de ordine, ci-i precizează de fapt sensul.

Dintr-o astfel de înţelegere a zonificării urbane şi din aplicarea ei în consecinţă, rezultă o serie de AVANTAJE pentru existenţa organismului urban, putînd sesiza între acestea următoarele:
(1) o funcţionalitate în concordanţă cu complexitatea firească a structurii urbane;
(2) o sporire a interesului locuitorilor pentru spaţiul urban, şansele acestuia de a se constitui ca spaţiu activ pe deplin fiind mult mai mari;
(3) premise pentru realizarea varietăţii spaţiale;
(4) deschidere spre mobilitate şi dezvoltare în sensul că o asemenea zonificare, eliminînd rigiditatea prin cooperarea funcţiilor, conduce la un sistem deschis care acceptă acest proces de dezvoltare şi transformare;
(5) o utilizare mai bună a teritoriului, pe de o parte în sensul cooperării între diferitele activităţi urbane privind spaţiul necesar, şi, pe de altă parte în sensul constituirii organismelor multifuncţionale;
(6) o mai clară înţelegere şi stăpînire a aspectelor economice în teritoriul urban, se referă la o multitudine de domenii de interes, de la suprafaţa terenului afectat pînă la materialele consumate, de la energia consumată în exploatare, pînă la eficienţa consumului asupra existenţei materiale şi spirituale umane.

In anul 1941, Gaston Bardet, referindu-se la diferite aspecte pe care le poate lua zonificarea urbană privind avantajele şi dezavantajele zonificării urbane, militînd încă de atunci pentru o zonificare urbană care să nu destrame oraşul, ci, dimpotrivă, să-i sporească unitatea lui, constata că: "In afara cazului inuman
32. al City-ului din Londra ocupat numai în timpul nopţii, nu există în alte oraşe asemenea zone de afaceri sau comerţ, ci cartiere mixte cu un dozaj diferit cuprinzînd unele insule sau blocuri comerciale". Trebuie avut în vedere faptul că această observaţie pe care o făcea Bardet era în anul 1941, deja în momentul în care Carta Atenei se impusese teoretic ca principiu de bază în organizarea oraşului, dar, în acelaşi timp, trebuie arătat faptul că pînă în 1941, realizările în această direcţie, în cadrul construc-

ţiei urbane erau restrînse, astfel că ele nu puteau să scoată în relief dificultăţile aplicării dogmatice a Cartei de la Atena. Astăzi, cînd avem deja o experienţă masivă în acest domeniu, constatarea lui G.Bardet nu mai este valabilă şi nu poate fi luată în consideraţie în privinţa concepţiilor de zonificare rigidă. Un alt sens al observaţiei sale, însă, merită a fi reţinut încă. El sesizează existenţa aşa-numitor cartiere mixte cu un "dozaj diferit" privind diferitele funcţii pe care cartierul respectiv sau teritoriul respectiv le cuprinde. Acest înţeles de dozaj diferit în structura unui teritoriu este de fapt elementul de la care trebuie să pornim în definirea noţiunii de CARACTER AL UNEI ZONE, al funcţionalităţii, în primul rînd, cu influenţe directe asupra caracterului global, desigur.

Astfel, se poate spune că

- referitor la o anumită zonă, caracterul ei se defineşte calitativ prin categoriile de texturi pe care le cuprinde şi cantitativ prin textura cu cea mai mare valoare de utilizare a teritoriului, valoare raportată la indicatori medii pe oraş.

Se înţelege prin aceasta, că nu putem deduce caracterul unei anumite zone teritoriale, numai apreciind că această zonă teritorială cuprinde n tipuri de texturi şi care sînt aceste texturi. In felul acesta devine sesizabil numai conţinutul, în ce constă caracterul mixt al zonei respective. Dar, aşa după cum arătam anterior, pentru ca o zonă să poată funcţiona în mod corect, una dintre aceste texturi are c a r a c t e r d o m i n a n t chiar subordonat, fie ca importanţă a funcţiei respective, fie ca ocupare în teritoriu. Spre exemplu, într-un centru orăşenesc, funcţia administrativă este funcţia determinantă chiar dacă din punctul de vedere al ocupării teritoriului procentul de ocupare al funcţiei respective este mai mic decît al altor funcţiuni. Privind însă un alt fel de centru, un centru de interese în principiu, acesta poate fi, spre exemplu, un centru cultural sau un centru comercial în funcţie de ponderea pe care funcţiile culturale sau funcţiile comerciale le au în ocuparea teritoriului respectiv. Dar pentru a putea aprecia caracterul unei zone, în mod normal se procedează la o comparaţie între ea şi zonele înconjurătoare. Ca atare, pentru a putea spune că zona X, spre deosebire de zona Y, este o zonă prin-

ÎNREGISTRAREA PE PLAN A TEXTURII COMERCIALE DIN TERITORIUL PARISULUI RELEVA IN MOD EVIDENT CENTRUL COMERCIAL AL ACESTUIA (peste 30, între 26 şi 30, între 21 şi 25, între 16 şi 20, magazine la 100 m front stradal) IAR COMPARAŢIA CU ÎNREGISTRAREA ALTOR TEXTURI EVIDENŢIAZĂ , ÎNTR-O FORTUNE MAI PUŢIN ÎNCĂRCATĂ COMERCIAL , ZONE CU CARACTER DIFERIT DAR STRÎNS LEGATE ÎNTRE EIE , FUNCŢIONAL ŞI SPAŢIAL ("Insule memorabile ale oraşului" cum însuşi G.Dobord)

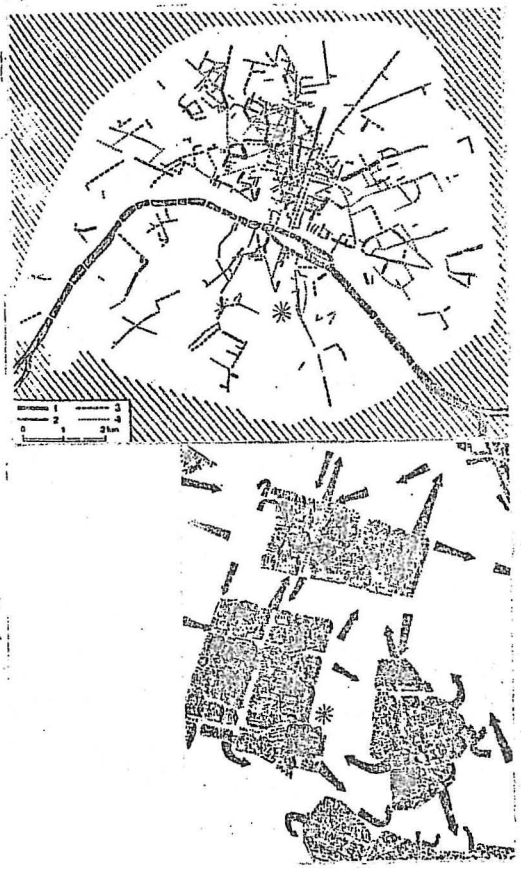

PARIS - CENTRUL COMERCIAL SE DEFINEŞTE EL ÎNSUŞI CA UN TERITORIU ZONIFICAT FUNCŢIONAL SPAŢIAL. MODUL DE OCUPARE CARACTERISTIC REZULTĂ DIN COROBORAREA UNOR TRĂSĂTURI CARE SE AFRANCIAZĂ PRINTR-O SERIE DE INDICATORI CU VARIABILITATE DIFERITĂ DE LA UNUL LA ALTUL

1 Faubourg Montmartre 4. Mail
2 Porte S.Denis 5 Bonne Nouvelle
3 Porte S.Martin 7 Halles 8 S. Merri
6 Arts & Metiers 9 S. Avoye

(aşa cum se vede în suita de diagrame de la pg. 135)

cipală comercială, ponderea funcţiilor comerciale în cadrul zonei X trebuie să fie mai mare decît în cadrul zonei Y. Extinzînd acest raţionament la nivelul oraşului, deci asupra tuturor zonelor virtuale pot fi sesizate în cuprinsul teritoriului său, evaluarea ponderilor texturilor în raport cu indicatorii medii pe oraş. In funcţie de situarea deasupra acestei medii sau sub această medie, în domeniul de afirmare al funcţiei respective, fiecare zonă poate fi definită ca revelînd sau nu c a r a c t e r u l f u n c ţ i o n a l i t ă ţ i i c o r e s p u n z ă t o a r e.

Utilizarea eficientă sau neeficientă a teritoriilor unei zone devine caracteristică pentru zona respectivă alături de funcţionalitatea şi spaţialitatea ei fiind într-o dependenţă foarte strînsă, deci, cu structura urbană (definind direct prin intermediul, spre exemplu, al elementelor praxologice, celelalte elemente de viaţă urbană). Făcîndu-se deja simţită la nivelul schemelor funcţionale E F I C I E N Ţ A d e u t i l i z a r e a t e r i t o r i u l u i d e v i n e c r i t e r i u d e j u d e c a t ă a l p a r t i u l u i, cînd problema sporirii ei se impune ca o problemă de optimizare. In rezolvarea ei intervin o multitudine de aspecte, de la economicitate pînă la funcţionalitate (înţelegînd-o pe aceasta - după cum am văzut - în sens psihosocial şi estetic). Integrarea acestor aspecte însă, (şi cred că fără integrarea lor nu poate fi acceptat un rezultat drept o concluzie de calitate) nu se poate realiza decît pe o bază precisă, constînd în evaluarea complexă a posibilităţilor de ocupare a teritoriului.

O asemenea punere a problemei utilizării teritoriului pentru locuire n u i m p u n e r e s t r î n g e r e a e i la rigiditatea unei ocupări mecanice a teritoriului, ci, dimpotrivă, implică introducerea tuturor criteriilor de calitate, pentru că, aşa după cum demonstrează o practică mondială de zeci de ani, gradul de ocupare a teritoriului şi calitatea locuirii sînt în raport de interdependenţă, nu însă în mod obligatoriu un raport de inversă proporţionalitate. Astfel, aprecierea privind efectul negativ pe care îl are restrîngerea distanţelor între clădiri asupra însoririi, pare neîntemeiată, atîta timp cît o asemenea sporire a ocupării teritoriului nu neglijează valoarea practică a acestui aspect. Utilizarea eficientă a teritoriului, atît de colectivitate cît şi de individ, este o necesitate practică de convieţuire/stă-

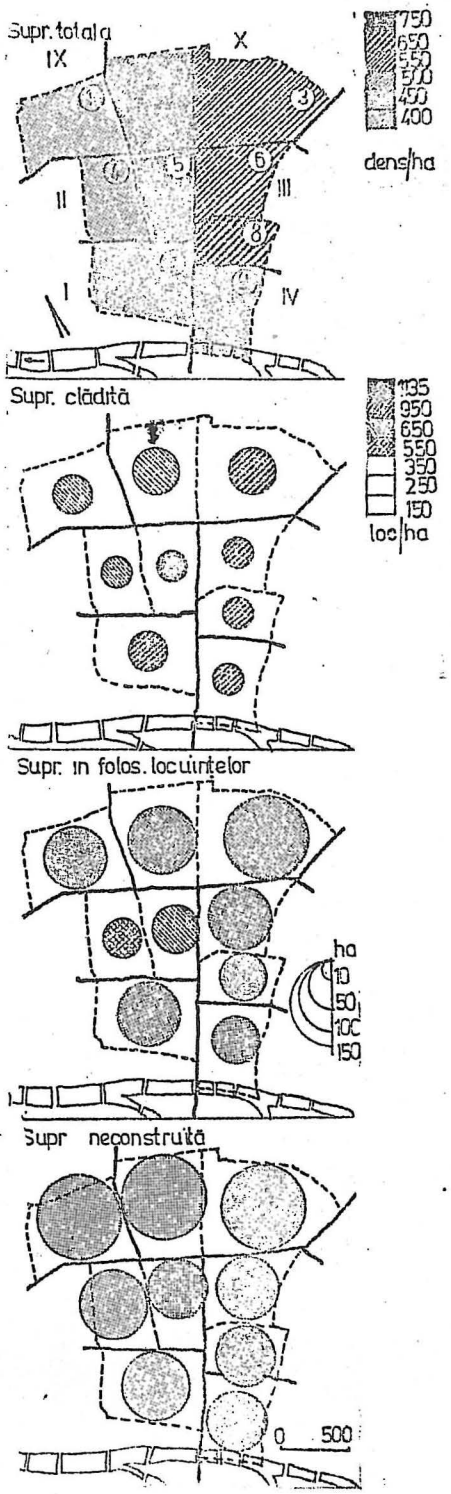

pînire activă a spaţiului (pentru că, aşa cum scria încă în anul 1930 Le Corbusier arhitectului M.Ghinzburg: " oamenii din toate ţă-
33. rile şi din toate mediile climatice îşi doresc să trăiască în colectivitate. Viaţa în colectivitate favorizează producţia industrială şi intelectuală. Inteligenţa nu se dezvoltă decît în grupurile umane. Acesta este fructul concentraţiei"). In acelaşi timp, utilizarea eficientă a teritoriului este şi o necesitate de ambient
34. (pentru că "marile ansambluri plutesc în propria lor piele" cum
35. spune Pierre Dufau sau pentru că "reacţionînd împotriva congestiei marilor oraşe, urbaniştii tind a sacrifica intimitatea şi concentrarea pentru o pură şi simplă deschidere spre aiurea (...)" cum spune Lewis Mumford) Acesta este motivul pentru care, în esenţă, problema rămîne aceeaşi, indiferent de loc şi indiferent de disponibilitatea funciară. Supra-aglomeraţia urbană nu face decît să grăbească punerea problemei, urmînd ca, prin intermediul politicii urbane proprii, societatea să acţioneze. Şi aici, desigur, mijloacele de acţiune diferă, după măsura în care teritoriul este un bun comun sau un bun privat. Se relevă, însă, faptul că problema utilizării eficiente a teritoriului tinde să depăşească o etapă simplu cantitativă a evaluărilor. Nu mai poate fi suficient să cunoaştem numărul populaţiei cazate într-un teritoriu, ci este necesar să ştim în acelaşi timp care este nivelul de viaţă în teritoriul respectiv, care este calitatea amenajărilor, începînd de la confortul apartamentului şi pînă la imaginea urbană, calitatea serviciilor şi condiţiile de accesibilitate, comportamentul oamenilor. A vorbi de o utilizare mai eficientă a teritoriului înseamnă să vorbim despre
îmbunătăţiri substanţiale la nivelul calităţii vieţii în teritoriul respectiv. Trebuie să observăm (analiza a unor experienţe urbane este suficientă pentru a demonstra valabilitatea acestei constatări)că o relaţie de directă proporţionalitate între creşterea capacităţii portante a teritoriului şi calitatea vieţii este posibilă în continuare şi după momentul în care cele două mărimi devin contradictorii. Cu o condiţie: modul de realizare a construcţiei urbane, mijloacele fixe şi mobile prin care se asigură ocuparea teritoriului trebuie modificate. Ori dacă am compara o clădire bloc de locuit pe care o folosim astăzi cu blocul de locuit propus de Walter Gropius, am constata uşor că în esenţa sa nimic nu s-a schimbat de la prototipul din anul 1919 la producţia de masă a anilor '70. Şi totuşi, cerinţele impuse de societate

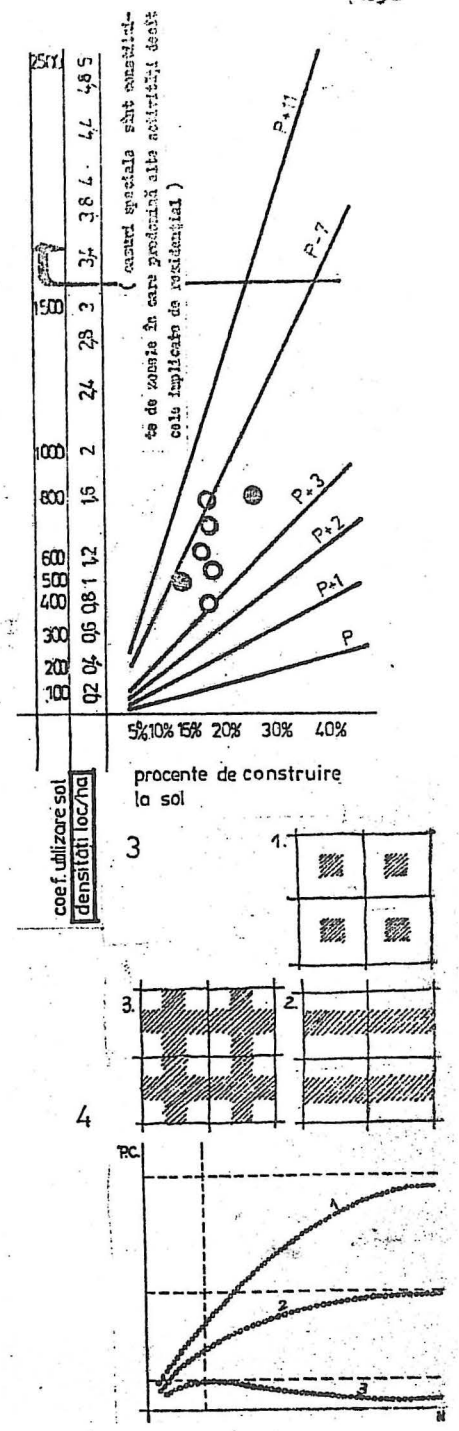

1. OCUPAREA TERITORIULUI URBAN PE TIPURI DE FUNCTIUNI IN FRANTA, ROMANIA, ELVETIA ŞI MAREA BRITANIE
2. VARIATIA DENSITATII DI FUNCTIE DE REGIMUL DE INALTIME SI DE OCUPAREA TERITORIULUI URBAN CU DIVERSE ACTIVITATI (conf. studiu Institutul de arhitectură 1976) IN CADRUL LEGII SISTEMATIZARII (la pg. 138)
3. VARIATIA COEFICIENTULUI DE UTILIZARE A SOLULUI SI A PROCENTULUI DE OCUPARE LA SOL IN FUNCTIE DE NUMARUL INDIV DE NIVELURI – după E. Sevenar: Density of urban areas
4. VARIATIA POTENTIALULUI CONSTRUIBIL (posibil de evaluat prin densitate, indice de utilizare, suprafaţă construibilă, etc.) IN RAPORT CU NUMARUL DE NIVELURI SI TIPUL TEORETIC DE OCUPARE (1 pavilionar, 2 stradă 3 incintă) – conf. L. Martin şi L. March: Urban space and structures
5. VARIATIA COEFICIENTULUI DE UTILIZARE A SOLULUI SI A PROPORTIEI SPATIULUI LIBER IN CONDITIILE REZOLVARII PARCARII PE UN SINGUR NIVEL
6. ANALIZA UTILIZARII TERITORIULUI IN TIMP SI CRESTERII ORASULUI PRIN METODA CURBELOR DE IZODENSITATE. EXEMPLUL ESTE REFERITOR LA CRESTEREA PARISULUI IN PERIOADA 1938 – 1968 conf. Rechors urbaines franco-soviétiques, CHU 1974
7. DIAGRAMA PRIVIND LOCALIZAREA REZIDENTIALULUI PRIN INTERMEDIUL MODELULUI LOWRY (1 distribuţia rezidenţialului, 2 impunerea constrîngerilor, 3 redistribuirea surplusului, 4 localizarea rezidenţialului în teritoriu în raport cu concentrarea locurilor de muncă – conf. L. Martin şi L. March op. cit.

ROMANIA
studiu optimizare ISART 1973
(db. 120 loc/ha)

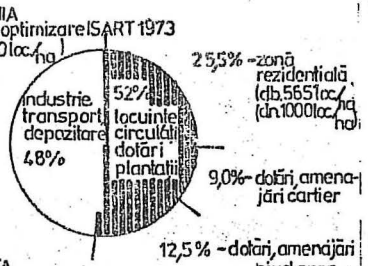

FRANTA
studiu teoretic IAURP 1970
(db. 955-1401 loc/ha)

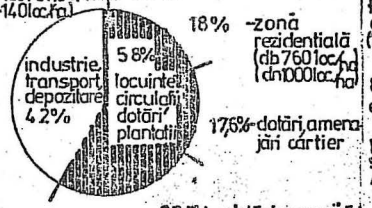

1

ELVETIA
studiu statistic 1969

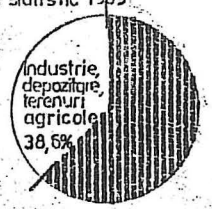

MAREA BRITANIE
oraşe noi (db. 43 loc/ha)

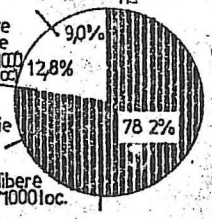

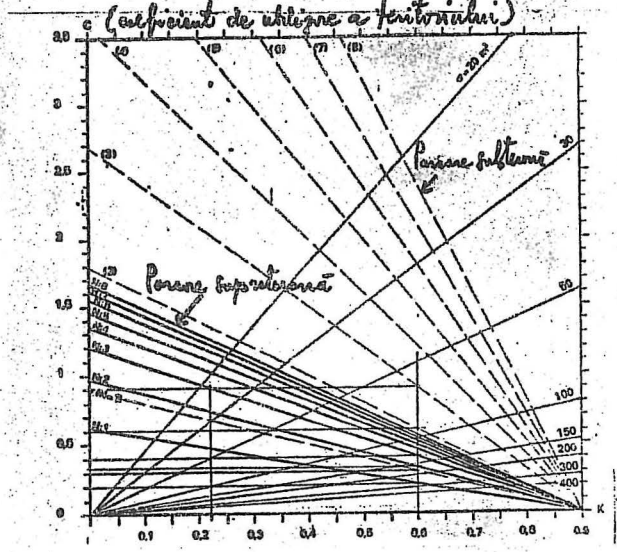

5

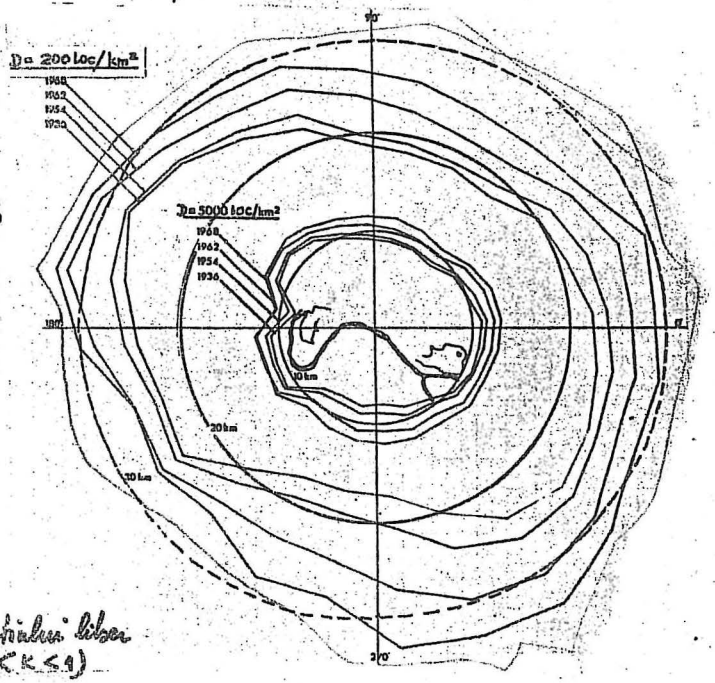

6

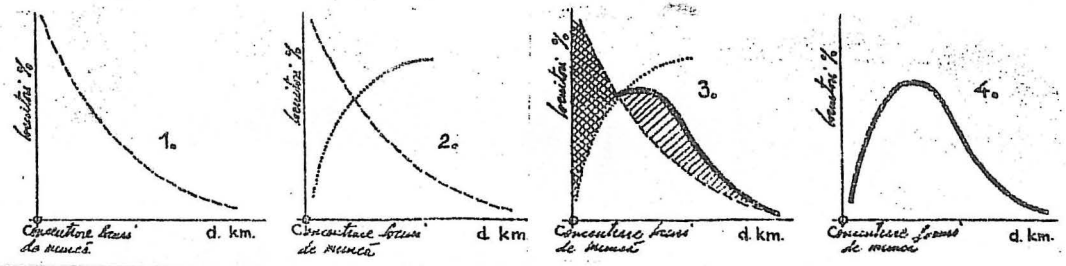

7

locuitului sînt astăzi mult schimbate. Nu mai sîntem de acord, şi pe bună dreptate, cu aşezarea clădirilor, aşa cum acelaşi Gropius sau Le Corbusier le-au propus atunci şi cum de atunci încoace s-au tot realizat peste tot, trebuie să fim şi convinşi de faptul că nu putem obţine atceva mult mai bun, dacă nu ne modificăm însăşi concepţia noastră privind locuitul ca activitate complexă şi în contextul său privind gradul de integrare a criteriilor de calitate în reconsiderarea utilizării unei eficienţe a teritoriului. In acest sens, în condiţiile ţării noastre, efortul de cercetare utilizare trebuie orientat spre:

(1) conceperea unor s e c ţ i u n i d e c l ă d i r i de locuit de mare eficienţă în ocuparea terenului (organizare interioară, posibilitate de orientare şi de servire carosabilă etc.) şi a mijloacelor tehnologice de realizare;

(2) depistarea posibilităţilor de i n t e g r a r e a d o t ă r i l o r de imediată folosinţă (care, cum) în teritoriul ocupat de clădirile de locuit, implicînd secţiuni de clădiri de locuit cu magazine sau alte dotări la parter, parter şi mezanin (în acest sens impunîndu-se ca deosebit de util nu atît procentul de ocupare a teritoriului, în care suprafaţa nelocuită se echivalează cu aceasta, ci indicele de utilizare a teritoriului ca raport între suprafaţa construită desfăşurată şi suprafaţa terenului);

(3) restudierea n o r m e l o r de tot felul privind gruparea clădirilor de locuit (PCI, gospodăreşti etc.) în raport cu o n o u ă r e z o l v a r e a u n o r s e r v i c i i aparţinînd direct locuitului;

(4) analiza posibilităţilor de o r g a n i z a r e s e c t o r i z a t ă a c o m p l e x e l o r m u l t i f u n c ţ i o n a l e în raport cu folosinţa lor: restrîns-colectivă, larg-colectivă sau publică, pentru locuinţe, dotări, servicii şi, bineînţeles, o arie de producţie, care să utilizeze într-o nouă manieră relaţiile cu strada şi împrejurimile;

(5) analiza unor s i t u a ţ i i c o n c r e t e, nu luate întîmplător ca model, ci care urmează a fi realizate efectiv şi soluţionarea lor în sensul utilizării eficiente complexe a teritoriului, rezultînd de aici e x e m p l e p r a c t i c e şi, în continuare, realizări experimentale.

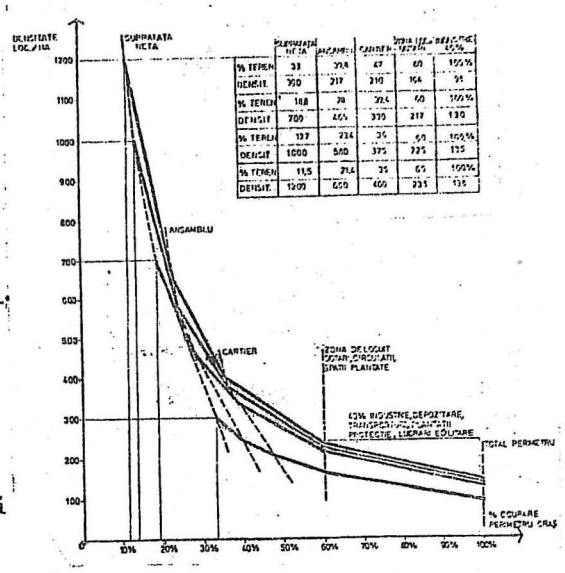

In general, ca indice de utilizare a teritoriului se folosesc diverse rapoarte. Se foloseşte foarte mult densitatea, dar ea

nu poate să reflecte în mod corect şi eficient situaţia dintr-o anumită zonă. Aşa după cum dovedesc o serie de experienţe, cel mai potrivit indice în acest sens este cel rezultat din raportul între suprafaţa construită desfăşurată şi suprafaţa teritoriului pe care se realizează această suprafaţă construită desfăşurată, deci aşa-numitul de altfel în bilanţuri, i n d i c e d e u t i l i z a r e a t e r i t o r i u l u i. Este de reţinut folosirea acestui indice ca fiind mai veridică, pentru că, dacă în condiţiile unei zone ocupate unifuncţional, deci de o singură funcţiune , este normal că densitatea poate să reflecte în mod corect situaţia respectivă, în condiţiile înţelegerii zonificării în sensul enunţat densitatea cum o ştim, este inutil de folosit. Intr-un ansamblu de locuit, densitatea fie că este este luată în consideraţie ca număr de locuitori, fie ca metri pătraţi locuibili la hectar, reflectă efectiv la fel în ce măsură utilizăm teritoriul respectiv, chiar dacă exprimarea densităţii înmpl/ha este mai fermă din punct de vedere tehnic, iar exprimarea în loc./ha este mai sugestivă privind calitatea locuirii. In condiţiile, însă, în care vorbim de o îmbinare funcţională la nivelul teritoriului, înseamnă că intervenţia mai multor funcţii face dificilă utilizarea acestui indicator de folosinţă a terenului şi chiar fără a ajunge la o integrare funcţională, la nivelul obişnuitelor centre de oraş este caraghios a pretinde densitate în chip de indicator tehnico-economic. Este formal. Şi chiar la nivelul unui ansamblu de locuit, în care, la parterul multora dintre clădiri, poate şi la alte etaje, se află dotări comerciale, gospodăreşti, sociale etc, atunci este greu să definim utilizarea teritoriului respectiv numai prin densitate, chiar dacă în unele cazuri se asimilează suprafeţele comerciale posibile de la parterul clădirilor cu suprafaţa locuibilă echivalentă. In cazul în care intervin şi creşe, cluburi sau alte dotări mai ample, nesituate distinct în spaţiu, şi cu atît mai mult în cazul unor zone cu polarizare funcţională mult mai mare, problema devine şi mai dificilă. Ca atare, acest indice de utilizare a solului pare a fi un indice unificator, mult mai util şi capabil să surprindă o serie de diferenţe în structura spaţială, nu/şi numai funcţională deci, de la o zonă la alta; ceea ce este foarte important pentru aprecierea corectă a partiurilor nu numai funcţional ci şi spaţial, implicînd astfel o apreciere complexă, fie a existentului, fie a premiselor în viaţa colectivităţii urbane.

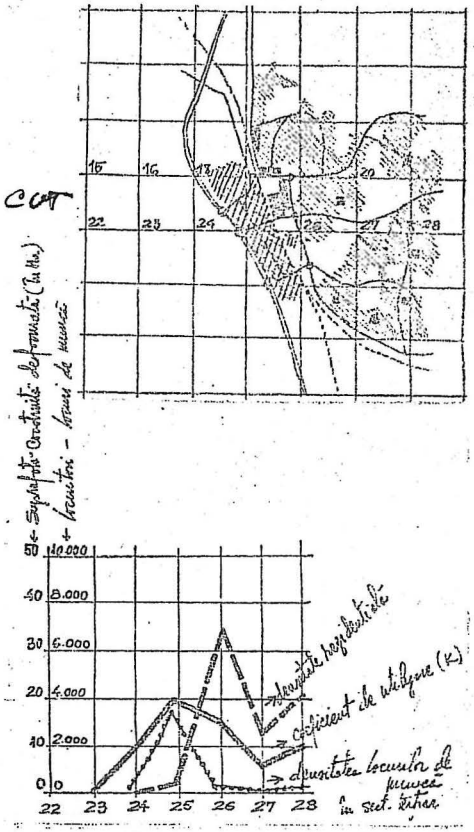

1. STEVENAGE - ANALIZA IN PROFIL E-V DEMONSTREAZA IN CONSISTENTA INDICATORULUI DE DENSITATE IN APRECIEREA OCUPARII SOLULUI PE TOATA DESFASURAREA , IN TIMP CE COEFICIENTUL DE UTILIZARE ESTE ACCEPTABIL SI PENTRU ZONA REZIDENTIALA SI PENTRU CENTRU

2. DIFERITI INDICATORI DE APRECIERE A UTILIZARII TERITORIULUI , FOLOSITI IN DIFERITE TARI (conf. P.Dezer: Metode prospective ale activităţii de sistematizare, în Arhitectura 3/7[illegible]

	Densitatea populaţiei		Densitatea construcţiilor		
	Nr. loc/ St	Nr. loc/ Su	A loc/ Su	P	K
Cehoslovacia	0	0			
Danemarca			0	0	0
Finlanda	0				
MareaBritanie	0	0			0
Polonia	0	0		0	
RFG	0			0	0
SUA				0	0
Suedia	0	0	0	0	0
R.P. Ungară	0	0	0	0	
URSS	0			0	

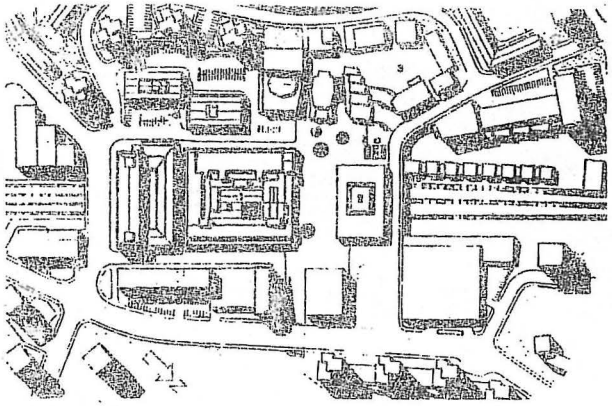

1. WARNOW

2. MUSKEGON

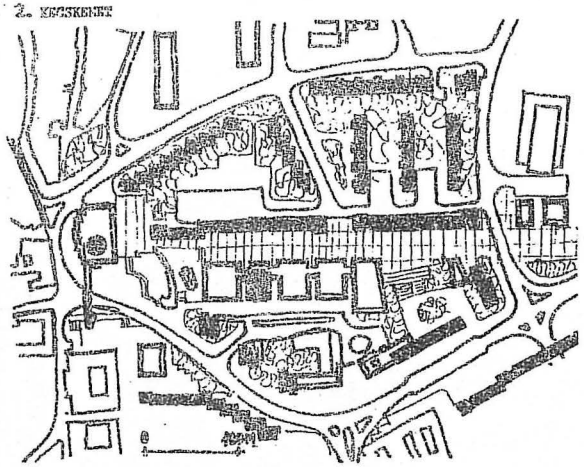

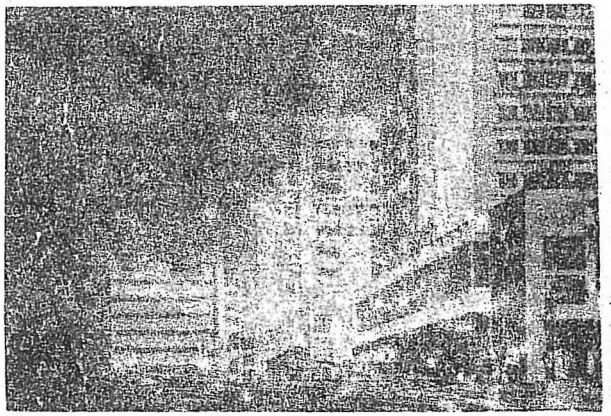

4. PITESTI

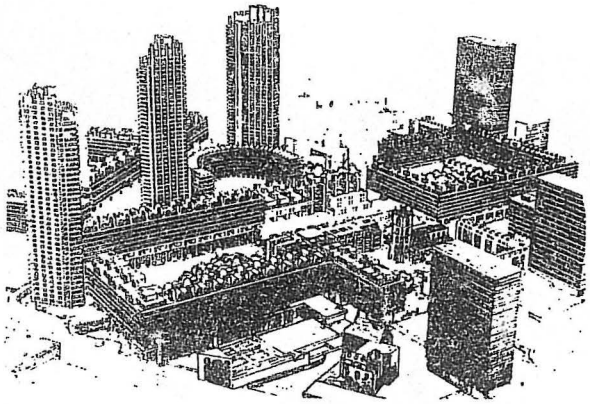

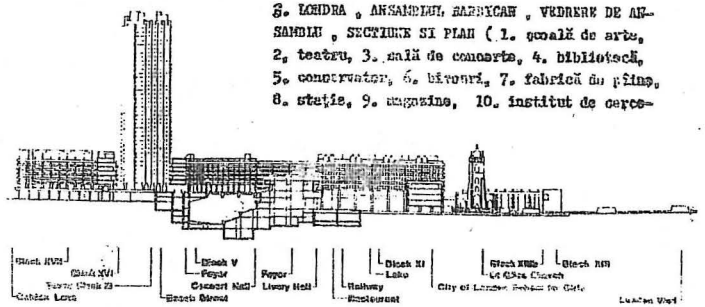

Section CC

3. LONDRA , ANSAMBLUL BARBYCAN , VEDERE DE ANSAMBLU , SECTIUNE SI PLAN (1. sală de artă, 2. teatru, 3. sală de concerte, 4. bibliotecă, 5. conservator, 6. birouri, 7. fabrică de pîine, 8. stație, 9. magazine, 10. institut de cercetări, 12. cămin de studenți, 13. grădiniță, 14. sală de sport, 15. piscină, 16. teren de sport, 17 biserică, 19. zidul roman - ruină, 21. club, 22 sală de reuniuni

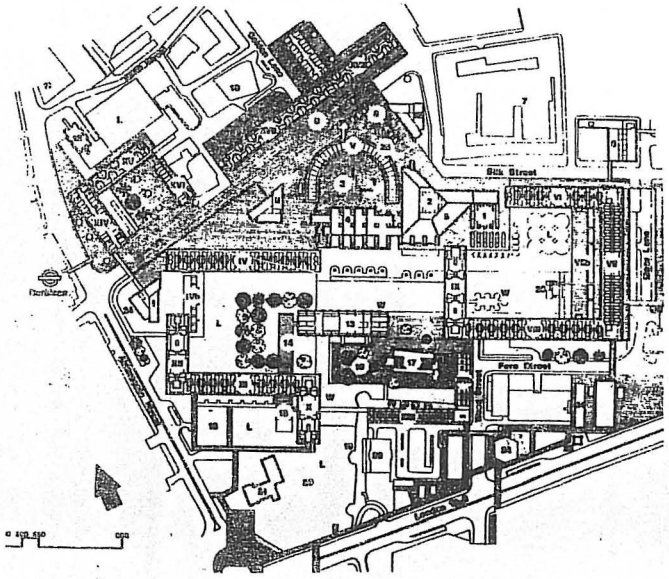

Adaptarea lui la condiţiile speciale ale unor centre deosebit de complexe (evidenţiind volumetrii mai speciale) nu pune probleme deosebite, transformarea lui ca raport între volum şi suprafaţă, venind în detalierea primei sale ipostaze de utilizare. O analiză comparativă a celor două ipostaze pentru o aceeaşi zonă, poate de asemenea să ne furnizeze informaţii suplimentare utile privind participarea volumetrică în realizarea structurii spaţiale în cauză.

Este de subliniat, că acest indice poate să prezinte interes pentru studiul urbanistic comparativ, privind realizări care se situează în condiţii normative şi sociale. Este dificilă comparaţia, spre exemplu, a unui ansamblu sau complex de locuit din Bucureşti cu un complex de locuit din Londra, Moscova sau Paris, deoarece indicele de densitate nu se constituie în acelaşi mod, raportul între suprafaţa construită şi suprafaţa utilă variind foarte mult, ca şi raportul între suprafaţa utilă şi indicele corespunzător de locuibilitate. Indicele de utilizare a solului ca suprafaţă construită desfăşurată sau ca volum realizat, este însă un mijloc destul de unitar, care poate să funcţioneze ca factor comun de referinţă.

A fost foarte mult discutată în perioada anilor '5o introducerea clădirilor de locuit în cadrul centrelor orăşeneşti, realizîndu-se exemple care militau pentru sau împotriva acestei idei, şi viabile s-au dovedit acelea care nu au subestimat, într-un asemenea context funcţional, elementul rezidenţial. Centrul oraşului Välingby este unul dintre primele centre care au militat în favoarea introducerii clădirilor de locuit în cadrul ansamblurilor complexe funcţionale. Välingby-ul constituie un exemplu deja depăşit de alte încercări, care tind la mai multă integrarea funcţională. Fără a fi un organism integrat structural-funcţional, ansamblul central din Varşovia, îşi relevă într-un mod clar capacitatea de asociere a unor multiple funcţiuni, specific-centrale în jurul funcţiei de locuit, sprijinindu-se pe ea, pentru a fi puse ele însile în evidenţă, ca funcţii prioritare, atît funcţionale cît şi spaţial (în sensul că locuinţele respective dovedesc o permanentă contribuţie în ţinuta efectivă a acestui ansamblu). Ansamblul Barbican, la Londra, demonstrînd un şi mai accentuat grad de complexitate, reflectă o aceeaşi concepţie a diferenţierii zonale,

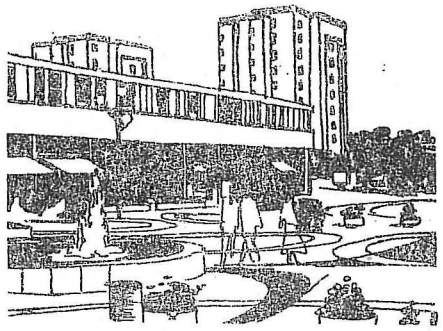

1 VALINGBY

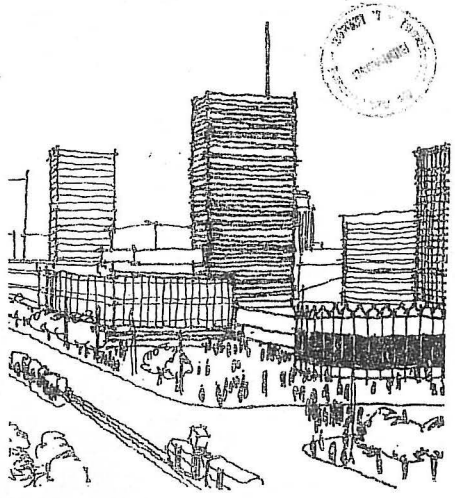

2. VARSOVIA

3. TIRGUL MUREŞ

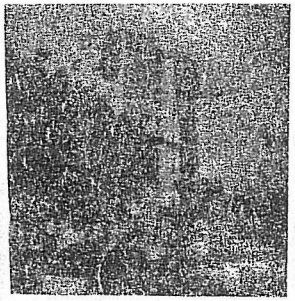

COROBORARE FUNCT.

nu prin funcţiuni unice ci, dimpotrivă, prin asocierea funcţiunilor de cele mai diferite compatibilităţi. P r e z e n ţ a l o c u i n ţ e i î n c e n t r e l e d e i n t e r e s sau prezenţa unor importante spaţii afectate celor mai diverse activităţi productive şi recreative şi a locuinţelor într-o aceeaşi clădire, se impun ca mijloace şi de COROBORARE FUNCŢIONALA, care nu urmăreşte fiecare funcţie în parte decît în măsura în care ea se poate constitui în termeni de animaţie urbană. Reflectînd asupra acestui considerent, se poate însă observa că, însăşi asocierea funcţională în sine pune probleme deosebite, animaţia şi deci interesul urban neputînd fi stimulată doar prin simpla înşiruire la trotuar a unor blocuri de locuinţe cu magazine la parter; şi aceasta pentru că locuinţa situată în condiţiile obişnuitelor ansambluri de locuinţe aparţine unui alt domeniu de rezolvare decît locuinţa situată în complexe multifuncţionale. Altfel, asocierea nu este decît alipire. Oricît am încerca să reproducem - să zicem în cartierul Titan - modelul bulevardului Bălcescu-Magheru, nu vom reuşi să reconstituim acolo aceeaşi animaţie urbană şi de aceea trebuie căutate configuraţii noi funcţionale şi spaţiale, care să poată asigura animaţia urbană, tot intensă da o alta. In planul coroborării funcţionale a texturilor de elemente urbane apar astfel germenii unei anumite ambianţe urbane incluzînd/deschizînd ci-
36. clul de continuă transformare a acesteia (ambianţa, după Ross-Ashby
37. este "ansamblul tuturor intrărilor unui sistem", iar după Mc Luhan este "sursă de acţiune exterioară, determinantă pentru comportamentul sistemului") de la funcţionalitatea spaţiului urban la spaţialitatea lui şi la comportamentul uman de unde, din nou, la o nouă funcţionalitate. In fond, întreaga problemă a deficienţelor semnificării dogmatice, pune în discuţie, lipsuri de ambianţă, la o ambianţă înţeleasă aşa cum este definită în planul filosofic de Ross-Ashby şi Mc Luhan, la ambianţa urbană a zonei înţeleasă aşa cum arătam mai înainte, ca totalitate de mediu, specifică unui loc, unui spaţiu urban, unei zone, unui oraş etc., şi prin esenţializarea urbanului în general - a unui urban care nu mai este cel de care vorbea Rousseau, denumindu-l "hărmălaia urbană" (şi folosind astfel, pentru prima dată termenul de "urban" în sens de "oraş"). Infăţişînd astăzi aspecte incomparabil mai acute, ambianţa urbană în mod necesar alta în fiecare loc, fără a fi lipsi-

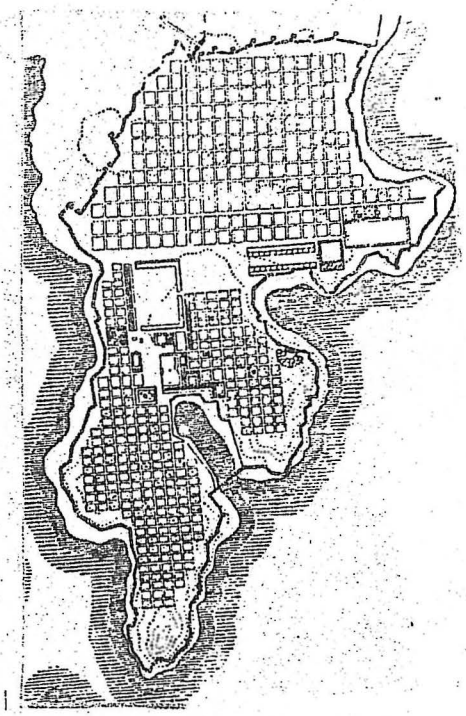

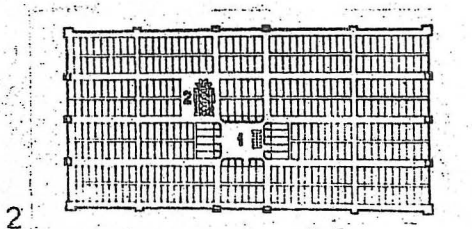

2

SITUINDU-SE , SPRE EXEMPLU, IN CATEGORIA ORASELOR CU TRAMA ORTOGONALA , PUTEM URMARI FUNCTIA PRIORITARA LA: 1 MILET (semnificaţia umanistă) 2 MONTPAZIER (activitatea militară defensivă) 3 LUDEN (comerţ şi apărare) 4 BRASOV (comerţ de tranzit şi schimb)

3

tă de aspecte întîmplătoare (nici nu s-ar putea, chiar şi acestea fiind totuşi un produs al funcţionalităţii), se dovedeşte a fi intim legată de structura urbană, subordonată chiar funcţiilor ei dominante.

Ca atare, se pot formula următoarele două aprecieri:

- ambianţa urbană este un produs variabil în timp şi spaţiu, iniţiat din coroborarea naturală sau conştientă a texturilor de elemente, în cadrul structurii urbane.
- caracterul unei zone este legat de funcţia prioritară în zona respectivă, cu specificaţia că această funcţie prioritară într-o corectă înţelegere a zonificării, nu le ascunde pe celelalte, ci se sprijină şi conlucrează evident cu ele, asigurînd eterogenitatea vieţii şi cadrului urban prin omogenitatea unificatoare a structurii.

Extinzînd teritoriul de referinţă de la zonă la oraş, s-ar părea că ieşim din acest înţeles al zonificării, deoarece pare că oraşul, în întregul său, impune în mod egal cel puţin o parte dintre funcţiile urbane posibile.

Totuşi, şi la nivelul oraşului avem de-a face cu o funcţie determinantă - FUNCŢIA URBANĂ PRIORITARĂ - care se detaşează din funcţionalitatea structurii sale şi îi defineşte caracterul său, fie ca un anumit oraş, fie ca aparţinînd unei anumite perioade istorice. Spre exemplu, planul de oraş grec (Milet sau Alexandria) exprimă în mod deosebit, ca funcţie prioritară, semnificaţia umanistă atît prin volumetria elementelor principale funcţional-spaţiale pe care le cuprinde, cît şi prin aşezarea lor. Planul roman (ne putem gîndi la Timgad) exprimă ca funcţie prioritară activitatea militară, în sensul că puterea societăţii respective se sprijinea pe acţiunea militară. Mai tîrziu, în evul mediu, şi planul oraşului bastidă (Montpazier, în Franţa) exprimă ca funcţie prioritară activitatea militară, dar în forma ei de strategie defensivă. Oraşul comercial, apărut mai tîrziu şi care s-a constituit sub forma pe care atît de bine o cunoaştem a Clujului sau a Brăilei - la noi în ţară - a Amsterdamului, Kölnului sau a multor altor oraşe din Europa, exprimă ca funcţie prioritară, activitatea de schimb, aici intervenind caracteristici specifice în raport cu modalităţile

FUNCŢIA URBANĂ PRIORITARĂ

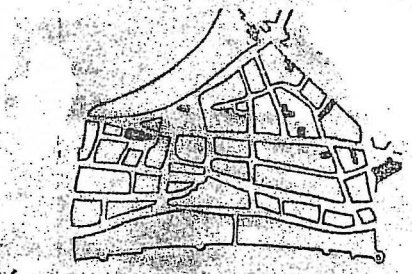

4

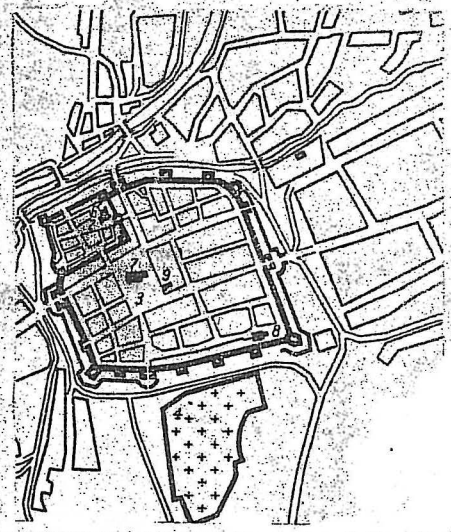

5

5 CLUJ (administraţie, apărare şi comerţ) 6 EUDOXIA (activitate comercială maritimă) 7 KYOTO (simbolismul tradiţional japonez, păstrat ca element definitoriu în proiectul de reamenajare urbană)

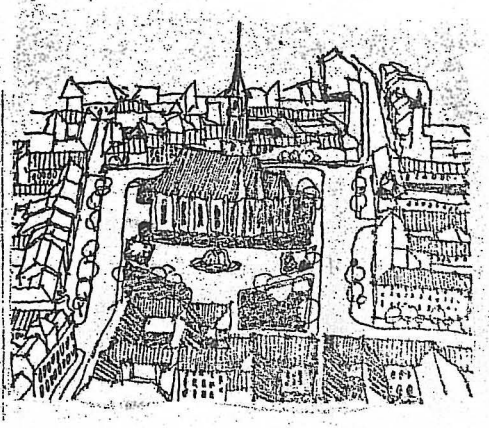

în care se realizează tra[illegible]ortul produselor de schimb (influenţînd desigur condiţiile de medi[illegible]). Avînd de o parte o mulţime de exemple din realitatea actuală urbană, un exemplu de oraş, oriental, care îşi păstrează încă aceeaşi valoare funcţională supremă, este edificator. Funcţia prioritară la Kyoto este semnificaţia sa culturală reprezentată prin atît de caracteristicul simbol al spaţiului şi aş sublinia aici, mai mult decît atît, simbolul parcurgerii spaţiului respectiv. Nu este întîmplător faptul că transformarea Kyoto-ului într-un oraş-muzeu activ a condus la un întreg studiu urbanistic, privind punerea în valoare a acestei funcţii prioritare prin organizarea parcurgerii traseelor atît de caracteristic japoneze în interiorul oraşului respectiv. Şi aceasta, fără a se neglija situarea oraşului într-un context contemporan.

vom fi ca-am fost

mai mult decît atît

Ne putem întreba: în ce măsură funcţia urbană prioritară pentru un anumit oraş, este legată de zonificarea acestuia ? Dacă am studia atent aceste exemple, am constata, de altfel, o zonificare strictă, exact aşa cum astăzi am critica-o, dar această zonificare strictă nu constituia atunci un impediment în afirmarea unei funcţii prioritare şi desigur nici în desfăşurarea vieţii urbane curente, pentru că viaţa însăşi, modul de viaţă al societăţii era zonificat (aşa trebuia să fie). Şi, totodată, suprafaţa oraşului respectiv era restrînsă, astfel încît deşi zonificate, diferitele funcţii urbane (şi puţine la număr în acel timp) îşi găseau relaţii aşoare între ele. De fapt. Montpazier, ocupînd o suprafaţă ceva mai mare de zece hectare, cuprindea distinct zona primăriei şi locuinţei şefului garnizoanei, zona pentru activităţi cu caracter religios, zona de locuit a comandanţilor, zona de locuit a militarilor şi zona de locuit a populaţiei. O extrem de categorică zonificare, care prin ea-însăşi sublimă funcţia urbană prioritară, de altfel ca şi într-o mulţime de alte situaţii.

Chiar dacă astăzi creşterea nemăsurată a aglomeraţiilor urbane tinde atît funcţional cît şi formal să estompeze funcţia urbană prioritară la nivel de oraş, această situaţie nu este decît rezultatul ameninţării oraşului de către un "tumult de zone anarhice necoor-
38. donate sau de uniformitatea obositoare şi monotonă a marilor ansambluri a căror realizare este dominată de scopuri economice şi de standardizare" cum spune Waclaw Ostrowski. Dar această situaţie, nu poate ascunde faptul că oraşul evoluînd favorabil sau nefavorabil nu se poate să nu evidenţieze o anumită prezenţă funcţională, fie ea şi numai naturală, inconştientă, a fenomenului urban.

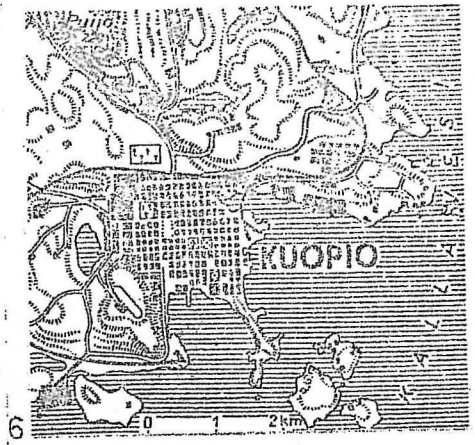

6

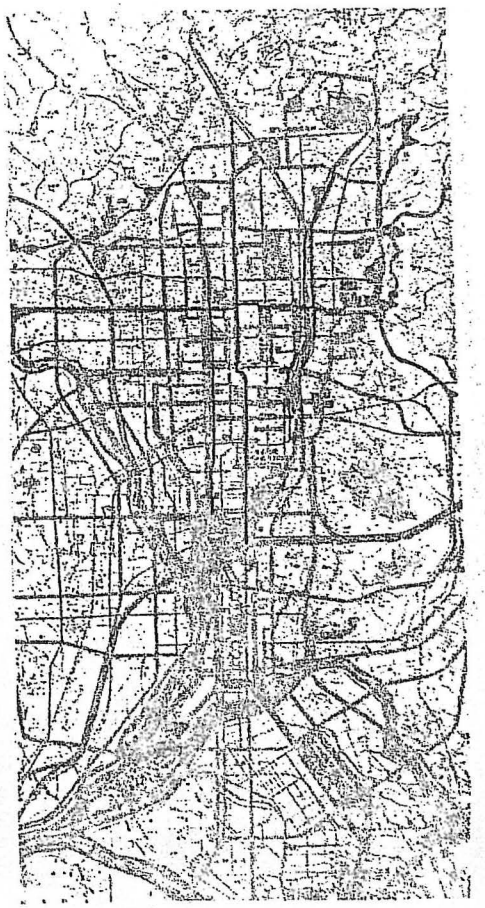
7

39. Este adevărat, cum spune Etienne Dussart că "singura constituentă ce poate fi recunoscută, este de fapt aceea a transformării continue", dar acesta nu este un motiv pentru a considera că funcţia prioritară dispare. Ea nu este dată odată pentru totdeauna, ea însăşi este un element tranformabil, şi chiar mai mult, ea este elementul generator al transformării de ansamblu a organismului urba. Fără discuţie că nu mai poate fi vorba de o i d e n t i f i c a r e a o r a ş u l u i prin funcţia sa prioritară (cantitatea depăşind posibilităţile de diversificare funcţională), dar ea nu-şi poate pierde capacitatea de a se constitui în suport al caracterului oraşului, la aceasta contribuind celelalte funcţiuni urbane. Oraşul în cauză, aparţine astfel unei anumite categorii de funcţionalitate, care, coroborată cu nevoia considerată la nivelul teritoriului regional, precizează rolul oraşului în acest teritoriu; şi nu în toate cazurile funcţia urbană prioritară determină ROLUL oraşului în teritoriu. Este necesar a sublinia această constatare, pentru că recunoaşterea ei are implicaţii deosebite în dezvoltarea unor localităţi situate într-un context special, şi în cazul cărora rolul lor în teritoriu este confundat sub denumirea de "funcţie urbană" cu funcţia urbană prioritară. Eroarea rezultă din aceea că, în timp ce rolul oraşului în teritoriu se adresează în exterior implicînd interiorul lui, funcţia urbană prioritară se adresează teritoriului implicînd exteriorul (fiind vorba aici, în primul rînd, de activităţi şi provenienţa populaţiei care exercită aceste activităţi). Raportul între ele, mergînd pînă la suprapunere, a n g a j e a z ă p r o c e s u l d e d e z v o l t a r e a l o r a ş u l u i în dependenţă cu caracterul structurii urbane existente şi cu mediul înconjurător. Dacă la Sinaia constatăm o dualitate posibilă, chiar constructivă în măsura în care nu este neglijată, nu aceeaşi situaţie se constată la Cîmpulung-Muscel, unde mai ales în perspectiva timpului viitor, rolul firesc în zonă tinde a fi înlocuit de funcţia urbană prioritară, aducînd prejudicii de nerecuperat, chiar la scara teritoriului regional. Se depun eforturi deosebite pentru a se renunţa la întreprinderea de ciment din Comarnic, ca o activitate incomodă în amplasamentul respectiv, dar se dezvoltă o activitate de acelaşi fel, cu o anvergură mai mare la Cîmpulung-Muscel, într-o zonă cel puţin tot atit de valoroasă ca mediu. O astfel de situaţie şi înţelegere a raportului funcţie urbană prioritară - rol în

teritoriu nu pune în discuţie nici pe departe factorul economic în dezvoltarea oraşului şi nici rolul său economic în teritoriu, ci modul în care se asigură la nivel local acest rol, în condiţiile unui extraordinar proces de industrializare care priveşte întregul teritoriu naţional.

Rezultînd, în fapt, din competiţia elementelor de viaţă urbană, funcţia prioritară - într-o anumită zonă - este un p r o d u s s t r u c t u r a l - f u n c ţ i o n a l i s t cu r o l de s t r u c t u r a r e la nivelul respectiv, fiind principalul FACTOR DE OMOGENIZARE prin intermediul căruia se asigură acel "spaţiu eterogen" la care se referă J.Jacobs sau acea "zonă omogenă" la care s-a referit M.Emery, considerînd că "activităţile com-
40. plementare sau de aceeaşi natură şi grupurile sociale tind ă se regrupa în aglomerări. Ele formează atunci complexe sau zone omogene care se definesc prin identitatea de reacţie şi mutaţie a diferitelor lor elemente." Evoluţia oraşelor demonstrează că un anumit teritoriu, definindu-se ca zonă prin caracterul ei unitar, acest caracter unitar se defineşte nu numai prin cooperarea elementelor sale (funcţionale şi spaţiale) ci şi prin identitatea de reaţie a acestora faţă de orice modificare care intervine în teritoriul respectiv. Un exemplu deosebit de interesant în acest sens, este cel referitor la restructurarea ansamblului Halelor din Paris, ansamblu care anterior se constituia categoric într-un caracter unitar comercial-ludic. In momentul deschiderii operaţiei de restruc-
G. Cojmeturare (deşi iniţiatorii acţiunii respective au mizat pe o operaţie etapizată şi limitată) s-a declanşat o reacţie de modificări (obligat angajate de aceeaşi operaţie sau nu, privind transmutări de activităţi, proprietăţi, amenajări etc.) într-un teritoriu mult mai larg, coincizînd însă cu limitele zonei conţinătoare caracterizate ca comercial-ludică.

Din această punere în discuţie a caracterului unei zone în raport cu o înţelegere necesară, de actualitate, a zonificării, se poate ajunge la o a doua concluzie privind DEFINIREA unei zone şi anume că:

- o parte din teritoriul unui oraş se constituie ca zonă atunci cînd în funcţionalitatea sa se poate constata un anumit caracter unitar (a nu se înţelege în mod neapărat un acelaşi tip de activitate) activ în raport cu ambianţa.

Concluzii (10)

Trebuie subliniate, în principiu, două aspecte privind această definire a zonei: (1) legarea caracterului unitar nu numai de felul elementelor care sînt în zonă, ci şi de funcţionalitatea acestora, adică nu numai de faptul că în zona definită ca atare sînt majoritare, spre exemplu, elementele de viaţă comercială urbană, ci şi de faptul că aceste elemente sînt de un anumit fel de comerţ, cu celelalte elemente sau între ele fiind sensibile la aceiaşi stimuli (modificările care inevitabil pot să apară şi în afara categoriei de elemente majoritare, sînt comandate numai prin intermediul relaţiilor cu acestea şi acţionează numai asupra elementelor induse de acestea) (2) aspectul social al zonificării şi cu deosebire privitor la categoriile de populaţie (profesiune, vîrstă, preferinţe, situaţie familială etc.) implicate ca producători, utilizatori şi locuitori în activităţile din zonă şi la efectul acestor activităţi transpuse prin comportamentul uman la animaţia urbană cu influente asupra spaţialităţii. Spre exemplu, referindu-se la o propunere de oraş nou, G.Coronio crede că "problema care se pune (în-
41. tre altele desigur - n.n.) este aceea de a stabili suficient de precis relaţia care există între natura echipamentelor şi categoriile de utilizatori." Dar această relaţie nu este suficientă pentru a determina echipamentul necesar. Ea nu poate furniza decît o informaţie cantitativă: eventual capacitatea lor, şi nici aceasta foarte precis deoarece un echipament de o aceeaşi natură şi în acelaşi scop funcţional, poate oferi în timp şi spaţiu funcţionalităţi diferite, influenţate de relaţii directe:

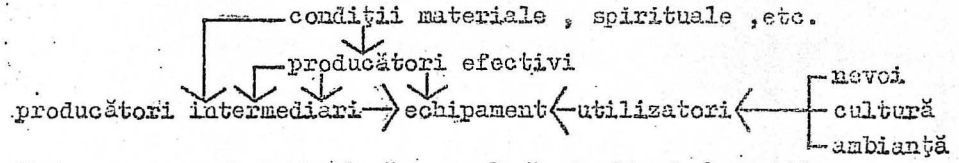

dintre care, cel puţin două transferă şi alte informaţii cu caracter psiho-social. Constituindu-se în contextul unei structuri specifice, de factură urbană, prin ambianţa în care se defineşte - structura socială urbană, caracterul social al unei zone - face obiectul analizei de domenii aparţinînd psiho-sociologiei urbane. Sesizînd însă relaţia directă între caracterul funcţional şi cel social al unei zone, nu putem să nu luăm în consideraţie rolul interacţiunii dintre ele în precizarea caracterului spaţial:

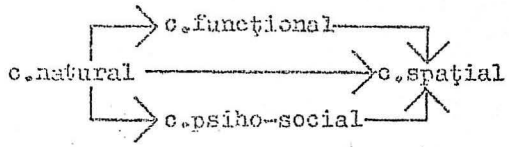

Relaţia confirmă faptul că în substanţa sa, CARACTERUL ORGANISMULUI URBAN (ansamblului, zonei, oraşului) este o afirmare materială şi spirituală de esenţă a structurii sale şi a mediului în care el este situat. Exprimîndu-se prin intermediul cadrului şi al animaţiei urbane, caracterul organismului urban solicită raportul între detaliu şi ansamblu la nivelul spaţialităţii dar şi la nivelul funcţionalităţii, trecîndu-le în domeniul formei urbane. Dacă în nota de pe schiţa reprezentînd ansamblul Catedralei din Pisa, Le Corbusier se referea la cuvintele abatelui Laugier: "Trebuie regularitate şi bizarerie, rapoarte şi opoziţii, accidente care să varieze tabloul, o mare ordine în detalii, confuzie, zarvă şi tumult în ansamblu", nu acesta a fost sensul pe care funcţionalismul l-a dat relaţiei între detaliu şi ansamblu; şi nu acesta a fost sensul în care s-a constituit caracterul organismului urban, pentru că zonificarea impusă de funcţionalism a impus o medie a nevoii, cu putere general-uniformizatoare, atît a detaliului cît şi a ansamblului. Renunţînd la caracter în sine, produsul arhitecturii şi urbanisticii funcţionaliste a renunţat de fapt la caracterul nevoii, deci al funcţiei, al activităţii şi deci al spaţiului. Acesta este, cum spune Bernard Oudin: " un al doilea contrasens, mai grav încă decît primul, care a planat asupra funcţiunilor pe care chiar funcţionalismul era solicitat a le satisface. Mai precis, s-a redus cîmpul de exprimare al arhitecturii la funcţiuni utilitare materiale primare în timp ce multe alte funcţiuni intelectuale, psihologice, spirituale, simbolice ar fi putut şi se exprimă sub o formă arhitecturală proprie. Adjectivul funcţional a fost mai puţin des ataşat urbanismului decît arhitecturii; dar şi în urbanism el a produs aceleaşi ravagii." Zonificarea funcţională "cel mai bun remediu" de modernizare a oraşului într-o perioadă imediat postbelică, nu mai poate răspunde însă cerinţelor funcţionale actuale. Deschizînd, însă, conceptul de "zonificare funcţională" spre o ZONIFICARE URBANA COMPLEXA şi lăsînd de o parte teoriile unui nou funcţionalism (cum este teoria mecanismelor urbane a lui Yona Friedman, util instrument de cercetare analitică, nu însă capabilă de sinteză) fie teoriile unui funcţionalism ludic ("Pentru fiecare

42.

43.

IN STUDIUL UNUI TERITORIU , IN CELE MAI MULTE CAZURI , SE CERE ZONIFICAREA LUI IN RAPORT CU O ANUME NEVOIE DE IDENTIFICARE A UNEI CARACTERISTICI , DECI IN RAPORT CU O SUMA DE CRITERII CE NU POT FI LUATE IN CONSIDERATIE DECIT IMPREUNA . STUDIUL MULTICRITERIAL SINTETIZEAZA CONCLUZIILE DE LA NIVELUL UNEI ZONIFICARI "OPERATIONALE" , DESFASURATE PE CRITERII DISPARTE , DAR SUBSUMATE ACELEIASI NEVOI DE IDENTIFICARE . ACESTE CRITERII SE SITUEAZA PE POZITII DE EGALITATE SAU PE O SCARA DE VALOARE CORESPUNZATOARE UNEI DECIZII PRALABILE , DUPA CUM SE CONSTATA O VARIETATE DE NIVELURI ALE ACELEIASI TRASATURI CARACTERISTICE SAU NU . IN FINAL STUDIUL MULTICRITERIAL CONDUCE LA O ZONIFICARE "STRUCTURANTA" A TERITORIULUI URBAN . SA PRESUPUNEM , INTR-O EXEMPLIFICARE SUMARA , NECESITATEA , SPRE EXEMPU , A DEFINIRII CENTRULUI COMERCIAL INTR-UN TERITORIU URBAN .

CRITERII: ++++ teritoriu în care comerţul alimentar depăşeşte 70% din media pe oraş (volum de vînzare/suprafaţă de teritoriu , spre exemplu) ..... idem pentru comerţul cu produse industriale ;- - - idem pentru alimentaţia publică ; ——— idem pentru comerţul cu produse de artă ; xxxx teritoriu în care densitate magazinelor generale şi universale depăşeşte 50% din media pe oraş

(criteriile pot fi practic, oricît de numeroase)

ZONIFICAREA STRUCTURANTA OBTINUTA ASTFEL POATE FI ANALIZATA IN SINE CA STARE DE FUNCTIONALITATE PRE ZENTA , POSIBIL DE MODELAT .

hărţuirea grafică a operaţiunilor pe criterii

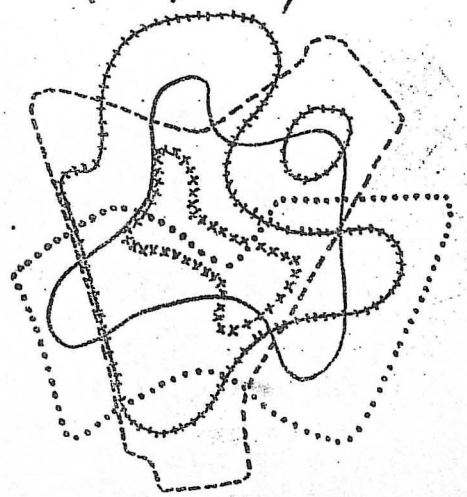

44. ansamblu cuprinzînd un oraş de muncă şi un oraş rezidenţial, trebuie prevăzute centre de relaxare autonome" spune Nicolas Schoeffer) zonificarea r ă m î n e o prezenţă valabilă în urbanistică. Cu singura condiţie:

> ● zonificarea trebuie nu numai înţeleasă ci şi realizată (ori ca instrument de lucru, ori ca rezultantă) într-o structurare multifuncţională a organismului urban.

Zonificarea, aşa cum a fost, era atunci necesară, şi "fără discuţie cea mai bună", cum spune G.Oudin. Dar nu era posibil ca ea să constituie o soluţie îngheţată, valabilă în perspectiva generală şi permanentă a construcţiei urbane. Absolutizînd însă negarea zonificării ca rezultat al unei interpretări tot atît de dogmatice ca şi dogmatismul aplicării ei în ultimele decenii, înseamnă că renunţăm la u n i c u l m i j l o c d e a m e n ţ i n e s a u r e f a c e o r d i n e a pe care organismul urban a pierdut-o, pierzîndu-şi zidurile de protecţie.

Păstrînd zonificarea între categoriile urbanistice reţinem (1) VALOAREA EI OPERAŢIONALA (utilă la nivelul analizelor de existent, zona - împărţirea în zone, rezultînd în raport cu un anumit considerent al cercetării) cu caracter de constelaţie şi (2) VALOAREA EI STRUCTURANTA (necesară în existenţa organismului urban, în vederea menţinerii unităţii sale în procesul de transformare) cu caracter de coherenţă specifică a unei multifuncţionalităţi urbane.

III.3.5 INTEGRARE

Considerată mijloc de structurare într-o coherenţă multifuncţională a organismului urban, zonificarea urbană confirmă integrarea ca o necesitate vitală în existenţa acestuia. Rezultînd direct din practica urbană şi din analiza creşterii în raport cu nevoile actuale ale omului, integrarea urbană îşi dovedeşte rostul atît în planul spaţio-funcţional cît şi în cel spaţio-perceptiv, relevînd în cadrul unui model urban posibil cea mai strînsă relaţie de interdependenţă între structura funcţională şi structura spaţială. Acest fapt se sprijină pe o continuă perfecţionare a relaţiilor între elementele de viaţă urbană şi de cadru urban, pe de o parte, iar pe de altă parte pe o racordare perfectă a celor două sisteme

INTEGRA RE URBANĂ

2. Suprapunerea valorilor aparţinînd fiecărei unităţi de valoare egală

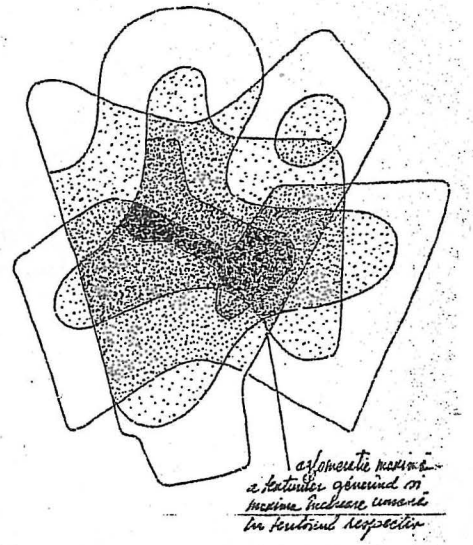

3. Zonificare structurantă a teritoriului

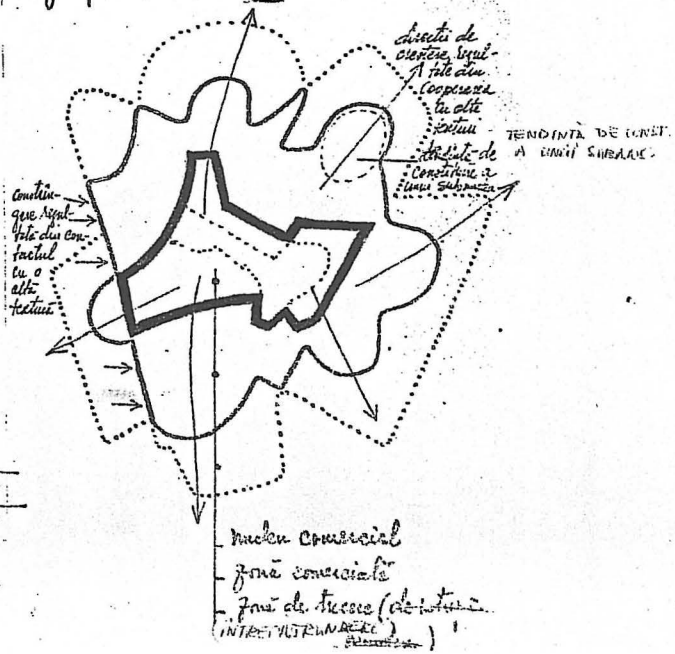

de elemente.

C.Alexander se referă des la o anumită integrare funcţională, ca fiind caracteristică oraşului dezvoltat istorico-organic în cursul timpului (şi evidentă în reţeaua "copac" a structurii urbane) , dar integrarea care este pusă acum în discuţie, este un concept mult mai complex, a cărui importanţă este rezultată din reconsiderarea ca sumă de experienţă a vieţii urbane - a formelor ei de manifestare aşa cum au fost cunoscute şi apreciate în cursul timpului, dar, îndeosebi în ultimul deceniu, cînd construcţia urbană masivă s-a confruntat cu nevoia şi cînd aceasta s-a confruntat cu realizările. Considerînd "Oraşele noi ar putea să devină laboratoa-
45. re sociologice nu numai în ceea ce priveşte faptele, dar şi în acelaşi timp crearea sau recrearea vieţii", H.Lefebvre explică undeva, în altă parte că: "înţelesul acestă al vieţii constă în descoperirea elementelor cu caracter integrator în viaţa comunităţii umane".

Integrarea urbană nu poate fi astfel o formalitate, deoarece este iniţiată la nivelul activităţilor urbane de către nevoi cu caracter integrator, fie materiale fie spirituale. Una dintre aceste nevoi - şi probabil cea mai categorică în momentul de faţă - este fără îndoială nevoia de informare între activităţi, cu rol fundamental în eficienţa pe care ele o au în viaţa societăţii. Astăzi, interacţiunea convergentă a tehnologiei de informare şi a comunicării, se constituie în prim FACTOR INTEGRATOR. Apreciind e-
46. dificarea unui "mediu informativ radical nou către care mergem noi", John Mc Hale spune: " Este un fenomen care nu a mai fost înregistrat în inovaţia socio-tehnică şi în care caracteristicile oricărui set de aspecte total tehnice considerate în izolare ar putea să nu ne dea posibilitatea să prevedem toate implicaţiile şi consecinţele potenţiale ale combinării lor. Comportamentul ansamblului este mai mult decît suma părţilor sale". Din moment ce factorul de integrare se constituie ca totalitate, este firesc ca influenţa/participarea sa în constituirea unor manifestări urbane specifice să se exercite în acelaşi sens.: integrarea urbană tinde către constituirea unei t o t a l i t ă ţ i u r b a n e, ca produs superior al coroborării elementelor de viaţă urbană şi, implicit, a elementelor de cadru urban. Deci:

- integrarea urbană, reflectînd capacitatea sinergică a organismului urban este o manifestare necesară şi posi-

UN NOU MEDIU INFORMATIV SE CONSTITUIE PRIN INTERFERENTA CELOR TREI DOMENII DE MANIFESTARE A COMUNICATIVITATII UMANE : COMUNICATIILE , INFORMATIA SI TEHNOLOGIA INFORMATIEI . ACEASTA INTERFERENTA DEFINESTE ELEMENTE CARE IN MOD DIRECT SAU INDIRECT INFLUENTEAZA ASUPRA ECHILIBRULUI ACTUAL AL STRUCTURII URBANE IN CADRUL TERITORIULUI .

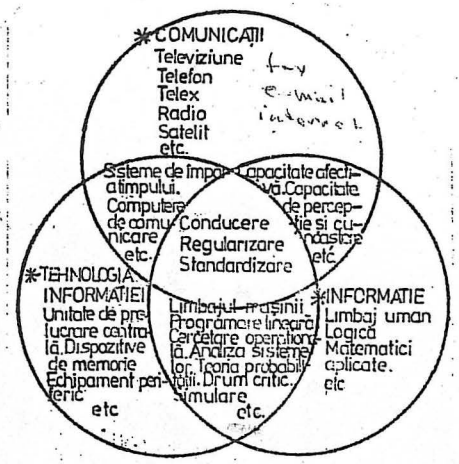

bilă de organizare multifuncţională superioară a acestuia.

Integrarea urbană este, indiferent de întinderea teritorială pe care se desfăşoară, o simbioză a funcţiilor urbane, ceea ce se constată, în primul rînd, în planul relaţiilor care dovedesc/conferă calităţi superioare: nu mai sînt relaţii de vecinătate, ci relaţii de coexistenţă combinatorie. Nu înseamnă că integrarea nu mai ia în consideraţie stare de incomodare între funcţii, dar orientîndu-se cu deosebire spre relaţii de acomodare, sînt reţinute numai acele funcţiuni a căror manifestare împreună este nu posibilă ci avantajos posibilă. Distingem astfel: (1) f u n c ţ i i i n t e g r a t e, (2) f u n c ţ i i i n t e g r a t o a r e şi (3) f u n c ţ i i a u x i l i a r e, care deşi posibil incomode fiind necesare pentru existenţa celorlalte sînt acceptate în măsura în care, printr-o anumită rezolvare a relaţiilor, incomoditatea lor poate fi anihilată. O funcţie nu poate fi cuprinsă în una dintre aceste categorii, decît numai raportată la contextul general al integrării. Putem constata, spre exemplu, privind funcţia rezidenţială, următoarele situaţii:

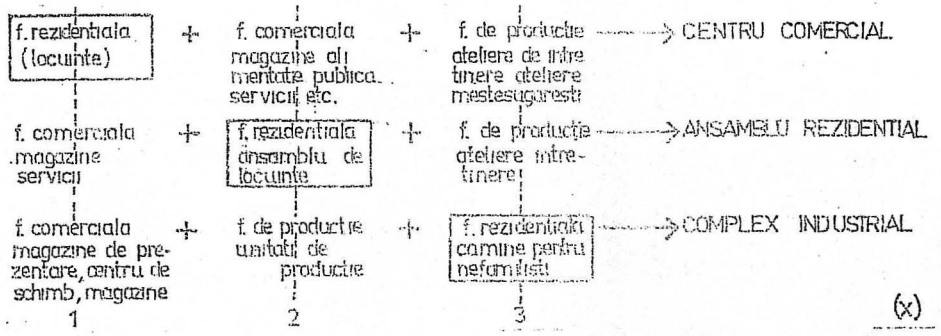

(x)

Relaţiile care se stabilesc în aceste condiţii între cele trei categorii sau între diferitele lor componente, sînt de o mare complexitate şi de facturi foarte diferite, integrarea afectînd numai trei funcţiuni, ca în exemplul simplificat de mai înainte. Important este faptul că prin integrare se asigură o asemenea funcţionalitate sistemului, încît dezvoltarea fiecărei funcţii este mult mai eficientă decît dezvoltarea ei separată. Funcţionalitatea integrată prezintă astfel o eficienţă sporită, datorată relaţionă-

rii complexe a activităţilor:

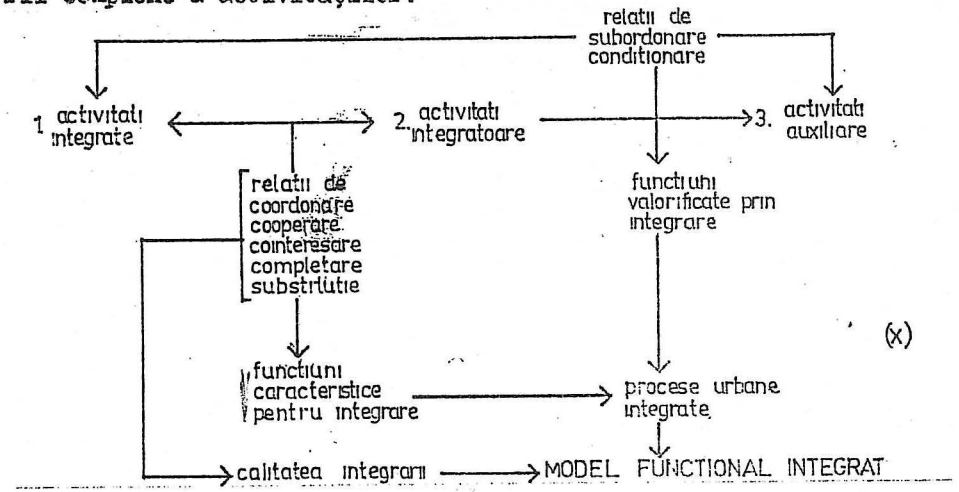

(x)

Rezultă că analiza sistemelor urbane integrate urmează drumul analizei structural-funcţionaliste şi constituirea integrării fiind evidentă la nivelul schemelor funcţionale şi conturată la nivelul modelului funcţional integrat. De aici, integrarea se transmite direct unui model spaţial integrat, astfel încît refăcînd drumul constituirii integrării:

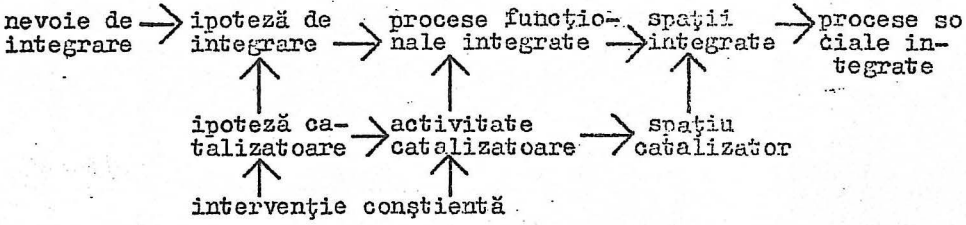

ne putem da seama că, dacă în cazul unei structuri suple sau mai complexe, aşa după cum arătam mai înainte, este necesară o înţelegere complexă interdisciplinară a problemelor, acest aspect capătă, în cazul structurilor urbane integrate o însemnătate sporită, impunînd şi în planul analizei/concepţiei un proces integrator care urmează a guverna intervenţia conştientă asupra procesului de integrare concretă în teritoriul urban.respectiv.

Referindu-se la spaţiul urban, H.Lefebvre distinge, în ra-

47 perf cu funcţionalitatea trei categorii şi anume: (1) s p a ţ i u l u n i f u n c ţ i o n a l , care este rezervat în mod categoric unei unice funcţiuni (2) s p a ţ i u l m u l t i f u n c ţ i o n a l, rezervat fiind mai multor funcţii care se pot desfăşura în acelaşi timp concomitent sau intermitent, deci prin suprapunere sau în continuitate, şi (3) s p a ţ i u t r a n s f u n c ţ i o n a l , cum îl numeşte el, un spaţiu care, pe lîngă calitatea de a găzdui desfăşurarea unor funcţii diferite, are prin el însuşi sau tocmai prin această calitate a funcţiei suplimentare o funcţie simbolică (are o semnificaţie). Deci, H.Lefbvre, pe de o parte sesizează calitatea spaţiului multifuncţional şi, pe de altă parte, atribuie o posibilă semnificaţie spaţiului urban, deci o funcţie de semnificaţie, observaţie care, în ultima vreme suscită foarte mult interesul cercetătorilor, mulţi dintre sociologi şi psihologi şi chiar practicieni în domeniul urbanismului, încercînd să descopere care este relaţia între această funcţie de semnificaţie şi existenţa omului în cadrul oraşului. Deşi, nu se poate spune că spaţiul multifuncţional are calitatea de a fi semnificativ, totuşi această calitate este legată de multifuncţionalitate în sensul că este proporţională cu gradul de complexitate funcţională. Reconsiderînd clasificarea propusă de H.Lefebvre, astfel încît:

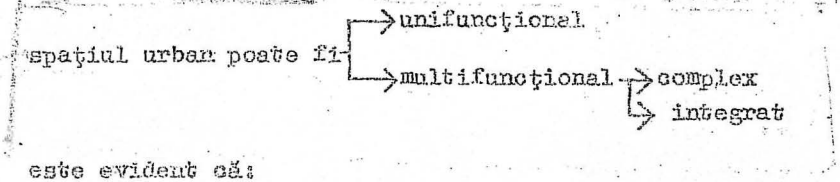

este evident că:

- spaţiul urban integrat are şansa cea mai mare de a fi transfuncţional, deoarece este o funcţionalitate mult mai complexă, în care apar relaţii specifice, în care se transpun într-o spaţialitate bogată cu mult mai mari posibilităţi de a face evidentă o posibilă funcţie/activitate prioritară cu valoare de simbol.

Ideea organismului multifuncţional, cum am văzut, nu este nouă, ea înscrîindu-şi deja în afirmarea sa proprie o serie de realizări. Ele exprimă trecerea de la o gîndire analitică la o g î n d i r e s i n t e t i c ă. In aceasta, de fapt, constă tocmai calitatea nouă pe care o are conceptul de integrare a funcţiilor în cadrul oraşului şi anume, faptul că această integrare nu rezultă

pur şi simplu dintr-o asociere întîmplătoare aşa cum ea apărea în oraşele constituite organic în cursul istoriei, ci provine dintr-o logică de sinteză care, la rîndul ei, este generată de însăşi modul de existenţă al societăţii contemporane (vorbind de fapt despre tendinţele generale care se manifestă astăzi în lume, fără a încerca prin aceasta o asimilare, o nivelare din acest punct de vedere a diferitelor condiţii de existenţă a societăţii umane într-un loc sau altul în lume. Nu se poate neglija, însă, faptul că structurarea multifuncţională prin integrare a organismului urban nu este un proces universal. Înţelegerea şi promovarea lui sînt condiţionate de gradul de dezvoltare al societăţii şi contextul tradiţional respectiv.

In acest sens, H.H.Théry, analizînd o serie de fenomene cu caracter social din cadrul oraşului, sesizează o relaţie de determinare dialectică: "Complexităţii şi fluidităţii contururilor şi
48. interacţiunilor vieţii economice şi sociale, îi corespunde o complexitate şi o fluiditate a spaţiului".

Or, integrării urbane îi sînt specifice c o m p l e x i t a t e a şi m o b i l i t a t e a spaţiului, ceea ce - sintetic - conduce la fluiditatea lui. Ne putem gîndi astfel în cadrul structurării multifuncţional integrate la fluiditatea mediului, ceea ce asigură într-un teritoriu mai mic sau mai mare continuitatea şi unitatea de ansamblu a proceselor, cuprinzînd o multitudine de activităţi posibil foarte diferite, ceea ce impune în gîndirea şi realizarea unor astfel de spaţii urbane, continuitate şi stăpînire globală a problemelor. In condiţiile integrării în raport cu gradul de complexitate, relaţiile dintre activităţi/spaţii devin mai importante decît activităţile/spaţiile în sine, întrucît nici o activitate nu se poate desfăşura decît situată efectiv într-un circuit de influenţe.

Ipostaze

Care sînt IPOSTAZELE integrării funcţionale în cadrul oraşului ? Analizînd idei, experienţe şi chiar previziuni, putem constata trei ipostaze de caracterizare posibilă a conceptului de integrare în interiorul oraşului şi anume (1) l a n i v e l u l p r o g r a m e l o r, în general o asemenea integrare rezultînd din constrîngeri administrative sau mai corect spus, oprindu-se la o fază primară la nivelul programului tocmai datorită unor constrîngeri administrative. Această integrare se rezumă doar la rela-

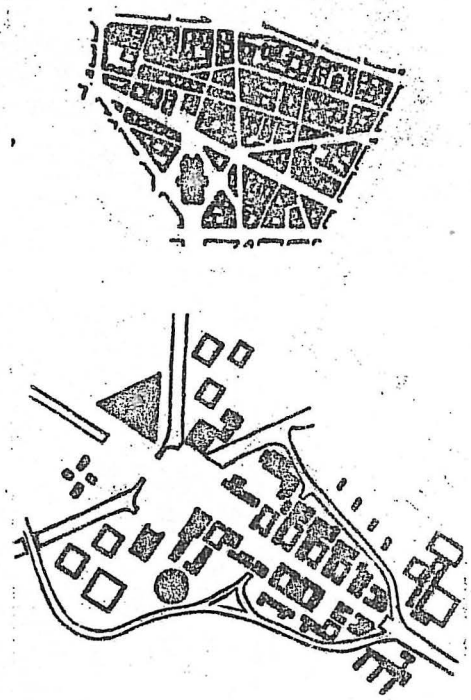

OCUPAREA TERITORIULUI, PRIN INTEGRARE URBANA, SPORESTE FARA MASA A BLOCA SPATIUL URBAN; DAR SCARA CONSTRUCTIEI URBANE SE MODIFICA, RISCIND SA DEPASEASCA CU MULT SCARA UMANA (spre exemplu: noul ansamblu Defense comparat cu un cartier parisian vechi)

ţii funcţionale apropiate care se suprapun parţial, în sensul că, spre exemplu, într-o zonă de locuit, o şcoală generală se aşează în apropierea complexului sportiv pentru a avea beneficii comune, alteori situîndu-se alăturat şi creşa şi grădiniţa. In cadrul unei asemenea integrări, fiecare dotare în sine, exprimînd sau nu acelaşi element de viaţă urbană, îşi păstrează integritatea, teritoriul fiind afectat parţial independent de fiecare grup de funcţii şi parţial de o funcţie comună a tuturorgrupurilor participante la această cooperare. In planul spaţialităţiii nu apare o imagine specifică, evidentă fiind numai gruparea volumetrică în teritoriu.

(2) o integrare l a n i v e l u l f u n c ţ i i l o r d e o b i e c t sprijininidu-se pe analiza unui complex de funcţii la care să răspundă ansamblul construit şi nu pe analiza în acest scop a unui mod de asociere a unor spaţii, clasic determinante, în sensul considerării fiecărei funcţii în parte. Deci, de data aceasta nu mai putem vorbi de existenţa în contextul acesta integrator a unor dotări distincte. Teritoriul este ocupat în acest caz unitar, iar imaginea în planul spaţialităţii se constituie ca un continuum volumetric;

(3) o integrare l a n i v e l u l f u n c ţ i u n i l o r u r b a n e, pornind de la dispersarea tuturor elementelor de viaţă urbană în teritoriul urban, constituind o ţesătură organizată prin trasee integratoare, urmărind îmbinarea activităţilor diferite şi lungul lor prin utilizarea spaţiului în diferite forme integrate local. Animaţia urbană este în primul rînd favorizată de fluiditatea activităţilor care ies din clădiri distincte specifice, pentru a o cupa o mult mai mare diversitate de spaţii închise sau deschise, în raport cu care circulaţii orizontale sau verticale de orice fel, devin exact ceea ce, într-o clădire sînt coridoarele, scările ascensoarele.

Dacă prima dintre aceste ipostaze este o fază de tatonare în domeniul integrării moderne funcţionale (unitatea de locuit a lui Le Corbusier constituind, am putea spune, un exemplu deja evoluat din această ipostază), celelalte două ipostaze se constituie de fapt în paralel, astfel încît definirea conceptului de integrare funcţională urbană, astăzi, nu se poate face decît în dublu sens: în sensul integrării funcţiilor de obiect şi, în acelaşi timp în sensul integrării funcţiilor urbane. Această suprapunere a direcţiilor în care se afirmă tendinţa de integrare func-

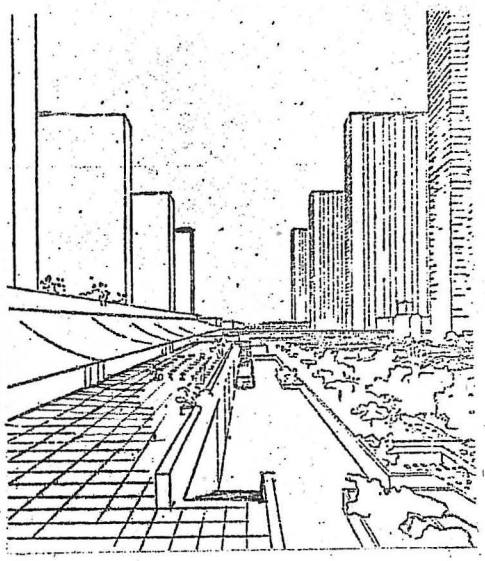

LE CORBUSIER: DE LA O INTENTIE DE INTEGRARE , IN PROPUNEREA PENTRU ORASUL CONTEMPORAN (1925), LA CONTINUUMUL VOLUMETRIC AL UNITATII DE LOCUIT DE LA MARSILIA (1953) - (1 circulaţii, 2 sală de gimnastică, 3 cafenea, 4 cofetărie, 5 jocuri copii, 6 centru sanitar, 7 creşă, 8 cămin, 9 club, 10 centru pentru tineret, 11 spălătorie întreţinere, 12 primire, 13 garaj, 14 elementul standard de locuit)

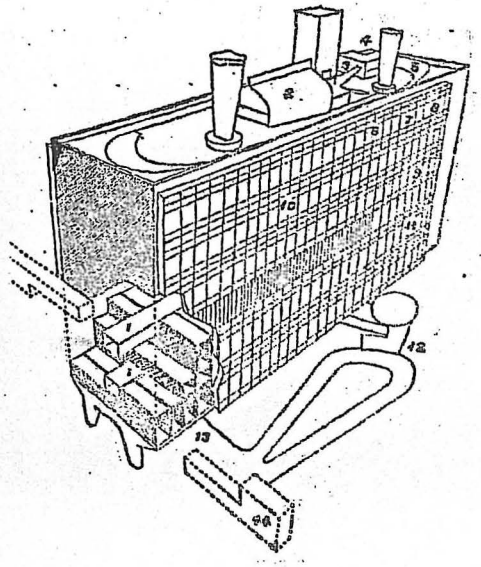

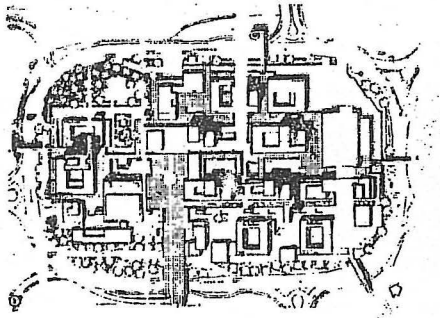

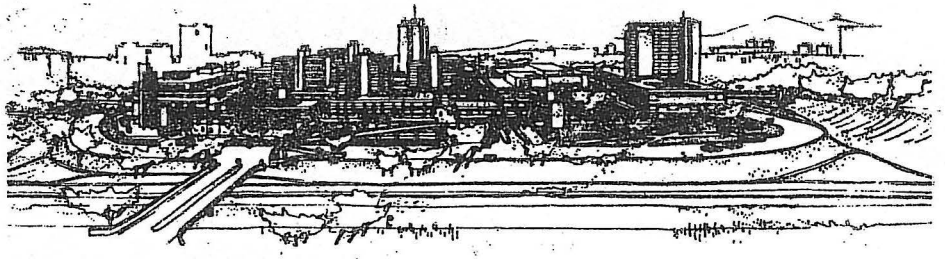

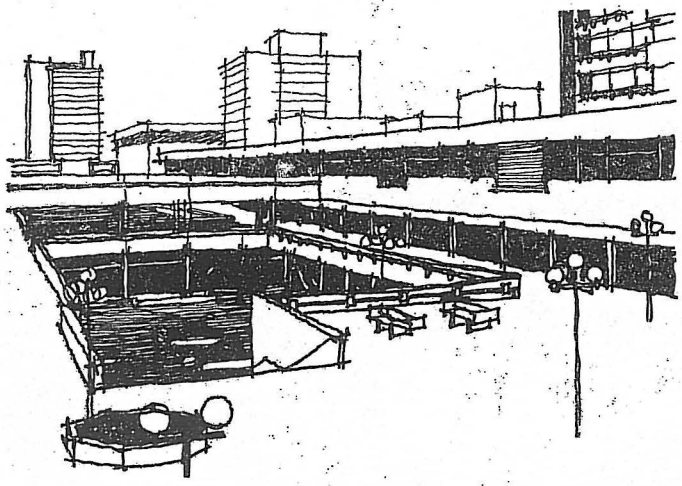

2. CENTRUL CARTIERULUI NORD-VEST DIN FRANKFURT

ANSAMBLURI MULTIFUNCTIONAL INTEGRATE

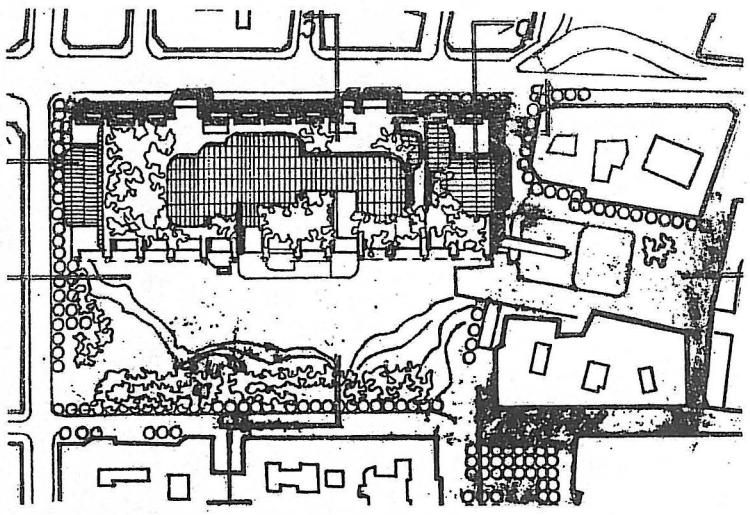

4. LONDRA - ANSAMBLUL BARBICAN (sectie, plan, vedere de ansamblu la pg. 140)

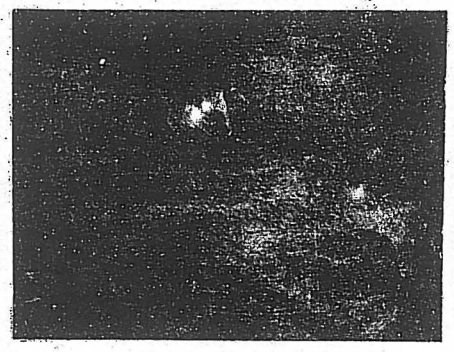

3. MANGALIA - ANSAMBLUL AMFITEATRU
AMFITEATRU

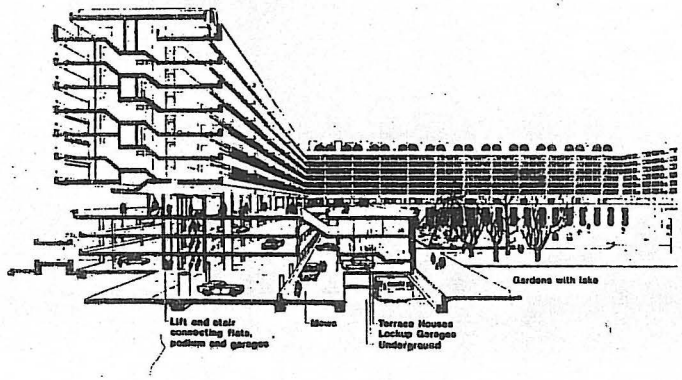

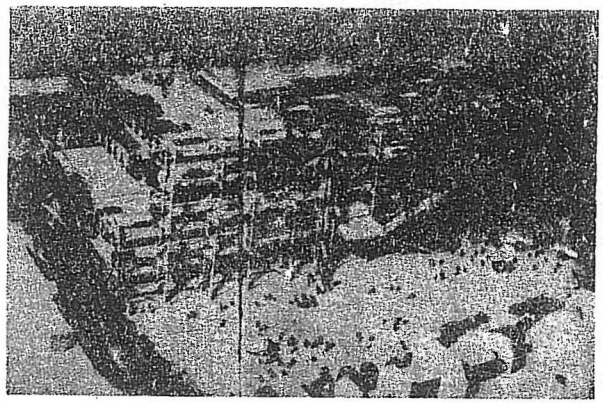

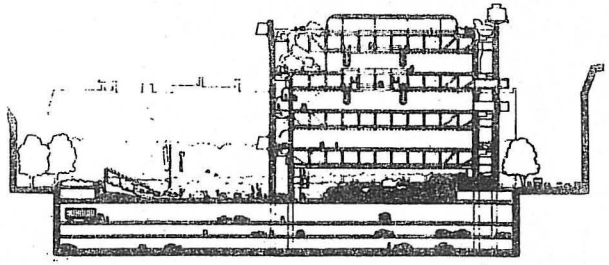

2. PARIS – CENTRUL CULTURAL BEAUBOURG (plan, secţie şi machetă)

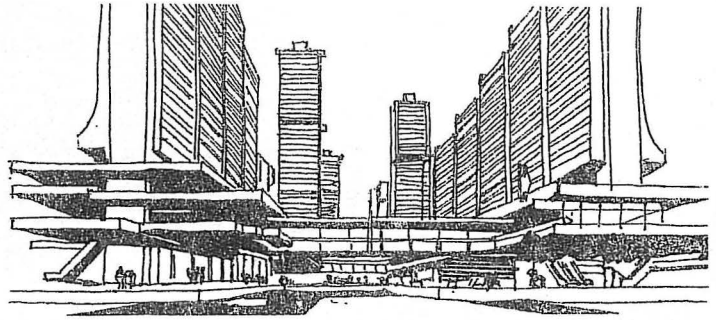

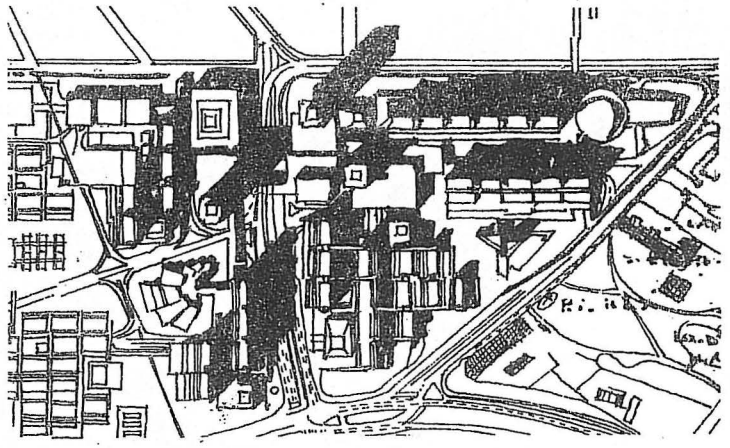

3. KARLSRUHE – ANSAMBLU CENTRAL, LOCALIZAT CONFORM PLANULUI GENERAL DE LA PG. (plan şi vedere din interiorul ansamblului)
– proiect în concurs internaţional colect. R.Belea, C.Dobre, V.Ivanes, A.Sandu şi R.Tănăsoiu)

5. CUMBERNAULDT – CENTRUL ORAŞULUI (plan zonă centrală, plan centru cu indicarea etapei realizate, secţie longitudinală : 1 locuinţe, 2 comerţ, 3 administraţie, 4 colegiu tehnic, 5 piaţă, 6 cinema, 7 magazine, 8 centru sportiv, 9 distracţii tineret, 11 colegiu, 12 cluburi, bibliotecă, 13 comerţ, 14 locuinţe)

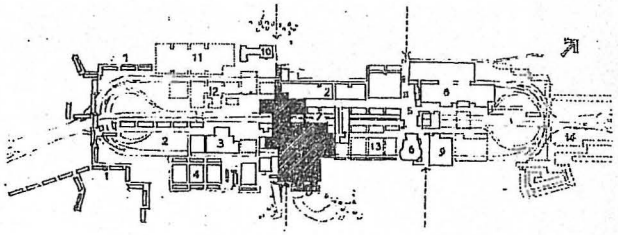

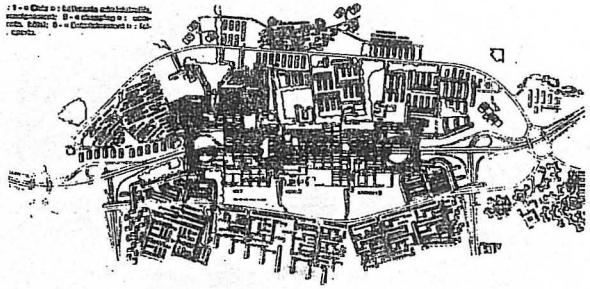

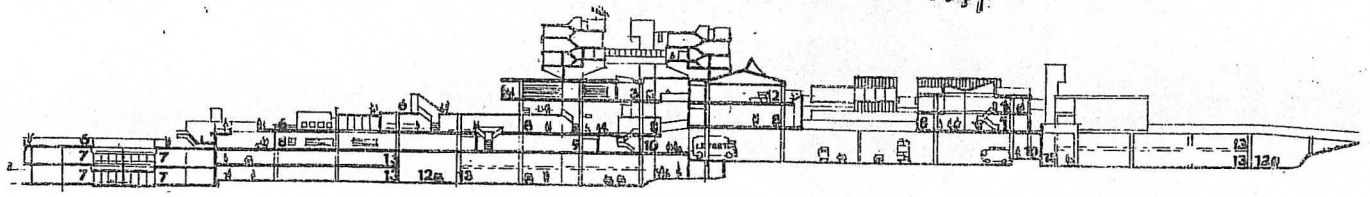

ţională urbană, tinde către o contopire care nu apare în chip de configuraţie concretă completă decît într-o serie de studii şi previziuni pentru viitor, culminînd în fapt cu ideea şi imaginea aşanumitului "oraş-total" - i p o s t a z ă u n i c ă g l o b a l ă.

In construcţia urbană prezentă şi viitoare solicită atenţia noastră, îndeosebi, ultimele două ipostaze, pentru că prima nu este interesantă, deoarece, aşa după cum s-a observat de multe ori în practică, nu a dus la integrare în cadrul zonei urbane respective, ci, dimpotrivă la diferenţiere şi la segregare prin centralizarea unor funcţii, în locuri care devin puncte de mare aglomeraţie, în timp ce restul teritoriului este lipsit de amenajări corespunzătoare, rămînînd într-o stare de strictă unifuncţionalitate. Sub aspectul combinării celor două ipostaze favorabile, integrarea urbană, la nivelul organismului urban, se poate constitui într-un sistem care, stabilindu-şi relaţii de convieţuire în sistemul general, devine treptat s i s t e m d i r e c t o r pentru întreaga dezvoltare a teritoriului urban. Zona centrală a oraşului se poate constitui ca o configuraţie caracteristică pentru un astfel de sistem integrator. Integrarea la nivelul funcţiilor de obiect poate să ducă la constituirea unui ANSAMBLU MULTIFUNCTIONAL INTEGRAT. Inaintea sau concomitent cu apariţia unui astfel de ansamblu, el însuşi element de polarizare cu caracter integrator) poate să apară şi un alt tip de element de polarizare cu caracter integrator, la scara întregului teritoriu urban: element integrator de legătură. Spre exemplu, o circulaţie pietonală organizată corespunzător care implicată efectiv sau numai tangent ansamblului multifuncţional integrat, se dezvoltă în cadrul structurii urbane respective. Ea contribuie în fapt la integrarea diferitelor zone ale oraşului, acuzînd aglomerarea de produse, interese şi oameni atraşi de ceea ce se poate întîmpla aici. Producînd aglomerare în jurul unei activităţi catalizatoare, spaţiul integrat este polarizator a o sumedenie de funcţii urbane care se dezvoltă în general în spaţii comune, astfel încît asemenea organisme cu caracter multifuncţional pot să apară în continuare prin asociere la un element integrator de legătură sau independent, din necesităţi locale, impunînd ulterior asocierea sa la elementul de legătură. Un sistem integrator urban se constituie astfel din: (1) t r a s e u u r b a n i n t e g r a t o r, (2) a n s a m b l u r i m u l t i f u n c ţ i o n a l e i n t e g r a t e şi (3) z o n ă c a d r u, adică teritoriul

1. FRAGA , NOUL CARTIER JIHOZAPADNI MESTO URMEAZA A SE CONSTITUI INTR-O ZONA CADRU SPECIFICA , GRUPIND ANSAMBLURI REZIDENTIALE SI ANSAMBLURI MULTIFUNCTIONAL INTEGRATE IN JURUL UNUI TRASEU INTEGRATOR (a-vedere b-sucţinerea traseului integrator de către linia de metrou, c-traseul integrator este evidenţiat de către circulaţia pietonală majoră, d-situarea ansamblurilor multifuncţional integrate)

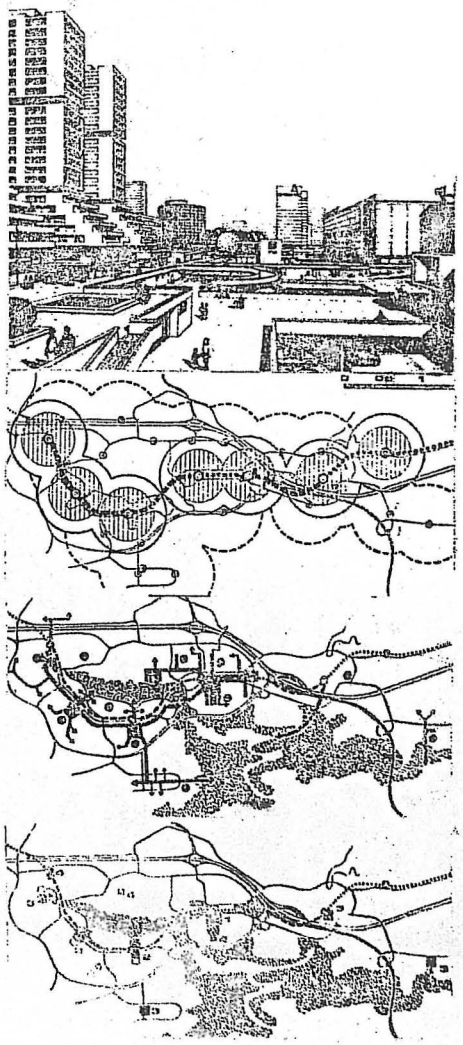

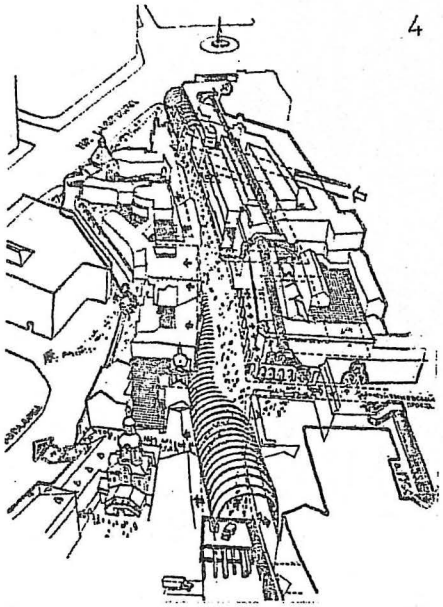

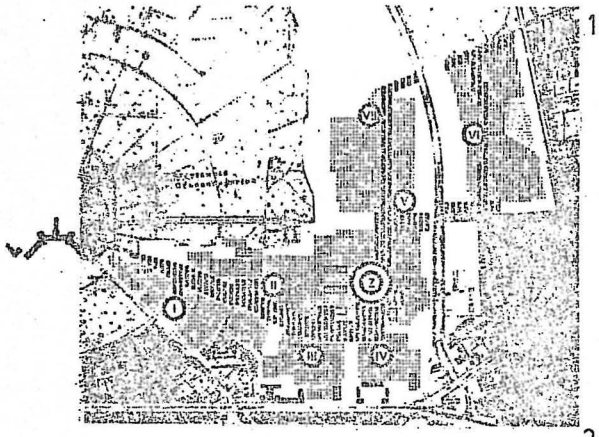

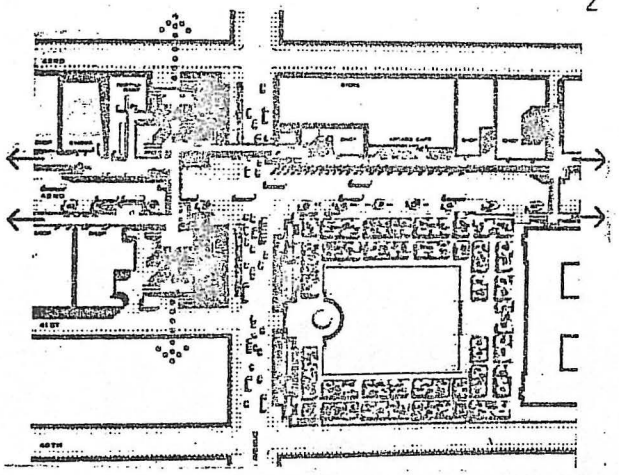

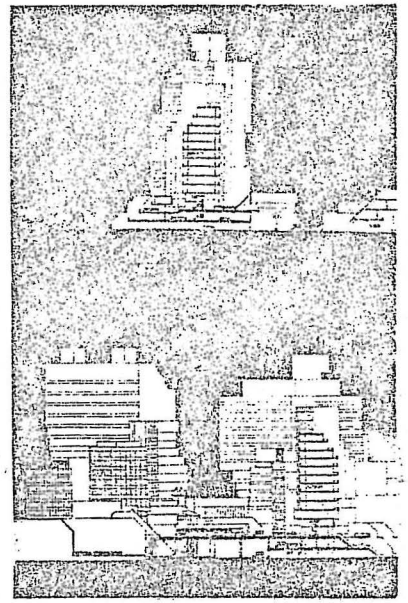

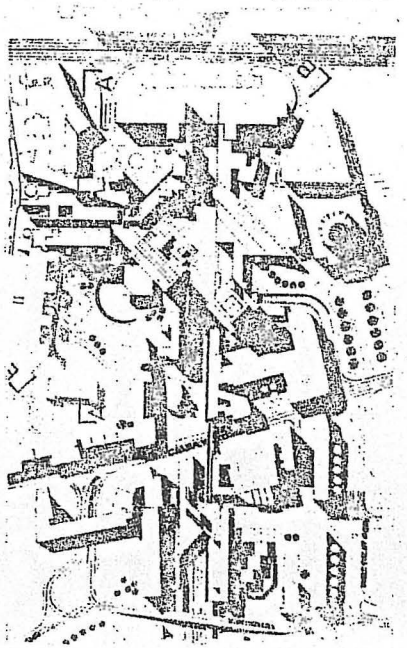

1. KARLSRUHE , DEZVOLTAREA ACTIVITATILOR UNIVERSITARE DE A LUNGUL UNUI TRASEU URBAN INTEGRATOR

2. NEW YORK , DISTRICTUL MANHATAN , PROIECTUL WILLIAMS DE RESTRUCTURARE PROPUNIND UN TRASEU URBAN INTEGRATOR , EXTINS PE ORIZONTALA SI PE VERTICALA , CUPRINZIND CLADIRI EXISTENTE SI SPATII NOI

3. BERLIN-W , CARTIERUL CHARLOTTENBURG , SCHEMA EVOLUTIEI PROCESULUI DE RESTRUCTURARE PRECONIZAT IN IDEIA INTEGRARII (1 locuinte, 2 comert, 3 echipament colectiv, stationare si depozitare)

4. MOSKOVA , ZONA STRAZILOR SVERDLOV-KUIBISEV , PROIECT DE RESTRUCTURARE IMPUNIND MODERNIZAREA EXISTENTULUI DE O PARTE SI DE ALTA A UNUI TRASEU INTEGRATOR

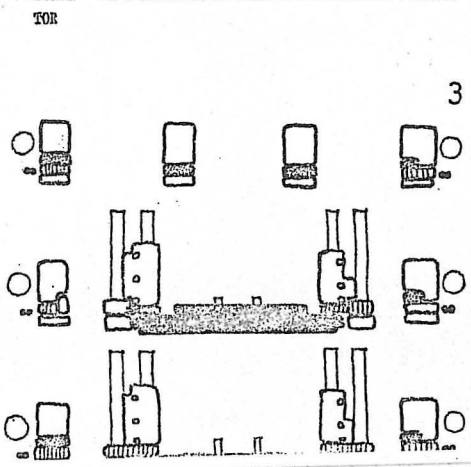

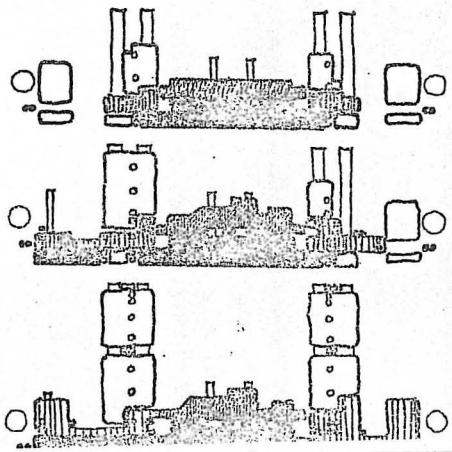

5. BUCURESTI – STUDIU DE RESTRUCTURARE IN ZONA PO[illegible]
RU – BISERICA ALBA (proiect [illegible])

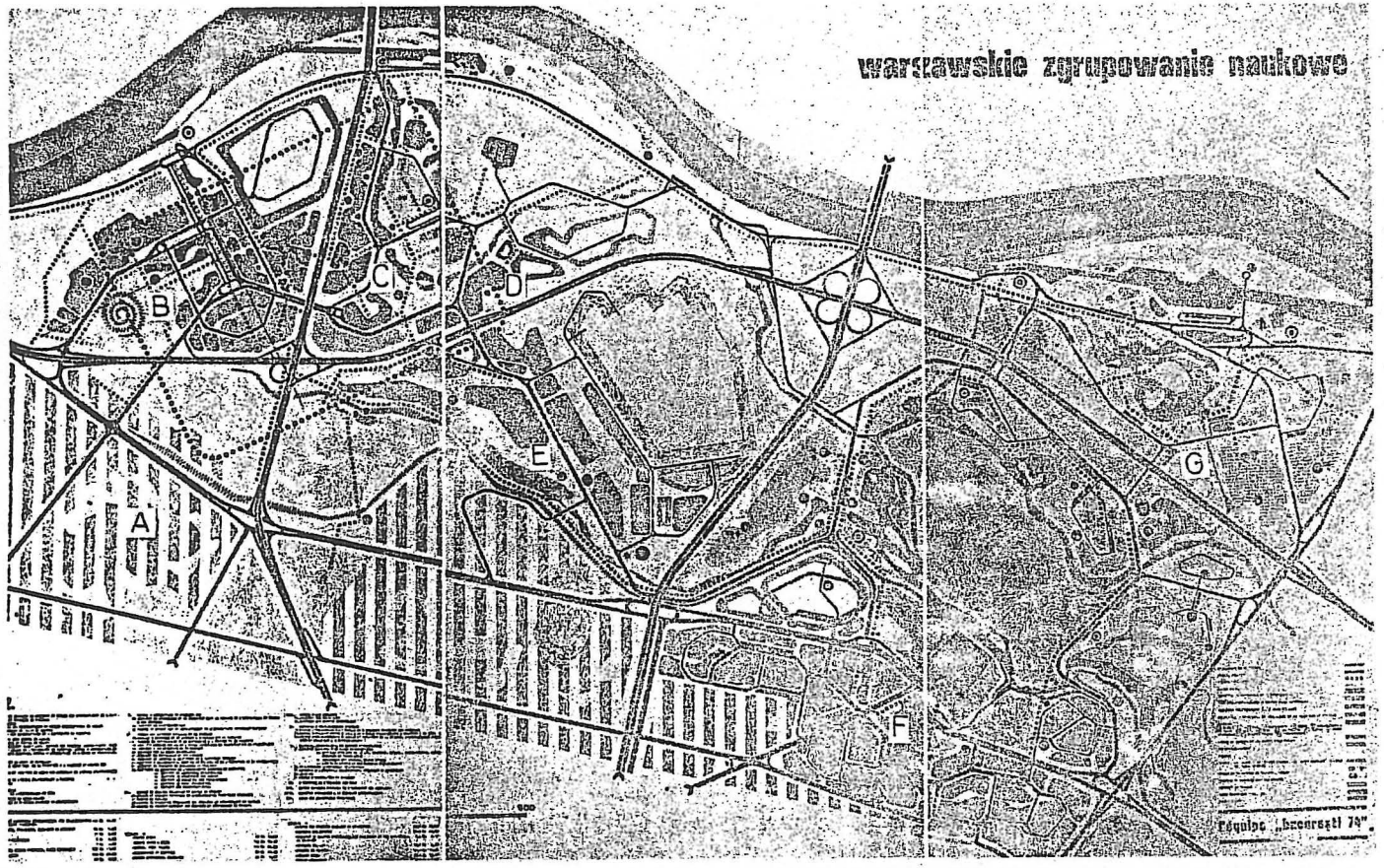

1

2. MUNCHEN – EXTINDEREA CARTIERULUI PERLACH, TRASEUL INTEGRATOR REALIZIND O LEGATURA FIREASCA INTRE FONDUL CONSTRUIT VECHI , ANSAMBLUL RECENT REALIZAT SI ANSAMBLURILE PROPUSE

2

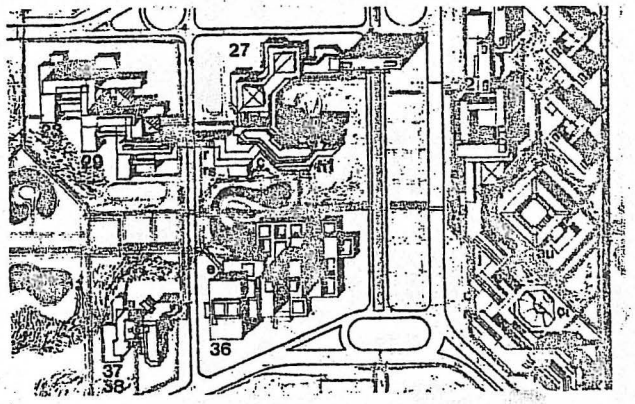

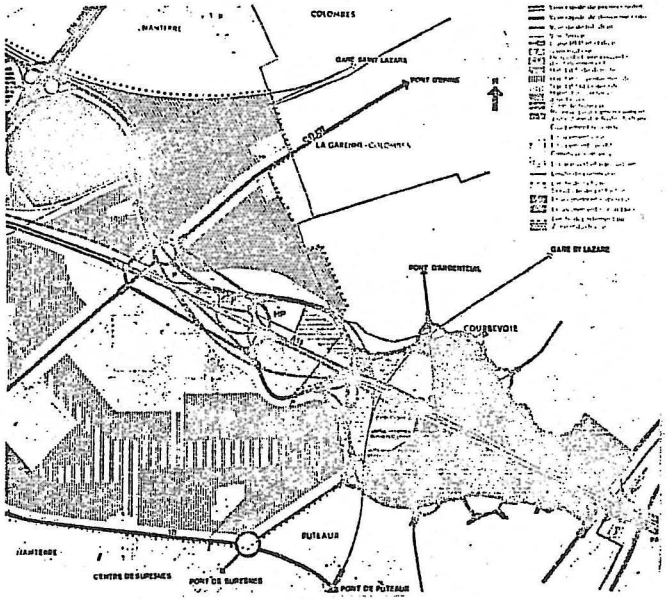

3. PARIS – ZONA ANSAMBLURILOR MULTIFUNCTIONAL INTEGRATE DEFENSE– NANTERRE (planul general al zonei, secţie cu indicarea funcţiilor pe nivelori, secţie în dreptul unei incinte de locuinţe şi vedere de la nivelul platformei suprioare rezervate pietonilor)

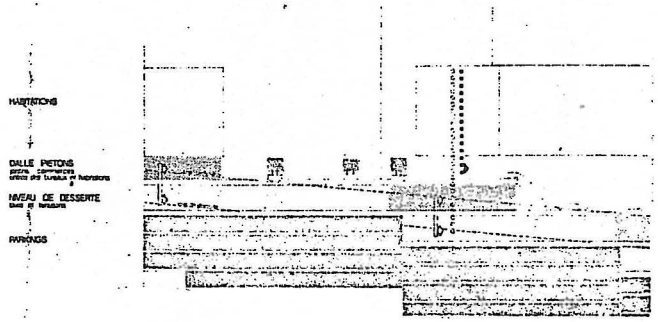

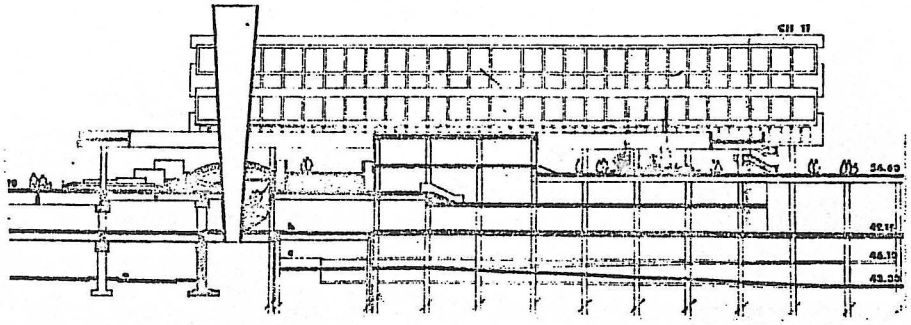

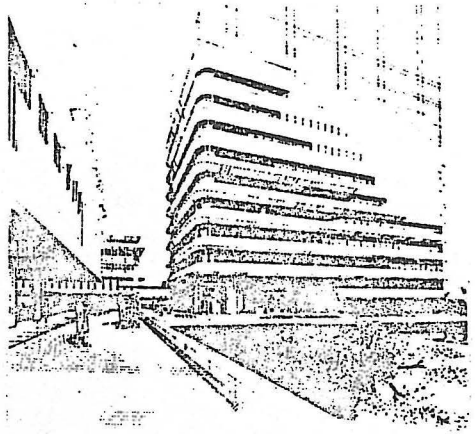

1. VARSOVIA – SISTEMATIZAREA ZONEI WZN (ansamblu de învăţământ cercetare şi producţie) EXEMPLU DE ABORDARE PRIN PRIZMA INTEGRARII URBANE A ACTIVITATILOR CU CARACTER FORMATIV. TERITORIUL ESTE OCUPAT CA O EXTINDERE A ORASULUI APROAPE IN TOTALITATEA FUNCTIUNILOR URBANE (proiect premiat la seminarul internaţional de la Varşovia, colect. D.Cristea, P.Derer, V.Fulicea şi A.Sandu) A-zonă construită existentă, B-centru conferinţe, institute pentru cercetare fundamentală, centru informare, dotări recreative, camare hotel, învăţământ tehnic, comerţ, locuinţe, C-centru social, dotări culturale şi recreative, cămine studenţeşti şi locuinţe, sport şi destindere în natură, învăţământ tehnic şi artistic, D- laboratoare şi producţie de mică serie, E- ateliere, cercetare aplicată, dotări recreative, F- învăţământ umanist, cercetări, locuinţe, centru cartier, G- amenajări pentru destindere de scurtă, medie şi lungă durată

4. I.LIUBLIEV: STUDIU PENTRU EXTINDEREA MASIVA A ORASULUI INTR-O CONTINUITATE ORGANIC INTEGRATA CU MEDIUL CONSTRUIT SI NATURAL EXISTENT

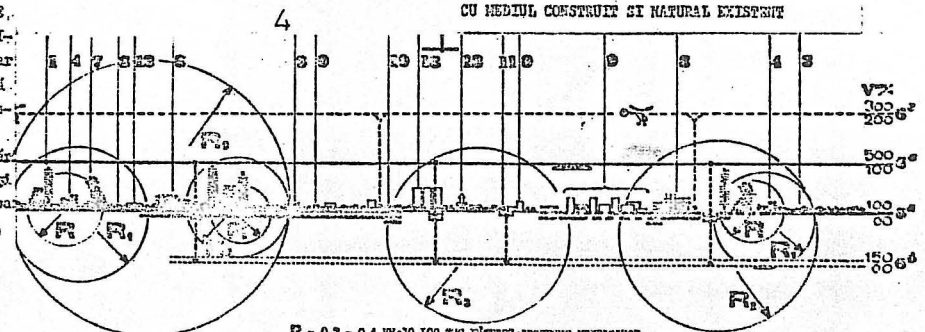

afectat direct prin integrare, indiferent de modul său de ocupare şi de organizare. Desigur că integrarea (la nivelul funcţiilor de obiect sau la nivelul oraşului) poate să se producă pe diferite trepte de complexităţi, în general sistemul integrat urban ilustrînd această diversitate. Avînd în vedere o integrare deschisă a activităţilor urbane, spaţiul ocupat prin integrare trebuie să corespundă prin organizarea sa mobilităţii funcţiilor, fapt pentru care în sistemele integrate urbane spaţiile pot fi: p r o g r a m a t e (pentru activităţi specifice şi auxiliare) şi n e p r o g r a m a t e (pentru activităţi nespecifice şi aleatorii). Conlucrarea unor funcţii permanente (nu fixe) cu funcţii ocazionale conduce la o conlucrare între spaţii programate şi spaţii neprogramate, acestea din urmă putînd a fi eventual caracterizate doar prin tipul de activităţi posibil de găzduit, deci evidenţiind o configuraţie mult mai simplă, neutră. Aceasta face ca: integrarea urbană să se exprime spaţial mult mai aproape de efemer decît construcţia urbană tradiţională, acuzată, de altfel, că suferă tocmai de o asemenea maleabilitate a spaţiului în raport cu mobilitatea funcţională.

Sprijinindu-se pe zonificarea multifuncţională, procesul de restructurare pretinde introducerea integrării ca mijloc de reorganizare a vieţii în cadrului urban. In principiu, ca localizare, integrarea se realizează prin ocuparea programată sau neprogramată a disponibilităţilor spaţiale ale altor funcţiuni sau ale teritoriului liber. Poate fi în cauză (1) o o c u p a r e s p a ţ i a l ă a spaţiului liber (prin utilizarea spaţiilor închise existente, utilizarea terenurilor libere pentru construcţii temporare, realizarea unor construcţii permanente şi dezvoltarea globală a sistemului integrat urban) şi (2) o o c u p a r e t e m p o r a l ă a spaţiului liber în anumite intervale de timp, cînd funcţia iniţială nu se manifestă, fie datorită firescului ei tradiţional, fie datorită scăderii interesului ce i se arată în cadrul dezvoltării societăţii. Un foarte bun exemplu de integrare urbană ne oferă studiul pentru realizarea în zona centrală din Montreal a unui sistem integrat urban sprijinindu-se pe reţeaua metropolitană considerată ca traseu integrator în raport cu noi activităţi necesare, activităţi şi spaţii existente deja în zonă (oraşul prezintă deja un început de sistem integrat urban, datorat reţelei pietonale de legături continue, adăpostite punînd într-un circuit unitar o mulţime

PRAGA , REALIZAREA UNEI AMPLE ACTIUNI DE MODERNIZARE A TRASEULUI KRALOWSKA PENTRU O CIRCULATIE MAJORA PIETONALA , CONSTITUE SUPORTUL UNUI PROCES DE INTEGRARE URBANA IN ZONA

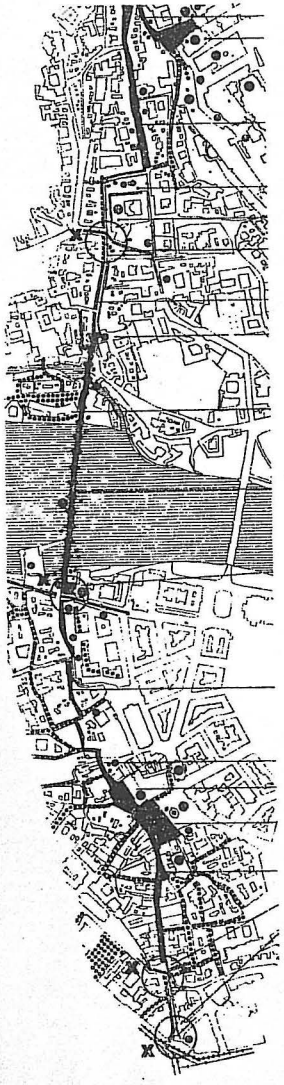

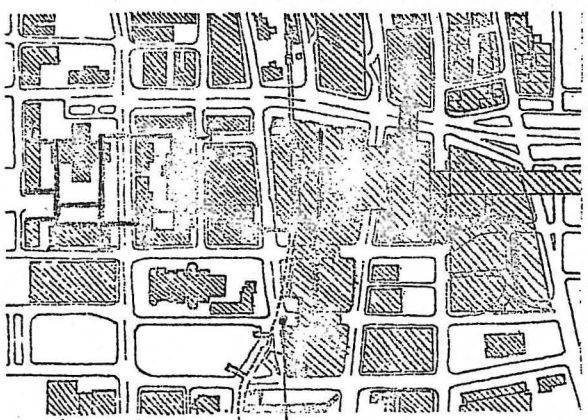

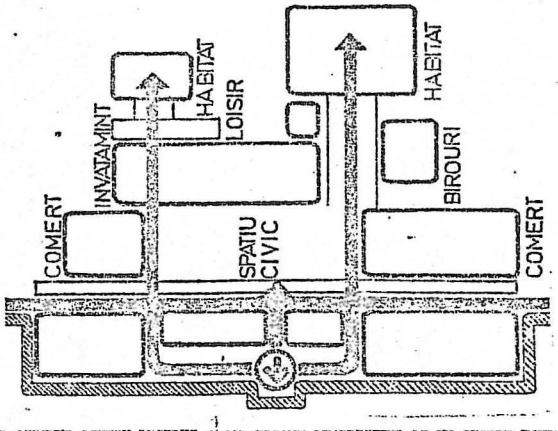

1. MONTREAL – PROIECTUL PENTRU RESTRUCTURAREA CENTRULUI URMAREȘTE MODERNIZAREA ZONEI CENTRALE ȘI VALORIFICAREA SPAȚIILOR URBANE BENEFICIIND DE UN SISTEM INTEGRATOR DE CIRCULAȚII PIETONIERE MAJORE, SUB ȘI SUPRATERANE, SPRIJINIT PE REȚEAUA DE METRO.

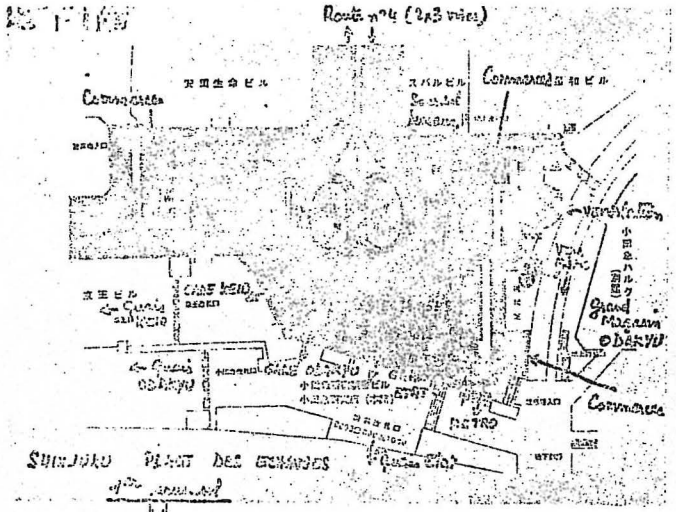

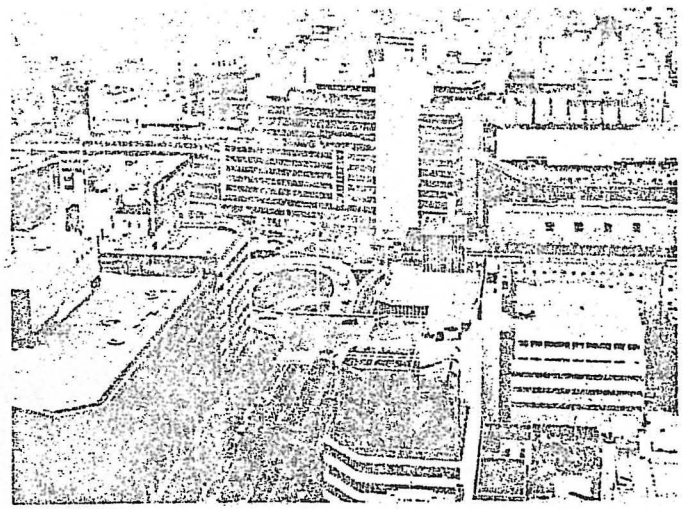

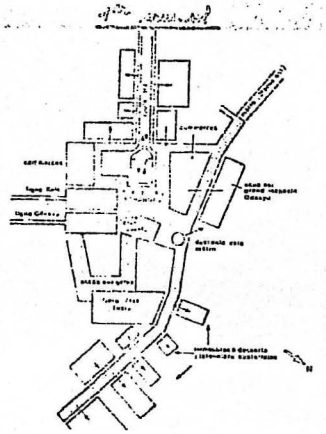

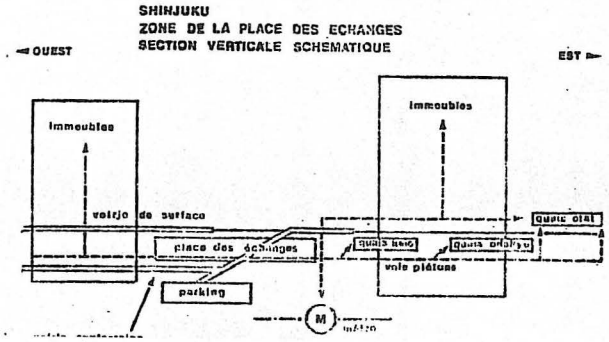

2. TOKYO – CENTRUL SHINJUKU, EXEMPLU DE COMPLEXITATE MULTIFUNCȚIONALĂ ÎNTR-O CONTINUITATE SPAȚIALĂ SUB ȘI SUPRATERANĂ

de centre importante de activitate din zonă). S-ar putea ca legarea învăţămîntului de reţeaua metropolitană ("linie de acces la educaţia permanentă") - chiar ca spaţiu de desfăşurare, să ne pară la o primă vedere absurdă. Trebuie să luăm însă în consideraţie faptul că şi funcţiile formative sînt mobile în spaţiu şi timp, că şi ele suportă un amplu proces de complexificare şi, în fine că este esenţial a înţelege proiectul ca extindere a valorilor educativ-formative de la spaţiul clasei la spaţiul urban integrat, adresîndu-se unor mase mari de oameni la vîrsta şcolară sau la vîrsta reciclărilor. In cadrul fluidităţii date de metrou prin integrarea unor activităţi formative cu alte diverse activităţi, se întrevede o utilizare complexă a importantelor disponibilităţi din zonă în condiţiile unui teritoriu ocupat de categorii sociale pentru care un plus de cunoaştere este foarte necesar. Transpunînd, desigur, probleme caracteristice unui anumit loc, proiectul "Urb-Education" reflectă însă una dintre acutele nevoi în construcţia urbană contemporană: integrarea educaţiei în complexitatea vieţii urbane, situarea ei în context direct cu nevoile de existenţă şi cu nevoile de ambient. Ori, integrarea unei nevoi/activităţi în viaţa urbană înseamnă o structură urbană integrată, integrarea neputînd viza o singură funcţie, ci un complex funcţional.

Avantaje

AVANTAJE

Manifestare calitativă superioară a zonificării urbane multifuncţionale, integrarea urbană prezintă o serie de AVANTAJE în existenta organismului urban, avantaje care privesc - cum am văzut în primul rînd calitatea şi eficienţa activităţilor umane implicate. Prin intermediul acestora se relevă şi avantaje ECONOMICE între care (1) e c o n o m i a d e t e r e n, prin sporirea valorii de utilizare a terenului în condiţiile în care valoarea de întrebuinţare a terenului urban tinde a exceda valoarea construcţiilor existente pe terenul respectiv. Importantă este în acest sens analiza prin intermediul indicelui de utilizare a terenului şi raportat la acesta a costului realizării, avînd în vedere faptul că integrarea este un fenomen care antrenează toate trei dimensiunile spaţiului. Astfel, urcarea pietonilor pe nivele de "sol artificial" pare desigur scumpă, dar conduce la o mare economie de teren şi chiar la avantaje funcţionale cînd unele nevoi sînt coroborate corect, în sensul convergenţei lor şi nu al simplei suprapuneri pe nivele diferite. Fără discuţie că organizarea unei plat-

GRADUL DE INTEGRARE ESTE REFLECTAT DIRECT PROPORTIONAL DE CATRE VALOAREA EFORTULUI UMAN DEPUS IN SPATIUL AFECTAT (ansamblu sau teritoriu) CONSIDERIND EFORTUL UMAN Q=P,R IN CARE P ESTE NUMARUL POPULATIEI INTERESATE SI R ESTE RAZA MEDIE A ZONELOR AFECTATE, DE ELEMENTE INTEGRANTE SI INTEGRATOARE. DEZVOLTAREA UNUI TRASEU INTEGRATOR IN MOD NECESAR TREBUIE SA SE REALIZEZE IN CONTEXTUL MINIMALIZARII EFORTULUI UMAN, FATA DE O SITUATIE EXISTENTA SI FATA DE NEVOIA DE MINIMALIZARE A EFORTULUI UMAN (A ENERGIEI UMANE CONSIDERATA IN RAPORT CU UTILIZATORII ANIMALARIILOR) - diagrama A - MINIMALIZAREA LA CARE SE POATE AJUNGE PRIN INTEGRARE RELEVA O VALOARE MEDIE A EFORTULUI UMAN IN RAPORT CU DIFERITE SITUATII CARE POT FI LUATE IN CONSIDERATIE , DIFERITE DE LA O ZONA LA ALTA , DE CATRE PROCESUL DE INTEGRARE URBANA . IN CONDITIILE UNEI VALORI CONSTANTE A PRODUSULUI P,R REZULTA - Diagrama B - O ANUMITA VARIETATE IN RAPORT CU DENSITATEA A PARAMETRILOR CARE CARACTERIZEAZA O ZONA. SE DEMONSTREAZA ASTFEL CA REZOLVAREA UNUI ANSAMBLU MULTIFUNCTIONAL INTEGRAT NU POATE AVEA O VALOARE EFICIENTA DECIT DACA EL REZULTA CA INCADRAT INTR-UN SISTEM INTEGRATIV URBAN. (datele din diagrame se referă la un caz luat în studiu de către J. Virirakis privind amplasarea serviciilor într-o zonă aferentă la 7 cosmo)

forme pentru circulaţia pietonilor deasupra unui spaţiu de parcare este nejustificata atîta timp cît spaţiul de parcare nu este folosit corespunzător destinaţiei sale, atîta timp cît circulaţia pietonală nu este rezultată firesc dintr-o aglomerare pe platforma respectivă şi, bineînţeles, atîta timp cît aceste două funcţiuni nu sunt coroborate nici între ele şi nici cu celelalte adiacente. Platforma Teatrului Naţional relevă o intenţie de integrare. Însă, atît din deficienţe de program şi realizare, dar îndeosebi dintr-un mod neînţeles de exploatare îşi pierde sensul, confirmînd faptul că eficienţa investiţiei în general - în integrare însă, obligatoriu, este rezultanta unei triple conexiuni: între funcţionalitate, spaţialitate şi exploatare. (2) e c o n o m i a d e r e ţ e l e tehnico-edilitare şi servicii, datorită restrîngerii distanţelor şi lucrului cu maxim randament, afectată fiind unei capacităţi utile optime. (3) e c o n o m i e d e e n e r g i e, considerată comparativ cu consumul necesar desfăşurării aceloraşi activităţi, în aceleaşi condiţii de confort însă situate dispersat. (4) e c o n o m i e d e e f o r t u m a n, indiferent de scopul activităţilor, acestea fiind situate adiacent şi organizate astfel încît să răspundă în cele mai bune condiţii cerinţelor.

Integrarea urbană polarizează o dată cu activităţile, prin ele şi în aceleaşi spaţii, interese sociale, astfel încît ea prezintă de asemenea avantaje SOCIALE. In primul rînd, rezultă avantajul pentru viaţa socială, în sensul că îmbinarea unor activităţi lucrative - în general reprezentînd nevoi economice, cu activităţi nelucrative - în general reprezentînd nevoi sociale, acestea din urmă îşi găsesc un cadru de sprijin mai eficient. Astfel, un ansamblu multifuncţional integrat este un mod eficient de mobilizare a spaţiului pentru comunitatea urbană, oferind în cadrul său o succesiune de spaţii mult mai antrenante pentru mişcare şi deci mult mai favorabile contactelor umane. Deşi pare paradoxal pentru un astfel de ansamblu - fiind un m o d d e a c t i v i t a t e, o concentrare, mişcarea este o caracteristică pregnantă a cadrului urban, fiind incitată tocmai de un continuu interes pentru spaţiul imediat alăturat celui în care te afli. Desigur că numărul şi calitatea activităţilor sînt determinante pentru bogăţia spaţiului public, dar trebuie subliniat faptul că la

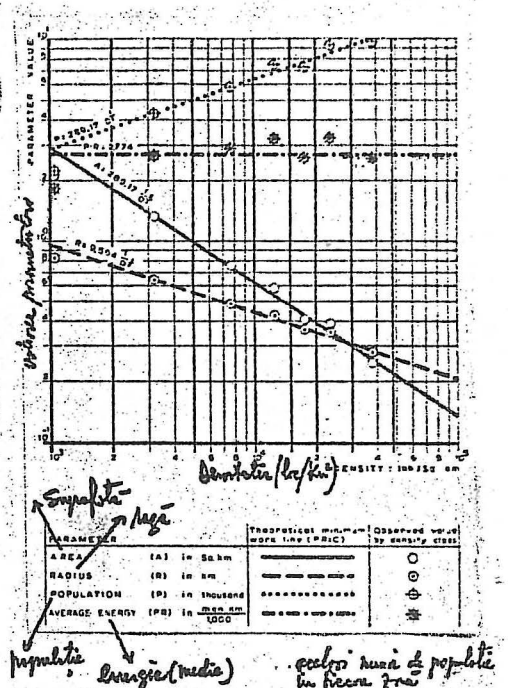

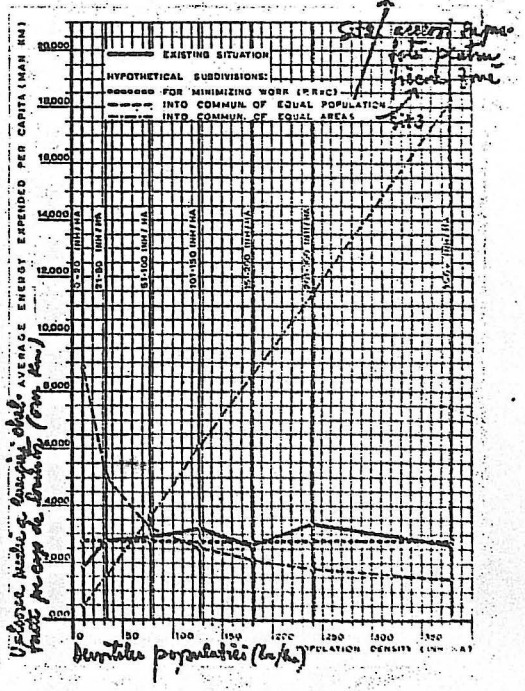

nivelul de integrare al funcţiilor urbane, nu este suficientă o multiplicare a echipamentului, ci este necesară şi localizarea lui corespunzătoare, adică în locuri şi în aşa fel încît integrarea să fie posibilă, deci să poată constitui o funcţionalitate integrată care să incite pe mai multe direcţii interesul oamenilor de a fi prezenţi în ansamblul respectiv. Astfel, rolul social al ansamblului sporeşte. Simpla alăturare exclusivă a unor activităţi de un acelaşi tip, dar independente între ele, nu poate constitui decît un manifest formal. Privind ansamblul Lincoln Center din New York, C.Alexander remarcă pe bună dreptate: " Este adevărat că o sală de concerte pretinde cu insistenţă a fi alături de un teatru ? Se susţin între ele cumva ? Cine va fi individul care va profita de amîndouă în timpul aceleiaşi seri sau care îşi cumpără bilete de operă la ieşirea de la teatru?" Este o asemenea situaţie un exemplu de integrare ? Nicidecum. Este mai degrabă un exemplu de grupare şi deci de zonificare unifuncţională, fixistă, pentru că integrarea, dimpotrivă, tinde spre reducerea la minimum a fixităţii permiţînd o u t i l i z a r e f u n c ţ i o n a l ă ş i s o c i a l ă e v o l u t i v ă a spaţiului. Şi tocmai din acest motiv, intervenţia ei asupra structurii urbane nu poate fi intempestivă, pentru că ea apare într-un mediu de relaţii existent pe care nu-l poate substitui şi căruia va trebui să i se supună, pentru a putea realiza treptat un nou mediu. La Cumbernauld, în Anglia, centrul - un amplu ansamblu multifuncţional integrat - coexistă cu locuinţele, tot noi, realizate,în schimb, în cea mai tradiţională rezolvare a locuinţei duplex. Iată, deci, că procesul de integrare urbană este un PROCES DE DURATĂ, impunînd o abordare treptată, concomitent funţională şi psiho-socială către concretizarea spaţială. Nu poate fi absolutizată "ex abrubto" o concretizare mecanicistă integrată (teoria urbanismului mobil a lui Y.Friedman fiind un exemplu în acest sens), tot aşa după cum nu poate fi negată necesitatea conturării spaţiale a formelor de integrare urbană, pentru că în planul funcţional şi social ele apar oricum (mai ales în condiţiile unei dezvoltări social-economice echilibrate). Rezultînd firesc din natura lucrurilor, deşi exprimîndu-se prin polarizare şi concentrare, integrarea urbană (concretizarea ei) nu este valabilă atunci cînd se constituie ca un sistem artificial închis, opus naturii. Reflectînd sensul său psiho-social, integrarea urbană nu este doar o problemă de mărime a peluzelor înglobate ci de

Y.FRIDMAN : IMAGINE FINALA A URBANISMULUI MOBIL,O SUPRAPUNERE,DAR NU O INTEGRARE

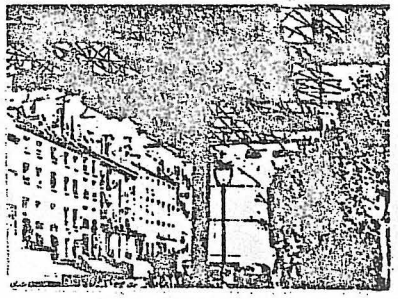

întîlnire permanentă sub formă de spaţii eficiente ca mărime şi organizare a ceea ce este natural cu ceea ce este artificial, ambele necesare; o întîlnire care "trebuie să fie prezentă în spaţiul urban: patio-ul? poate, dar de asemenea strada, terenul de joc pentru copii, parcul comunal şi chiar parcul metropolitan, făcute disponibile pentru o totalitate de persoane, integrate savant arhitecturii locului, oraşului, regiunii" (cum spune Etienne Dusart); o integrare însă, care, aşa după cum o vede şi C.Alexander, trebuie să pornească, pentru a fi eficientă, de la înţelegerea profundă a nevoii: "Terenurile de joc asfaltate şi împrejmuite nu sînt altceva decît o recunoaştere, în termeni figurativi, a faptului că în spiritele noastre jocul există ca un concept izolat. Acesta nu are nimic comun cu viaţa jocului în ea-însăşi." O exagerare ? Poate, în ceea ce priveşte ideea terenului de joc (deşi prin ansamblul "La Grande Borne" Emile Aillaud oferă o interesantă confirmare la obiect a spuselor lui C.Alexander) dar, nicidecum în ceea ce priveşte o închistată înţelegere a activităţilor, sectorizate, luate în parte.

50.

In raport cu caracteristicile mediului în care se constată nevoia de integrare urbană, aceasta prezintă deci posibilităţi diferite de a se realiza ca ansamblu multifuncţional integrat. Dependente, pe de o parte de nevoile colectivităţii, rezultînd dintr-un complex de activităţi care deja se desfăşoară (are deci o experienţă), iar pe de altă parte dependentă de capacitatea umană de a sesiza, înţelege şi realiza condiţiile necesare integrării, se impun în atenţia cercetătorului o SUCCESIUNE DE PROBLEME CADRU a căror rezolvare merge de la depistare pînă la concretizarea integrării. Sînt de parcurs, în principiu, următoarele probleme cadru:

(1) d e t e c t a r e a ş i s t u d i e r e a n e v o i l o r în raport cu aspiraţiile grupurilor interesate (cuprinzînd identificarea grupelor de interese, confruntarea şi redefinirea lor faţă de operaţiile grupurilor interesate, stabilirea legăturilor între grupările de interese, precizarea în consens a programului).

(2) a l e g e r e a f u n c ţ i i l o r n e c e s a r e ş i d e f i n i r e a l o r î n t e r m e n i d e c o e z i u n e (desemnînd relaţiile ce le implică, felul lor şi ordonarea lor după importanţă).

(3) a n a l i z a g r u p ă r i i p o s i b i l e a f u n c

* Problemele cadru

ţ i i l o r (stabilind premisele de grupare/interacţiune descompunînd funcţionalitatea echipamentelor supuse integrării şi regruparea componentelor funcţionale în una sau mai multe variante ipotetice pe baza unei logici topologice (spre exemplu, în cadrul integrării, se studiază ca o funcţie caracteristică, specifică - funcţia de primire şi întîlnire, rezultînd din coroborarea într-un singur spaţiu/amenajare de spaţii a componentelor respective de la nivelul fiecărui echipament şi impunînd în cele mai multe cazuri transfuncţionalitatea ansamblului).

(4) l o c a l i z a r e a i n t e g r ă r i i î n t e r i t o r i u, pe baza unei logici structurale de suprapunere a integrării la nivelul funcţiilor de obiect şi la nivelul funcţiilor urbane, printr-o continuă redefinire pe variante în raport cu condiţiile existente şi cu dezvoltarea prezumată în viitor (spre exemplu, un centru multifuncţional integrat pe funcţia culturală pune o primă problemă: rezolvarea în sine în raport cu nevoile şi teritoriul în care s-au depistat nevoile respective şi o a doua problemă: rezolvarea şi amplasarea sa ca pol de integrare, deci raportat la disponibilitatea teritoriului de -al primi şi de a-i asigura funcţionalitatea şi dezvoltarea).

(5) d e f i n i r e a s p a ţ i a l i t ă ţ i i sprijinindu-se pe o concepţie arhitectural-urbanistică închegată, integrarea implicînd o asemenea dublă orientare, care urmăreşte şi păstrează tot ceea ce a cîştigat pozitiv experienţa umană în construcţia urbană ca mediu de viaţă (compoziţia ansamblului spaţial - în interior şi în exterior - şi prin aceasta o anumită organizare a timpului căruia i se va supune funcţionalitatea, fiind capabilă a evidenţia în mod deosebit caracterul simbolic al integrării pentru colectivitatea umană beneficiară).

(6) p r e c i z a r e a u n u i m o d d e g e s t i u n e ş i e x p l o a t a r e a ansamblului multifuncţional integrat, impunînd măsuri specifice la nivelul administraţiei, programului de funcţionare şi a personalului angajat (evitînd integrarea unor activităţi cu aceeaşi arie de atracţie în spaţiu şi timp şi avînd în vedere faptul că prin integrare dotările, instalaţiile, instituţiile etc. îşi pierd identitatea corporativă şi, de asemenea "drepturile" de ocupare individuală a spaţiului, ceea ce conduce la utilizarea maximă în comun a acestuia şi deci şi a echipamentului auxiliar.

(7) a n a l i z a c o s t u r i l o r, raportate la eficienţa prezumată, reflectînd, pe de o parte, raportul între nevoie şi posibilitate de realizare (convenabile sau neconvenabile în raport cu posibilităţile financiare şi starea tehnologică posibil de luat în consideraţie).

(8) r e a l i z a r e a a n s a m b l u l u i m u l t i - f u n c ţ i o n a l i n t e g r a t ca obiect concret al procesului de integrare, impunînd atenţiei consensul final al beneficiarilor ca reprezentanţi ai grupărilor interesate, capacitatea tehnologică de realizare şi etapizare a investiţiilor.

Desigur că pentru fiecare dintre aceste probleme-cadru, există o întreagă tehnologie de cercetare şi considerare a problemelor componente, condiţionarea rezolvărilor fiind multiplă, mai accentuată funcţional-social la primele, structural-estetic-tehnologic la următoarele şi, în fine, economic-tehnologic-financiar la ultimele. Ultimele două probleme-cadru impun procesului de integrare cele mai dificile obstacole, invocînd obişnuinţe de viaţă, obişnuinţe tehnologice, reglementări existente care nu corespund integrării sau costuri în sine ridicate, nu întotdeauna acestea fiind obiecţiuni întemeiate. O apreciere obiectivă nu poate fi realizată decît în condiţiile unei analize complexe a situaţiei, de la sensul său social pînă la cel economic-financiar, luînd în consideraţie eficienta de ansamblu în teritoriu, a realizării ei. Se pot depista astfel situaţii reale, putîndu-se lua decizii corespunzătoare, mai puţin subiective în avantajul oraşului, pentru că realizarea unui ansamblu multifuncţional integrat nu presupune nicidecum ca necesară o realizare integrală, deodată şi nici o volumetrie unică, lipsită de identitatea componentelor sale principale. Problema este de a lua în consideraţie o astfel de manifestare a organismului urban, de a-i preciza datele-cadru şi de a le urmări în închegarea treptată a ansamblului. Terenul fostei cetăţi din centrul Timişoarei ar fi putut oferi o localizare deosebit de favorabilă, printre cele mai interesante din ţară, pentru dezvoltarea unui nucleu integrat de activităţi cu şanse mari de a angaja un sistem integrator în zona centrală oraşului - caracterul şi situarea acesteia fiind avantajoase. Dar s-a trecut la ocuparea lui fără a se avea în vedere nici măcar o imagine de ansamblu rezultată prin clasica grupare volumetrică, o spaţialitate chiar într-o asemenea situaţie, nu formală,

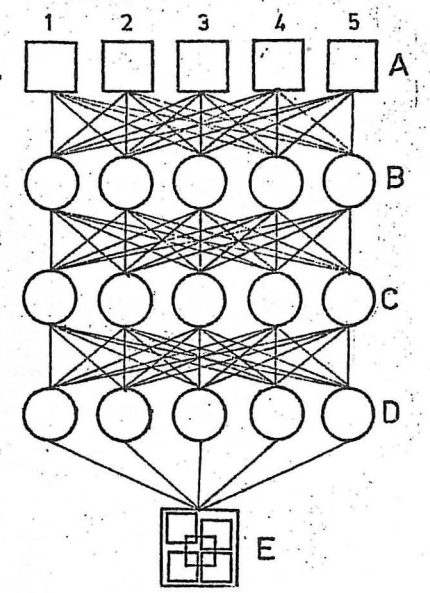

A. unităti echistice
B. elemente 1 natura 2 om 3 societate 4 cadru construit 5 retea
C. functiuni 1. locuire 2 comert 3 industrie 4 administratie 5 apărare
D factori 1 bani 2 forta munca 3 mat. constr. 4 terit. urban 5 plan
E. unitati echistice de ordin superior

DIAGRAMA EXPLICATIVA PRIVIND OBIECTUL SKISTICII

de urmărit. Nevoia ne surprinde nepregătiţi, şi atunci amplasamentul unei funcţiuni, cu toate cele 10-15 variante (de fapt "variante de căutare a amplasamentului") ce intervin în decizie nu este, de multe ori, raportat la ansamblul în care se situează, ci la considerente generale, de impresie. Ansamblul rezultă printr-o simplă operaţie de adunare. Chiar dacă nu am presupune integrarea ca necesară, şi tot este prea puţin.

52. In anul 1958, Konrad Wachsman spunea; "Ştiu că într-o zi va exista o organizare bazată pe repetarea núcleului atomic, o ordonanţă după care vor fi concepute conexiunile, suprafeţele, structurile, spaţiul, edificiile, pieţele şi parcurile, după care se vor concepe oraşele şi, în fine, întregul peisaj al lumii civilizate."

In anii '60 influenţa cercetării atomului era mult mai puternică asupra intregei judecăţi a lucrurilor , astfel încît părerea mai sus enunţată nu este surprinzătoare. Ea relevă însă, un fapt pe care îl exprimă suficient de clar şi grila ekistică propusă de Constantinos Doxiadis pentru a fi utilizată în activitatea de planificare şi organizare a mediului de viaţă; exprimă tendinţa de a cuprinde în întreaga sa globalitate sistemul existentei umane şi de a exprima valoarea de sistem total a organismului urban. Este, de altfel în această tendinţă, căutarea ordinii şi totodată, a ineditului, a întîmplării firesti.Ea este un exemplu de posibilă abordare integrată a spatiului locuit.

53. Integrarea se relevă astfel ca un mijloc de coeziune a organismului urban, o coeziune în sensul cuvintelor lui Paul Valery "libertatea naşte din cea mai mare rigoare". O structură urbană integrată poate să-şi asume un atare rol în dezvoltarea organismului urbaan. Ea poate stăpîni ordinea functională şi spatială, făcînd posibilă asimilarea dezordinii aleatorii, transformînd-o în stare de diversitate urbană

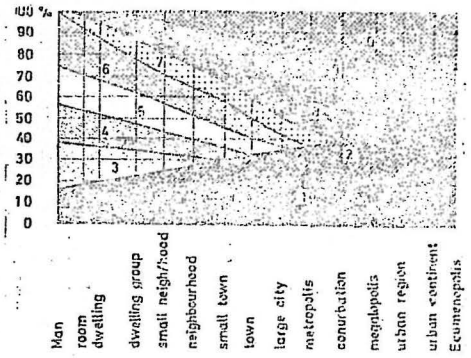

PROBABILA CONFIRMARE , IN EVOLUTIA VIITOARE A LOCUIRII , A FORMELOR SENTIMENT EKISTICE (aşa cum sînt ele măsurate de către Doxiadis factorii care concură în această evoluţie) RAPORTATE LA "INITIATIVA EKISTICĂ" SITU-

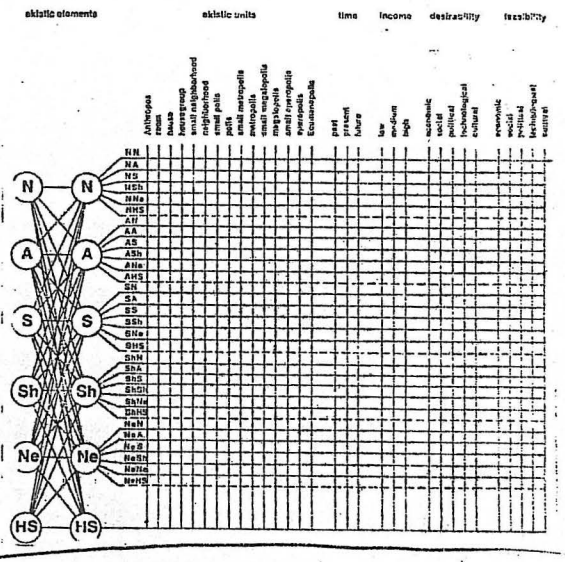

III.4 PARTIUL URBANISTIC

III.4.1 O ETAPA NECESARA ÎN STUDIUL URBANISTIC

Militînd pentru introducerea unei modalităţi dialectice şi a unei raţionalităţi umaniste în gîndirea şi practica urbanistică, G.Holiot şi A.Hublin consideră că "arhitectul care produce dintr-o dată o schemă îşi polarizează atenţia asupra cîtorva relaţii importante, a căror evidenţă maschează relaţii mai discrete între elementele minore ale programului: sinteza, prematură, intervine pentru a fixa opţiunile, limitează şi îngheaţă dialectica relaţiilor urbane într-o formă: planul de ansamblu. Nu putem crede că este în

ATE CONFORM GRILEI (1-consistenţă materială ,2 condiţii geografice , 3 condiţii biologice , 4 condiţii psihologice , 5 condiţii sociale , 6 structură interioară 7.structură exterioară , 8 creşiere , 9 mişcare , 10 organizare , raportate la : N-natură-anvelopă de mediu utilizarea resurselor,folosirea teritoriului, recreere în natură, A-antropos-nevoi fiziologice, securitate,afecţiune,apartenenţă,autorealizare,creaţie, estetică, S-reţele-administraţie publică,tehnologie relaţii sociale,modele culturale,demografie,sisteme urbane,economie, Sh-cadru construit-locuinţă,servicii comunitare,birouri, industrii, mijloace culturale şi de educaţie, Ne-reţele-sisteme de utilităţi publice edilitare,sisteme de transport,mijloace de comunicaţii, tehnologie informatică, HS-sinteza-cerinţe noi de planificare sinteză şi teorie existentă)

această afirmaţie o acuzaţie de breaslă (autorii fiind sociologi), sesizarea unei situaţii care se dovedeşte a fi depăşită, o situaţie, însă, pe care puţini arhitecţi urbanişti şi alţi factori de decizie o iau în seamă. Şi nu este o afirmaţie în gol, pentru că, cei doi autori au făcut parte dintr-un amplu colectiv interdisciplinar, care a urmărit aplicarea unei anumite metodologii într-o situaţie concretă: noul oraş Vaudreuil în Franţa. Lipsită însă de o bază unitară de apreciere în înţelegerea activităţilor ca bază a existenţei urbane şi, de asemenea, datorită concentrării exclusive asupra funcţionalităţii privite în termeni de echipament, elementele de metodologie utilizate în cazul Vaudreuil, nu se constituie într-un tot unitar, capabil să conducă cert la soluţii de urbanism. Experienţa Vaudreuil relevă, însă, o tendinţă în abordarea ştiinţifică a studiului urbanistic. Este interesant de semnalat, în sprijinul acestei tendinţe şi faptul că desfăşurarea unui studiu (utilizînd matrice de creştere) privind noul oraş Thamesmead, în Anglia, chiar de către aceeaşi echipă, care realizase deja planul de ansamblu, a confirmat că localizările funcţionale, propuse în planul de ansamblu, erau cu totul diferite de cum ar fi fost de dorit.

O analiză profundă a stării de potenţială funcţionalitate, desfăşurată în prealabil ca bază a detaliului de sistematizare se impune atenţiei. O asemenea analiză incluzînd în demers complex structural-funcţionalist, conducînd de la raţionament la imaginea grafică a localizărilor posibile în teritoriu, asigură în cea mai mare măsură corectitudinea soluţiei urbanistice atît în interiorul teritoriului afectat cît şi în raport cu restul sistemului urban respectiv. Sprijinită pe o înţelegere complexă a structurii urbane, fiind rodul unei coparticipări multidisciplinare, o asemenea analiză defineşte partiul urbanistic ca moment de tranzit distinct al studiului urbanistic, înlăturînd abordarea sa întîmplătoare, artizanală care, chiar atunci cînd este luat în consideraţie, rămîne un "act de planşetă".

I Def. Part. Urb. → DEFINIRE

Unde este locul studiului de partiu urbanistic în cadrul procesului de cercetare-proiectare urbanistică ?

Actualmente, între tema de proiectare şi detaliul de sistematizare, se realizează o trecere directă, implicînd (1) dificultăţi de stăpînire a materialului informativ (schiţa de sistematizare transmiţîndu-şi separat datele-cadru, direct la detaliu şi, eventual, la temă) (2) pierderea unei întregi game de aspecte care interesează încadrarea în teritoriu, şi deci relaţiile cu acesta

TEMA ŞI SISTEMATIZARE

ale ansamblului luat în studiu (diferenţa de scară între schiţă şi detaliu de sistematizare fiind prea mare) (3) neglijarea unor elemente exterioare ansamblului, care, însă, ar servi efectiv studiul unor variante reale şi echilibrate în cadrul detaliului de sistematizare (4) fundamentarea rigidă a detaliului de sistematizare pe o temă îngheţată, rezultată de multe ori mecanic (nefiind posibilă o revenire întemeiată ştiinţific asupra temei de proiectare) (5) redactarea şi transpunerea alăturată în teren a unor detalii de sistematizare, care deşi urmăresc fiecare precizări ale aceleiaşi schiţe de sistematizare, rămîn fragmentare, nu se leagă nici funcţional şi nici spaţial (fiind lipsite de o concepţie unitară, care să asigure continuitatea) (6) eficienţa investiţiilor este apreciată numai în sine şi numai prin însumarea lor la nivelul întregului organism urban, lipsind posibilitatea aprecierii eficienţei economice, sociale şi estetice în contextul unui echilibru determinat în urma unei analize valorice în plan teritorial).

In aceste condiţii, este necesară elaborarea unui instrument de lucru între activitatea analitică de programare şi activitatea globalizantă de spaţializare. Desprinzîndu-se în acest sens ca moment distinct de trenzit, studiul de partiu nu poate rămîne de sine stătător, în mod necesar el trebuind să fie determinat în cadrul definirii la scara teritoriului respectiv a elementelor caracteristice ale proceselor de dezvoltare. Aceasta este cu atît mai necesar cu cît el se referă la teritorii supuse restructurărilor şi cu atît mai mult cu cît, în mod firesc, societatea pretinde atît în plan economic cît şi cultural, reţinerea valorilor existente şi promovarea calităţilor favorabile ale mediului înconjurător.

Necesitatea studiului de partiu urbanistic se fixează astfel într-o etapă distinctă a procesului de cercetare-proiectare: STUDIUL DE TEMA, care revenind astăzi în atenţia noastră, trebuie să capete un conţinut nou, statuat pe baza aprofundării structural-funcţionaliste a organismului urban şi implicînd întreaga complexitate economică, socială şi estetică, revelată în însăşi conceptul de structură urbană, dezvoltat anterior. Aşa cum rezultă din propunerea alăturată, această implicare nu se rezumă separat la o latură conceptională a procesului de cercetare-proiectare ci la un întreg activ constituit din factori de decizie, programe şi concepţie interdisciplinară.

(a se vedea schema de la pagina 183)

După cum am văzut, în măsura în care putem ajunge a depista

- printr-o asemenea analiză - tipurile de relaţii ce se stabilesc sau sînt posibile la un moment, putem aprecia în mod corespunzător starea de potenţială funcţionalitate. O metodologie de analiză se poate deja constitui urmărind succesiunea unei aprofundări sistemice a structurii urbane, care îşi poate astfel descoperi trăsăturile la nivel de activităţi (reţea de elemente şi textură de elemente de viaţă urbană şi de cadru urban), la nivel de echipament (schemă funcţională sau spaţio-volumetrică şi model funcţional sau spaţial) şi la nivel global (prin partiul urbanistic)

III.4.2 METODOLOGIE DE STUDIU PENTRU PARTIUL URBANISTIC

Avînd în vedere raportul dintre funcţionalitatea şi complexitatea unei structuri şi, în acelaşi timp, natura atît cantitativă cît şi calitativă a acestei complexităţi, analiza va trebui să pornească de la cele mai simple considerente - mai simple şi deci mai uşor de urmărit. Un prim obiectiv ar fi cunoaşterea caracteristicilor REŢELEI DE ELEMENTE, ea fiind înţeleasă ca încercare de reducţie a texturii la elemente şi relaţii diferite, fiecare una în raport cu celelalte, îndeosebi cantitativ. Pentru aceasta sînt necesare:

- precizarea şi clasificarea elementelor morfologice manifeste în structura existentă sau considerate necesare pentru structura viitoare
- stabilirea unei scări de creştere privind elementele morfologice
- includerea elementelor morfologice într-o matrice de creştere simplă, urmărind îndeosebi relaţiile dintre ele.

Pătrunzînd în problematica unui anumit sistem teritorial urban, vom putea dispune astfel de o c l a s i f i c a r e a e l e m e n t e l o r m o r f o l o g i c e, alcătuită pe baza clasificării de ansamblu propuse anterior (în paragraful III.2.2) şi a unui inventar de elemente rezultat fie prin constatări asupra existentului, fie prin aplicarea normelor generale de proporţionalitate între populaţie şi activităţi referitoare la construcţia urbană. Această calsificare va trebui să cuprindă o precizare suplimentară privind natura funcţiei, deci o încadrare a tuturor elementelor în raport cu un criteriu calitativ care ne interesează a fi relevat:

Moment de studiu (cu)

Metodologie de analiză pentru

(exemplificare pe analiză de caz la paginile 179-183)